

Dante Alighieri:

La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Uvod.

Spomladi l. 1300. je bilo nenavadno živahno vrvenje v Rimu in po potih, vodečih v Rim. Tedaj vladajoči papež Bonifacij VIII. je bil dal namreč oklicati in razglasiti „urbi et orbi“ prvo sveto leto, ki naj bi se odslej obhajalo vsakih sto let enkrat. Kaj čuda, če so globokoverni narodi srednjega veka hiteli v Rim udeležiti se izrednih milosti in velikih slovesnosti? In ni dvoma, da so takrat prispеле v Rim tudi trume Slovencev, kot bližnjih sosedov Italije. Pridružimo se v duhu eni taki skupini, ki gre za svojim vojvodom, nosečim morda križ. Povsod na daljni poti veselo pozdravljanje, prijazni obrazi; po mestih in vaseh Italije zvine zvonovi in pred kratkim ustanovljena samostanska redova, frančiškanski in dominikanski, pošiljata na prižnice svoje najboljše sinove, oznanjat pokoro in mir, mir z Bogom, mir z ljudmi, mir z vestjo. Glej, bližamo se Florenci, ki se zove „lepa“, „la Bella“. Najbogatejše mesto italijansko v srednjem veku je, z najbolj cvetočo trgovino, obrtnijo in umetnostmi. Že delujejo v mestu slikarji Andrea Pisano, Giotto in Cimabue kot prvi znanilci nove dobe. A kdo je umetnik v črnem talarju in z republikansko črno čepico na glavi ter z rokopisom Vergilijevim v roki, ki se izprehaja pred zidanimi mestnimi vratni ter bistro ogleduje pestrobarvne trume romarjev, ki hite od severa dol skozi njegovo rojstno mesto dalje v Rim? Kako ga zanimajo tuji ljudje! Kako, lepi, mladi mož, ali veš, odkod smo mi, ki gremo mimo tebe? ali veš za Sočo, Savo in Dravo in za Slovence? ali slutiš, da bomo čez 600 let tudi mi čitali tvojo nesmrtno pesnitev v svojem jeziku? Pa zakaj si tako zamišljen? Zakaj žalosten, dočim je vse okrog tebe veselo, razposajeno, glasno? Glej, bliža se veliki teden in Velika noč, čas veselja, čas miru! — Zakaj se ne veseliš tudi ti? — Vidi se: mladi mož je utrjen v molčanju; brez odgovora gredo naprej, a umetnik ostane. „Dante Alighieri!“ nam zašepne nekdo.

Dvojno težko rano je nosil Dante v srcu malone vse svoje življenje. Kot devetleten deček (roj. l. 1265. v Florenci) je prvič videl Beatriko Portinari, ki je bila eno leto mlajša od njega; njen obraz mu ni

izginil več iz spomina. V svojem prvem spisu „Izza mladih let“ (Vita nuova) pripoveduje to-le o njej: „Kadar je šla po ulicah, so ljudje hiteli, da bi jo videli in meni je to neizmerno dobro delo. In kadar je bila v bližini kakega človeka, ga je navdala s tako sramežljivostjo, da si ni upal dvigniti oči, niti ji odzdraviti... Ovenčana s ponižnostjo in nikdar ne ošabna radi tega, kar je videla in slišala o sebi, tako je šla skozi življenje. Ko je bila odšla (iz življenja), so rekli mnogi: — To ni bila ženska, ampak eden izmed najlepših angelov božjih. Ni ga bilo, ki ne bi bil vzdihoval, če jo je videl le enkrat.“ V 24. letu je Beatrika (ital. Beatrice) umrla kot žena Simona dei Bardi. Zelo mnogo se je pisalo o tem, kakó je umeti Dantejevo čuvstvo do Beatrike; sedaj se večina razlagalcev strinja, da je to čuvstvo pesnikovo bilo najprej čista in resnična ljubezen in šele polagoma mu je postala Beatrika podoba (simbol) razodete vede. Kot taka nastopa v njegovi „božanstveni komediji“, kjer jo je ovekovečil. — Oženivši se čez eno leto po Beatricini smrti z Gemmo iz rodovine Donati, je sklenil Dante domovini posvetiti svoje znanje. Toda politika mu ni rodila sreče. Res da so v Florenci vladali od leta 1267. samo gvelfi (republikanci, pristaši papeža in Francije), odkar so bili izgnani gibelini (pristaši cesarjevi), vendar vroča florentinska kri ni mirovala, kajti kmalu so se gvelfi začeli med seboj prepirati in cepiti; polagoma sta nastali med njimi dve stranki, ki sta se smrtno sovražili: stranka aristokratov (sami so se imenovali „črni“ — „Neri“) in demokratov („beli“ — „Bianchi“). Na nekem sijajnem plesu l. 1299. je že prišlo med obojimi do pestenja in prelivanja krvi. Ko je naslednjega leta 1300. prišel Dante v mestno zastopstvo („signoria“) kot občinski svetnik („prior“), je mislil, da vrnejo svojemu ljubljenu mestu mir, ki je bil vedno cilj njegove politike, s tem, če pošljejo v prognanstvo glave obeh strank. To se je res zgodilo. A miru — in to je bila druga rana njegovemu srcu — ni bilo. Takoj so se „črni“ obrnili za pomoč v Rim do papeža in Francije, jo tudi dobili, a tudi neusmiljeno izkoristili; precej so morali vsi „beli“ v prognanstvo, med njimi tudi Dante. Nič več ni videl žene, ni domovine. Dvajset let se je potikal po raznih dvorih Italije, proseč zavetja.

Enkrat — se je zdelo — je bila rešitev čisto blizu. Ko je namreč nemški kralj Henrik VII. l. 1310. prekoračil Alpe, da sprejme v Rimu krono nemškega cesarja, so zavriskali vsi gibelini v Italiji od veselja in tudi Dante ga je pozdravljal skoro kot „zveličarja sveta“, češ, cesar naj vlada nad vsemi kralji in knezi v svetovnih stvarih, papež pa v duhovnih, in temu bodi oni v duhovnih rečeh kot sin pokoren, pa bo na svetu vladal ljubi mir in blaženost. Toda že l. 1313. so se podrle tudi te lepe nade: Henrik je pri obleganju Florence umrl, ne da bi si bil osvojil Italijo. Odslej se je Dante v svojih upih najbolj oklenil mladega vojvoda Can Grande v Veroni, ki je bil glava gibelinov v Lombardiji, gospodujoč od Feltra blizu Treviza (v Gor. Italiji) noter do Montefeltra (južno od S. Marina). Rad je prebival pri njem v Veroni, vendar rešitve ni učakal; pomudivši se nekaj časa celo na gradu v Tolminu je truden od svojega zemškega potovanja zatislil oči v Raveni pri svojem prijatelju Gvidu Novello de Polenta dne 14. septembra, na dan povišanja sv. Križa l. 1321. V Raveni počiva njegovo truplo. Zapustil je dva sinova, Petra in Jakopa, ki sta prva pojasnjevala bolj temna mesta „božanstvene komedije“, ter dve hčeri, Antonijo in pa Beatriko, ki je umrla v Raveni kot redovnica.¹

Videč, da svetovnemu cesarstvu ni pomagati in torej po tej poti ni mogoče dati človeški družbi miru in blaženosti, je Dante obrnil pogled v človeka samega: najprej se mora izpreobrniti in pravno poboljšati posameznik, potem se bo tudi vsa družba. Da se pa človek poboljša, mora spoznati nesrečo smrtnega greha, zbog katerega trpe pogubljeni v peklu, in očistiti se mora tudi malih grehov in nagnenj do njih, zbog katerih trpe duše v vicah, šele potem postane popoln in je duša človekova združena z Bogom v gledanju božjih popolnosti. In tako je zasnoval veličastno duševno dramo: V prikazni vidi svoje potovanje skozi pekel (Inferno) na goro očiščevanja (Purgatorio) in odtod v raj (Paradiso). Skozi pekel in pa do vrha gore očiščevanja ga vodi rimski pesnik Vergilij, skozi raj Beatrika. Potovanje se vrši veliki in velikonočni teden l. 1300. (ali 1301.). Da bo došel Dante do zveličanja, do ljubljene Beatrike, mu kaže Vergilij grozote pekla: v deveterih, boljbolj se zožujočih krogih peklenškega brezdna vidi duše pogubljenih, ki bivajo v tem večji globočini, čim večja je njih krivda. Prav na dnu, v središču zemlje, tiči Lucifer. — Nato pelje

¹ Kdo se ne spomni ob čitanju življenja Dantejevega Prešernove glose:

Drugih pevcev zgodbe beri:
Nam spričuje Alighieri,
kako sreča pevce vdarja.

Vergilij našega pesnika skozi temen rov na drugo poluto naše zemlje, kjer stoji sredi samega morja otok in na njem gora očiščevanja z devetimi krogi, koder se očiščujejo duše onih, ki trpé časne kazni za greh, a pridejo prejalislej v nebesa. Vrh te gore je zemeljski raj. Tu zapusti Vergilij Danteja, prikaže pa se mu Beatrika, ki ga vodi skozi devetera nebesa, kjer gleda Dante svetnike božje po njih raznem zasluženju, dokler ne dospeta slednjic v deseto, najvišje nebo (empireum), pred sedež Boga samega, ki ga izvoljenci božji obdajajo v obliki kot solnce svetle rože; tu premišluje pesnik, poslušajoč razlago sv. Bernarda in Device Marije, skrivnost presv. Trojice in včlovečenja Sinu božjega. Vnoči med 24. in 25. marcem (pred praznikom Marijinega oznanjenja) se torej prikazen in potovanje prične in s premišljevanjem skrivnosti včlovečenja se konča vsa prikazen in pesnitev. Kako čudovito je vse zaokroženo, urejeno, porazdeljeno! Deli se, kakor že omenjeno, vsa pesem na tri dele: Pekel — Vice — Raj, in vsak izmed teh šteje 33 spevov, torej je vseh spevov 99, in en spev kot uvod; spevi sami imajo navadno po 115—151 verzov v italijanskih tercinah.

Dante sam je to vzvišeno pesnitev imenoval „Commedia“; takrat so namreč pesnitve z veselim začetkom, a žalostnim koncem zvali „tragedije“, pesnitve z žalostnim začetkom, a z veselim koncem pa „komedije“.

Te vrstice naj bodo za najpotrebniši uvod v veličastno zgradbo.¹ Kar umevanje „D. C.“ najbolj otežuje, je dvojni pomen, ki ga ima umotvor: prvi, pobesedni, ni težak; a za tem tiči drugi, skriti, alegorični, kakor pravimo. In prav v tem tiči vzrok, da tudi največji nasprotniki katoliške Cerkve zahtevajo Danteja, ki je vendar skozinskozi veren in katoliški Cerkvi vdan pesnik, zase, kot svojega sobojevnika; nočejo namreč videti njegovega trdnega dogmatičnega temelja, temveč poudarjajo predvsem ona mesta, kjer biča simonijo, nepotizem in druge človeške strani v Cerkvi.

Končno še dve, tri besede pro domo sua. Utegnil bi kdo reči: Ali nam ni Dante pretuj, pre-daleč od nas? Kdo ga bo umel v naših modernih časih? Na to odgovarjam: Isti duh, čigar dela vidimo po gričih in gorah naše domovine, isti duh veje v Dantejevem umotvoru; kakor se je zdel našim dedom v srednjem veku lepa zelena gora, zeleni grič, a še lepši, če je imel na vrhu cerkev, posvečeno Bogu, tako je bilo tudi svetovno naziranje srednjega veka (in Danteja, kot njega največjega zastopnika v pesništvu): lepo je naravno modroslovje, človeška veda,

¹ Ko izide po treh letih, če Bog da, ves prevod v obliki knjige, se bo tudi uvod razširil in poglobil.

pridobljena z naravnim razumom, vendar ji še nekaj manjka — razodete vede; ta je nje krona. Zato vidimo, da skozi pekel in vice vodi Vergilij, kot zastopnik čisto človeške modrosti, a dovrši potovanje Beatrika, ki pomenja razodetje, bogoslovje. Tako se torej lepo ujemata preprosto versko čuvstvo naših prednikov v naši slovenski domovini in globoka spekulacija pesnikov in teologov ob Tiberi in Arnu. — Da nam je prevod „D. C.“ potreben, je razvidno iz tega, da ga imajo že vsi kulturni narodi, tudi slovanski; Nemci n. pr. imajo že 20 celotnih prevodov! Mi imamo doslej edino Koseskega „Pakl“, ki je pa brez dvoma zastarelo. Kdo ga je sploh čital?

A pesnika naj bi prevajal pesnik! „Smo dolgo upali in se bali,“ a ni se lotil prevoda noben pesnik; zato ne preostaja — če nočemo še čakati! — drugega, kakor da vzame nase to ogromno delo kak

suhoparen filolog. Bodo vsaj zanamci imeli kaj za nami popravljati!¹

Žal bi nam bilo, ako bi našlo to delo — le malo čitateljev. Priporočal bi onim, ki znajo vsaj nekoliko laško ali pa le latinsko, naj si kupijo izvornik² ter naj primerjajo prevod z izvornikom; tako bodo v treh letih temeljito prečitali eno izmed najslavnejših del svetovnega slovstva. In to jim bo — zlasti mladini — velike koristi. Unius libri lectorem timeo — je rekel sv. Avguštin. — Sedaj pa naj govori pesnik!

¹ Sicer pa je največ kriv — ali pa nekriv, kakor hočete! — da se je baš sedanjí prevajalec lotil dela, njegov dragi gospod kolega v Kranju, profesor dr. Fr. Perne, sam odličen poznavalec in ljubitelj Danteja, ki podpisanega že deset let naganja k temu delu in mu daje pogum.

² N. pr. Ulrico Hoepli, Milano, se dobi za eno liro; s komentarjem (Scartazzini) istotam, za L 450.

Prvi del.

PEKEL.

I. spev.

V temni lozi. — Bojazen. — Ob vzhodu griča. — Troje zveri. — Pesnik Vergilij. — Prerokovanje o hrtu. — Nastop potovanja.

V tem uvodnem spevu nam pesnik najprej pripoveduje, kako se je pričela usodepolna prikazen, trajajoča deset dni, ki je v njej dovršil potovanje skozi trojno kraljestvo pekla, vic in raja, da je namreč na čuden način globoko zaspal (v. 11); in pa kdaj jo je imel: ko je bil star 35 let (povprečno traja človeško življenje — po izreku svetega pisma — 70 let, zato govori o polovici naših dni) in še natančneje, da je to bilo v prvi pomladi — solnce je bilo stopilo v znamenje ovna (v. 38), in sicer v noči med 24. in 25. marcem, ki je bil tisto leto veliki petek. V prikazni se vidi pesnik sredi temne, goste loze (prim. Trdinovo bajko „Gluha loza na Gorjancih“), ki pomeni zmote mladih dni; hoče se izkupati ter nastopiti pot v goro (v. 13), ki pomeni krepost; toda lepo pisan in gibčen ris (mladostna čutnost), lev (napuh) in volkulja (lakomnost) mu zastavijo pot, tako da že misli bežati nazaj v gozd. Kar zagleda duhá svojega najljubšega pesnika Vergilija! Dante ga prosi pomoči. Vergilij ga sicer pred zvermi ne more braniti, posebno ne pred volkuljo, vendar pa se mu ponudi, da ga hoče spremljati skoz pekel in do vrha gore očiščevanja, odtod skoz raj pa ga bo vodila vrednejša duša (Beatrika). Nato nastopita pesnika potovanje.

Dni naših polovica je za mano
bilà: tu znašel sem se v temni lozi —
zgrešena prava pot in vse neznano!

- 4 Bilà takó je gosta skozinskozi
ta loza, pa zaraščena in silna,
da v mislih nanjo že se zdrznem v grozi.
- 7 Bridkost iz nje izvira mi obilna;
a tudi sreče vir se mi je javil
ondi in druga čuda neštevilna.

- 10 Ne vem, kakó da sem se tja napravil;
bilò gotovo v spanju je globòkem,
ko pravo, desno pot sem bil ostavil.
- 13 Stojim ob griču slednjíč nevisòkem:
bil konec tam je loze in doline,
ki v strahu že pred njò sem bil žestòkem.
- 16 Pogledam kvišku: griča so hrbtine
zlatili žarki onega planéta,
ki vsakega prav vodi skozi tmine.
- 19 Bilà mi zdaj bojazen je odvezeta,
ki v srca dnu mi je sedela bleda
vso noč, ki sem prebil jo poln trepeta.
- 22 Kakor se oni, ki valov ga zmeda
zalóti, pa hropeč priplava k bregu,
obrne ter v valove gleda, gleda —
- 25 takó se je moj duh, ker še na begu,
ozrl nazaj, pa méril je goščavo,
ki ni je poti prave v nje obsegu.
- 28 Za hip izmučen padem tja na travo;
a brž na pot in v réber osamljèno!
Krepkò sem se prestopal na višavo.
- 31 Pa glej! kjer jamem dvigati koleno,
preži mi gibčen ris — razdalja mala! —
imel je dlako s pegami škropljèno.
- 34 In ni se me zverina le ne bala,
ampak mi drzna pot celò zastavi,
takó da bežati me je že volja gnala.
- 37 Bilò je jutro v vsej pomladnji slavi
in vzhajalo je solnce v znamnju ovna,
ki v njem je stalo, ko je Bog v ljubavi
- 40 telesna bitja stvoril in duhovna.
Že upal sem, da name nima gneva
ta zver, veselopisana, čaròvna,
- 43 zbog letne dôbe in zbog ure dneva.
Prezgodnji up se je slabò obnése!
ker koj prestraši me prikazen leva,

46 ki glavo je pokonci, zdi se, nésel
in zrl sestradan váme je tak jezno,
da zrak pred njim, se zdi, je tresel.

49 Privleče še volkulja se oprezno,
vsa mršava in suha od pohlepa,
ki mnoge je pahnila v bēde brezno;

52 strahōta nje oči je bila srepa
takó, da sem zaklical iz obupa:
„Tja gor na vrh najbrž ne pridem zlepa!“

55 Kot on, ki novce grabi, kúp vrh kupa,
če času zljubi se, mu kúp podreti,
trpinči svojo dušo in jo trupa —

58 takó zvéri se posreči, mir mi vzeti
in, bližajoč se mi, me je počasi
tja rinila, kjer solnca luč ne sveti.

61 A ko nizdol umikam se po jási,
se mi prikaže nekdo ter v daljavi
se hripavo — bil dolg je mólk — oglási.

64 Brž ko uzrem ga v véliki puščavi —
„Usmiljenje z menoj!“ zakličem mило,
„kdor si, le senca ali človek pravi!“

67 Odrvne mi: „Ne človek, to je bilo;
v Lombárdiji so starši mi živeli,
ju mesto Mantova bilò rodilo;

70 zagledal sem za Julija dan béli,
oj pozno! V Rimu živel za Avgusta,
ko v templjih so maliki še slovéli.

73 Bil pesnik sem; slavila moja usta
Eneja so, ki je priplul iz Troje,
ko po požaru je postala pusta.

76 A ti? zakaj nazaj med temne hoje?
zakaj na goro ne le-to vesélo,
ki vír in vzrok je vse radósti moje“ —

79 „Vergilij ti si, ono slavno vrelo,
ki sloga širno reko nam napaja?“
To rekšemu mi čelo je zardélo.

82 „Oj cvet najlepši pesniškega gaja,
naj sad rodi mi dolgih let učenje,
ki k njemu tvoja knjiga me navaja.

85 Ti moj učitelj, moje hrepenenje,
od tebe slog in pesniška pravila
in čast imam — in — slutim že — slavljenje.

88 Poglej to zver, ki me je zavrnila!
Oj reši nje me, modrec ti slovéči,
pred njo se sleherna mi trese žila.“

91 „Če hčeš, da priti vun se ti posreči,
mi dé, ko solza lice mi zalije,
„se k póti drugi treba bo zateči.

94 Ker védi: zver, ki glas pred njo tvoj vpije,
skrbno vsa póta svoja straži mračna:
kdor zajde tja, ga prejšalslej ubije.

97 Nrav ji takó je sprijena, napačna,
da poželjivost nje ni nikdar sita,
in ko nažrè se, bolj ko prej je lačna.

100 Z nebroj živalmi rod plodí in pita.
A hrt se več ne bode dolgo skrival —
in zgrúčila se bo, s krvjo oblita.

103 Le-tá zemljé, zlatá ne bo užival,
modrost, ljubav, krepost mu bodo hrana,
mu rod med dvojnim Feltrom bo prebival.

106 O da po njem Italiji se scéli rana,
ki zanjo je mladost Kamila dala
in kri junakov bila žrtvovana!

109 Pred njim bo zver skoz mesto, vas bežala,
doklér ne trešči je v peklá globine,
odkjer jo prva je zavist poslala.

112 Zató poslušaj moje opomine:
za mano pojdi v kraje, ki te vanje
popeljem, kjer so večne bolečine;

115 tam bodeš čul obupno zób škripanje,
in prišel v davnih boš duhov okrožje,
ki smrt jim druga v večno je jokanje;

118 nató boš videl nje, ki v ognju ložje
trpé in radi, v nadi, da pristéti
prej slej kdáj bodo med svetnike božje.

121 Če pa boš hotel prav do téh dospeti,
te spremi duša, ki se odlikuje
od mene bolj; modri so njeni svéti;

124 ker meni Kralj, ki gori tam kraljuje,
ker sem mu bil uporen, vreden graje,
voditi v mesto gor ne dovoljuje.

127 Povsod vse vlada, tam se zvívat daje,
tam mesto je, tam zlati njemu sedež;
o blaženi, ki pridejo v te kraje!“

130 In jaz nato: „Oj vse modrósti vedež,
za Bóga, ki spoznal ga tukaj nisi,
te prosim, da me res na kraj povedeš,

133 kjer se dobé le žalosti utisi,
do tja, kjer sveti Peter sam vratári;
od póti té zveličanje zavisi.“

136 Molče vodnik pred mano ide stari.

Opombe: V. 17: t. j. solnca (Kristus!). — V. 29: osamljeno, ker jih le malo hodi to pot. — V. 37—40: v srednjem veku so menili, da je Bog ustvaril svet spomladi. — V. 63: se hripavo oglasi itd: Vergilij je molčal že dolgo, kajti rojen l. 70. pred Kristom v Andih blizu Mantove, je umrl l. 19. pred Kristom, torej pred dobrimi 1300 leti! Šele 26 let je bil star (namreč Vergilij), ko so zarotniki umorili Julija Cezarja, ki bi ga bil tako rad poznal in slavil, zato pravi v. 71: Oj pozno! Opeval je v junaški pesmi „Eneidi“ slavne čine junaka Eneja, ki je ostavil nesrečno rojstno mesto Trojo ter priplul z mnogimi junaki v Italijo, kjer je v hudem boju porazil domačine (n. pr. mlado junakinjo Kamilo iz rodu Volskov) ter položil temelje za slavni Rim. — V. 101: tu napoveduje V., da bo prišla Italiji rešitev iz Verone od mladega viteza Can Grande (cane - pes!). Prim. uvod! — V. 111 t. j. satan, prvi lažnik in prvi nevoščljivec. — V. 117: druga smrt, t. j. večno pogubljenje. — V. 124—127: ker sem bil pogan. — (Dalje.)

Ponatis prepovedan

S TRETJE SLOVENSKE UMETNIŠKE RAZSTAVE V LJUBLJANI L. 1909.

FOT. FR. VESEL

Dante Alighieri:

La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

(Dalje.)

II. spev.

Pripoved o priprošnji v nebesih. — Tri svete žene. —
Vergilijevo poslanstvo.

Od jutra (dne 25. marca) do večera že hodita pesnika, da bi dospela do vhoda v pekel; proti večeru sta že čisto blizu, a v zadnjem hipu se hoče Dante skesati, češ: iz starih časov se bere samo o Eneju, da je šel kot živo bitje v pekel poizvedovat svojo bodočnost; v raj pa je bil zamaknjen tudi le eden, sv. Pavel; on (Dante) da se s tema dvema ne more primerjati in torej ni vreden, da bi naredil to silno resno pot (v. 1—42). A Vergilij ga tolaži; razodene mu, da je božja volja, božji sklep, da to pot nastopi in dovrši; pove mu, da so tri svete žene v nebesih prosile zanj, in sicer da je neka vzvišena gospa (Marija) pozvala sveto Lucijo, ki se ji je Dante rad priporočal v molitvi, naj kaj stori za svojega služabnika, in da se je ta (sv. Lucija) takoj obrnila s prošnjo do Beatrike, naj pomaga onemu, ki jo je ljubil v življenju; Beatrika pa da je takoj prispela v predpekel, ne da bi se kaj bala tega temnega kraja, ter naprosila njega (Vergilija) kot zavznika pri tem rešilnem podjetju; in on da je to častno nalogo sprejel z veseljem ter takoj prišel (v. 43—127). „Rešil sem te volkulje, zaupaj mi še dalje!“ Tako ga osrčuje Vergilij prijazno. Dante je po teh besedah zopet ves pogumen. „S teboj grem, naj velja, kar hoče!“ zakliče svojemu kažipotu. In tako dospeta pred vrata pekla (v. 128—142). To svoje omahovanje popisuje Dante v II. spevu; preden pa prične pripovedovati, pokliče v pomoč (po stari navadi pesnikov, Muze, modrice petja, ter svoj zvesti spomin („ki ne blodi“) katerega da čaka velik napor, a tudi velika čast (v. 7, 8 in 9).

Nagibal se je dan; že mrak dremotni
je bitjem vsem, kar jih po zemlji hodi,
jemal bremena težka z ram; v samotni
4 le jaz sem uri se pripravljaj: Bodi;
srcá in poti sprejem boj naporni!
Naslíka naj spomin ga, ki ne blodi.
7 Pomoč, o Muze ve, in Duh ti vzorni;
spomin, ki videnje si pisal moje,
zdaj se pokažeš v moči neumorni!
10 „Poet, ki vodstvo zdaj mi nudiš svoje,
sem li dovolj močan za pot to resno?
O tem najprej te prosim jaz presóje.
13 Enej samó, kot pòješ ti slovesno,
je smel, še umrljiv, k duhovom doli;
med sencami je bitje bil telesno.
16 A kdo je bil Enej? mar kar kdorkoli?
in kar je storil on, kdo ga doseže?
Da mu je torej Bog bil dober tóli,
19 se z umom zdravim čisto dobro veže:
Graditelj Rima naj se imenuje
in carstva, ki naj celi svet prepřeže;
22 naj Rim, naj carstvo tamkaj se osnuje,
— to je bilò nebá povelje staro,
tam Petrov naj naslednik v vek stoluje.
25 Ta pot v duhov podzemeljsko močvaro
mu je vesti prinesla preveljavne:
pobedo njemu, papežu tiaro.
28 Potem Izvoljena posoda slavne
je ondi zrl reči v potrdbo veri,
ki je začetek poti zveličavne.
31 A jaz? li smem tja? v kakšni pa nameri?
Sem li Enej? sem li jaz Pavel sveti?
Da vreden nisem, sam vem, ve vsakteri.

- 34 Zato, če za teboj se drznem speti,
bojim se, da bom kriv s tem bedastoče;
kot modrecu ti laže je umeti.“
- 37 In kakor on, ki hoče in spet noče,
pa se premisli, spet zavrže sklepe,
da nikdar mu začeti ni mogoče:
- 40 takó sem jaz bil sredi tmine slepe;
kar v hipu z mislimi sem bil pri kraji,
ki so bilé v začetku tako lépe.
- 43 „Če prav razumem ta pogovor naji,“
dé duh mi plemeniti, „dušo plaši
bojazen tebi; šel nazaj bi raji.
- 46 Bojazen mu izhode vse zamáši,
pa pustil človek delo bo začeto:
takó žival se v tmi privida vstraši.
- 49 A da srce ti bo strahu oteto,
čuj reč, ki se o tebi tam je déla,
ko v žali je biló srce prevzeto.
- 52 Med dvomi duša moja je viséla;
kar me zakličé tak prekrasna žena,
da koj me je za službo svojo vnéla.
Očesa žar, kot zvezda ne nobéna,
me miloglasno je nagovorila —
- 57 bilá je angelska beseda njena:
Oj duša draga pesnika Vergila,
ki hrani ti še zdaj imé sloveče
- 60 in bo vse dni ti zemlja ga hranila;
prijatelj moj, pa ne prijatelj sreče,
ne more kvišku v góro osamljéno,
- 63 takó da se umika že boječe;
bojim se, da že hodi pot zgrešéno,
ker sem v pomoč prepozno prihitéla,
- 66 po tem, kar je biló tam gor rečéno.
Zdaj brž! Z besedo, ki srce bo vnela,
pomagaj z vsem, kar se rešitve tíče,
- 69 da duša mi v tolažbi bo vesela.
Ki te pošiljam, jaz sem — Beatrice;
vrniti se domov je želja moja;
- 72 ljubezen je, ki na pomoč te kliče.
Pri srcu često bo mi hvala tvoja,
ko stala bodem gori pred Gospodom. —
- 75 Utihne; jaz sem vzkliknil: O gospoja!
Kreposti žena, med človeškim rodom
edina ti, ki ločiš ga najdelje
- 78 od bitij vseh pod tem nebesnim svodom —
takó mi drago tvoje je povelje,
da precej iti že mi je zamuda;
- 81 nič več ponavljati ni treba želje.
A le kakó, da brez strahú, brez studa
prikažeš se tu v temne zemlje sredi
- 84 z višav, ki njih želiš spet gledat čuda? —
Nakratko, ker si take radovédi,
mi reče, čuj, kaj mislim o tej stvari;
- 87 zakaj med vas se ne bojim, izvedi:
Stvari le, ki nam morejo kaj kvári
storiti, teh samó se treba bati;
- 90 pred drugimi strahú nam nič ni mari.
Oklep imam — Bogú mi čast je dati! —
da me nesreča vaša ne doseže
- 93 in ogenj vaš da me ne more žgati.
Gospé preblagi gori v srce reže
njegá zapreka, h komur ti iti je,
- 96 in prosí, da rék trdi Bog razveže.
Obrne s prošnjo brž se do Lucije:
Častilec tvoj, glej! moli k tebi vrelo;
- 99 naj, prosim, varstvo tvoje zdaj ga krije.
Lucija pa, — ki črti kruto delo,
do mene brž, kjer sva se radovali
- 102 s pobožno veka starega Rahelo.
Dé: Beatrice, vdana božji hvali,
takó pustiš ga v stiski ti njegoví,
- 105 ki, tebe je ljubéč, šel od druhali?
So ti njegovega joku glasovi
neznani? in ne veš, da smrt napada
- 108 z najhujšimi življenja ga valovi? —
Na svetu je skrbél, to je navada
od nekđaj, hitro vsak in rad le záse:
- 111 hitreje jaz sem zanj in pa bolj rada.
Na sedež svoj sem pozabila, náse;
v tvoj govor upam — vreden časti vsake —
- 114 v čast je i njim, ki slušajo mu glase.
Ko je bilá besede rekla take,
s solzámi se v očeh je obrnila;
- 117 jaz pa pospešil k tebi sem korake.
Prišel sem, kot je ona odločila:
iztrgal sem te óni ljuti zvéri,
- 120 ki v hrib ti bližnjico je ugrabila.
A zdaj? nazáj oko stezó ti meri?
kaj treba v srcu takega trepetá,
- 123 kaj se obraz ti bojazljivo cmeri,
ko takih žen zaté trojica sveta
se trudi vzpričo vse nebés dvorane
- 126 in jezik moj ti dobro vse obeta?“
Zapró se cvetke v času nóčne slane,
a spet odpró in dvignejo glavice,
- 129 če so od solnca zjutraj obsijane:
takó se meni je zjasnilo lice
in zopet glava se mi je vzravnala
- 132 in sem dejal odločen mož pravice:
„O blago srce nje, ki mi poslala
pomoč je! Ki besedi nje pravótni
- 135 si koj poslušen bil, i tebi hvala!
Dá, grem s teboj tja doli v kraj temótni;
navdušil si za pot mi srce vroče;
- 138 sedaj spet trden je moj sklep prvótni.
Naprej! Kar ti, i tvoj tovariš hoče;
ti úči me, ti vódi pot me pravo!“
- 141 To sem dejal. — On gré naprej kot óče,
in šla je pot nizzól, v temó, goščavo.

Opombe: V. 5—6: t. j. pesnika je čakal dvojni naporni boj; težavna pot in pa premagovanje sočutja z zavrženimi v peklu. — V. 13: kot poješ ti slovesno — o poti Enejevi v peklu ali Had, kakor so rekli stari Grki, pripoveduje Vergilij v šestem spevu svoje veličastne Eneide (prim. opombo k I. spevu, str. 39, k vrstici 63 nsl.). — V. 15: med sencami — stari Grki in Rimljani so ménili, da po smrti človekova duša živi v podzemeljskem kraljestvu, kakor nekakšna nevidna senca, ki ima vse poteze rajnika; so pa brez razuma in brez krvi; če zaduhajo človeško kri, prihite jo vse lókat. — V. 17: kdo ga doseže? Dante je ves navdušen za Eneja, kajti bil je (kakor že omenjeno v op. v. 63 k I. spevu) posredni ustanovitelj Rima in rimskega cesarstva; rimsko cesarstvo pa je bilo politični ideal Dantejev. (Prim. Uvod, str. 37.) — V. 27: pobeđo njemu, papežu tiaro — t. j. v podzemlju je Enej izvedel, da bo srečno premagal vse sovražnike ter ustanovil Rim, ki je sedaj — méni pesnik Dante — sedež rimskega papeža, čigar glavo diči tiara. — V. 28: Pote m Izvoljena posoda — t. j. sv. Pavel, ki ga sv. pismo tako imenuje (Dj. apost. IX. 15); v drugem listu

do Korinčanov (XII. pogl. v. 2 nsl.) sv. Pavel sam pravi, da je bil zamaknjen v tretje nebo. — V. 52: Med dvomi duša moja je visela — t. j. bival sem v predpeklju z mnogimi pravičnimi pogani vred, brez čutnih kazni, a tudi brez gledanja božjega. — V. 76 nsl: Kreposti žena, ki človeški rod ločiš (odlikuješ) od vseh bitij, to velja Beatriki, a razvidno je, da predstavlja Beatrika tukaj kot simbol neko drugo ženo: učečo Cerkev ali, kakor nekateri mislijo, sveto bogoslovno vedo. — V. 78: pod tem nebesnim svodom — Dante (in pred njim stari vek) je mislil, da se suče okrog zemlje kot središča devet nebesov ali nebesnih svodov, drug vrh drugega, in sicer zemlji najbližji in najožji, mesečni svod z najmanjšim premerom, potem svod šestero planetov: Merkurja, Venere, solnca, Marsa, Jupitra in Saturna; nad vsemi temi se vrti nebes nepremičnic in kot deveti in skrajnji kristalni nebes, primum mobile, kakor so ga zvali stari zvezdoslovci, ki od njega izvira vse gibanje; potemtakem pomeni ta verz: od vseh bitij, kar jih je pod mesecem, t. j. na zemlji; o drugih noče tega trditi. — V. 94: Gospe preblagi gori, t. j. Marija. — V. 96: trdi rek — izrek božje pravice nad grešnikom, tukaj nad Dantejem. — V. 97: do Lucije; Danteja so v mladosti rade oči bolele in zato je posebno častil sv. Lucijo. (Tako je pripomnil Dantejev sin v razlagi pesnitve.) — V. 105: tebe je ljubeč šel od družali — Dante se je ločil od družbe in se posvetil učenju, da bi mogel, „ako bi bila volja božja, o Beatriki povedati, kar še ni bilo povedano o nobeni.“ (Vita nuova, pogl. 42.) — V. 114: v čast je i njim, ki slušajo mu glase — kdor se je učil od Vergilija, je dosegel lep slog, ki mu je bil v čast. — V. 120: bližnjico — krajša pot v nebo je pot neomadeževanega življenja; prim. Psalm. 23, 3, 4; pot pokore pa je daljša.

III. spev.

Predjama. — Bojazljivci, neodločneži in nadstrankarji, preganjani od komarjev in os. — Brodnik Haron. — Potres.

Pesnika dospeta do vrat, ki vodijo v pekel in imajo skrivnostni napis (v. 1—18).¹ Vstopita. Nekak obokan prostor se jima odpre, teman, brez zvezd, iz daljave šumi reka Aheront. Ta prostor še ni pekel, ampak šele nekakšna predjama.² Čujeta jok in tuljenje. V ta prostor so obsojeni vsi tisti, ki jih ne more ne nebo in ne pekel: to so najprej oni nadstrankarski angeli, ki se niso hoteli odločiti ne za Boga, ne za Luciferja, potem pa vsi piškurji, strahopetci, ki se iz same zločnosti, da si ne bi pokvarili ljubelega počitka, niso odločili za nobeno stranko, pa tudi za nobeno častno ali nečastno delo. Ker so v življenju hoteli le počivati, morajo v tej temni peklenski predjami, pikani od komarjev

¹ Naj tukaj omenim, da so stari Grki in Rimljani na raznih krajih iskali vhoda v podzemeljski svet, v Had, kakor so rekli; posebno, kjer je kakšna reka ponicala, kakor n. pr. Aheront na Grškem, ali v kakšnem močvirju, kakor je Avernsko jezero pri Neaplju; ako bi bili poznali Škocijanske jame pri Rakeku ali pri Divači, ali pa Postojnsko jamo, bi bila živa domišljija starodavnikov gotovo vanje prestavila vhod v pekel.

² Kdor je bil v Postojnski jami, si bo v svoji domišljiji lahko predstavljal to predjamo; spominjal se bo, da se gre od vhoda najprej precej časa skozi neki nizek hodnik; kar naenkrat se začuje v globočini šumenje Pivke, pa tudi jama se razširi in vidi se dol v prepad.

in os, neprenehoma besno dirjati za nekim plapolajočim banderom. Med njimi spozna Dante tudi papeža Celestina V. (v. 19—69). Na koncu tega visokega in dolgega hodnika dospeta do podzemeljske reke, ki se zove Aheront. [Grško ime, najbrže v zvezi z medmetom „ah!“] Na bregu vidita vse polno duš, ki čakajo brodarja Harona, da jih prepelje na drugi breg. Danteja, ker je živo bitje, čmerni brodar noče vzeti v čoln, toda Vergilij ga pomiri (v. 70—129.) V tem hipu nastane silen potres, piš in blisk; Dante omedli (v. 130—136).

TA VRATA VODIJO NA ŽALO CESTO,
KI LJUDSTVA HODIJO PO NJEJ NESREČNA
V BREZKONČNO BOL, V TRPLJENJA VEČNO MESTO.
ZAHTEVALA PRAVICA NEIZREČNA,
UKAZ MOČI JIH STVORIL PRVOBITE,
MODROST NAJVIŠJA IN LJUBEZEN VEČNA.
PRED NJIMI LE STVARI SO VEKOVITE,
IN ONA STALA BODO BREZ NEHANJA.
O VI, KI VSTOPITE, VSAK UP PUSTITE!

- Ustrašil sem se mračnega pisanja,
ki sem zagledal ga nad temi vrati:
„Kaj naj,“ sem vprašal, „ta napis naznanja?“
- 13 Kot tak, ki ve odgovor pravi dati,
mi dé: „Zdaj pusti vsakršno dvomljenje;
ne gre, tu malodušnosti se vdati.
- 16 Zdaj greva v kraj, kjer gledal boš trpljenje
nesrečnih, ki so Njega izgubili,
ki je razuma večno hrepenenje.“
- 19 Prijel me je za roko; pogled mili
njegov me je osrčil; v kraj skrivnosti
stopila sva med tiste, ki so bili.
- 22 Tu vzdihov, joka, krikov žalnih dosti
odmevalo v brezzvezdnatem je vzduhi,
tak da sem jokati jel od bridkosti.
- 25 Jezikov zmes in jeze vmes izbruhi,
kletvinj izrazi hripavi in jari,
pesti udarci in pa kriki gluhi,
- 28 in bil je šum, ki večno kolobari
v tem mraku vednem, kot vrtinec prašni,
kadár po cestah veter gospodari.
- 31 In vprl sem v pesnika pogled svoj plašni,
rekoč: „Kdo, učenik, tako lomasti?
Kdo so, ki se pode v bolesti strašni?“
- 34 In on mi dé: „Na ta način vihrasti
trpe ničvredne duše, ki so gori
bilè i brez časti i brez nečasti.
- 37 Zdaj vmes med mlačnih angelov so kori,
ki vdali ne in niso se uprli,
Nad strankami! zvenelo je v njih zbori.
- 40 Kot madež grd so angeli jih vrli
izgnali; ne odpro pekla jim ključ:
uporni bi na nje zlorado zrli.“
- 43 „Kaj,“ pravim, „učenik, takó jih muči?
nad katero tarnajo takó nezgodo?“
In on: „Odgovor kratki te pouči:
- 46 Ni upa jim, da kdaj umrli bodo;
mišljenje njih je zmeraj tak nizkotno,
da vsakemu zavidajo usodo.
- 49 Pozabljeno njih žitje je sramotno;
nebo, pekel celo jih cení malo.
Dovolj o njih! Poglej jih, a trenutno!“
- 52 Pogledam: v zraku, glej! je plapolalo
bandero, šlo naprej in se vrtelo
kot blisk in ni za hip miru si dalo;

55 za njim hodilo je ljudi krdelo;
nikdar se nisem prej tegà zavedal,
da toliko ima jih smrti žrelo.

58 Med njimi znancev nekaj sem zagledal;
spoznal plašljivo njega sem podobo,
ki se je višnji službi odpovedal.

61 Razvidel sem takoj z duha svetlobo,
da je to tolpa mevž in šlev boječih,
ki so pred Bogom stud in pred hudobo.

64 Ni dičil jih na svetu znak živečih;
zdaj so nagí in v divji beg jih drvi
komarjev lačnih roj in ós bodečih.

67 Opikan bednim je obraz do krvi,
ki jo, pomešano z le-teh solzami,
pijó na tleh gomzeči gnusni črvi.

70 Ko se naprej ozrem v visoki jami,
uzrem breg reke in ljudi v števili
velikem tam; srce miru ne da mi,

73 povprašam: „Kdo so ti in kaj jih sili,
kateri zakon, da vse v čoln se gnete:
V tem mraku hrepenim po pojasnili.“

76 In on: „Reči ti bodo razodete,
ko stopiva na breg in bode pusti
ti segal Aheron do tvoje pete.“

79 Povesil sem oči; moj govor grusti
— sem bal se — in težkó morda mu dene?
Do reke nisem nič več mrdnil z usti.

82 V tem hipu proti nam svoj čoln prižene
odonstran starec, belih las, ter zine
in zakriči: „He, duše izgubljene,

85 slovo vzemite od neba modrine;
na drugo stran vas hočem prepeljati,
kjer krop in led in večne so temine.

88 A tebi, ki živiš, to ne velja ti;
ti pa so mrtvi, z njimi mi ne hòdi!“
Pa nisem dal od čolna se odgnati.

91 Zato mi dé: „Drugod, po drugi vòdi,
dospeš na breg, ne tod; in čolnič laži
te vòzil bo nekoč po onem brodi.“

94 „Le Haron,“ dé Vergil, „se potolaži;
tam to hoté, kjer i mogo to hkrati.
Delj svoje radovednosti ne kaži!“

97 Zdaj se umiril je obraz kosmati
in manj oči plamena so žarela
brodarju na bledó-močvirnem blati.

100 A vboge duše, trudne, brez odela,
so prebledele, v strahu vztrepetale —
tak jih beseda trda je zadela.

103 Boga so, starše svoje preklinjale,
človeštvo, rojstva kraj in čas in seme,
ki s starši vred so iz njegà pognale.

106 Zbežale so, hudo plačoč, na sleme
obrežja divje-pustega, ki čaka
sovražnike Boga vse brez izjeme.

109 A Haron — ogelj tli v očeh besjaka! —
le migne, in že vse se pokorava;
če ne, udari z veslom počasnjaka.

112 Kot listje se jeseni obletava,
za listom list, in veja vzre pod sabo,
da je na tleh nje praznična oprava;

115 tak vsiplje se Adama seme slabo
z obrežja v čoln, na migljaj le brodníka,
kot ptiči se love na svojo vabo.

118 Čoln ž njimi v temni vodi se premika,
a preden so na drugo stran dospele,
že nova truma čaka spet voznika.

121 Besede učenik mi reče te-le:
„Vsak, kdor umrje v stanu božje jeze,
vsi se snidó iz vsake tu dežele

124 in si želé, da čoln jih prek odveze;
takó pravica božja jih vzpodbada,
da hrepenenja strah dobi poteze.

127 Duš dobrih Haron v barko ne naklada;
če torej bés se krega, nate vpije,
lahko umeš pomen tega napada.“

Z RAZSTAVE HRVAŠKEGA UMETNIŠKEGA DRUŠTVA
„MEDULIĆ“: UMETNIKI PRED JAKOPIČEVEM
PAVILJONOM

130 V tem hipu strese temne prostorije
potres moči presilne in okrutne;
če spomnim se, me mrzel pot oblije.

133 Iz solznih tal obenem vihra butne,
vse križem rdeče bliskati se jame;
postale misli moje so brezčutne

136 in zgrudim se — globok me sèn objame.

Opombe. V. 4—7 naznanjajo sv. Trojico. — V. 18: ki je razuma večno hrepenenje, t. j. Bog; saj je rekel: Jaz sem pot, resnica in življenje — V. 21: ki so bili, t. j. v kraljestvu umrlih. — V. 42: uporni bi nanje zlorado zrlí, t. j. uporni angeli bi se primerjali z mlačnimi in bi imeli neko zadoščenje, neki ponos, češ da so bili boljši od teh; to pa bi bil že košček veselja in zato — nadstrankarji ne smejo mednje. — V. 47: da vsakemu zavida jo usodo, t. j. taki leni zložneži imajo čas opazovati usodo ljudi in

mislijo, da je vsak srečnejši od njih. — V. 51: Pogledj, a le trenutno! — v izvorniku: „guarda e passa“ — je že v pregovoru. — V. 60: ki se je višnji službi odpovedal — najbrže misli Dante tukaj papeža Celestina V., ki se je leta 1294. na prigovarjanje nekaterih kardinalov, med temi morda tudi kardinala Gaetanija, naslednjega papeža Bonifacija VIII. (1294—1303), odpovedal najvišji službi sv. Cerkve; storil je to z ozirom na svojo visoko starost in ker se ni smatral za sposobnega; Dante pa je imel to za bojzljivost, češ da treba kupčevati tudi z enim talentom, ne pa ga zakopati. Posebno pa je zato zameril papežu Celestinu V., ker je s svojim odstopom omogočil nasledstvo Bonifaciju VIII., katerega je Dante iz političnih vzrokov sovražil. (Bonifacij VIII. je namreč podpiral stranko „črnih“, aristokratov, v Florenciji, prim. Uvod!) Celestina V. časti katoliška Cerkev kot svetnika. — V. 64: znak živčih, t. j. delavnost. — V. 92: in čolnič laži itd. meri na voznjo do otoka in gore očiščevanja (Vice II.) — V. 85: slovo vzemite od neba modrine! Kaj so zvezde našim očem, občutimo, ako jih dalj časa nismo videli. Tudi Dante vzame pri vходу v pekel slovo od njih: zato pa prišedši iz pekla in na drugi poluti zemlje zopet zagledavši zvezdnato nebo, veselo vzklikne: Zvezdel („stelle!“) kar je zadnja beseda „Pekla“. — V. 95, 96 je nekak čarodejski zagovor. — V. 109: v očeh besjaka — starim Grkom je bil Haron nekakšno božanstveno bitje; Dante mu je prisodil sicer isto vlogo, a naredil ga je kot krščanski pesnik za besjaka ali hudiča. (V tem opisu podzemeljske reke in Harona posnema Dante svojega vzornika Vergilija po Eneidi, 6. spev, v. 387 nsl.) — V. 126 = strah se izpremeni v hrepenenje.

IV. spev.

Prvi krog. — Predpekel („limbus“). — Homer; nekrščeni otroci.

Ko se pesnik iz omotice zopet vzdrami, je že onkraj Aherontā. Predjama, ki je bila (v III. sp.) morda bolj nizka in podolgovata, se zdaj naenkrat ogromno razširi, poviša in poglobi: nad brezdanjo, temno globeljo visi brezvezdnat svod. Globel se proti dnu — noter do središča zemlje! — enakomerno zožuje, in sicer v deveterih krogih ali pasovih (galerijah), ki je njih vsak nekoliko ožji. [Spomnimo se rimskih amfiteatrov!] V vsakem krogu je svoja vrsta prebivalcev. Pesnika ne obhodi nikjer vsega kroga, ampak vsakega le devetino, idoča ves čas na levo (dočim pojmeta po deveterih pasovih gore očiščevanja na desno!). Vstopita v prvi krog, ki je najširši (predpekel, preddvor). Tu ni slišati ne joka, ne škripanja z zobmi, ker prebivalci ne trpe nikakršnih telesnih muk; slišita le vzdihne hrepenenja po Bogu, ki ga ne vidijo (v. 1—27). Tu notri bivajo duše otrok, ki so umrli brez sv. krsta; tu so zbrani duhovi onih poganov in judov, ki so pravično in krepostno živeli na zemlji; bilo jih je še več, a mnogo jih je vzal s seboj Kristus, ki se je bil po svoji smrti prikazal v predpeklju (v. 28—74). Naproti jima pridejo štiri slavni pesniki (Homer, Horacij, Ovidij in Lukán); na trati sredi lepega gradiča vidita slavne modrijane starega veka, junake, ki so pomagali ustanoviti Rim, in nekatere slavne žene (Pentezilejo, Lavinijo in Lukrecijo). Vergilij mu jih imenuje. Prijetno bi bilo še dalje občevati z duhovi tega kroga, a treba je hiteti dalje (v. 75—151).

Vzbudim se: hrušč mi bije na ušesa
iz strašnih globočin, da kvišku planem,
kot človek, ki vzbudi ga strah potresa.

- 4 Vzravnam se in oči si v čudu manem,
pogled prodreti tmò si prizadeva,
da vendar, kje nahajam se, uganem.
- 7 In videl sem: prepad nasproti zeva,
— na robu stal sem mu — globel brezdanja,
iz nje brezkončen jok in stok odmeva.
- 10 Nad njo se dim in mrak in noč preganja,
da, naj oko še bolj pogled upira,
ne vidi z roba dol se stvar najmanja.
- 13 „V slepote kraj se nama pot odpira,
dè pesnik, — lice mu bilò je blede —
„za mano pot naj noga ti ubira.“
- 16 A jaz, videč mu v licu smrt in zmedo,
odvrnem: „Jaz naj grem, ko ti oklevaš,
ki si doslej pogum dajal z besedo?“
- 19 In on: „Napàk obraz ti moj umevaš:
z njegà sočutje moje le odseva
s trpini, kar pa ti kot strah domnevaš.
- 22 A pot je dolga; čas je, da že greva!“
In šla sva — prvo me je zdaj sprejelo
okrožje, ki le-to globel odeva.
- 25 Na glas ni jokal nihče ondi; vjelo
uho mi je le vzdihne pretresljive,
da trepetalo je ozračje celo;
- 28 le žal trpè, ne muke občutljive,
te trume vélike in vzdihujoče
i móž i žen in dece ljubeznive.
- 31 Vodnik mi dobri dè: „Tvoj jezik noče
za duše vprašati, v ta krog zaklete?
Izvèdi vendar, preden greš globoče:
- 34 Brez grehov so; zasluge pa neštete
dovolj še niso brez krstà oblitja,
ki člen je vere tvoje razodete.
- 37 Bili pred časom Kristovega žitja
so eni; vendar niso prav molili
Boga; jaz sam pripadam med ta bitja.
- 40 Brez drugih krivd smo Njega izgubili;
v pogubi smo, le-to samò trpeči:
brez upa bomo vvek po Njem težili.“
- 43 Bil tužen sem, ko slišal sem to reči:
veljaki so obsojeni v te kote,
med dvomi v predpeklju le-tèm visèci.
- 46 „Povej mi, mojster, prosim prav lepo te,
sem del, želeč si jasnost istinito
o veri, ki je prosta vsake zmote,
- 49 „se li povzpél že z dobrih del zaščito
je svojih, tujih kdo odtod v višave?“
Umel je koj vprašanje moje skrito.
- 52 „Bil sem novinec v zboru te države,
mi dè, „ko se pri nas veljak pojavi,
ves zmagovit, ovenčan z vencem slave.
- 55 Sledil praotec je njegà zastavi
in Abelj sin, duh Noeta očaka,
in Mojzes, ki ves služil je postavi;
- 58 in Abraham in David, vzor junaka,
in Izrael z očetom in sinovi,
z Rahelo, ki bilà mu žrtev taka,
- 61 in drugi zdaj so, blaženi duhovi.
In védi: pred ni bilo z Bogom sprave;
ti prvi so šli v raj v postavi novi.“
- 64 Obstala nisva v času te razprave,
no šla naprejškoz gozd, duhòv gozd, menim,
ker jih bilò je kakor listja, trave.

- 67 Bilá še nisva daleč, kakor cenim,
od vrha — kar je nekaj zableščalo,
bil svod ožarjen s svitom je ognjenim.
- 70 Oddaljena bilá sva še nemalo,
vendar je videti že bilo móči,
da je duhov tam neko plemstvo stalo.
- 73 „Oj ti, ki v čast si vedi najglobočí
in pesmi, kdo so ti, odkod jim vrednost
takó velika, ki od vseh jih ločí?“
- 76 Odrvne: „Njih ime, naravna čednost,
ki nje spomin na svetu ne izgine,
ta jim pred Bogom daje táko prednost.“
- 79 Kar se oglási neko iz tišine:
„Pred slavnim pevcem priklonite čelo,
njegá se vrača senca iz tujine!“
- 82 Ko klicanje le-tó je izzvenelo,
glej! senc četvero videl sem, prihaja;
ni lice mračno jim in ne veselo.
- 85 Tu dobri moj vodnik prične in baje:
„Poglej tam onega, ki z mečem v roki
kot knez najprej sém stopa iz sijaja:
- 88 to je Homer, vseh pevcev kralj visoki;
Horac za njim, ki kot satirik slove,
potem Ovid, Lukán je zadnji, sloki.
- 91 Ker vsak med njimi kakor jaz se zove
— ime si čul pravkár in ni ti tuje —,
časté me; to časti pa njih umóve.“
- 94 Tak videl sem, kakó svoj zbor zboruje
ta divna šola pesniškega zvanja,
ki druge vse kot orel nadkriljuje.
- 97 Ko so mu tiho stavili vprašanja,
so se mi vsi spoštljivo priklonili;
vesel je bil moj mojster njih priznanja.
- 100 A večjo čast še s tem so mi storili,
da so sprejeli me v svoj zbor čestiti,
da šesti bil sem v takih mož števili.
- 103 In bliže šli smo k luči čudoviti;
pogovor zamolčim — tak prav je v veke,
premdà je tam prav bilo govoriti.
- 106 Do vzhodja smo prišli trdnjave neke;
zidov sedmero ji visoke stene
so v bran, okoli voda lepe reke.
- 109 Kakor po suhem smo prek struge njene;
skoz vrat sedmero šel sem z modrijani;
do trate sveže smo prišli zelene.
- 112 Ljudi obrazi so bili svečani
ondi; globoki, resni njih pogledi;
izreki redki in krotkóubrani.
- 115 Zavili smo jo v stran z dozdanje slédi
na kraj odprt, v leščéci se višavi;
lepó smo videli jih spodaj v sredi.
- 118 Tam, prav nasproti, na smaragdni travi,
mi zbrane je pokazal velduhove;
še zdaj moj duh vesel se ž njimi bavi.
- 121 Elektro videl sem in nje rodove;
med njimi Hektor in Enej sta bila;
zrl Cezarja, oči njegá orlóve.
- 124 Tik njih Pentezileja tam, ob njej Kamila;
in videl ondi kralja sem Latína,
Lavinja hčerka se je k njemu vila;
- 127 Lukrecijo, Bruta, ki izgnal Tarkvina,
zrl Marcijo, Kornelije milino
in Julijo; ob strani Saladina.
- 130 Ko bolj napel sem še oči ostrino,
sem videl mojstra onih, ki kaj vejo,
sedečega med modrecev družino;
- 135 vsi ga časte, vsi vanj spoštljivo zrejo;
tik njega Sokrata in pa Platóna;
za njima šele drugi stati smejo;
- 136 Demókrita, — slučaj svetá mu spona! —
Diogena, Taléta, neptunista,
Empedokla, Anakságoro, Zenóna;
- 139 Heraklita, ob njem pa botanista,
Dioskurida; Tulija, Orfeja
in Seneka ob Linu, moralista;
- 142 Evklida geometra, Ptolomeja,
Hipokrata, Aviceno, Galiéna,
Averojsa, ki misli zrnje veja.
- 145 Kdo mogel bi naštetí vseh imena?
Ker toliko me čaka še gradiva,
odpasti mora ta in ta oména.
- 148 Zdaj od šestorice se izgubiva;
k njim iz zatišja, ki jih vihra muči,
na drugo pot vodnik me moj poziva:
- 151 dospel sem v kraj, kjer ni ga žarka luči.

Opombe: V. 1–8: Dante namenoma molči o tem, kako je prišel čez reko. — V. 38 nsl.: vendar niso prav molili Boga, t. j. vérovali niso v obljubljenega Mesija, v Kristusa. Nihče ne pride k Očetu, razen po meni. Jan. XII, 6. (Prim. tudi Dj. apost. IV, 12.) — V. 53: veljak, t. j. Kristus, ki je prišel v predpekel; Vergilij je bil še novinec, umrši l. 19. pr. Kr. je bil ondi šele 19 + 33 = 52 let. — V. 67 nsl.: se je zableščalo, t. j. ondi bivajoči pogani so živeli po luči svoje naravne pameti in si zato pridobili mnogo naravnih kreposti. — V. 83: ni lice mračno jim in ne veselo, t. j. pravi modrijan je ravnodušen, nikoli nezmeren ne v veselju, ne v žalosti (prim. Horacija, *Aequam mento!*) — V. 92: ime si čul itd., t. j. vsi so pesniki. — V. 93: to časti pa njih umove, t. j. to je častno izpričevalo, da mi nismo nevoščljivi. — V. 97: stavili vprašanja — gotovo so oni štirje vprašali Vergilija, kdo je novi prišlec, in ko so izvedeli, da je Dante, so ga pozdravili kot kolega, tovariša. — V. 104: pogovor zamolčim — ker sicer bi se moral sam hvaliti. — V. 106: trdnjave neke — simbol človeške modrosti, ali morda tudi hram slave. Sedmeri zid pomeni najbrže sedmere čednosti: razumnost, pravičnost, srčnost, zmernost, in pa tri spekulativne: umnost, učenost, modrost; in ljubka rečica je najbrže simbol zgovernosti, ki po njej človek pride do onih kreposti. Suih prebredojo vodo, ker globokim umom ni treba dolgega prigovarjanja, da se urijo v krepostih. Skozi sedmero vrat gredó — to so vede Trivija in Kvadrivija: gramatika, dialektika, retorika — muzika, aritmetika, geometrija in astronomija. (Scartazzini.) — V. 116–117: kakor iz lože v kakšnem gledišču, odkoder se vidi v parter in na oder. — V. 121: Elektro in... rodove. Elektra je bila mati kralja Dardana, ustanovitelja Troje; iz enega poznejših rodov je bil Hektor, najhrabrejši borec v trojanski vojski na strani Trojancev; Enej je po nesrečni trojanski vojski odplul v Kalijo in položil temelj rimski državi; zato takoj omenja D. Cezarja. — V. 124: o Kamili — prim. sp. I., 107; Pentezileja je bila kot kraljica pripeljala svoje Amaconke na pomoč Trojancem; padla je pod mečem Ahilejevim. — V. 125 nsl.: V Italiji je vladal o prihodu Enejevem kralj Latin s hčerko Lavinijo, ki jo je dobil po slavni zmagi Enej za ženo. — V. 127: Lukrecija, vzor rimske žene, krepostna so-

proga Kolatinova, si je, nasilno onečaščena od enega izmed sinov ošabnega kralja Tarkvinija, sama zadala smrt z nožem vpricho očeta in moža; nato je Lucij Junij Brut izgnal ošabne Tarkvinijevce iz Rima; a ta Brut se ne sme zamenjati z Markom Junijem Brutom, morilcem Cezarjevim; ta Brut je skoro na dnu Dantejevega pekla. — V. 128: Marcija je bil žena Katona Utičana, zadnjega pravega republičana. Kornelija, vzorna mati obeh Grakhov, zastopnikov rimskega proletariata v letih 133 — 125 pr. Kr. — V. 129: Julija, hčerka edinka Cezarjeva, soproga Pompejeva. — Saladin, sultan egiptovski in sirski, rojen l. 1137. umrl l. 1293.; slovel je po svoji plemenitosti in kreposti; ob strani sedi, ker je kot mohamedovec osamljen. — V. 130—144: tu našteva Dante nekatere izmed najvažnejših modroslovcev in učenjakov: mojster onih, ki kaj vejo (il maestro di color che sanno) je Aristotel; Demokrit iz Abdere je trdil, da je svet slučajno nastal iz atomov in ga torej tudi slučaj veže; Diogen, sloveči cinik iz Sinope,

ki je prebival v sodu; Talet iz Mileta je učil, da je vse nastalo iz vode (Neptun — poganski bog morja); Empedokel, prirodoslovec na Siciliji, je skočil v ognjenik Etno; Anaksagora je bil učitelj Periklejev; Zenon, ustanovitelj modroslovja stoiškega; Heraklit je trdil, da je ogenj pravir vseh stvari; Dioskurid je kot praktičen zdravnik nabiral zelišča (v l. st. pr. Kr.); Mark Tulij Ciceron, rimski govornik (+ 43 pr. Kr.); Lin in Orfej, bajeslovna pevca v Traciji (Orfeja omenja tudi Prešeren); Seneka, rimski modroslovec, je živel ob času sv. Pavla; nekateri so trdili, da sta si dopisovala. — Ptolomej je bil zvezdoslovec, čigar sestav je veljal do Kopernika; v v. 143 so imenovani trije sloveči zdravniki: prvi je Grk, drugi Arabec, tretji je pisal latinski; Arabec Averoes je pretresal (in „vejal“) ali kritiziral spise Aristotelove. — V. 149: ki jih vihra muči — grešnike naslednjega kroga, nasladneže, podi grozna vihra sem ter tja.

(Dalje.)

Kadar pridem v tiho vas.

Zložil Silvin Sardenko.

In še vedno in še vedno,
kadar pridem skozi vas,
izza oken me pozdravlja
nagelnov rdeči kras.

Nekaj se mi v srcu zgane
iz skrivnostnih globočin.
Morda novo hrepenenje?
Morda davni moj spomin?

Drzno stopil bi pred okno
in odtrgal cvet rdeč,
ali kaj, ko tam za oknom
ni mladosti moje več.

Zimska pesem.

Zložil Alojzij Remec.

Viharno polje je zamraženo —
jaz pojdem vanje k zimi vasovat,
ker rado srce, v slutnjah blaženo,
bi šlo s pomladjo skrito še kramljat.

Tako lahko jaz skoz življenje grem
viharje divje, skoz nemir in boj —
ker cilje svetle hrepenenja zrem
kot pomlad sredi zime pred seboj.

Idealistu.

Zložil Anton Medved.

Pojdi z menoj, ki prevaran v mladosti
z mano življenja nevero deliš —
vrzi na veter skrbi in bridkosti,
z mrzlim nasmehom zadeni svoj križ!

List se odtrga z drevesa ob cesti,
v vetru umre neizrazeni vzdih,
kdo ima srce, ki ve te bolesti,
kdo ve za boli, ki umiramo v njih?

Sam sebe ljubi, sam sebi toži,
pa ti odpade z oči pajčolan,
videl boš trn na najlepši roži,
v smehu in sreči boš strog in teman!

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

V. spev.¹

Drugi krog. — Sodnik Minos. — Vihra. — Pohotniki. — Družba kraljice Didone, samomorivcev zavoljo nesrečne ljubezni. — Francesca da Rimini.

Drugi krog ali kolobar je že, kakor zgoraj (spev IV.) omenjeno, nekoliko ožji od prvega, ker ima Dantejev pekel obliko lijaka ali tudi amfiteatra, ki se proti sredi vedno bolj zožuje. V prvem krogu se nahajajo, kakor smo videli (IV. spev), starodavni pesniki, modrijani in nekrščeni otroci in ne trpe še nikakršnih muk; te se začno šele zdaj, na drugi stopnji, v drugem krogu. Tu trpe pohotniki, nečistniki.² Pri vходу tega kroga sedi Minos, ki je bil — po grških pripovedkah — dokler je živel, pravičen kralj na otoku Kreti, po smrti pa eden izmed treh sodnikov duš v podzemlju (Hadu); Dante je v zmislu srednjeveškega krščanskega naziranja pretvoril grškega Minosa v hudiča z repom. Ta poslušá grešnikov izpoved, presoja, potem pa pošilja vsakega toliko stopenj globoko, kolikorkrat se udari z repom. Minos najprej noče dovoliti pesnikoma, da bi vstopila, toda Vergilij ga potolaži, kakor že prej Harona (v. 1–24). Takoj udari Danteju na uho bučanje peklenske vihre, ki mu jo je kažipot že koncem prejšnjega speva (IV., 149) napovedal. Kot skorce peruti, tako nosi vihra duhove pohotnikov semintja. Med temi pokaže Vergilij najprej kraljico Semiramido, ki je baje dovolila zakone roditeljev in otrok, samo da bi oprala in opravičila svojo krvosramno ljubezen do sina; dalje kraljici Didono in Kleopatru; Heleno in Parida, Ahileja, Tristana; posebno pa vzbujata Dantejevo pozornost dva nesrečneža

¹ Zadnjič (št. 2.) je škrat, ki igra veliko vlogo v Dantejevem peklu, drugo polovico II. speva vso razmetal; do 54. vrstice je še pravilno tiskano, potem pa zamešano. Z „Očesa žar...“ se prične nova tercina, morala bi torej vrstica biti pomaknjena nekoliko na levo in imeti spredaj številko 55; naslednja tercina se prične z vrstico 58: „Oj duša draga...“, daljnje z 61, 64, 67 itd. Gotovo je, da ta tehnična napaka moti umevanje vsebine. — Spev IV., v. 61. čitaj: in drugi; zdaj itd.

² V katekizmu se naštevajo poglavitni grehi, kakor znano, 1. napuh, 2. lakomnost itd. Dante pa je dal na prvo mesto trpinov nečistnike, na drugo požrešneže, potem lakomnike in zapravljivce itd., torej jih razvrščuje po svoje, ravnajoč se po načelu, da zasluži tem večjo kazen greh, čim bolj je storjen z umom — zato so krivoverci, goljufi, ošabneži... niže doli.

med njimi, namreč Francesca (izg. Frančeska, t. j. Frančiška) iz mesta Rimini in Paolo (Pavel) Malatesta (v. 25–72). Francesca pripoveduje — medtem ko vihra nekoliko utihne — zgodbo svoje ljubezni in žalostne smrti tako ginljivo, da se Dante, prevzet sočutja, onesvesti (v. 73–142).

Splošno slove ta odstavek o Frančiški iz Rimini za najlepše mesto v celi „Divini Commediji“.

Značilna za ta krog je vihra (la bufera infernale), ki s svojim puhom drvi grešnike semintja. Ker smo že v uvodu rekli, da ima „komedija“ poleg prvotnega pomena še drugega, alegoričnega, se nemara vprašamo, kaj hoče pesnik z vihro izraziti? Odgovor ni težak: Vihra pomeni strast čutne ljubezni.¹

- Tak pustil krog sem prvega obsega
in v drugi, ožji, zdaj mi noga plahne,
kjer pa tembolj se jok in stok razlega.
- 4 Tu Minos je, strašno režeč, ki pahne,
ko krivd pri vrodu sodba je zvršena,
obsojenca, kakor pač z repom mahne.
- 7 Namreč tako: ko duša, v zlo rojena,
njegá uzre, se sama vsa obtoži,
in on, ki krivd ni skrita mu nobena,
- 10 koj ve, kam sodi, v širši krog al oži,
pa z repom tolikokrat se oplazi,
kot duša naj stopnic nizdol obkroži.
- 13 Tu zbirajo po višjem se ukazi,
k izpovedi se trumoma vrstijo;
ko rek čujó, leté nizdol z obrazi.
- 16 „Ti, ki prišel si v tuge domačijo,“
se Minos je zadril, ostro gledaje,
— pozabil hip je važno uradnijo —
- 19 „le glej, kak vstopiš! Kdo pogum ti daje?
Široki vhod naj te nikar ne moti!“
Vodnik pa nanj: čemu že vendar laje?
- 22 „Odločene mu ne oviraj poti!
To tam hoté, kjer i mogo to hkrati, —
in dalje vpraševati se ne loti!“
- 25 Bolesti mi začno glasovi plati
zdaj na uho; kjer so noge mi stale,
zdaj pretresljivo slišal sem jokati.

¹ Prim. Prešernovo pesem „Kam?“. „Ko brez miru okrog divjam.“ In ker se je grešnik v življenju dal voditi viharju strasti, zato tudi tam trpi podobno muko, le se hujsó in večno. — Tudi sodnik Minos je alegorija za vest grešnikovo, ki sama ve in pove, kaj je zagrešila.

- 28 Vse luči v kraju so le-tem molčale,
ki tuli kot morjé v viharju tudi,
če vetrov vojska tepe mu obale.
- 31 Peklenska vihra, ki nič o zamudi
ne ve, z ohlipom goni v krog duhove,
vrteč in pa pesteč jih večno trudi.
- 34 Če na razpoke stopijo robove,
je jok in stok in kriki vmes zategli:
Boga, lastnosti kolnejo njegove.
- 37 Spoznal sem, da to vrsto muk dosegli
so v kazen svojo grešniki meseni,
ki svoj razum so v strasti jarem vpregli.
- 40 Kot škorce v pozni nesejo jeseni
peruti vzgor, in gost oblak je roja —
duhovi tak trpijo pogubljeni:
- 43 puh semintja in gorindol jih poja;
nikdar jim up pred oči ne postavi
vsaj manjše kazni, če že ne pokoja.
- 46 In kakor žalostno kriče žerjavi,
letaje v dolgi vrsti pod oblaki:
tak so duhovi žalostnoječavi
- 49 vršali semintja v viharjem mraki.
Zato sem vprašal: „Mojster, kdo so ti-le,
ki poka bič nad njimi v črnem zraki?“
- 52 „Roke so njene, ki o njej bi bile
vesti ti vseč,“ nato mi del je oni,
„cesarstvo mnogih narodov vodile.
- 55 Nečisti tak so bili nje nagoni,
da je, oprati hteč sramotne dnove,
pohoto uveljavila z zakoni.
- 58 Semiramis je to; kot v knjigi slove,
zasedla tron je s smrtjo Nina, druga;
dežele nje zdaj sultan svoje zove.
- 61 Glej, drugo gnala v smrt je srca tuga,
ki ni Siheja žari bilo verno;
in tretja je Kleopatra vlačuga.“
- 64 Heleno videl sem, ki zla čezmerno
je zakrivila; bil Ahil je veli,
ki v smrt je iz ljubezni šel prešerno.
- 67 Tam Páris, Tristan; — nad tisoč nasteli
so senc njegoví prsti z njih imeni,
ki od sveta ljubeč slovo so vzeli.
- 70 Ko davnih mi z vrstjo vodnik omeni
imena žen in vítezov slovita,
se v boli mi skali pogled megleni.
- 73 „Tam ona, ki tak tesno sta ovita,
bi nagovoril rad,“ dem do poeta;
„kot dve peresi se mi v vetru zdita.“
- 76 In on: „Boš videl ju, ko se s poleta
približata; in pri ljubavi vdani,
ki nosi ju, ju prosi, pa prispeta.“
- 79 Ko senci sta prišli, od vetra gnani,
sem del na glas: „Menita z nama ve se,
oj duši trudni, če nekdó ne brani.“
- 82 Kot dva goloba, če skrbi vzbude se
za sladko gnezdo, razprostrši krila
letita tja, kamór nagon ju nese:
- 85 tak sta Didonin krožek zapustila,
hiteč do naju skozi zrak zlohotni;
ljubav je moja ták odmev vzbudila.
- 88 „Oj živi stvor, prijazni in dobrotni,
prihitel k nama si v ta zrak žareči,
ki svet pojila v krvi sva životni —
- 91 če kralju bi sveta bilà povšeči,
prosila bi, da ti bi mir užival,
zato ker čutiš z nama v tej nesreči.
- 94 Kar rad bi slušal ali kar odkrival,
midva slušala bova, govorila,
če bo le veter, kakor zdaj, počival.
- 97 Leži dežela, ki me je rodila,
ondi, kjer Pad do morja steza rame,
da bi otrók družina mu počila.
- 100 Ljubezen, ki srce v trenutku vneme,
v le-tem je za lepoto mojo vzplala,
mi vzeto ták, da žal ne neha zame.
- 103 Ljubezen, ki srce je srcu dala
vsekdar še, me je zanj ták osvojila,
da mi, kot vidiš, v srcu je ostala.
- 106 Ljubezen v smrti naju je družila,
morilca čaka temno dno Kajine.“
To nama je dvojica govorila.
- 109 Prevzet od njune tožne zgodovine
sem zrl zamišljen v tla; iz misli zmoti
poet me. „Kaj spet misliš?“ me prekine.
- 112 Odvrnil sem nato, pričel: „Siroti!
Kaj sladkih misli in kaj koprnjenja
ju je privedlo do te žale poti!“
- 115 Obrnem spet se, lotim govorjenja:
„Ob tvojih muk, Francesca, pripovesti
solziti žalno se oko ne jenja.
- 118 Vendar povej, kako, po čem k zavesti
ljubezen je prišla iz src globine,
izdala vama tajnih želj prelesti?“
- 121 In ona dé: „Ni hujše bolečine,
— to ve tvoj učenik —, kot v čas nesreče
nositi v srcu srečnih dni spomine.
- 124 Če pa spoznati tak močno te vleče
ljubezni naju korenino pravo,
pa hodi! — naj v solzah besede teče.
- 127 Prebiralà sva neki dan v zabavo,
kak Lancelota je ljubav zavedla,
samá, brez slutnje za oko zvedavo.
- 130 Večkrat od knjige sva oči povedla,
da srečale so se, in sva zardela;
ob nekem mestu pa sva vsa se zmedla.
- 133 Beroč, kak smeh, ki duša ga želela,
ljubimec ták je srknil z ust kraljice,
je ta, ki hova večno skup trpela,
- 136 tresoč poljubil usta mi in lice.
Zvodnik povest bilà in kdor jo zložil!
Tist dan prebrala nisva več vrstice.“
- 139 Medtem ko eden je duhov ták tožil,
je jokal drugi; jaz sem čutil jade,
omahnil, kakor bi kdo vame sprožil,
- 142 in padel sem, kot mrtvo truplo pade.

Opombe: V. 34: Če na razpoke stopijo robove — mnogi menijo, da misli Dante tukaj razpoko, ki je nastala o potresu vsled smrti Kristusove (prim. Pekel XII., 31–45). — V. 58–60: Semiramis je to... V knjigi zgodopisca Pavla Orozija beremo, da je Semiramis po smrti svojega soproga („druga“) Nina vladala v Ninivah na Asirskem od l. 1356. do 1314. pr. Kr. r. Vse tiste dežele so bile ob Dantejevem času pod oblastjo turškega sultana, kakor so še zdaj. — V. 61–62: Glej, drugo... tu misli Dante kraljico Didono, soprogo Siheja, kralja v mestu Tiru v Feniciji; ko ji je njen brat Pigmalion umoril moža (čigar truplo so po

tedanji šegi sežgali in pepel shranili v lončeni žari), je Didona zbežala iz Fenicije v Afriko ter ustanovila mesto Kartagino. Kot vdova pa ni ostala verna svojemu rajnkemu soprogu, temveč se je zaljubila v junaka Eneja, ki je slučajno priplul na tisto obrežje; a ker je Enej ni hotel vzeti za ženo, si je sama vzela življenje. — V. 63: Kleopatra, sloveča kraljica egiptovska, najprej prijateljica Juliju Cezarju, pozneje Antoniju, si je vzela življenje s tem, da si je pritisnila strupeno kačo na prsi (l. 30. pr. Kr.). — V. 64: Heleno videl sem — ki je bila žena špartanskega kralja Menelaja, pa se je dala speljati od lepega Parisa, trojanskega kraljeviča, v Trojo, vsled česar se je vnela desetletna trojanska vojna. V oni vojni je bil med Grki največji junak Ahil, ki si je nakopal smrt pod zidovjem Troje, ker je hotel imeti Polikseno, trojansko kraljično. — V. 67: Tristan — je bil zaljubljen vitez srednjega veka, član „okrogle mize“; zaljubil se je v svojo teto Izoldo, vsled česar ga je ubil njegov stric Marko. — V. 73: Tam ona, ki tak tesno sta ovita itd. — sta, kakor že omenjeno, Frančiška s priimkom da Polenta, rojena v Raveni („kjer [reka] Pad do morja steza rame“), in Paolo Malatesta iz mesta Rimini, brat Frančiškinega soproga Gianciotta. Ker je bil ta šepav in grd, se je poslužil svojega brata, lepega Pavla, da je šel v Raveno snubit lepo Frančiško, navidez zase, v resnici za brata. Po poroki se je zvičaja bridko maščevala nad Pavlom; zaljubil se je namreč sam v svakinjo, ki ga je tudi ljubila. Ko sta nekoč skupaj čitala neki trubadurski roman, ju je ljubosumni soprog zalotil in oba na mestu prebodel z mečem, Pavla in Frančiško, ki je bila planila med oba boreča se brata. To se je zgodilo l. 1285. Četudi z enim samim poljubom, vendar se je Francesca pregrešila zoper zvestobo nasproti možu. A kako da ima Dante z njo, grešnico, tako sočutje in jo tako odlikuje? V tem tiči velik kos zgodovine ženskega vprašanja. Soprog Gianciotto se je držal še starega nazora, da je žena moževa sužnja, ki jo sme mož, če hoče, tudi umoriti. Toda ob istem času se je že začel po trubadurstvu in vsled rastočega češčenja Matere božje dvigati ugled žene do najvišje stopinje; Dante, opevajoč Beatriko, je pravi pravcati trubadur. (Prim. I. Kršnjavi, B. K. I. Zagreb 1909, str. 52.) Tako se mu je morala tudi kazni soproga zdeti pretrda, kar izraža s tem, da pošilja prevarjenega soproga na dno Kajine, t. j. v družbo Kajnovo, na dno pekla. Trubadurski motiv je tudi v vrstici 103., češ da je nemogoče ljubljene osebi zapirati srce nasproti ljubečemu srcu. — Zadnje dneve svojega življenja je prebil Dante pri nečaku Frančiške, Gvidu da Polenta, v Raveni, kjer je tudi umrl. Ker je bila ta tragična smrt še vsem v spominu, ko je Dante pisal svoj „Pekel“, zato mu ni bilo treba nič imenovati oseb, pa je vendar vsak vedel, koga misli. Ko se mu je v sočutju utrgalo ime „Francesca!“ (v. 116), je moral ta vzklík tembolj učinkovati, ker je bil vsakemu čitatelju že kar na jeziku. — V. 81: če nekdo ne brani — pesnik tu misli Boga, čigar imena v peklu nočejo izgovoriti. — V. 128: omenja viteza Lancelota iz družbe kralja Arta. Povest je imela naslov „Lancelot od jezera“ in je bila, kakor pravi I. Kršnjavi, n. m. str. 53, več stoletij hrana evropske inteligence. V tem romanu se je pripovedovalo, kako je vitez Lancelot skrivaj ljubil kraljico Ginevra in kako se je ta — ker jo je zvodil neki posredovalec Galeotto —, nasmehnila svojemu čestilcu in kako jo je tisti hip Lancelot prvič poljubil. Kakor je bil kraljico Galeotto zapeljal k nasmehu, tako je Francesco zapeljal knjiga. Vrstica se v izvorniku glasi: „Galeotto fu il libro e chi lo scrisse!“ in je postala pregovor. — V. 102: mi vzeto tak, da žal ne neha za me — moja mladost in lepota mi je bila vzeta, toži Francesca, tako naglo, da se nisem mogla niti skesati

greha, in vsled tega žalost ne neha. — Omenimo še, da je Francesca edina ženska, ki jo Dante ogovarja v „Peklu“; vse druge samo imenuje.

VI. spev.

Tretji krog. — Dež, toča, sneg. — Požrešneži in pijanci. — Varuh kroga Cerber. — Lahkoživec Ciacco iz Florence.

V tem krogu trpe požrešneži in pijanci; dež, toča in sneg pada nanje s tako silo, da jih podira na tla, kjer jih Cerber trga in mrcvari (v. 1—22). Stari pogani so si Cerbera mislili kot psa s tremi glavami, ki straži pri vhodu v peklo, da ne uide nobena senca; noter pusti vsakega, so pripovedovali, vun nobenega. V Dantejevem peklu je ta pasja zver varuh tretjega kroga, požrešnežev.¹ Razlikuje se od staropoganskega le v toliko, da ni samo pes, ampak je tudi bes (kakor že zgoraj Minos). In kakor sta Haron in Minos režala nad Dantejem, tako tudi Cerber; toda njegov dobri spremljevalec uteši zver s tem, da ji vrže polno prgišče prsti v lačna žrela (v. 23—33). Izmed senc, ležečih na tleh, se vzdigne ena, Ciacco, ter prorokuje pesniku bodočnost rojstnega mu mesta Florence (v. 34—99). Na Dantejevo vprašanje, če bodo muke po vesoljni sodbi večje ali enako velike kot zdaj, odgovori Vergilij z modroslovnim — Aristotelovim — pravilom: Čim popolnejša, inteligentnejša je kakšna stvar, tem bolj se zaveda veselja ali pa žalosti. In ker bo po vstajenju pravična duša dobila nazaj svoje telo poveljčano, in bo torej v tem zmislu popolnejša, bo tudi veselje njeno večje; v istem razmerju čaka pogubljenih po vstajenju večja bol (v. 100—115).

V tem spevu (kakor tudi v šestem spevu Očiščevališča in Raja) se Dante načeloma dotika politike.²

Kakor je Dante svojemu narodu ustvaril skupni slovenski jezik, tako so ti trije politični spevi tudi pripomogli ustvariti „zedinjeno Italijo“.

- Ko vrne se zavest, ki mi zbežala
 bila ob oni žalni je povesti
 in um od boli je bila zmešala,
 4 uzrem trpine nove in bolesi,
 naj kamorkoli noga mi koraka,
 naj kamorkoli se ozrem po cesti.
 7 Krog tretji pekla več ena namaka,
 proklet in mrzel in z vso ihto lije;
 način in snov sta večno mu enaka.
 10 Skoz mrak sneži, debela toča bije
 in črna brozga večno nanje kaplje
 in smrad puhti iz zemlje, ki to pije.
 13 Čuvaj je Cerber, ki krog sebe hlaplje;
 iz troje žrel ta zver po pasje laje
 na ljudstvo, ki se v mlako tu potaplje.
 16 Oči mu rdé, masne s brade saje,
 napihnen mu je trebuh, s krepplji dere
 dukove, praska, trga na vse kraje.

¹ Prim. „požrešen kot pes“.

² Zakaj ravno v vseh treh šestih spevih? Odgovora ne vemo; a zanimivo je, da je že v Iliadi VI. spev najlepši (Hektorjevo slovo), Herodotova 6. knjiga (bitka pri Termopilah), Vergilijeve Eneide VI. spev (Enej v podzemskem svetu), in naj dostavim, da je tudi našega Valvazorja 15 knjig šesta najzanimivejša (narodni običaji, noše, jezik).

- 19 Ti tulijo kot psi, ker dež jih pere;
obrača se život, stran ena, druga,
noben pa nič si revež ne prebere.
- 22 Ko spazi zmaj me véliki, zažuga,
odpre vsa žrela, zareži s čekani,
od jeze trese se in se vijuga.
- 25 Moj kažipot pa razprostrl je dlani,
prsti zagrabil, polno je prgišče
zagnal, da lačni jo požró goltani.
- 28 Kakor je psu, ki laja, kost težišče,
pa pomiri se spet, kadár jo gloje,
ker glodat le kosti teži in išče:
- 31 ták Cerber bes pomiril glav je troje
grdih, rjovečih ták, da oglušele
bi duše rajši na ušes oboje.
- 34 Prek senc, podrtih od dežja, so spele
nogé; le votle sence pod podplati
bilè so, ki so se telesa zdele.
- 37 Prav vse na tleh sem videl jih ležati,
le ena je takoj pokonci sedla,
ko mimo nje sva htela pot ubrati.
- 40 „Ti, ki te noga je v pekel privedla,
spoznaš to senco?“ dé, „se ti kaj sveti?
Po rojstvu tvojem sem v ta kraj pribredla.“
- 43 Jaz njej: „Bolest, ki moraš jo trpeti,
te je izbrisala mi iz spomina;
ne vem, če sva se videla na sveti.
- 46 Kdo si, zakaj ta kraj, ta bolečina
in kazni take zlo te je zavedlo?
So večje pač, ták gnusna ta edina.“
- 49 In on: „Tam v mestu tvojem, ki napelo
se je zavisti, da že gre iz meha,
tam dni preživel svoje sem veselo.
- 52 Koť Ciacco sem bil v mestu znan, zbog greha
požrešnosti, ker stregel sli sem grla,
zató, kot vidiš, dež me, voda péha.
- 55 Pa ne da bi le mene taka trla:
vse isti greh tak tepe tega kroga.“
In molk — beseda senci je zamrla.
- 58 Odvrnem: „Ciacco, ták teži nadloga
me tvoja, da v solzé me grenke žene;
povej pa, ako veš, do kam nesloga
- 61 privede še meščane razdvojéne?
Je kdo pravičen vmes? In rázlog koji
je sprl takó sinove majke ene?“
- 64 Nato mi reče: „Najprej dolgi boji,
potem bo tekla kri in gozdna stranka
bo zapodila drugo v jezi svoji.
- 67 A padla bo po letih treh obstanka
in prva bo prišla spet do krmila
ž njim v zvezi, ki sedaj je še uganka.
- 70 Pokonci glavo dolgo bo nosila,
trdó tiščala drugo k tlom, brez sluha
za jok sramú, ki ta se v njem bo vila.
- 73 Pravična dva sta — vseh ušesa gluha.
Tri iskre v dušah vseh neté plamene:
zavisti, lakomnosti in napuha.“
- 76 Tu Ciacco svojo žalostinko sklene.
In jaz: „Še daljnje si želim razlage
in še darú besede dragocene.
- 79 Teghiao, Arrigo, Mosca, duše drage,
in Farinata, Rusticucci, ostali,
ki so namene zmir imeli blage,
- 82 povej, kje so, kje bomo se spoznali?
ker hrepenim, da to se mi odgrne,
jih li nebo blaži? jih pékel pali?“
- 85 On: „Tam so, kjer so duše najbolj črne;
posebna krivda jih teži v globeli —
uzreš jih, če se pot ti dol obrne.
- 88 A ko povrneš spet na svet se beli,
poskrbi, da v spomin ljudem se vcepim.
Končam; to moj ti je odgovor celi.“
- 91 Naravnost ne, temveč s pogledom srepim
je vame zrl; kar mu omahne glava
in padel z njo k tovarišem je slepim.
- 94 In reče mi voditelj: „Ta-le spava
in spal bo, dokler angel ne zatrobi,
ko se sovražnika prikaže slava.
- 97 Takrat se vsak bo znašel v svojem grobi,
dobil nazaj meso bo in poteze
in čul besed nezabnih grom ob slobi.“
- 100 Tak sva prek senc, dežja šla gnusne greze,
življenje v misel jemajoč bodoče;
in pot počasi nama dalje leze.
- 103 Pa vprašam: „Mojster, bóli te pekoče,
kadár se sodba vélika izvede,
li bodo večje? manjše li mogoče?“
- 106 In dé mi: „Drži se le svoje vede,
da čim popolnejša je stvar katera,
tem bolj zaveda sreče se in bede.
- 109 Četudi véčna tem ljudem zamera
popolnosti ne dá doseči prave,
jih vendar čaka bóli večja mera.“
- 112 Idoč po cesti, ki jih obkrožuje,
sem čul dokáj, kar jezik moj ne zmaga;
ko prideva, kjer cesta se znižuje,
- 115 uzreva Pluta, vélikega vraga.

Opombe: V. 1: Tudi tukaj, kakor zgoraj v IV. spevu, pesnik ne pove, kako je došel v nižji pas. — V. 16: O čí mu rdé — kakor pijancem, ki torej v njem lahko vidijo same sebe; ma st n é s o b r a d e s a j e, t. j. sajasta brada mu je vsa nesnažna, ker ostaja na njej jed — zopet požrešneži v njem gledajo svojo sliko in priliko. — V. 52: C i a c c o (= Čáko, okrajšano iz Jakopo) pomeni v florentinščini svinjo; bil je zloglasen požrešnež in zajedavec, toda duhovit družabnik. (Boccaccio, Decam. IX, 8.) — V. 65—75: V uvodu (št. 1. t. l.) smo že omenili, da sta l. 1299. v Florenci dve stranki silovito zadeli druga ob drugo: stranka belih (demokratov) in črnih (aristokratov), ki so imeli zasombo pri papežu in v Parizu. Belim je načelovala rodbina Cerchi, ki se je bila pred kratkim priselila iz gozdnatega kraja Pivier d'Accone; odtod ime gozdna stranka (la parte selvaggia). Tri leta je res gospodovala v Florenci gozdna stranka demokratov; l. 1302. (prim. uvod) je pa s prihodom Francozov v začetku novembra zavládala ohola stranka črnih za dolgo dobo let. — V. 69: z njim v zvezi, ki sedaj je še uganka, t. j. najbrže papež Bonifacij VIII., ki sel. 1300., v katerem se vrši Dantejevo potovanje po peklú, še ni bil odločil na nobéno stran. Nekateri dantologi menijo, da je ta zaveznik črnih, Karel Valois, brat tedanjega francoskega kralja. V izvirniku se glasi vrstica: con la forza di tal che testé piaggia; I. Kršnjavi (n. m. str. 61) jo prevaja tako: „snagom onoga, koji sad jošte šara“. — V. 73: Pravična dva sta — katera dva misli Dante, je neznano; morda Dante sam in njegov prijatelj Guido Cavalcanti. — V. tercini 79—81

omenjene može bomo srečali pozneje niže doli, in sicer sta Teghiao Aldobrandini ter Jacob Rusticucci pri sodomcih (XI, 41, 44), Farinata degli Uberti pri krivovercih (X, 32), Mosca de Lambertini pri sejalcih razdora (XXVIII, 106); Arrigo je omenjen samo tukaj. Čeprav so pogubljeni, jih Dante vendarle imenuje „duše drage“, ki so imeli vedno blage namene, bili so namreč odločni v službi domovine. — V. 96: ko se sovražnika prikaže slava, t. j. ko pride Kristus sodnji dan kot sovražnik pogubljenih. — V. 99: ob slobi, t. j. ob slovesu (prim. slobo vzeti, Pletersnik. Slovar). — V. 106: t. j. Aristotelovega modroslovja. — V. 115: Plut je bil poganskim Grkom bog bogastva; Danteju je čuvaj lakomnežev in seveda zopet — bes.

VII. spev.

Četrty krog. — Lakomniki in zapravljevci. — Razgovor o boginji Sreči.

Peti krog. — Jezljivci.

Pri vhodu v četrty krog naletita pesnika zopet na čuvaja, a dočim čuva tretji krog kot pes požrešni Cerber, je varuh četrtega kroga kot volk lakomni bes Plut, ki je veljal starim Grkom kot podzemski bog zakladov in bogastva. Kakor prejšnji stražarji, tudi Plut sprva ne dovoli vstopa ter nekaj reži; a Vergilij ga uteši, nakar vstopita (v. 1–15). Kakšne trpine najmeta tukaj? Četrty krog je pregrajen v dva polkroga: v enem valijo s prsi težke vreče zlatá lakomniki, v drugem pa istotako zapravljevci; kadar v sredi trčíjo drug ob drugega, se zmerjajo, potem pa se vračajo k izhodu in zopet nazaj, brez nehanja. Med lakomniki so papeži in kardinali, in Dante bi rad nekatere spoznal, toda Vergilij mu pojasni, da lakomnost docela zatemni poteze obraza in da jih torej ni mogoče spoznati (v. 16–60). Kako da so lakomniki v istem krogu kakor zapravljevci? Ker so oboji grešili z zakladi tega sveta: eni so trošili premalo, drugi preveč, nobeden pa ne po pameti. Pri tej priliki govori Vergilij jako lepo o Sreči, ki so jo starodavniki imeli za boginjo, ki ji je v skrb izročena naša zemlja (v. 61–96). Ko se nagneta čez rob četrtega kroga, vidita, da pod njim izvira vroč vreclec, ki teče nekaj časa nizdol in preplavlja skoraj ves peti krog, ki je ena sama mlaka, Stiks, rdeča kot škrlat, kjer se kuhajo jezljivci, in sicer tako, da togotneži gledajo iznad površine ter se med seboj mrcvarijo, oni pa, ki so žalostni jezo držali zaprt v srcu, so pod vodo ter samo nekaj brbrajo (v. 97–126). Obhodivši v velikem ovinku smradljivo lužo, zagleda Dante neki zagoneten stolp (v. 127–130).

„Papè Satan, papè Satan aleppe!“

se začne dreti Plutov glas hripavi;
a modrec je poznal njegov naklepe

4 in me osrčil: „Škode ne napravi
ti nič! Ne boj se! Ni moči v njem take,
da pot bi ti zaprl po tej tokavi!“

7 In do napihnjene obrnjen spake
je del osorno: „Molči, volk prokleti,
in zgrizi v jezi se do zadnje dlake!“

10 Ne misliva v globel brez vzroka speti:
to tam hoté, kjer z roko Mihaela,
zvodniški bil napuh je strt v osveti.“

13 Kot jadra, ki od vetra se napela,
ohlapnejo, če jambor se razkolje:
tāk se je kruta zver na tla seséla.

- 16 Takó v četrty sva prišla podmolje,
korakajoč niz žalni breg prepada,
kjer vse gorjé svetá zajéto pólje.
- 19 Pravica božja! oj, odkod grmada
muk nezaslišanih in kazni kraja?
In le zakaj nas greh tak trga, zbada?
- 22 In kot se pri Karibdi tam dogaja,
da val ob val zadeva, se razbiva:
tāk ljudstvo tukaj s silo v kólu raja.
- 25 Tu več sem zrl jih, kot drugod jih biva;
v obé strani, bruhaje krike glasne,
tovóre s prsi ljud valí, poriva;
- 28 kadār pa stran ob stran skup trči, -prasne,
nazaj spet tovor vsak vali, zmerjaje:
„Kaj siplješ?“ in „Kaj stiskaš? Kaj ti hasne?“
- 31 Hodilo se v temi tak sem in tjá je,
ob moji levi in ob desni strani,
v obraz zmir pesem staro si metaje.
- 34 In vsak, po eni poti dokončani,
se vrača za spopad v polkrog temavi.
Prizor z bridkostjo ta srce mi rani.
- 37 In dem: „Moj učenik, sedaj mi javi,
kdo so na levi? so duhovni bili
ti vsi, ki so ostrizeni na glavi?“
- 40 In reče on: „Teh vsak na duši škilil
in škilil je v čas prvega življenja,
ker niso nič po pameti trošili.
- 43 To tudi glasno bevskanje pomenja,
kdar v krogu vsaka stran do tja dospeje,
kjer loči jih razlika zadolženja.
- 46 Duhovni so bili, ki lás odeje
jim manjka, papeži in kardinali;
v le-téh je lakomnost bilá brez meje.“
- 49 In jaz: „Z njih enimi smo se poznali
in moral, mojster, bi spoznati razne,
ki so se z grehi temi okaljali.“
- 52 In reče mi: „Ti misli misliš prazne:
nеспamet, s katero so se pobrazdali,
jih zatemnjuje, dela brezizrazne.
- 55 Na veke bodo skupaj zadevali;
iz groba bodo vstali kratkolasi
le-ti, a ti-le bodo pest stiskali.
- 58 Dajánje, stiskanje o napčnem časi
jim vzelo raj je, vrglo v kraj razdora,
ki slikal ga ne bom z besed okraši.
- 61 Iz tega, sin moj, úči se prizora,
kak kratke, nične so dobrine Sreče,
ki zanje pulijo se ljudstva nora:
- 64 ker vse zlato, pod luno se leščeče,
sedaj al prej kedaj, ne utolaži
ne ene same duše, tu trpeče.“
- 67 „Učitelj,“ dem mu, „zdaj mi še pokaži:
ta Sreča, ki tvoj jezik jo omenja,
zakaj svetá dobrine s kremplji straži?“
- 70 In on: „O stvori ljudski brez umenja,
velika je nevednost, ki vam škodi;
oprimi, tāk čem, mojega se mnenja!
- 73 On, čigar je modrost nad vsemi svodi,
svetove je ustvaril, dal jim vóje,
da en svet drugega s svetlobo vodi,
- 76 deléč enako od svetlobe svoje;
vodnico ima tudi zemlja vaša,
ki nje sijaju dalo jo nebó je,

- 79 da nične v pravi čas dari prenaša
iz roda v rod in v veke jih drugači
ter nič, kaj ljudski um golči, ne vpraša.
- 82 Tak en rod vlada, drug se komaj vlači,
kot njen ukrep se neizprosni javlja,
ki sam je skrit, enako v grmu kači.
- 85 Zaman modrost se vaša ji ustavlja;
kot vsak bog svet svoj vodi v svojem tiru,
tāk ta previdno svojega upravlja.
- 88 Spremembe niso nje nikdar pri miru;
potreba ji poganja perutnici —
zato sprevrže se človeku v diru.
- 91 Na križ ž njo! kolikrat kričijo klici
celó ljudi, ki so ji dolžni hvalo,
pa grajajo, psujó jo po krivici.
- 94 A ona, blažena, se zmeni malo;
s prastvori drugimi svoj svet trkóli
veselo v krog, vživaje radost zalo. —
- 97 A zdaj nizzdol in v kraj še večje boli!
V zatonu zvezde so, ki so vzhajale,
ko šel sem; stati delj čas ne dovoli.“
- 100 Do druge šla prek kroga sva obale.
Vir spodaj vre; po jarku, ki ga hkrati
si koplje sam, raztaka svoje vale;
- 104 rdí se voda bolj mu ko v škrlati.
Za družbo temne imajoč valove
po strašni poti sva bilá pri blati,
- 107 pri barji nekem, ktero Stiks se zove;
vir tožni polni ga pod skalo sivo,
ko zgrne z brega zlobnega slapove.
- 110 In videl tu, ko gledal sem pazljivo,
ljudi sem blatne v oni blatni jami
in nage in obličje njih jezljivo,
- 113 in bili so se ne samó z rokami,
z zobmi se trgajoč na drobne kose
so s prsi topli se, z glavó, z nogami.
- 116 In del je dobri mojster: „Sin, tu zro se
njih duše, ki so vdane bile jezi;
nahajajo pa tudi pod vódo se,
- 119 veruj mi trdno, vzdihujoče v grézi;
na vrhu njih brbót mehúrčke dela,
kar dé oko ti, kamor češ, ž njim sezi.
- 122 V močvirju tožijo: Nam nevesela
bilá je duša v sladkem solnčnem zraki,
ker v srcu skríta jeza nam je tlela;
- 125 zato žalujemo zdaj v temni mlaki.
To tožbo grlo jim grčí grgraje,
ker zaleti se pri besedi vsaki.“
- 128 Ovinek velik sva krog lužne smraje
obšla med barjem, suhim sva bregovjem,
na nje, ki blato goltajo, gledaje.
- 131 Pod stolpa slednjič stala sva zidovjem.

Opombe: V. 1: Papè Satan... aleppe! S temi besedami hoče bes Plut ostrašiti nova prisleca; kaj pomenijo, se do danes ni pojasnjeno. Najverjetnejše je, da je to nekak latovski jezik, ki v njem vratar na pomoč kliče satana. Čitali pa so nekateri to vrstico tudi po francosko, kar bi pomenilo: „Papež (namreč Bonifacij VIII, ki ga je Dante mrzil iz političnih vzrokov) je satan, papež je satan, haló!“ — V. 11: z roko Mihaela zvodniški bil napuh je strt — ko se je uprl Lucifer, zvodnik, zapeljivec. — V. 22: In kot se pri Karibdi tam dogaja. — Med Italijo in Sicilijo je morska ožina, ki se v njej srečujejo valovi dveh morji, od juga in severa, ter se razbijajo drug ob drugem. V starih časih so se mornarji te ožine silno bali; mislili so, da je na vsaki strani po ena zver, Karibda in Scila so ji zvali; če ladja uide eni, pade pa v žrelo drugi. — V. 24: s silo v kolu raja — na svetu so plesali okrog zlatega teleta, tukaj nadaljujejo ta ples s tovari in vrečami. — V. 40: Na duši škili, t. j. niso prav videli prave vrednosti denarja. — V. 43: bevskanje — namreč: „Kaj siplješ?“ „Kaj stiskaš?“ Zdaj vidijo drug na drugem svoj greh; v življenju ni hotel nobeden pripoznati, da je stiskač ali zapravljivec. — V. 46: las odeje jim manjka, t. j., ki imajo tonzuro. — V. 56–57: iz groba bodo vstali kratkolasi le-ti, t. j. zapravljivci bodo vstali plešasti, ker so zapravili vse do zadnjega lasu (po ital. pregovoru: dissipato sino a' capelli!) [A ne zamenjavaj teh z onimi, ki imajo izbrito plato (tonzuro) v. 39!] — V. 69: s kremplji straži — Dante je nevoljen na Srečo, zato govori prezirljivo o njej. — V. 74: svetove je ustvaril, dal jim voje, t. j. Bog je dal, po nazorih Aristotelovih in sholastike, vsakemu planetu posebnega angela kot vodnika; zvali so te angele inteligencije ali pa tudi s poganskim izrazom bogove. — V. 74–75: da en svet drugega s svetlobo vodi — t. j. vsak planet razsvetljuje s svojo svetlobo vsakega drugega. Ena izmed onih deveterih inteligencij je tudi Sreča, ki upravlja zemljo in razdeljuje dobrine tega sveta, kakor hoče; če jo ljudje karajo, se ne zmeni. Hitro se menja, ker ima perutnice! — V. 95: trkoli, t. j. vali, trklja. — V. 96: radost zalo, t. j. čisto (lauter, cf. Pleteršnik s. v.) radost. Zanimivo je, da je Dante latinsko boginjo Fortuno izpremenil v angela, dočim je Minosa, Pluta, Cerbera itd. v bese. (Kršnjavi, n. m. str. 61.) — V. 98: V zatonu zvezde so... t. j. noč med 25. in 26. marcem je prešla in nastopilo je jutro 26. marca 1300 — drugi dan potovanja. — V. 104: rdí se voda bolj mu ko v škrlati — tu se kuhajo jezljivci, ki o njih pravimo da so rdeči ko kuhan rak; in vrela voda je, ker pravimo, jeza mu je vzkipela, jezo kuha. — Pri vrstici 108. si moramo misliti, da stopita pesnika v peti krog. — V. 111: ljudi blatne — kadar se ljudje kregajo, se blatijo in ometavajo z umazanimi psokami, in ker navadno sledi iz jeze še pretep, zato tudi to nadaljujejo v Stiksu. — V. 118 nsl.: kdor se da jezi popolnoma premagati, ne more več govoriti po človeško, ampak samo nekaj grgra, napol izgovarja besede; takisto delajo v Dantejevem Stiksu oni, ki so pod vodo. (Dalje.)

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

VIII. spev.

Nadaljuje se pripovedovanje o grešnikih petega kroga: o jezljivcih. — Filip Argenti. — Prihod pred železno obzidje šestega kroga.

Že sredi VII. speva (v. 97) smo vstopili v peti krog pekla, kjer trpe togotneži, jezljivci. Po nekem skalovju namreč, sredi katerega izvira vroč vrelec, dospeta pesnika do obrežja vročega jezera, ki se napolnjuje iz vrelca. Idoč dalje po obrežju gledata v vreli vodi trpeče grešnike. Slednjic dospeta do nekega stolpa, nekakšnega minareta; a že preden sta pri njem, zapazita, da sta zažarela dva plamena vrh minareta. Dante se čudi, odkod tidve luči? V tem pogleda proti sredini vročega jezera, in glej! Ondi zagleda v veliki daljavi neko zidovje, kakor turške mošeje, in tudi odondod miga luč. Vergilij ga pouči, da si besi dajo na ta način znamenja o prihodu dveh tujcev in da vsak čas pride prevozač od onega zidovja tam v sredi, da ju prepelje. In res, že zagledata vozača Flegija, ki vesla sam v lahki ladjici po nju. Vozač misli, da bo vozil kakšno pogubljeno dušo čez jezero, zato zarolni nad Dantejem: „Ha, tu duša si propala!“ Toda Vergilij ga zavrne, naj se nikar ne ustavlja višjemu povelju, nakar ju poparjen naloži v lahko barko. Odrinejo (v. 1—30.) Nekako sredi vrelca jezera se jima pripeti to-le: Kar naenkrat se dvigne iz kroga Florentinec Filip Argenti (izg. Ardženti), znan togotnež. In dočim smo videli, da je naš pesnik (Dante) zgoraj v drugem krogu imel veliko sočutje s hotniki, zlasti s Frančiško Riminsko, in v tretjem krogu s požrešnežem Ciacco, ga tukaj nima čisto nič več, nasprotno, privošči Filipu kazen, češ le jokaj, le žaluj, saj zaslužiš! Vergilij pa pohvali Dantejevo ravnanje kot znak velikega duha, imenuje ga alma sdegnosa; v tem planejo sodrugi v divjem lovu nad Filipa, ki se brani in v svoji onemoglosti grize samega sebe (v. 31—61). Ko se v ladji peljeta dalje, sliši Dante neko zamolklo tuljenje iz globočin; Vergilij mu pojasni, da je zatulil bes Di s, gospodar doljnega pekla. Kmalu zagledata kot ogenj žareče železno obzidje nekega žalostnega mesta in nekakšne minarete, in mošeje z rdečimi kupolami se jima svetijo nasproti. Vodnik pove, da je to Ditovo mesto. Njega železno obzidje obdaja kroginkrog ves naslednji (šesti) kolobar in s tem seveda tudi še naslednje tri, ki leže še nižje. S tem železnim zidovjem je Dantejev pekel pregrajen v gorenji (prvih pet krogov) in dolnji (6.—9. krog); dolnji pekel oklepa seveda hujše grešnike nego gorenji. Prevozač Flegija obstane nekje, ko so napravili precejšen ovinek okrog zidovja, ter veli, da naj izstopita, češ da so pred vhodom v Ditov

grad¹ (v. 65—81.) Kakor v zgorenjih krogih, tako tudi tukaj besi ne puste dalje; a sedaj je upor resen. Ne straži namreč samo en bes vhoda, temveč nad tisoč jih je, ki brani vstop. Vergilija puste sicer za hip noter, medtem ko ostane Dante ves pobit sam zunaj; foda tudi Vergilij ne opravi nič — vun mora in besi mu zaloputnejo vrata pred nosom. Dante je v silnih skrbah, kaj bo; dobri vodnik ga tolaži, češ da prav gotovo pride pomoč odzgoraj, rekoč: „Že... prihaja On niz brdo; s silo bo odprl to mesto trdo“ (v. 81—130).

- Že mnogo prej — naj pesem vam omeni — kot sva pod vitki minaret dospela, oči so naju bile na slemenih,
 4 odkjer sta dva plamenčka zažarela in tretji je iz dalje odgovoril; ta luč mi komaj je oko zadela.
 7 Na to njega modrost sem opozoril, rekoč: „Kaj hoče to? kaj odgovarja tam oni ogenj? kdo le-to je storil?“
 10 In on: „Na temni vodi že brodarja opaziš lahko, ki mu sëm je priti, če ni pogled zastrt ti z dimom barja.“
 13 Nikdar tetiva pšice v zrak ne hiti, da bi z brzino tako v dalj frčala, kot jaz sem videl tisti hip voziti
 16 naproti nama ladjico prek vala pod vodstvom enega samo veslača, ki vpil je: „Ha, tu duša si propala!“
 19 „Oj Flegija, vpitje se ne izplača, topot vsaj ne,“ mu moj vodnik povdari, „gospod boš nama v službi le vozača.“

¹ Ditovo mesto stoji sredi vrelca jezera Stiksa, ki tvori peti krog; zdi se mi nekako tako kakor na Blejskem jezeru (če ni greh, raj slovenske zemlje primerjati z Dantejevim peklom!). Mislimo si vse jezero obdano s tako visokimi stenami, kakor je na Bledu severna z gradom na vrhu; iz ene stene izvira vrelec, ki tvori vrelo močvarno; mesto lepozelenene vode si mislimo škrlatnotemno, ki se v njej kuhajo togotneži in jezljivci. Vse obrežje si seveda moramo misliti pusto in prazno. Po skalovju (recimo, kjer je Blejski grad) priplezata pesnika dol do obale jezera, ves čas gledaje v vodo na srdite obraze; do nekakšnega minareta dospeta, idoč po obrežju. Tu vidita prvi signal, ki mu odgovori drugi z obzidja, sredi Stiksa. To bi bil peti krog. — Okrog otoka — seve v širjem obsegu — si predstavljajmo železno obzidje; v sredi se ne dviga cerkvica, temveč se pogreza peklenki kotel s še štirimi krogi.

- 22 Kot njega, ki o hudi zve prevari,
storjeni mu, zagrabi jeza žarka:
tako se v srcu Flegija razjari.
- 25 Vodnika najprej je sprejela barka,
nato je meni del se v njo podati;
ji teža moja da šele povdarka.
- 28 Ko sem z vodnikom v ladji bil trhljati,
hrbtica je vodene brazde sekla
dokaj globočje nego drugekrati.
- 31 Ko ladja je prek mrtve mlake tekla,
iz vode vstane blatnata postava.
„Kdo si, prezgodnji prišléc?“ — mi je rekla.
- 34 „Ostati,“ dem, „prišléc ne namerava;
a ti? kdo si? kaj blato tak te pači?“
Odvrne: „Eden, glej, ki v solzah plava.“
- 37 In njemu jaz: „Le v žalosti in plači,
prokleti duh ti, sam s seboj ostani!
Poznam te, naj si v blatu ves drugači.“
- 40 Obéroč zgrabi čoln zdaj duh spoznani,
a mojstra roka ga je proč odbila,
rekoč: „Poberi k drugim psom se strani!“
- 43 Potem me mojstra roka je privila;
poljubi me: „Mož žlahtnega ti duha,
blagoslovljena, ki te je nosila!
- 46 Le-ta je bil na svetu poln napuha,
dobrotljivost spomina mu ne diči;
zato še senco njega jeza kuha.
- 49 Kaj svet kot kralje gori jih veliči,
ki grozne za seboj puste spomine
in v blatu tu tičijo kot prašiči.“
- 52 Dem: „Hude, mojster, jaz imam skomine,
da videl potopljenega bi v kropi,
prejko spred naju luža ta izgine.“
- 55 „Prejko obrežje pred oči ti stopi,“
de on, „ti želja bode obveljala:
raduj se — prav je — ob njega potopi.“
- 58 In kmalu res je muka završala:
sodrugov blatnih trop je nanj udaril —
Bogu zato še danes čast in hvala!
- 61 „Nad Filipa Argenti!“ — je klicaril
ves trop; a Florentinca duh zdaj besni
sam sebe divje je z zobmi mrcvaril.
- 64 Tam je ostal — dovolj o njem je pesmi!
Ta hip zatulil je nekdo od jada —
uprl sem v ono smer pogled očesni.
- 67 De dobri mojster: „Že sva blizu grada,
moj sin, ki se tu Ditov grad mu deje,
grajanov zlih v njem cela je armada.“
- 70 In jaz: „Že, mojster, jaz gradu mošeje
razločno vidim notri tam v dolini,
rdeče ták, ko da so bile preje
- 73 v žerjavici.“ In on mi de: „V sredini
gori v vek ogenj, ki rdi to jamo,
kot vidiš, v doljnji tej pekla globini.“
- 76 V globoke slednjič jarke priveslamo,
ki gradu so brezupnemu zaščita;
zid meni se je zdel železo samo.
- 79 V ovinku daleč grad obšli smo Dita,
dokler vozač ni jel nekje kričati
nad nama: „Vun! Tu vhod je, tu vstopita!“
- 82 Več ko tisoč sem videl jih nad vrati,
ki jih kot dež bilò nebo pomelo.
„Kdo sme,“ so hruli jezno, „potovati,
- 85 ki mrtev ni, skoz mrtvecev deželo?“
Moj modri učenik pa jim je mignil,
da tajne mu besede bi se htelo.
- 88 Skrijó zdaj srd, ki je iz njih bil švignil,
rekoč: „Ti vstopi sam, ta naj se vrne,
ki drzno se na pot v ta svet je dvignil.
- 91 Le sam bedak nazaj naj pot obrne,
naj skusi, kaj da zna; a ti ostani,
ki si mu kazal sled v te kraje črne.“
- 94 Obup si, bralec, misli moj neznani,
ko slišal sem proklete te besede;
sem mislil: več ne bo na svet me plani.
- 97 „Vodnik moj dragi, ki si me iz bede
več nego sedemkrat otel, izbavil
iz velike nevarnosti, zasede —
- 100 v tej stiski me ne boš,“ sem del, „ostavil!
Če že ne smeva potovati dalje,
nazaj s teboj rad brž bi pot napravil.“
- 103 In mojster, ki me je privel, dejal je:
„Ne boj se! Ni ga, ki to pot ovreti
bi mogel, katero nama Takšen dal je!
- 106 Tu čakaj me; nuj trudni duh podpreti,
z jedjo mu dobre nade moč popravi;
ne bom te pustil v tem globokem sveti.“
- 109 Zdaj otec blagi gre, a tam ostavi
me samega in v misli negotovi:
med *da* in *ne* se boj vrši mi v glavi.
- 112 Predlogi kakšni so bili njegovih,
čul nisem; hipi minejo nekteri —
kar s tekmo noter prhnejo vragovi,
- 115 pa zaloputne tik pred mojstrom dveri,
da sam ostane, besov teh krdelo;
on pa počasi k meni se nameri.
- 118 Gledaje v tla je nagrbancil čelo,
brezupno vzdihujoč: „Vstop mi zapreti
v dom žalosti? čigavo je to delo?“
- 121 In k meni de: „Če srd se v meni neti,
ne boj se! Naj kdorkoli notri zbira
odpor, tej skušnji hočem odoleti.
- 124 Nič novega ni drzna njih zadira:
pred manj so skritimi se vprli vrati,
ki ključ zato jih nič več na zapira:
- 127 saj si nadpis njih mrtvi videl brati!
Že tostran vrat prihaja On niz brdo,
in skozi kroge nihče ga ne prati.
- 130 On s silo bo odprl to mesto trdo.“

Opombe: V. 2: minareti so stolpi ob turških mošejah (cerkvah). Dante v vrstici 70. omenja tudi mošeje. Kako pridejo te reči tja dol? Najbrže zato, ker se bližamo šestemu krogu, kjer trpe krivoverci; in mohamedanstvo je pesniku zgled krive vere. — V. 7. bi se morala po izvorniku glasiti: „Na to vseh ved sem morje opozoril“ — morje ali brezдно vse modrosti namreč zove Dante svojega ljubljenca Vergilija. — V. 13: ne hiti (transit), t. j. ne vrže. (Prim. Pleteršnik, Slovar p. b.) — V. 19: O j Flegija — Flegija se je bil razsrdil na Apolona, ki mu je bil onečastil hčerko (Koronido), in je v svoji togoti zapalil Apolonovo svetišče v Delfih; zbog tega zločina ga je Apolon obsodil v pekel, kjer mu Dante daje službo vozača preko vrele močvare petega kroga do obzidja Ditovega gradu. — V. 21: Gospod boš nama — t. j. samo dokler naju voziš, sva pod tvojo oblastjo. — V. 27: ji teža moja da šele povdarka — druga dva oba, Fle-

gija in Vergilij, sta bila le senci brez teže; sele ko je vstopil Dante, edini živi stvor med mrtvimi, je barka začutila težo in udarec. — V. 29: hrbtica, t. j. spodnji ostri rob čolna. — V. 46: Le-ta je bil na svetu poln napuha — že od v. 32. dalje se suče govor o Filipu Argenti iz Florence, ki je bil potomec rodbine Cavicciuli, bogat in silno močan, a divje jeze, ki se je za najmanjšo stvar raztogotil in zverinsko pretepal ljudi in živali. (Prim. Boccaccio, povesti IX. dneva, 8. nov.) Nekega dne ga je prišla muha, da je dal svojega konja podkovati s srebrnimi podkvami; odtod je dobil nadevek Argenti (Srebrnič). — V. 57: raduj se — kajti grešniki tega kroga in vseh nadaljnjih krogov ne zaslužijo nobenega sočutja več. — V. 65: Ta hip zatulil je nekdo od jada — iz globine je zatulil bes Dis (Dit), grški Pluto, ki je bil Rimljanom podzemeljski bog bogastva; Dante ga istoveti z Luciferjem. Potemtakem se tu prične dolnji peklo, Luciferjevo mesto, ki obsega in oklepa vse podzemlje odtod niže dol. Na to mesto meri tudi zlasti oni napis nad vrati (III. 3.): „Ta vrata vodijo . . . v trpljenja večno mesto.“ — Hudo je jetniku, če se zapro za njim ena železna vrata; a stokrat huje mu mora biti, če se po dolgi hoji skozi razne rove zapro še druga! Kako bo revež prišel vun? Nikdar več! — V. 81: Tu vhod je — namreč v Ditovo mesto. — V. 83: Ki jih kot dež bilo nebo pomelo — t. j. zavrženih angelov. — V. 91: bedak — tako govore zavrženci. — V. 98: se-demkrat, t. j. neštevilnokrat. — V. 99: iz zasede, t. j. pred risom, levom in volkuljo. — V. 105: Takšen, t. j. Bog. — V. 111: se bo li vrnil ali ne? — V. 123: odoleti, t. j. premagati. — V. 125 nsl.: pred vrati predpekla, ki jih je Kristus odprl. — Sv. Cerkev poje o Veliki noči: *Hodie portas mortis et seras pariter Salvator noster dirupit.* V. 128: On, t. j. angel; tostran vrat, t. j. prvih vrat. — V. 129: prati, t. j. spremlja.

IX. spev.

Peti krog. (Dalje.) — Ditovo mesto. — Vstop v doljnji peklo. — Šesti krog. — Poslanec z nebes. — Žareče rakve. — Krivoverci.

Pesniku kar nočejo iz glave Vergilijeve besede, ker se mu zdi, da mu nekaj prikrivajo; zato vpraša, če se je že kdaj zgodilo, da bi bil kak duh prvega kroga prehodil vse nižje kroge in se zopet vrnil? Vergilij mu potrdi to vprašanje, rekoč, da je on sam že enkrat prehodil to pot, ko ga je bila čarovnica Erihtona naprosila. [Umestna se mi zdi tu opazka, da je bil v srednjem veku Vergilij preprostim ljudem, ki niso poznali klasikov, kot nekakšen čarovnik, črnošolec.] S temi besedami se pesnik nekoliko umiri, toda na zobcih Ditovega obzidja se medtem pojavi nekaj sumljivega, nevarnega (v. 1—31). Prikažejo se namreč tri furije Megera, Alekto in Tizifona, ki kličejo Meduzo iz globine, da naj v kamen spremeni živeči stvor, ki se je drznil stopiti v kraljestvo mrtvecev. Brž ukaže Vergilij svojemu varovancu, naj zaklopi oči: in da bi tem trdneje mižal, mu položi še svoje roke čez obraz (v. 34—63). V tem se sliši vršanje valov, kar naznanja, da se bliža poslanec božji, angel, ki gre suhih nog preko Stiksa. S čudodelno šibico v hipu odpre železna vrata ter ozmerja neposlušne vrage, ki takoj izginejo; pesnika pa vstopita (v. 64—103.) — Znotraj obzidja Ditovega mesta se pričinja šesti krog, kjer trpe krivoverci. Ta krog spada že k doljnemu peklu; vendar pa je le nekoliko nižji od petega, ki ju loči mestno obzidje. Molče

zavijeta na desno od vhoda ter stopata ves čas prav za krajem, imajoč na eni strani zid, na drugi žareče rakve, ki so pa odprte in njih zaklopci dvignjeni.

- Bojazen mi obraz je pobledila,
ko videl sem: vodnik ni nič opravil!
I njemu brž je barvo spremenila.
- 4 Poslušal pazno je, uho nastavil;
ker na pogled kako naj se zanaša,
ki ga megleni mrak mu je zastavil?
- 7 „In vendar mora zmaga biti naša,“
prične, „če ne . . . Pa saj se je ponudil!
Kako da svoj prihod tako odlašaj?“
- 10 Spoznal sem, kak zakriti se je trudil
besedo prvo z njo, ki je sledila;
razliki te in one sem se čudil.
- 13 Vendar sem zbal se tega govorila,
ker sem v besed odlomkih najti hotel
zle misli morda več, kot je v njih bila.
- 16 „Je li prišel v to dnò, v ta žalni kotel
že kdo od njih na prvi tam stopnjici,
kjer je edina kazen up jim votel?“
- 19 Tako sem vprašal jaz, a on: „V resnici,“
odvrne, „redko se zgodi našincu,
da hodi, kakor jaz, po tej krnici.
- 22 Res je, enkrat sem bil že v tem vrtincu:
prosila me je Erihtona huda,
ki v trupla sence zvala je; novincu
- 25 zakrila mi telo je komaj gruda,
ko me poslala je med te zidove
po dušo, ki je bila v krogu Juda.
- 28 S temò, z globino vse presega rove;
med njim in nebom silna dalja zeva. —
A brez skrbi! mi poti niso nove.
- 31 To barje, ki smradljivo izhlapeva,
ob vsem okrog se vleče žalnem mestu;
ne pride nikdar noter se brez gneva.“
- 34 Kaj še povedal je, mi ni v zavesti;
le tja, kjer stolpa streha je žarela,
so moje dale se oči zanesti.
- 37 Tam furij troje iz pekla kot strela
kravopestrih strmo kvišku vzrase;
njih vsaka žensko čud je, stas imela.
- 40 Zelene so jim hidre vile pase;
namesto las pa čelo njih zverinje
si gade je ovilo in modrase.
- 43 In on, ki dobro je poznal služkinje
kraljice, ki je večni jok ne gane,
„Glej to,“ mi reče, „divje so Erinje.
- 46 Megera zove ta se z leve strani;
Alekto joče desno, Tizifona
je v sredi.“ To izrekši, nem obstane.
- 49 Z nohtmi si drla grod je ta in ona;
tleskaje v dlan so vpile proti meni,
da me je tesno k pevcu gnala zona.
- 52 „Meduza, hajd! pa v kamen ga spremeni,“
so vpile vse, gledaje dol v kraj niži,
„osveta za Tezejev rop storjeni!“ —
- 55 „Obrni se, zakrij oči, zamiži!
En sam pogled Gorgone, kot bi trenil,
pa se ne vrneš več na svet.“ — In bliži
- 58 mi stopil mojster je, me sam okrenil;
in ker ni mojih rok zaupal sili,
še svoje brž mi nad očmi je sklenil.

- 61 Oj vi, ki zdrav razum ste ohranili,
pazite, kaj za tajnimi se slovi,
kateri nauk se skriva v verzov krili!
- 64 V tem kalni zašumeli so valovi,
po njih pa šum prihajal je strahoten,
da so se tresli vseokrog bregovi.
- 67 Bilò je, kot če veter je togoten,
kadár nasproti solnce mu pripeka,
pa vrže se na gozd in neukroten
- 70 vejevje lomi, klesti, vlačí, seka —
v oblak prahu zavít, nadut drvi se,
da čeda in pastir, vse bega, teka.
- 73 In de, odkrivši mi oči: „Uprí se
z očesa mišico čez pene stare,
odkoder najgostejši dim kadi se.“
- 76 Kot žabe vstrašijo se kače jare,
da v hipu jih ne vidiš — razkropljenih,
ker stisnjene čepe na dnu močvare:
- 79 ták duš sem zrl nad tisoč nebogljénih —
zbežale so, ker nekdo pot ubiral,
čez Stiks do njih je, nog neoškropljenih.
- 82 Spred lica si je gosti zrak odstiral,
kazalo to levíce je mahanje,
samo ta trud mu hojo je oviral.
- 85 Spoznal sem koj, da iz neba poslan je;
v očeh se mojemu je mojstru bralo,
da naj molče mu skazem spoštovanje.
- 88 Kák v jezi se oko mu je bliskalo!
Dospé do vrat, odpre jih brez ovira,
ko s šibico se jih dotakne malo.
- 91 „Neba izgnanci, ki vas vse prezira,“
tako prične, stoječ na strašnem pragi,
„odkod se taka trma vam nabira?“
- 94 Kaj proti Njemu brcate vi, vragi,
ki vselej cilj doseže in povsodi,
in vam le bol množi po vsaki zmagi?
- 97 Kaj hasne vam odpor proti usodi?
Vaš Cerber — če nanj hranite spomine —
po vratu, bradi je še gol odtodi.“
- 100 Vrnil se je prek blatnate gladine,
ne rekši nama nič, izginil proč je
kot človek, ki se za vse drugo brine,
- 103 le zanjga ne, ki tik pred njim navzoč je. —
Brezskrbno v grad nameriva korake,
ker svetih naju slov branila moč je.
- 106 Vstopila brez zapreke sva nikake;
in ker me videti je gnalo toli
v trdnjavi tej zaprte siromake,
- 109 sem koj, vstopivši, se ozrl okoli.
In videl sem povsod široko pólje,
prepolno muk in najstrašnejših boli.
- 112 Kot v Arlu — Rodan tam okrog podolje
poplavlja — in kot v Pulju je, v Kvarneri,
ki ob Italije mejnike polje,
- 115 kot tamkaj so grobovi mnogoteri:
ták tu so bili vseokrog kamnени;
bridkost le tu je bila v višji meri.
- 118 Med rakvami namreč iz tal plameni
so švigali, da rakve so žarele;
železo v ješi ne tako ognjeni.
- 121 Pokrovi so nad rakvami visele,
iz teh pa šlo je bridko vzdihovanje;
spoznal sem koj, da tu se bedni cvele.
- 124 In dem: „Kdo, mojster, so pa ti občanje,

- ki, položeni noter v te-le skrinje,
bolesti z vzdihí dajejo na znanje?“
- 127 On: „Glave, verskih kar bilò ločin je,
so notri in privrženci; a večí,
kot misliš, broj pokríl jih grob dolbin je.
- 130 Enak k enakemu je moral leči;
bolj ali menj pa vroči so grobovi.“ —
Sledil njega sem desni, me vodeči,
- 133 in šla sva med bolestni in zidovi.

Opombe: V. 11: najprej mu je ušla beseda: če ne, ki izraža bojazen, a brž se je popravil z drugo, ki izraža pogum: Pa saj se je ponudil (namreč angel!). — V. 23 nsl.: Erihtona (Ἐριχθών) je bila, kakor pripoveduje Lukan (bellum Phars. VI, 508. nsl.), tesalska čarovnica, ki je oživila nekega mrliča, da je naznanil Sekstu Pompeju izid bitve pri Farzalu (l. 48. pred Kr. r.). — V. 27: v krogu Juda — krog, ki se imenuje po Judu Iškarjotu (ital. Giudecca, v Benetkah se imenuje en kanal tako!) je najnižji oddelek najnižjega kroga peklenskega, kjer trpe izdajalske duše. — V. 44: t. j. Prozerpina (Προσερπίνη), soproga podzemnega boga Pluta. — V. 45: Kadar so hoteli stari Grki reči, da koga vest peče, so rekli, da ga preganjajo hude boginje Erinije. — V. 49: grod, t. j. prsi (prim. ogrodje). — V. 52: Gorgo Meduza je bila po mnenju starih Grkov podzemeljska boginja, ki je s samim svojim pogledom izpremenila vsako živo bitje v kamen. Gorje torej človeku, ki bi ne bil o pravem času zamižal! — V. 54: Po starogrškem bajeslovju se je bil atenski kraljevič Tezej napotil v podzemlje po Prozerpino; furije so ga vrgle v ječo, iz katere ga je rešil njegov prijatelj Herkul. Ker jim je bil Tezej ušel, zato kličejo zdaj: Maščujmo se! Tega primimo, da nam ne uide! — V. 61—63: Oj vi, ki zdrav razum ste ohranili itd. — s temi besedami hoče pesnik najbrže svariti pred krivoverstvom; precej za zidovjem namreč že leže krivoverci. Furije, ki se same mrcvarijo, pomenijo najbrže razpore, ki nastanejo med ljudmi vsled krivoverstva; Meduza, ki okamni vsakega, — pomeni zakrknjenost krivovercev; in če naposled pravi Danteju, naj zamiži, hoče s tem alegorično povedati, da se pameten človek ne pečaj s krivoverci in ne prebiraj njih spisov! — V. 99: Volja bogov je bila, da je nekoč Herkul šel v podzemlje; a ker se mu je pes Cerber v peklú ustavljal, ga je Herkul z verigo otvezel okoli vratu; oguljeni vrat (in brada) je torej spomin kazni za upor proti volji božji. Tu vidimo, kako Dante s klasično svobodo meša staropogansko bajeslovje s krščanskimi pojmi (angel—hudiči—Cerber). Prim. Iv. Kršnjavi, n. d. 74. — V. 112 nsl.: Vstopivši v šesti krog zagleda pesnik takoj veliko pokopališče, grob pri grobu, ali bolje rakev pri rakvi. Podobno se mu zdi to mrtvaško polje okolici mesta Arla (Arles) na južnem Francoskem na levem bregu reke Rodana, kjer je bila v 7. st. po Kr. velika bitka med Saraceni in kristjani; podobno pa se mu zdi tudi starorimskemu grobišču v Pulju ob Kvarnerskem zalivu, kjer pa v naših časih ni več sledu o nekdanjih sarkofagih, ki jih je Dante še videl. Zanimivo je, da Dante prišteva še vso Istro (po tedanjih nazorih) k Italiji, in zaradi tega verza v „Divini C.“ (v. 114.) so Italijani dali svojemu bojnemu društvu za iredentistično propagando ime Dante Alighieri (primerjaj nemški Gustav-Adolf-Verein). Iv. Kršnjavi, n. d. 74. nsl. — V. 118: Med rakvami iz tal plameni so švigali itd. — ker so v srednjem veku krivoverce sežigali, zato jim Dante tudi v peklú prisoja enako kazen; in po več jih leži v eni rakvi, ker so se tudi na svetu tajno shajali. Vendar pa niso vsi grobovi enako razbeljeni, ker niso vse verske ločine enako škodljive in sovražne resnici.

X. spev.

Med žarečimi rakvami krivovercev, bogotajcev in Epikurejcev.

Počasi in zamisljeno korakata pesnika med zidovjem Ditovega mesta in žarečimi, razbeljenimi rakvami. Dante vpraša, zakaj rakve niso pokrite, in izve od svojega večšega vodnika, da se bodo zaprle šele sodnji dan. Nato izrazi Dante željo, da bi videl katerega izmed grešnikov in z njim govoril; Vergilij mu razodene, da se tu nahaja Epikur in vsi, ki so tajili neumrljivost človeške duše (v. 1—21.) Kar se dvigne iz svoje rakve Farinata degli Uberti, ki je čul človeško govorico in spoznal po izgovoru, da govori Florentinec. Sledi pogovor med njim in Dantejem (v. 22—51.) Pogovor čuje blizu tam ležeča senca, Cavalcante Cavalcanti, ki se klečeč dvigne iz rakve in vpraša, če mu sin Guido še živi. Ker ne dobi takoj odgovora, léže žalosten nazaj v grob. (V. 52.—72.) Prejšnja pa nadaljujeta pogovor in Farinata imenuje nekatere duše, ki z njim vred trpe (cesar Friderik II. in kardinal Ubaldini); tudi pojasni Danteju neko težkočo: da namreč pogubljeni o rečeh sedanjosti ne vedo nič, pač pa vidijo v prihodnost; in pri tej priliki prerokuje Danteju pregnanstvo, ki bo trajalo do smrti (v. 73—121). Vsled te sovražne napovedi je Dante nekaj hipov ves potr in zmešan; toda Vergilij ga potolaži, da naj sicer le ohrani v spominu zlovesčo prerokbo, a da mu bo v raju Beatrice povedala resnico o njegovem bodočem življenju (v. 122—136.) Ves čas smo seveda še v šestem krogu. Krivoverstvo in bogotajstvo je greh, ki izvira iz napuha. In tako smo videli doslej že kazni vseh pglavitnih grehov: lenoba, ki je ne mara ne nebo in ne pekel, se kaznuje v veži ali predjami pekla (spev III.: ose in komarji jih pikajo, da morajo nesrečneži venomer bezljati); pravtam je kraj kazni tudi za nevoščljivost (spev III. v. 48. che invidiosi son d'ogni altra sorte); v prvem krogu (gornjega) pekla bivajo pogani, ki so bili odlični z naravnimi krepostmi, in pa duše otrok, umrlih brez sv. krsta; brez trpljenja so, a Boga ne gledajo; nečistost trpi v drugem (spev V.); požrešnost v tretjem (spev VI.); lakomnost (in zapravljivost) v četrtem (spev VII., v. 1—96); jeza v petem (spev VII., v. 97—130, spev VIII.) gornjega pekla; napuh v šestem krogu (spev IX. in X.), ki pa je že ločen od prejšnjih z obzidjem Ditovega (Luciferjevega) mesta in spada že k doljnemu peklu, ki vsebuje še sedmi, osmi in deveti krog; kateri grešniki trpe v najnižjih treh krogih pekla, pregledno pove XI. spev (ki je kot nekakov odmor na težavni poti).

Po ozki poti mojster moj izginja.
Med bolečinami, zidovjem šel je,
za njim takoj je moja šla stopinja.

- 4 „Kreposti cvet, ki tvoj me duh privedel je
v brezbožnih kroge, ako ti ugaja,
govori mi, izpolni moje želje:
- 7 Bi mogel ljud, ki v rakvah se nahaja,
jaz videti? Zaklopce so odkrili
že vse, in ni nobenega čuvaja.“
- 10 In on mi de: „Vse bodo zaklenili,
ko vrnejo se iz Jozafat-doline
s telesi, ki so gori jih pustili.
- 13 V grobišču svojem sredi te ravnine
so z Epikurom vsi učenci zbrani,
ki déli so: s telesom duša mine.

- 16 Odgovor tvojemu vprašanju hrani
grob sam, ko v njem pogled bo tvoj počival,
odgovor tudi želji zamolčani.“
- 19 In jaz: „Vodnik moj, nikdar nisem skrival
srca ti; a na kratkoizrečeni
moj govor sam si, ne enkrat le, vplival.“
- 22 „Toskanec, ki skoz grad naš razžarjeni
živ hodiš, kaj lepo si to povedal!
Pomudi, prosim, malo se pri meni.
- 25 Iz tvojih besedi sem izpregledal,
da domovine sin si ti sloveče,
ki sem ji jaz morda precej presedal.“
- 28 Tako zasliši votlo se doneče
iz ene onih rakev; jaz pa v zmedi
pomaknem malo k mojstru se boječe.
- 31 A ta: „Kaj to? Obrni se in vedi,
da Farinata tu se kvišku vpira;
vsegà boš videl od glavé do ledij.“
- 34 Ko moj pogled v obličje mu prodira,
počasi on dviguje čelo, grodi,
kakor da ves pekel hudo prezira.
- 37 Vodnik pa srčno, urno odondodi
me zrine k njemu čez grobov ogredje,
rekoč: „V besedah svojih točen bodi!“
- 40 Ko stopil k njega rakvi sem v ospredje,
pogleda me in kakor od nevolje
me vpraša: „Kdo so bili tvoji dedje?“
- 43 Želeč mu ugoditi kar najbolje,
moj jezik vse odkrito mu razgali.
Nato obrvi dvignil on napol je
- 46 in del: „Že dedom, meni so kazali
in stranki moji mržnjo prebahavo;
zato pred mano dvakrat so bežali.“
- 49 „Če so bežali, od vseh koncev s slavo“ —
sem rekel — „vselej so se spet vrnili;
a vašim ta umetnost ni šla v glavo.“
- 52 Glasovi senco poleg so vzbudili;
iz rakve se obraz je javil, brada;
koleni, menim, sta klečeči bili.
- 55 Okrog je gledala, kot da bi rada
uzrla, če imam koga pri sebi;
ko pa ji vsa ugasnila je nada,
- 58 je v joku dela: „Mar povedal ne bi,
— če um visok te v tej temnici vodi —
kje sin je moj? zakaj ga ni pri tebi?“
- 61 In jaz: „Ni samovolje mi v prihodi;
vodnik me sem privedel je prijazen,
ta tam, ki Gvidu ni bil brž pogodi.“
- 64 Ko čul besede sem in videl kazen,
takoj se njega mi ime odkrije;
zato pa moj odgovor ni bil prazen.
- 67 A on se v hipu vzpne: „Kaj deš?“ zavpije,
„ni bil? kaj se med žive več ne šteje?
očem njega več sladka luč ne sije?“
- 70 Ko je dobil odgovor moj kasneje,
ker nekaj sem pomišljal se pred jamo,
je padel vznak, neviden spet kot preje.
- 73 A plemenitnik, ki na željo samo
sem mu obstal bil, ni spremenil lica,
vratu ni krenil, ne skomizgnil z ramo.
- 76 „In če“ — začel je spet — „je to resnica,
če res jim ta umetnost ni šla v glavo,
me bolj ko postlja ta boli novica.

PO ANEKSIJI BOSNE: AVSTROOGRSKE ČETE ZAPUŠČAJO SANDŽAK
NOVI PAZAR — SLOVO OD POKOJNIKOV

- 79 A preden petdesetič nje temavo
vzžari obličje, ki je nam kneginja,
boš skusil te umetnosti težavo.
- 82 Naj v sladki svet se vrne ti stopinja!
Le to povej: sovraštvo kaj brezdhanje
vse ljudske sklepe zoper nas prešinja?"
- 85 In jaz nato: „Poraz, mesarsko klanje,
ki Arbijo je barvalo krvavo,
na naših vpliva mož posvetovanje.“
- 88 Zavzdihnil je in tožno zmajal z glavo:
„Saj nisem sam bil, ki nad vas sem planil;
in če smo, — je to bilo naše pravo.
- 91 Ni bilo ga, ki bi se bil okanil
Florenco spremeniti v razvaline;
edini jaz sem jo odkrito branil.“
- 94 „Naj vaš se rod vendar že odpočine!
A dvom,“ sem del, „mi, prosim, razženite,
ki mi razum zagrnil je v temine.
- 97 Če slišim prav, vi vidci se mi zdite
reči, ki jih prihodnost v dalji zida;
a za reči v sedanjosti mežite.“
- 100 „Kot on“ — dé — „ki mu vid je malo prida,
tak zremo daljnih mi reči obrise;
Vsevišnji nam le toliko da vida.
- 103 Če blizu so reči, nam vid zmegli se;
ko ne bi oddrugod k nam vest prodrla,
ne znali bi, kak vam ljudem godi se.
- 106 Lahko umeješ torej, da umrla
vsa naša vednost bode pri tej priči,
ko dver prihodnosti se bo zaprla.“
- 109 Zavem se krivde, kes kot gad me piči,
pa dem: „Povejte onemu, ki legel
je v grob, da sin mu ni še med mrličiči.
- 112 In če vprašanju nisem koj ustregel,
bila le-ta je blodna misel kriva,
ki jasnost v njej sem ravnokar dosegel.“
- 115 Že mojster me je klical, naj hitiva;
zato sem prosil, preden idem mimo,
naj duh pove, kdo še ž njim v rakvi biva.
- 118 „Nas tisoč je in več, ki tu ležimo,“
je del, „nam Fridrik Drugi družbo dela
in kardinal; o drugih pa — molčimo!“
- 121 Pa se je skril; ko moja pot je spela
do pevca spet, sem mislil o besedi,
ki zame se mi je zlovešča zdela.
- 124 Šel je naprej; idočemu po sledi
je meni del: „Kaj glave si tak zmotne?“
Pa sem zadostil njega radovedi.
- 127 „Ohrani si spomin vesti nasprotne,“
de mojster mi, „ki še v uho ti bije!“
Pa stegne prst: „Zdaj v kraje glej ondotne!
- 130 Ko žarkov mili soj ti nje zasije,
ki v lepem ji očesu vse odseva,
življenja poti ona ti odkrije.“
- 133 Vodnica spet bila je roka leva;
od zida proč in proti sredi kraja
po stezi, ki se v glöbel spušča, greva;
136 udarila iz dna na vrh je smraja.

Opombe: V. 11: V dolini Jozafat bo poslednja sodba. (Prerok Joel, pogl. III., 2. 12.) — V. 14: Epikur, grški modrijan, je živel od l. 341. do 270. pr. Kr.; tajil je neumrljivost človeške duše. — V. 16: Odgovor tvojemu vprašanju... t. j. ko boš pogledal v rakvo, boš pa videl, kdo je notri, in s tem dobiš odgovor na svoje vprašanje. — V. 18: Odgovor tudi želji za molčani, t. j. zamočal je, da bi rad videl tudi

slovečega Farinato; in Vergilij meni: tudi ta tiha želja se ti izpolni. — V. 20, 21: t. j. da malo govorim ali pa celo molčim, si vzrok ti sam, ki si mi o neki priliki dal znamenje, naj kar molče pozdravim božjega sla (IX., 86, 87), o drugi priliki pa me zavrnil, češ da naj nikar prezgodaj ne vprašujem stvari, ki jih bom itak kmalu videl (III, 76 nsl) — V. 22: Toskanec-Florentinec; kajti Toskansko je pokrajina Italije z glavnim mestom Florenco. — V. 32: da Farinata... Farinata degli Uberti, florentinski plemenitaš (Ubertijevci so trdili, da izvirajo prav od starega Katiline!) je bil glava gibelincev ter je dvakrat potolkel gvelfe (katerih pristaši so bili tudi Dantejevi dedje), prvič l. 1248., drugič l. 1260. pri rečici Arbiji; a dočim so drugi gibelinci po tej bitki svetovali, naj bi vdrli v Florenco in jo do tal podrli, se je plemeniti Farinata edini uprl. Umrl je l. 1264. Neki letopisec ga tako-le slika: „Bil je velike rasti, junaških potez v obrazu, koščen, resnega vedenja, vojaško-dostojanstven, v pogovoru vljuden, zelo bistroumen pri posvetovanjih, drzovit, neumoren v vojski.“ Kakor Ciacco je bil vdan uživanju in ni veroval, kakor se sporoča, v posmrtno življenje. — V. 41: Kakor od nevolje (quasi sdegno) v peklu so vsi slabe volje, dočim bomo videli že v vicah in seve tembolj v raju največjo prijaznost do prisleca. — V. 42: Kdo so bili tvoji dedje?... Dva politična nasprotnika si stojita tako blizu! Dasi Dante ve, da bo Farinata vznevoljen, če mu imenuje svoje dede (gvelfovce), mu vendar pove vse po pravici in resnici. — V. 45: kot tak, ki se hoče nečesa spomniti. — V. 50: gvelfovci so si priborili vrnitev v Florenco dvakrat, l. 1250. in l. 1266.; gibelinci pa so, izgnani l. 1266., ostali v prognanstvu. — V. 52: Senca, ki se med tem pogovorom dvigne iz iste rakve, je Cavalcante Cavalcanti, bogat florentinski plemenitaš gvelfovske stranke, ki so mu pa tudi očitali, da je tajil neumrljivost duše. Njegov velenadarjeni sin Guido, sloveč kot pesnik in učenjak, je bil Farinatov zet in Dan-

tejev najboljši prijatelj. — V. 61: t. j. ne prihajam samovoljno kot vsiljivec; privedel me je pesnik Vergilij, ki pa vašemu Gvidu najbrže ni ugajal (kot pesnik!); brž mesto najbrž, brzkone, bržčas. — V. 79, 80: ki je nam kneginja, t. j. Prozerpina, soproga Plutona, podzemskega boga; zamenjavali so jo pogosto z Diano (= Luno). Pomen teh vrstic je: preden bo minulo 50 mesecev (= preden se bo luna 50 krat izpremenila), boš tudi ti pregan iz domovine in potem boš videl, kako težka je ta umetnost, t. j. kako težko je vrniti se iz prognanstva. Res so Danteja pregnali politični nasprotniki čez štiri leta in dva meseca; vrnili se ni več. — V. 83, 84: t. j. zakaj so vsi zakoni gvelfovcev nam gibelincem tako sovražni? — V. 91: ki bi se bil okanil, t. j. ki bi se bil vzdržal. — V. 109: Dante se kesa, zakaj ni drugi senci, Cavalcantiju, takoj odgovoril; krivo je bilo njegovo preišljevanje, kako mrtveci vedo prihodnje reči, sedanjih pa ne. — V. 119: Friderik II., nemški cesar Hohenstavef, umrl l. 1250. Vsestransko nadarjen in za tisti čas izredno izobražen mož; a ker je preveč občeval z Židi in Saraceni (Arabci, mohamedanci), so ga sumili krivoverstva; v verskem oziru je bil indiferentist in materialist, kot vladar in človek bolj sultan kot cesar zapadni (harem). Cerkvi je bil ves čas nasproten. — V. 120: Kardinal Ottaviano degli Ubaldini. Cerkvi nasproten in gibelinsko (liberalno!) misleč duhovnik, ki je rekel o neki priliki: Če sem imel dušo, sem jo že davno pogubil za gibelince (nasprotnike papeštva). Bil je škof v mestu Bologna in kar splošno nazivan „il cardinale“; zato tudi Dante ne pristavlja drugega imena. — V. 122: o besedi, t. j. o napovedi prognanstva. — V. 126: t. j. povedal sem mu, da me boli prerokba prognanstva. — V. 129 nsl.: t. j. zazdaj glej predse v globino in preišluj trpljenje pogubljenih; a kmalu boš gledal v obličje svoji Beatriči, ki te bo peljala v raj, kjer boš iz ust svojega deda Cacciaguida izvedel svojo prihodnost. (Dalje.)

Solnčno jutro.

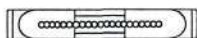
Zložil G. Koritnik.

Jutro je... Solnce se zliva z višav,
plamen krvavi žari na iztoku,
valčki šumljajo v srebrnem potoku
novemu jutru veseli pozdrav —
v solncu kot v kroni blesteči rubini
rdé sivi vrhunci v nebeški višini.

Jutro je, solnce... Kako nam žare
mlade oči, kri v licih nam polje,
čili, spočiti hitimo na polje,
v ognju hotenja nam grudi kipe —
hočemo, hočemo kakor vihar,
ki smo pogumni in židane volje!

Zemlja se stresa pod temi koraki,
megle prše se, jasne se oblaki,
sije nam solnce, naš ljubljani car,
zemlja domača, ne boš več sirota,
v tebe iztekajo naša se pota,
duše trpeče odpor in vihar...

Bodi pozdravljeno, jutro prostosti,
ogelj krvavi iztočnih gora —
znamenje boja, kipenje mladosti,
volja jeklena in plamen srca,
v jutranjem solncu izkalimo meče —
misli pogumne in cilje blesteče!

Dante Alighieri:

La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.**PEKEL.**

(Dalje.)

XI. spev.

Katerim grešnikom prisoja Dante sedmi in osmi krog in katere stavi v deveti, t. j. na dno pekla.

Spuščaje se nizdol po Dantejevem peklu smo doslej od prvega do šestega kroga že videli kazni za vseh sedem poglavitnih grehov, začeniši z lenobo in zavistjo in končavši z napuhom krivovercev; — za katero družbo sta potemtakem prihranjena sedmi in osmi krog in pa še posebno najnižji, najglobočji, deveti?

Dozdaj nam pesnik ni nobenkoli naprej povedal, katere grešnike bomo videli v naslednjem krogu, temveč sli smo, videli in sli zopet dalje, kakor sam pravi: „Guarda e passa!“ (Poglej pa — naprej!) V tem spevu nam pa z veliko učenostjo razlaga, kako je razdeljen ves njegov pekli, zlasti pa doljnji. Zbog te prenakopičene učenosti so nekateri dantologi začeli trditi, da tega speva ni spesnil Dante sam, ampak najbrže eden njegovih sinov. Čuti se res neka posebna trdota v slogu.

Po domače bi najkrajše odgovorili na zgoraj stavljen vprašanje s tem, da bi rekli: v sedmem krogu trpe vnebovpjioči grehi, oziroma grešniki, v osmem grešniki, obloženi s tujimi grehi, in v devetem — izdajalci sorodnikov, domovine, prijateljev in dobrotnikov. A zdaj poslušajmo, kako nam stvar razlaga Dante.

Idoč med žarečimi rakvami krivovercev, vedno bolj proti sredi, začitita pesnika naenkrat grozen smrad, ki prihaja iz naslednjega kroga. Skrijeta se za neki velik sarkofag (rakvo), da bi se ondi počasi privadila gnusnemu vonju. V sarkofagu trpi papež Anastazij (v. 1—9). Ko sta prebrala napis, poprosi Dante svojega učitelja, naj s kakšno naknado, t. j. s kakšnim nadomestilom popravi izgubo časa, ko morata tako čepeti za rakvijo in čakati. Vergilij si res ne da dvakrat reči in prične razlagati. Naslednji krog, pravi, je namenjen silovitežem; a ker je silovitež nasilen lahko proti Bogu, bližnjemu ali samemu sebi, zato se celi krog (cerchio) deli v tri ločene pasove (gironi). Daljnji krog potem (t. j. osmi) obsega sleparje, ki jih je desetero vrst in so zato porazdeljeni na desetero jam ali malh (malebolge), vijočih se koncentrično okrog zadnjega kroga, kjer so pripravljene muke; zdajcam v štirih pododdelkih. Končno še razloži, zakaj zaslužio grehi nezmernosti ali nezdržnosti manjšo kazen nego grehi, storjeni iz zlobe (malizia) ali takorekoč s povzdignjeno roko proti Bogu. In ker je oderuštvo (lihvarstvo) začelo cvesti v oni dobi (zlasti zloglasni so bili lihvarji v francoskem mestu Cahors [Cahors]), zato se koncem speva dotakne tudi tega vprašanja ter utemeljuje svojo trditev,

da oderuh greši zoper prirodo, s temle razlogom: Že v prvi Mojzesovi knjigi (Génesis) stoji zapisano, da naj si človek služi kruh v potu svojega obraza z obdelovanjem prirode ali pa z umetnostjo, ki je posnemanje prirode (torej nje hčerka); oderuhi pa si ne služijo kruha na ta dva pošena načina, nego drugače, brez truda brez znoja.

Pripomnim, da smo še vedno v šestem krogu, med krivoverci.

- Na rob prispela stene sva štrleče,
ki zida v krogu jo pri skali skala,
prispela sva do še groznejše gneče;
4 in tamkaj sva — neznansko zadišala
je smraja, ki pekla globel jo kóti —
zavetje za pokrovom poiskala
7 velike rakve; tu oko zaloti
napis: „Zaprto je papež Anastazij
le-tu; Fotin ga zvel je s prave poti.“
10 „Nizdol naj se počasi nama plazi
korak, da vonj se malo prej privadi
na gnusni vzduh; potem ga ne opazi.“
13 Ták mojster de, a jaz: „V kakšni naknadi“ —
sem del — „poišči sredstvo, da ne mine
v izgubo čas.“ In on: „Zategaradi
16 že mislim. — Glej, moj sin, pod te pečine! —
ták je pričel — trije so tu še krogi,
po vrsti ožji, čim greš delj z višine;
19 v teh pogubljeni notri so premnogi.
Da tam že sam pogled ti vse razkrije,
poslušaj zdaj, z a k a j so v ječi strogi.
22 Vsaktere zlobe, ki do néba vpije,
je cilj krivica; kar stori ta kvare,
jo s silo ali z deli goljufije.
25 A ker le človek zmožen je prevare,
je gnusniša Bogu; zato sleparji
so prav na dnu in večja bol jih tare.
28 Nasilneži so v prvem kolobarji;
ker pa nasilnost trojno pravo gazi,
se v tri pasove cepi kolobar ji.
31 Boga al druge bije po obrazi
al sebe — to je, same al v njih lasti —
nasilnež; kar podprem takoj z dokazi.
34 Ubije bližnjika nasilnež v strasti
lahko al težko rani al drugače
mu last zažgè al z ropom upropasti.
37 Zato pa ubijavce, pretepače,
škodljivce, roparje — vse muči ljuti
jih prvi pas, kjer trop premnog jih plače.

- 40 Lahko nad sabo znese človek kruti,
nad svojo se lastjo; kesú prekasne
ta v drugem pasu bolečine čuti,
43 kdor sam življenja sebi luč ugasne,
kdor zaigra, zapravi dedno doto;
ječi, ko lahko dni imel bi jasne.
- 46 A proti Bogu pest vihti s togoto,
kdor kolne ga, mu bivanje zanika,
prirodu devlje v nič in nje dobroto;
49 zato pasú najožjega je slika
Sodomcem, Káhorcem in tistim vžgana,
ki jim v Boga zasmeh je dar jezika.
- 52 S sleparstvom vselej v vest se vseka rana;
slepar pa al na dušo verno streže
al tako, ki ne véruje mu vdana.
- 55 Kjer vere ni, slepar le vez prereže
ljubezni, ki priroda vsem jo vije;
tāk torej drugi krog zajema v mreže
58 hinavce in lizune; vražarije
gnezdé tam, laž, tatvina, simonisti,
zvodnikov in goljufov vmazanije.
- 61 Če verno pa zaupa človek tisti,
slepar steptá ljubezni tudi klice,
ki poženó zaupno v veri čisti.
- 64 Zato do kroga zadnjega konice,
tja v sredo zemlje, kjer je prestol Dita,
tja sodijo v bol večno — izdajice.“
- 67 „V razlagi tvoji jasnost čudovita
je, mojster; prav deliš na kroge lastne
glob in družbó, ki je v globei skrita.
- 70 A to povej mi: onim z bare mastne
in ki so v vihri, ki na nje dežuje,
ki so v spopadih jim besede hlastne,
73 zakaj iz v n plamtečega gradu je,
če Bog jih črti, njim trpeti kazen?
a če jih ne, zakaj jih tāk kaznuje?“
- 76 In óh: „Zakaj tvoj um tako je blazen,
ki sicer blazniti mu ni navada?
Mar katero drugo zre tvoj duh prikazen?
- 79 Se ne spominjaš več, kakó razklada
že etika, ta tvoja knjiga zgledna,
nagone tri, ki nebu so ogada?
- 82 Ki so: nezmernost, zlobnost, zagovedna
zverinja besnost? in Boga da žali
nezmernost manj in manj je graje vredna?
- 85 Umej, kaj se v besedah teh zrcali,
pa reveže si nuj v spomin prizvati,
ki onstran, zgor so s kaznimi ostali,
88 pa koj spoznaš, zakaj na tej so plati
zločinci ti in zākaj z manjšo silo
osvete božje kladvo one mlati.“
- 91 „O solnce, kalnim ti očem zdravilo,
tako mi um razlaga tvoja teši,
da dvomiti ni manj kot znati milo.
- 94 Le malo še nazaj — sem del — se speši:
kedor z obrestmi, si dejal, odira,
Boga s tem žali — ta vozál razreši!“
- 97 „Filozofija“ — de — (kdor jo študira,
ta dobro ve!) — pogostokrat omenja,
da vsa priroda od Boga izvira
100 in iz zakonov božjega umenja;
le spomni svoje fizike se uka,
pa najdeš brž, brez dolgega mujenja:

- 103 umetnost za prirodu gre, kar muka
ji da, kot gre za mojstrom pač učenec;
zato umetnosti se pravi — božja vnuka.
- 106 Ti dve — po Genezi — naj bi studenec
bili, da živež si iz nju zajema
z napredkom vred že vseh ljudi prvenec.
- 109 A ker lihvár dohodke si izžema
drugod, prirodu roga se in hčeri;
zaupa drugemu, ne tema dvema.
- 112 Pa hajd! na daljno pot moj duh zdaj meri;
že Ribe se bleščijo na obzorju,
že Voz se je zasukal v Kovra smeri
- 115 in daleč še je dol po tem pogorju.“

Opombe: V. 3: do še groznejše gneče trpečih krivovercev. — V. 8 nsl.: Papež Anastazij II. (okrog l. 497.) se je dal — kakor so pomotoma trdili razni zgodovinski spisi, ki jim je Dante s svojimi vrstniki vred verjel — pregovoriti Fotinu, diakonu tesaloniškemu, da je zopet sprejel v cerkveno občestvo carigrajskega patriarha Akacija, izobčenega od prednika mu na papeževem prestolu. — V. 23: Kar stori krivica škode, je stori ali z nasilnostjo, ali pa s hinavskim sleparstvom; zato gredo eni krivičniki — nasilneži, tirani, roparji — v en krog; drugi krivičniki — sleparji — pa v svojega. — V. 26: je gnusniša nego nasilnost, ker je je zmožno le umno bitje, človek. — V. 28: so v prvem kolobarji, t. j. v prvem izmed poslednjih treh. — V. 29: trojno pravo gazi, t. j. pravo, ki je ima Bog, naš bližnji in vsak posameznik. — V. 49: pasu najožjega, t. j. tretjega, je slika, vžgana Sodomcem itd., t. j. tu se kaznuje mutasti ali sodomski greh, ker je zoper prirodu in torej zoper božjo last, zoper božje pravo. — V. 51: t. j. ki Boga zaničujejo tudi z jezikom. — V. 52. nsl. Zmislj je tale: Najgrši grehi so Danteju grehi sleparstva; zato stavi sleparje v osmi in deveti krog. A je tudi med sleparji razloček: če oslepari navadnega bližnjika, ki ga veže z njim le prirodna, občečloveška vez ljubezni, je nekoliko manjši greh (in zato pridejo v predzadnji krog!), kakor pa, če oslepari bližnjika, ki je zvezan z njim s posebno vezjo ljubezni, bodisi z vezjo krvi (Kajn) ali vezjo skupne domovine ali osebnega prijateljstva ali pa slednjic z vezjo dobrot (Judež Iskarjot). — V. 53: dušo verno, t. j. zaupljivo. — V. 55: kjer vere ni, t. j. kjer ni zaupanja. — V. 57: drugi krog, t. j. osmi v celoti. — V. 64: do . . . konice — Dantejev pekel je, kakor že večkrat omenjeno, ogromen stožec, obrnjen narobe, na konico. — V. 70–75. Zmislj: Dante bi rad vedel, zakaj so jezljivci (oni z bare mastne „della palude pingue“), nečistniki („ki so v vihri“), požrešneži („ki na nje dežuje“) in lakomniki („ki so v spopadih jim besede hlastne“) kaznovani v gorjenjem peklu? — V. 80: etika (navoslovje) Aristotelova. — V. 81: ogada, t. j. stud. (Glej Pleteršnik, Slovar!) Hrvatje pravijo n. pr. gadno (t. j. grdo) vreme. — V. 85: t. j. da so grehi nezmernosti manjši nego grehi zlobnosti. — V. 91: „O sol che sani ogni vista turbata“ — je krilata beseda; podobno kakor Prešernov verz: „Prižgal si, mojster, žar'k mi nove luči.“ — V. 94: nazaj se speši (ital. ti rivolvi), t. j. malo nazaj posezi in razloži še nekatere težke reči iz prejšnjega govora. — V. 95 nsl.: Kako naj oderuh naravnost Boga žali? ali ne gre njegova zloba v prvi vrsti zoper bližnjika? — V. 101: fizike Aristotelove, kjer se čita sloveča resnica, da vsa umetnost (in umetna obrt) samo posnema prirodu. — V. 103: kar muka ji dá (it. quanto puote), t. j. vkolikor more z vsem svojim naporom dosežati svoj vzor, prirodu. — V. 105: božja vnuka (it. a Dio quasi nipote) — če je

priroda hčerka božja, je potemtakem umetnost, kot hčerka prirode, res vnuka božja. — V. 106: Geneza, t. j. prva knjiga Mojzesova. — V. 112 nasl.: Pa hajd! t. j. vstaniva (bila sta se radi smraje skrila za sarkofag papeža Anastazija) in id'va dalje, kajti že se dela jutro, ker je že izšlo ozvezdje Rib in Veliki voz se je že zasukal proti Kavru (Caurus je bil starim Rimljanom veter, ki piše od severozapada), t. j. proti severu. Če si že kdaj opazoval Veliki voz zvečer in primerjal, kako je zasukan zjutraj, pritrdiš, da je Dante natančno motril naravo.

XII. spev.

Ob kipeči krvni reki roparjev, morilcev in tiranov.

„Napij se krvi, ki te je po njej tako žejalo!“ je baje vzkliknila masagetska kraljica Tómiris, ko je dala odsekati v bitki premaganemu kralju Kíru st. glavo in jo vreči v meh, napolnjen s krvjo. Morda je bila ta pripovedka Danteju pred očmi, ko je premišljeval, kakšno kazen bi prisodil nasilnežem proti bližnjiku, tiranom in roparjem? Stavi jih v kipečo kri. — Dospeli smo s pesnikom prav na rob strme stene, ki obdaja ves sedmi krog: strma je, kakor so strme stene vodnjaka. In na robu — oj groza! — leži zleknjena neka pošast, Minotaver, polčlovek, polbik, z bikovo glavo in človeškim truplom. Ta varuje vhod v sedmi krog. Kakor nam kaže n. pr. cesarski orel na kakšni hiši, da je notri državni urad, tako je ta zver simbol, znamenje, da gremo zdaj med zverinsko-divjje grešnike. — Toda, kako priti dol po tako strmi pečini? K sreči je na enem kraju drča, ki je nastala ob smrti Gospodovi, ko je počila skala in se zavalila v prepad (v. 25—45). Podobna drča — pripoveduje pesnik — se nahaja pod Trientom (na Tirolskem); ondi se je tudi razpočila (usadila) gora (885 po Kr.), vsled česar je nastala drča, ki po njej morejo hoditi hribovci v nižavo. — Ko ju zver zagleda, zbeži (v. 1—24). To priliko porabita naša pesnika, pa brz po drči nizdol! Kmalu zagledata pod seboj reko krvi in v njej nasilneže, ki tiče eni popolnoma notri, eni do čela, drugi do vratu itd., kakor je bila velika njih krvoločnost. Da si pa kateri ne olajša kazni in preveč ne pomoli glave vun, venomer divjajo ob reki Kentavri, polkonji (baje-slovno ljudstvo, ki se je silno rado pretepalo in pobijalo) — s človeško glavo in rokami in konjskim truplom — s puščicami oboroženi in ustrelje vsakega, ki se preveč dvigne vun iz krvi. Ko zagledajo ti polkonji naša dva pesnika, lezoča nizdol po drči, ju tudi hočejo napasti s strelkami; toda Vergilij jih potolaži. Tudi se dogovori z njih glavarjem, ki mu je ime Hiron, da jima dá spremljevalca Nesa do broda, kjer je kri najplitvejša, kjer Nes prenese Danteja čez plitvino na drugo stran. Spotoma, ko gredo ob kipeči krvi, imenuje Nes nekatere v krvi se kopajoče krvnike, trinoge: Aleksandra, Dioniza, Ezzelina, Obizza Estjana, Atila, epirskega kralja Pira (Pirhus) in Rimljana Seksta Pompeja; nazadnje pa še dva počestna razbojnika Rinjera iz Korneta (Riniero da Corneto) in Rinjera Pazzo. Razkazavši jima nekaj teh znamenitosti in preloživši Danteja čez reko (Vergilij kot duh gre sam lahko!) se Kentaver Nes vrne prek broda k svojim tovarišem (v. 46—139).

Bil kraj, kjer plezati niz breg sva jela,
je skalnat in iz drugega še vzroka
strašan, da pred očmi temá se dela.

- 4 Usád je pod Trientom, ki do boka
Adiže je zgrmel bil pólén truščá;
(potres al tal unik je kriv bil poka;)

- 7 z vrhá po drči toliko je gruščá
in taka próda je do dna naplava,
da s težo hribovec se pó-nji spuščá:
10 ták v ta prepad je pot bilá dričáva
in bil na robu stene razorane
je zleknjen on, ki ga je laži-krava
13 v sramoto zanosila za Krečane.
Ko naju je uzrl, mu v srcu vzplal je
srd divji, da si sam je grizel rane.
16 Moj modrec pa zakričal nad žival je:
„Da vojvoda je, meniš ti, Atene,
ki tebi smrt na svetu bil zadal je?
19 Proč s poti! Druge on ima namene;
ni sestra ga poslala, zver-pokveka!
prišel je gledat muke le peklene.“
22 Kot bik, ki vdarec smrtni od človeka
dobi, pa se iztrga v hip, a hoje
nezmožen sem in tja se opoteka:
25 takrat se Minotaver vel tákó je.
„K prelazu brž!“ sem čul modrost proslulo,
„zdaj splezaj dól, ko divji ták hudó je.“
28 Prek kamenja sva plezala razsulo,
ki zdajpazdaj je izpod nog zdrknilo,
ker prvič je udarce težke čulo.
31 Vtopljen sem v misli šel. — „Kdaj usadilo“ —
dé on — „premišljaš, se je to skalovje,
ki varuje ga te zveri besnilo,
34 baš vtěšene? A znaj, usád še nov je;
takrat, ko jaz sem bil v peklá globini,
teh skal še padlo ni biló skladovje.“
37 Le malo prej, če prav mi je v spomini,
preden po plen bil Oni sém prišel je,
ki vzel ga Ditu v krogov je prvini,
40 se stresla v stenah vseh strašná globél je,
ták, da sem del: v ljubezni vzdrgetaló
vesoljstvo je (takó nekđó verjel je!)
43 ki v njej svetovje večkrat se zmešalo;
in tisti hip je tod in se drugodi
skalovje staro se tákó razklalo.
46 A vpri v globél oči: glej reka spodi
krvi je blizu; kuha v krvi vrelí
pa vsak se, ki človeku s silo škodi.“
49 O slepa lakomnost, o srd zbesneli!
Tu kratko tvoja nas ostroga zbada,
a v večnosti nas v taki cvreš kopeli! —
52 In jarek v vznožju sem uzrl prepada:
kot lok se vije, vso ravnino grli.
Kák vse z napovedjo se mojstra sklada!
55 Med steno pa in jarkom v sled so drli
Kentavri; njih orožje so puščice,
kot kdaj na lovu, preden so umrli.
58 Uzrši dól lezóčih naju lice
obstane trop; iz njega trije móži
se ločijo, odbravši lok, strelíce.
61 Iz dalje eden: „V ktero muko kroži“ —
zavpije — „vama pot po strmi steni?
Povejta koj, če ne — moj lok se sproži.“
64 „Že Hironu“ — nato moj mojster méni —
„od blizu vse poveva na ušesa;
a tebi nagli srd v pogin se peni.“
67 Pa se dotakne me in dé: „Glej Nesa,
ki je umrl za Dejaniro lepo,
a se osvetil sam s krvjó telesa.

70 V sredini pa, ki prède gleda srepo,
je slavni Hiron, vzgojil je Ahila;
tam Fol — poznal je le togoto slepo.
73 Podi se jih ob jarku brez števila,
streljaje, če kdo vstane bolj očito
iz krvi, kot mu krivda prisodila.“
76 In šla sva med zverjad brzokopito.
Z zarezo pšice Hiron si pogladi
nazaj k čeljustim dolgo brado; skrito
79 razgljali šobo, mu tičečo v bradi,
in de: „Tovariša, sta opazila,
kāk vse z nogu premika oni zadi?”

97 Obrnjen Hiron v desno: „Hajdi, Nese,“ —
veli, — „ti vōdi ju, pa se ognite,
če naši vam nasproti pridrvē se.“
100 In šla sva v spremstvu zveste zdaj zaščite
ob bregu reke, ob kipeči krvi,
odkoder krike čul sem strahovite.
103 Tičali eni v njej so do obrvi;
pa dé Kentaver veli: „Glej tirane,
ki rop jim je, umor jim cilj bil prvi;
106 v solzäh peró zločine prizadjane;
tu Aleksander, Dioniz zverina,
ki mučil vrsto let je Siciljane;

POGREB DR. LUEGERJA NA DUNAJU: MRTVAŠKI VOZ PELJEJO MIMO DRŽAVNE ZBORNICE

82 Nog mrtvecev to ni navada bila.“
Ko moj vodnik mu stal je že pri grodi,
ki zveri dvojno je narav družila,
85 je del: „Res, živ je, a le meni sodi
v globel ga temno vōditi; vsled nuje
je tu, zabave slā ga tod ne vodi.
88 Od žene, došle s petja aleluje,
mi je poverjena ta služba nova;
ni ropar ta, in moj duh zlä ne snuje.
91 Pri Onem, ki me vodi moč njegova
po divji cesti tej, mi to ugōdi:
Daj móž kogā, da v njega spremstvu bova,
94 ki naj pokaže, kje se kri prebrodi,
in tega na hrbtu tja čez prenese;
ker on ni duh, ki naj po vzduhu hodi.“

109 tam čelo črnolaso Ezzelina
štrli; in plavolasec tik v jarugi
Obiz Estjan je, ki — da veš! — po sina
112 je nečloveškega umrl zaslugi.“
Pogledal pevca sem, ki je izjavil:
„Govórec slej bo prvi ta, jaz drugi.“
115 Pa kmalu se Kentaver je ustavil
pri enih, ki jim segal le k goltani
je krop kipeči in jih, zdi se, davil.
118 Kažoč na senco sāmó tam ob strani,
je rekel: „Ta preklal je v božjem krili
srce, ki se s častjo ob Temzi hrani.“
121 Potem sem videl jih, ki so molili
iz reke glave in do pasa grōdi;
le-teh premnogi so mi znani bili.

- 124 Kri, plitvejši, plitvejši odondodi
do gležnjev le še segala je rdeča;
in tamkaj strugo naš vodnik prebrodi.
- 127 „Do tu, kot vidiš, struga se kipeča“
— je del Kentaver — „vsebolj poplitvuje,
odtod, prepričan bodi, pa se veča,

SRBSKI KRALJ PETER NA OBISKU PRI RUSKEM
CARJU V CARSKEM SELU

- 130 in zopet se polagoma znižuje
nje dno, dokler da tam se zopet združi,
kjer v vek naj samosilništvo vzdihuje.
- 133 Pravica božja tepe, kot zasluži,
tu Atila, bič zemlje, in na mesti
ž njim Pira, Seksta; v tej krvavi luži
- 136 solze razmaka, v vek jih misli mlesti
očem obeh Rinjerov, ki povsodi
nekadaj sta ropala ob vsaki cesti.“
- 139 Okrene se, plitvino spet prebrodi.

Opombe: V. 4 nsl.: Med mestoma Roveredo in Ala na Južnem Tirolskem gre velika cesta in železnica (postaja Mori) prek gorske usadine; leta 883. po Kr. se je bila razkrehnila gora vsled potresa in podsula več hiš. Dobro se pozna, kako je ondi reka Adiža vsled navala kamenja in gramoza izpremenila strugo na desno. Kraj se zove Slavini di Marco, t. j. plazovi pri Markovi vasi. Na slovenskem ozemlju je bil najznamenitejši usad na Koroškem, ko se je Dobrač (vsled potresa l. 1348.) razpočil in uničil velik del Zile. (Prim. Potočnik, Vojvodina Koroška, I. zv., izd. Matica Slovenska, 1909, str. 12 in str. 16). — V. 12: laži-krava — Kraljica Pazifaja na otoku Kreti je bila, skrita v leseno kravo, vsled protinaravnne spojitve zanosila in porodila zver Minotavra. Tako pripoveduje grško bajeslovje. — V. 17: Vojvoda atenski (mesto se glasi sedaj Atena v ednini ali Atene v množini) je bil junak Tezej, ki se je odpeljal iz Aten na Kreto z namenom, da bi umoril Minotavra, ki je bival v hodnikov polnem poslopju labirintu ter požrl vsako leto mnogo mladeničev in deklic; gotovo bi bil zašel v labirintu,

da mu ni dala Minotavrova sestra Ariadna celega klopčiča motvoza, ki ga je Tezej pri vhodu pritrdil in sel daje počasi odvijaje klopčič; tako je dospel do zveri, jo zaklal in motvoz zopet navijaje našel izhod. Ni čuda, če je Minotaver sovražil svojo sestro! Dante zove Tezeja „il duca d'Atene“ po navadi svoje dobe, ki je bila doba vitezov, baronov, grofov in vojvodov. — V. 27: „Mentre ch'è in furia, è buon che tu cale“ — je Italijanom prešlo v pregovor. — V. 30: Ker doslej še ni hodilo tod nobeno živo bitje. — V. 38 nsl.: Le malo prej... Ob smrti Gospodovi so skale pokale in takoj nato je šel v predpekeln in štrideseti dan je s seboj odpeljal pravične iz prvega kroga. — V. 41: v ljubezni vzdrgetalo... Grški modrijan Empedokel je učil, da dve sili vladata svet, ljubezen in mržnja (ἔρως, ἔρις) in odtod — porajanje in razpadanje. — V. 53: grli = objema. — V. 66: „Mal fu la voglia tua sempre si tosta.“ Sedaj pregovor. — V. 69: a se osvetil sam s krvjo telesa... Dejanira je bila žena grškega junaka Herkula; le-ta je v ljubosumnosti ubil Nesa v hipu, ko je ta nesel preko neke reke ženo mu Dejaniro. Umirajoč je Kentaver prosil Herkulovo ženo, naj pomoči v njegovo kri robačo, češ da bo potem čudodelna. A bila je zastrupljena. Ko jo je pozneje v dobri veri dala Herkulu, da bi se preoblekel, je prebledel in v silnih mukah umrl. — V. 72: Fol (Φόλος) je hotel na sloveči ženitnini lapita Pirotoa, kjer so bili povabljeni tudi Kentavri, odpeljati nevesto Hipodamijo. Nastal je bil silovit pretep. — V. 81 vse premika... v deželi duhov nenavadno! — V. 84: dvojno narav: od glave do prsi človek, potem konj. — V. 88: Od žene... Beatrice. — V. 96: „Chè non è spirito che per l'aer vada“ — prišlo v pregovor. — V. 107: Aleksander, ne

BOLGARSKI KRALJ NA OBISKU V CARIGRADU
(na desni Ferdinand, na levi sultan Mohamed V.)

Veliki, ker o njem Dante zelo spoštljivo govori v svojem spisu „Convito“, ampak Aleksander Ferejski, ki je večkrat dal ljudi zašiti v živalske kože in jih vreči psom; tega okrutnega tirana tudi Ciceron (De Off. II. 7) skupaj imenuje s samosilnikom Dionizom iz mesta Sirakuz na Siciliji. — V. 109: Ezzelino da Romano, zet cesarja Friderika II.

in brat one Cunizze, ki o njej govori Dante na drugem mestu (Raj, IX. 29 nsl.) Viri pripovedujejo, da je bil srednje rasti, temne polti in da mu je nad nosom na čelu rastla črna dlaka, ki se je naježila, kadar se je razsrdil. Še na smrtni postelji ni obžaloval svojih grehov, češ da so edini njegovi grehi: če se ni dovolj maščeval nad sovražniki, če je kdaj slabo poveljeval in če se je kdaj dal prevarati. Njegovi gradovi so bili v okolici mest Treviso in Padova. Umril je l. 1259. v ječi. — V. 110: v jarugi = v jarku. — V. 111: Obizzo d' Este, mejni grof mesta Ferrara in marke jakinske (Ancona), umrl l. 1293., roparski tiran, ki ga je baje sin usmrtil. — V. 114: t. j. odslej bo ta-le Kentaver imel prvo besedo nekaj časa. — V. 119, 120: Grof Guido di Monteforte je zabodel nečaka angleškega kralja Henrika II. v mestu Viterbo na Laškem (med Florenco in Rimom) l. 1270. v cerkvi med sv. mašo, ravno med povzdigovanjem, iz osvete, ker so mu bili Angleži ubili očeta. Srce tega kraljeviča so hranili v zlati posodici na stebri londonskega mostu (nad reko Temzo!) v večni spomin na grozodejstvo. — Človek mora tudi nehote strmeti, koliko raznih dejstev je Dante nosil v svojem spominu! — V. 135: Pir, kralj epirski (sedanja Albanija), je hudo stiskal Rimljane in pustošil Grecijo; Sekst Pompej, sin slavnega triumvira, je vznemirjal obale italске s svojimi roparskimi ladjami.

XIII. spev.

V hosti življenja naveličanih samomorilcev in zlobnih zapravljevcev.

Samomorilce smo že srečali enkrat, precej v drugem krogu nečistnikov; ampak oni so izvršili samomor iz nesrečne ljubezni, v cvetu let, iz srčne žalosti; samomorilci sedmega kroga pa so si vzeli življenje iz raznih drugih vzrokov. Tudi zapravljevce smo že srečali, in sicer v četrtem krogu, kjer vale silne tovore (kakor tudi lakomniki); a oni so zapravljali iz lahkomišelnosti, ti v sedmem krogu pa so zapravljali iz zlobnosti.

V drugem pasu sedmega kroga smo; pokriva ga čezinčez gosta hosta, kjer stoji drevo pri drevesu, grm pri grmu, same duše, ki jim je Pravica dala taka telesa, ker so se na svetu svojevoljno ločile od človeških svojih teles. Večina izmed njih se je bila obesila, doma ali pa v hosti na veji kakšnega drevesa. Zato trpe zdaj njih duše v drevesih in grmih in še sodnji dan, ko se bodo druge duše vrnil v svoja telesa, bodo te sicer tudi dobile v dolini Jozafat svoja telesa nazaj, toda ne bodo se smele združiti z njimi, temveč telesa bodo visela po vejah, duše pa bodo še dalje vzdihovale v deblih.¹ Strašna pridiga zoper samomor! In da so bolečine še hujše, gnezdiyo v vejah teh nesrečnih živih dreves posebne vrste ptice, Harpije, ki žro perje in povzročajo neznanke bolečine.²

Stopivši s svojim zvestim vodnikom v hosto začuje Dante tiho vzdihovanje in stokanje od vseh strani; misli, da so ljudje, skriti zadaj za drevesi, toda nikjer ni videti člo-

¹ Nekaj podobnega nahajamo v slovanskem bajeslovju: Stari Slovani so mislili, da duše umrlih frfotajo med vejami dreves, dokler ne pridejo v nav (raj). — In ponekod pravijo, če n. pr. sveže poleno cvrči, da se duša „martra“.

² Preden stopimo z Dantejem vred v to žalo hosto in začujemo tožne vzdihne od vseh strani iz vej, ranjenih od Harpij, predlagam p. n. čitatelju, da dobi pregled čez ves sedmi krog z njegovimi tremi pasovi. Mislimo si n. pr. stoječ

veka! Zdaj mu veli Vergilij, naj utrga vejico. Začuje se pretresljiv krik in kri priteče iz rane. Dante se prestraši, ranjeno drevo pa se pritožuje zoper neusmiljeno ravnanje. Vergilij opravičuje to trdosrčno dejanje s tem, da ni mogel svojega učenca drugače preveriti o bivanju duš v deblih kakor s tem, da mu je ukazal utrgati vejico; obeta pa poskodovanemu deblu, da se ga bo Dante, ko pride zopet na svet, hvaležno spominjal. Nato se nesrečnež, zaklet v tisto drevo, razodene: Pietro de Vineis je, ki se je bil, od ljudi obrekovan, iz gnusa nad življenjem, sam ločil s sveta; zdaj prosi Danteja, naj mu skuša vrniti dobro ime. Tudi razlaga kazni, ki jih trpe samomorilci (v. 1—108).

Kar nastane rabuka: dva zapravljevca, Lano iz Siene in Jacopo da Sant' Andrea iz Padove pridirjata, preganjana od črnih psic, in se hočeta skriti v nizek grm, ki dobi vsled tega hude poškodbe, ker psice raztrgajo oba begunca in polomijo tudi grm; ta v svoji mili tožbi čove, da je bil Florentinec (po mnenju enih Rocco de' Mozzi, po drugih Lotto degli Agli) in da se je bil v svoji hiši obesil (v. 109—151).

- Ni bil še Nes čez brod na oni plati,
ko midva sva stopila v hosto eno,
kjer ni nikjer bilo stezè poznati,
4 kjer listje črno bilo, ne zeleno,
nič gladkih vej, vse grčave in krive,
kjer nič plodu, le trnje zastrupljeno.
7 Tāk goste šume in tako bodljive
še divja nima zver, da v njo se skrije
bežeč s Cecinske al Kornetske njive.
10 Ostudne tukaj gnezdiyo Harpije;
s Stofad so gnale Troje cvet v daljavo
zbog žalostne, zlovešče melodije;
13 kreljuti ptic, človeški vrat in glavo
imajo, kremplje, perne trebušine;
tāk v drevju čudnem tožijo kričavo.
16 In mojster jame: „Preden v hoste tmine
prodiraš, vedi, da si v drugem pasu
in dokler ne dospesh do peščevine
19 strahotne, boš tu notri v vsem tem času.
Zato pozor! uzre oko strmeče,
kar ne bi mojemu verjel bil glasu.“
22 Začul sem vzdihne žalostno-ječeče
odvsod, sledu pa ne ljudem nobenim;
zato sem se ustavil preboječe.
25 In menim, da je menil, da jaz menim:
iz hoste vzdihni ti v uho bijo mi,
od ljudstva, skritega med drevjem njenim.
28 Zato je mojster rekel: „Le odlomi
kjerkoli vejico od vse te rāsti,
pa v nič se razpršè vsi tvoji dvomi.“

na ljubljanskem gradu, vso ravnino okrog obdano s tako strmo steno kakor Grintavec. Na enem mestu si mislimo drčo za dohod. In kakor vidimo tam teči Savo, tu Ljubljano, si predstavljamo v podnožju stenske ograje reko krvi in v njej trinoge. (Prvi pas.) Z gradu vidimo semtertja tudi hosto, n. pr. mestni log, boršt pri Tomačevem; mislimo si, da je vsa sredina ravnine opasana kroginkrog z gosto hosto. (Drugi pas.) In tretji pas, od roba hoste do vzhodnega gradu, si mislimo kot peščeno stepto. To bi bil tretji pas, ki o njem govori Dante v 14., 15., 16. in 17. spevu. Nad vsem tem pa seveda pokrov zemeljske skorje in tema.

- 31 Naprej se roka stegne mi in hlasti
po vejici velikega tam trna.
Iz trna krik: „Kaj prst me tvoj lomasti?“
- 34 Ko ga oblila kri je rjavočrna,
je spet zavpil: „Kaj smukaš mi peresa?
Mar ni sočutja v tebi niti zrna?“
- 37 Ljudje nekdam, postali smo drevesa.
Prav bi bilo, da prst se tvoj usmili,
pa naj so kačja nam bila telesa.“
- 40 Kot če gori na enem koncu, cvili,
cvrči na drugem glavnja ozelenela,
ker zrak in sok iz nje ondi vun sili:
- 43 tãk je mladika krna krvavela
in hkrati besedila; brž vrh veje
spustim, stoječ kot soha okamnena.
- 46 „O da je mogel on verjeti preje,
užaljena ti duša,“ — mojster reče, —
„verjeti, kar mu pesem moja deje,
- 49 te ne bi bil prijel; videč, da neče
verjeti čuda, del sem, naj napravi
poskus; kar zdaj hudo še mene peče.
- 52 A kdo si bil? Povej mu, da popravi,
kar more, in spomin vsaj tvoj osveži
na svetu, ki ga kmalu spet pozdravi.“
- 55 In trn: „Tãk sladko govor tvoj me neži,
da molk ni možen; vaju pa ne muči,
če zamotam se v govorjenja mreži.
- 58 Kdo sem? V rokah so mojih bili ključi
do srca Friderika; službo činil
srca vratarja sem takó, da v gruči
- 61 zaupnikov sem vsakega spodrinil;
tãk zvest v odlični službi sem bil sluga,
da v njej mi sèn in žitja vir je zginil.
- 64 A ona, smrt vsegà svetà, vlačuga,
ki nepremično v Cézarja domove
oči pohotne vpira, dvorov kuga,
- 67 podžgè v pogin moj srca in duhove;
podžgani mojega podžgò spet kneza —
preide vedra čast mi v mračne dneve.
- 70 A v duši moji gnus vzbudi se, jeza:
menéč, da s smrtjo ubežim nečasti,
si sam zadam krivico; — a prisega
- 73 moj duh pri tega trna mladi rasti:
prelomil nikdar nisem jaz zvestobe
gospodu, častivrednemu še zlasti.
- 76 Če kateri vas se vrne v svet svetlobe,
naj dvigne moj spomin, ki še v sramoti
leži, pobit od nevoščljive zlobe.“
- 79 Hip čaka mojster, pa: „Molči! — brž lôti
se ga,“ veli — „in časa mi ne trati!
Pové ti več, le vprašati ga hõti!“
- 82 Nató pa jaz: „Le nuj ga ti vprašati,
kar mēni, misliš, bode bolj pogodi;
jaz morem ga samó omilovati.“
- 85 Vodnik spet de: „Če naj ti ta ugodí
vse rad, kar prošnja tvojih besedí je,
ti duh jetnik, še ti prijazen bodi
- 88 in to povej: Kakó se duša zlije
v te grče in, če veš, daj pojasnjenja,
če ktera kdaj tem udom se izvije?“
- 91 Drevo zdaj zašumi in iz šumenja
je silnega glas tale bilo čuti:
„Odgovorim brez mnogo govorjenja.
- 94 Ko iz telesa duša v jezi ljuti
odide, ki se sama je izrvala,
jo v žrelo sedmo pošlje Minos kruti.
- 97 V to hosto pade, ne da bi izbrala
si kot; tam, kamor jo slučaj porine,
vzkali, kot bi pšenica kal pognala,
- 100 in v brst vzbrsti, v dívjak; a bolečine
ji delajo Harpije, perje žroče,
a delajo i bõli odprtine.
- 103 I mé v dan sodbe pojdemo bodoče
po haljo svojo, ne, da nas obleče, —
naj ne imá, kar kdo imeti noče!
- 106 Ko svoje vsaka sèm telo privleče,
ga bo držala v tužni hosti kljuka
in deblo duše, notri v njem trpeče.“
- 109 Zvestó sva poslušala trn, pouka
pričakujoč nadaljevanje tega;
kar iznenadi naju v hip rabuka.
- 112 Tãk iznenadi pač uho se njega,
ki vepra čuje, lovce na učaki
in lajanje in vej se hrešč razlega.
- 115 In glej, od leve dveh bežè koraki.
nagá, odrta begata po lozi,
da se vejevje lomi v beži taki.
- 118 „Pomozi“ — vpije sprednji — „smrt, pomozi!“
A drugi, ki, se zdi, je pešal v lesu,
je vpil: „Bili, Lan, nista tvoji nozi
- 121 tãk urni na krvavem Topskem plesu!“
In ker najbrž je v njem že vse hropelo,
se skrtil je, stisnil k nizkemu drevesu.
- 124 Za njima v sled pa je zamrgolelo
psic črnih, ki so vztekle se drvile,
kot da z verig je hrtov všlo krdelo.
- 127 V skrivača koj zobé so zasadile
in trgale mu ude iz telesa,
pa jih, še trepečoče, okrog vlačile.
- 130 Vodnik za roko pelje do drevesa
me zdaj, ki tam zaman je kri jokalo
iz vsakega odrtega očesa.
- 133 „O Jakob Šent-Andrejski,“ je vekalo,
„čemu za mene si se skrival?“ — pravi —
„kaj morem jaz za žitje ti propalo?“
- 136 Moj mojster se pred grmom zdaj ustavi:
„Kedo si bil, ki rana ti pri rani
pretaka govor žalostno krvavi?“
- 139 In on: „Oj duši, hrepenenja gnani,
krivico mojo gledat, ki peresa
mi je oskubla, nujta kras obrani
- 142 pobrati izpod žalnega drevesa!
Moj rojstni kraj za varuha Krstnika
si je prebral; zató prvotni stresa
- 145 svoj srd kažoč se v mukah umetnika.
Da ne stoji na Arnonovem mosti
njegovega ostanek spomenika,
- 148 ne bi zidanje dedov spet na prosti
jim groblji, ki za Atila ostala,
biló hasnilo nič al pa ne dosti
- 151 Jaz — v hiši sem napravil si vešala.“

Opombe: V. 9: Cecina je brežnica, izlivajoča se južno od Arnona v Tirenko morje; ondi se prične Toskansko močvirje (Mazemma), ki sega južno do mesta Corneto pred rimsko okolico; nekdam je bilo to močvirje polno zverjadi,

posebno divjih svinj, pa tudi kač. — V. 10: prim. Prešeren, Krst pri Savici: „Požrešneži obupa so Harpije.“ — V. 11: s Strofad... Vergilij pripoveduje v tretji knjigi Eneide, da so trojanski junaki („cvet Troje“) na svoji poti iz Azije pripluli tudi na grški otok Strofade, domovino Harpij, kjer je ena izmed njih prerokovala Eneju in tovarišem njegovim, da jih čaka taka lakota, da bodo prisiljeni mize grizti — V. 25. ital.: „Io credo ch'ei credette ch'io credesse“ — igra z besedami, ki jo ima Dante semtertja rad. Italijanski pesnik Ariost († 1533) posnema ta verz v svoji epopeji „Orlando furioso“, IX. sp. — V. 37. nsl. Zmisel: tudi da smo v teh drevasih zaklete samo kačje živalske duše, ne bi smel lomiti vejic, nikar, ki smo človeške duše! — V. 43: k r n, a, o = ranjen, pokvarjen. — V. 48: t. j. o, da bi bil verjel, kar jaz pripovedujem v Eneidi o tej zakleti hosti, pa ne bi bil odlomil vejice; v III. knj. namreč (v. 254 nsl.) omenja Vergilij enak čudež, ki se je zgodil z mirto na grobu Polidorovem. — V. 55: „Si con dolce dir m'adeschi“ — sedaj pregovor. — V. 58. nsl.: govori o sebi Pietro de Vineis iz Kapue, ki si je bil v toliki meri osvojil srce cesarja Friderika II. (1212 do 1250), da ga je imenoval za svojega kancelarja in ga imel kot svojega najboljšega zaupnika. Pozneje pa mu je dal, kakor se pripoveduje, vsled nekega suma, iztekniti oči; gotovo je, da ga je dal vreči v ječo v mestu Pizi, kjer si je nesrečnik l. 1249. v obupu razbil glavo ob nekem steburu. — V. 62, 63 sedaj v pregovoru. — V. 64: v la č u g a, d v o r o v k u g a, t. j. zavist, ki je posebno mnogo na cesarskih dvorih; „morte commune e delle corti vizio“ — pregovor. — V. 72: t. j. sem se pregrešil s samomorom. — V. 76: v a s, n e v a j u, k e r n e v i d i, k o l i k o j i h j e p r e d n j i m. — V. 85: „Ch'io non potrei, tanta pietà m'accora.“ Sedaj pregovor. — V. 93: „Brevemente sarà risposto a voi“ — prešlo v pregovor. — V. 102: odprtine, da dobe duška vzdih in solze. Pregovor.

(Ital. „Fanno dolor ed al dolor finestra.“) — V. 105: — je tudi prešlo v pregovor („chè non è guisto aver ciò ch'uom si togli“). — V. 118—122: Ko so se leta 1287. Sienci vračali z neke vojne ekspedicije proti meščanom mesta Arezzo domov, so jih Aretinci pri Pieve al Toppo počakali, iz zasede napadli in pobili tristo mož. To bitko imenuje Dante v bridki ironiji „krvavi ples“. Sienec Lano bi se bil tedaj lahko rešil, toda ker je bil vse svoje imetje zapravil (torej nasilnost proti svoji lasti!), je bil življenja sit in se je dal rajši potolči, kar mu Dante očita kot samomor. — Jakob iz Sant' Andrea, bogat Padovanec, je kot besen zapravljaval imetje. Kazen je primerna: v življenju sta mrcvarila in razkosavala svoja zemljišča, zdaj ju razkosavajo črne psice. — V. 143. nsl.: Dokler je bila Florencija še poganska, je bila posvečena — tako pripoveduje staro izročilo — bojnemu bogu Martu, čigar kip je stal prav v središču mesta, tam kjer je sedaj baptisterij, torej baš pred stolno cerkvijo. Ko so se pokristjanili, so zavrgli prvotnega zavetnika in si izbrali sv. Janeza Krstnika, ki je Florentincem to, kar n. pr. Benečanom sv. Marka Vendar pa Marta niso popolnoma pozabili, temveč so njegov marmornati kip postavili na stari most (Ponte Vecchio) čez reko Arnon. In to je bila — trdi pripovedka — njih sreča! Kajti stari bog jih je dolgo ščitil. In ko je Totila (ljudstvo ga je pozneje zamenjalo z Atilo) Florenco opustošil in je bil tudi Martov kip padel z mostom vred v Arnon, ni zopetno zidanje šlo izpod rok tako dolgo, dokler niso v strugi našli Martovega kipa in ga, četudi krnega, zopet postavili na most; potem sele se je začela dvigati nova Florenca iz groblje. — A zakaj se baš sedaj, t. j. okrog l. 1300., tako srdi bog Mart in z vojskami muči mesto? Zato, ker Florentinci čimdalje bolj časte kovani denar (forint ali florint je prišel iz Florence!) s podobo in napisom Krstnikovim, nego da bi se vežbali in urili v Martovem orožju.

(Dalje.)

Večerna.

Zložil Silvin Sardenko.

— Daj nam verzov!
silite me, bratje vi.
Ali preje
dajte meni treh stvari!

Dajte gostov,
dni brezskrbnih, v srečni stan,
da se ž njimi
razgovarjam vzradovan.

Dajte brata,
v dušo tihega miru,
da mi čuva
nočno spanje v sladkem snu.

Dajte sestre,
mi ljubezni v to srcé,
da bom gôrel
kakor kërubi gore.

Ali preje
dati verzov moči ni —
fakih, takrat,
kot bi radi, bratje vi.

La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XIV. spev.

Pogled na sedmega kroga tretji pas: tleča peščena stepa — ognjen dež — nasilneži zoper Boga, prirodo (sodomitje) in zoper delo, obrt, umetelnost (oderuhi).

V uvodu k XI. spevu smo videli, da je sedmi krog Dantejevega pekla s svojimi tremi podkrogi ali pasovi odmenjen nasilnežem (violenti), in sicer prvi pas nasilnežem zoper bližnjega, ki stoje do glave ali prsi ali manj v krvavi reki, drugi pas nasilnežem zoper sebe in svoje življenje, t. j. samomorilcem, ki trpe v drevasih (XIII. spev), in tretji pas, ki smo prišli do njega sedaj, je določen za nasilneže zoper Boga, t. j., grešnike, ki v Boga sicer verujejo, toda ga preklinjajo, sramoté, zaničujejo; ali pa če morda Boga samega niso zaničevali v svojem življenju, so pa grešili zoper prirodo, hčerko božjo, ali če morda zoper le-tó ne, pa zoper obrt in umetnost, hčerko prirode ali vnukinjo božjo. — Ko tožeče drevo, ki trpi v njem duša samomorilca iz Florence, neha jadikovati, ker je že kar hripavo, se ga Dante iz rodoljubnega sočutja usmili in pobere odtrgane liste po tleh, da jih vrne jadrniku (v. 1—3). Ko nato gresta pesnika dalje po hosti, se kar naenkrat nekaj posveti — na kraj gozda sta dospela in pred njima se razprostre strašno prizorišče: peščena stepa, podobna Libijski puščavi v Afriki ali pa Sahari, in — nečuvveno, nevideno doslej! — ogenj v debelih kosmih pada počasi nanjo, kakor sneg v gorah, če ni vetra (v. 4—39). Ubogi trpiní, ki padajo nanje ti kosmi, se neprestano otresajo, a vse nič ne pomaga. Eni izmed njih leže vznak, da jim ogenj pada naravnost na čelo; drugi (sodomitje) neprestano divjajo v krog po stepi; tretji pa (oderuhi) čepe na žarečem pesku, stisnjeni v gručo. Izmed tistih, ki leže vznak, Danteja zanima posebno eden, hrust, ki se zdi še v mukah neupognjen. A komaj vpraša Vergilija, kdo bi to bil, se že hrust sam oglasi ter jame psovati Zevsa (kakor so Grki imenovali najvišjega boga). Vergilij pa izda Danteju ime bogokletnikovo: da je namreč to Kapanej, kralj iz davnine, ubit od Zevsa s strelo zaradi upornosti proti volji božji (v. 40—72). Dante bi zdaj rad stopil na plan, na pesek, toda Vergilij mu ne dovoli, temuč mu veli, da naj gre za njim na levo, prav ob robu gozda, ker na pesku bi se ožgal¹ (v. 73—75). Ko nekaj časa tako molče hodita, udari

¹ Denimo, da pesnika prideta — če naj Ljubljanska ravnina predstavlja, kakor smo omenili pri XIII. spevu, vse tri pasove sedmega kroga — iz hoste samomorilcev nekako tam iz Tivolskega gozda, kjer se prične pot v Šiško; pod robom gozda se razprostira obsežen travnik, ki nam predočuj peščeno stepe, ki naj si jo pa mislimo okroginkrog gradu. Tam

Danteju naenkrat na uho žuborenje rečice; kmalu sta pri njej; krvavordeča je; izvira iz gozdnih tal, prav na robu med drugim in tretjim pasom; struga, dno, bregova, vse kamenito. Kakšna prikazen je to? Kako se imenuje ta rečica? Stari Grki so si mislili, da teče petero rek po podzemskem svetu: Aheront (žalovanja reka, „ah!“), ki loči predjamo ali vežo z lenuhi in neodločneži od pravega pekla; v čolnu starca Harona smo se že prepeljali čez njo (III. spev, v. 78 nsl.); iz petega kroga smo se prepeljali v šesti (spev VII., v. 107 nsl.) preko druge reke pekla, Stiksa, kjer se pote togotneži; sedaj smo pri tretji, Flegetontu (plamteča reka, reka pekočin); na dnu pekla je še Kocit; Grki so verovali, da je v podzemlju še peta reka, Lethe, t. j. reka pozabljenja; Dante, kot krščanski pesnik, pa je nima v peklu, ker tu se nič ne pozabi, temuč jo stavi vrh gore očiščevanja (v vice), kjer se duše izkopljejo v reki pozabljenja in vse prerrojene gredo v raj. V vrsticah 85—138 razlaga Vergilij, odkod prihajajo te štiri reke pekla, češ da je na otoku Kreti v gori Idi velikanski kip, predstavljajoč starca, čigar glava je zlata, prsi in roke srebrne, ostalo truplo bakreno, bedri železni, stopalo desne noge pa je lončeno; in baš na to se kip najbolj opira. In ves ta kip da ima, razen na glavi, razpoke, iz katerih neprestano teko solze, ki ponikujejo v zemljo in tvorijo najprej Aheront, potem Stiks, zatem Flegetont in slednjič Kocit. — Zdaj šele se urno ločita od roba gozda ter nastopita pot po enim bregu reke kar preko stepe proti sredini.

- Po rojstnem se mi mestu je stožilo:
 poberem njemu listje obletelo,
 ki dolgo ga je tarnanje utrudilo.
- 4 Na mejo potovanje je dospelo,
 med drugim, tretjim pasom narejeno,
 kjer strašno se Pravice vidi delo.
- 7 Da prav pojasnim stvar vam nečuvéno,
 velim: odpre se zdaj pred nama stepa,
 ki bilje ne rasté na njej nobeno.
- 10 Okroginkrog jo bôli gozd oklepa,
 kot se krog njega jarek tožni vije;
 ob robu tam obstaneva. — Kot kepa
- 13 suhó peščeve na debelo krije
 jo vso, da slična tisti je puščavi,
 ki Katon stopal davno že po nji je.
- 16 O božji srd, kakó naj strah ne gnjavi
 vsakterega, ki bral bo vrste te-le
 o strašnem tem, ki zrl sem ga, pojavi?

gledata nekaj časa Kapaneja: nato se previdno plazita ob robu dalje na levo (torej v našem primeru proti Šiški), dokler ne dospeta do rečice — Flegetonta.

- 19 Tam duš sem videl nagih trume cele,
ki vse bridkó jokale so od žali
in razne, zdi se, kazni so imele.
- 22 Nekteri njih so vznak na tleh ležali;
čepela drugih je tesnó skupina,
in tretji spet so venomer dirjali.
- 25 Je dirjajočih v krog bilà večina,
a večja njim, kar v mukah jih ležalo,
je pregibala jezik bolečina.
- 28 Nad pesek ves ognjene deževalo
je kôsme, goste, leno padajoče,
kot sneg v gorah, če veter jenja malo.
- 31 Kot Aleksander v Indije je vroče
deželah videl padati plamene
nad vojsko svojo, prav na tleh se žgoče
- 34 (naj vojska brž jih poteptá — ukrene —
ker lažje se posamen plamen tleči
vgasi, kot v zublje strnjeni ognjene):
- 37 takó tu večno pada žar pereči;
od njega pa kot goba od kresila
se vnema pesek, da bolest je večí.
- 40 Nemirno v vek vsaktera se vrtila
je roka bednih, zmer se otepaje
in otresaje novega netila.
- 43 Pričel sem jaz: „Oj mojster, na vse kraje
zmagalec, razen zoper duhovine,
uporne nama spričo vrat predaje,
- 46 kdo hrust je tam-le, ki za žar ne brine
se nič? ležeč, kot vse bi malo cenil
in ogenj ko da čutja mu ne gine?“
- 49 A hrust, začuvši, da o njem sem menil
z vodnikom se, izbruhnil krik glasan je:
„Kar živ, to mrtev! Nisem se spremenil!
- 52 Le prosí Zevs kovača naj, ki zanj je
in srd njegov kaljeno zvaril strelo,
da treščil vame jo moj zadnji dan je,
- 55 al v ješo gre naj črno v Mongibello
po vrsti prosit vse kovače svoje,
da bo: Pomagaj mi, Vulkan! donelo
- 58 (saj v bitki tam pri Flegri vpil takó je!)
in s silo vso naj svojo vame treska:
ne bo vesel osvete in ne bo je!“
- 61 A zdaj prišla beseda silno rezka
iz ust vodniku je, da nikdar tega:
„O Kapanej, napuh, še v žaru peska
- 64 neugnani, ti je vir trpljenja vsega;
le muči se, le besni, nori dalje,
za kazen to se ti najbolj prilega.“
- 67 Obrnjen k meni milše dé: „Bil kralj je;
s šestorico bil tebskega gradú je
oblégavec; Boga zasramoval je
- 70 in zdaj še, kot se zdi, ga zaničuje.
A kot sem del mu: ta prezir v obrazi,
ta srd, to ga primerno odlikuje.
- 73 A zdaj mi slédi, vendar dobro pazi:
na pesek ne stopiti še žareči!
Tesnó ves čas ob gozdu se mi plazi!“
- 76 Molče dospeva k neki žuboreči
rečci, ki iz gozdnih tal prodira
in še straši me val kot kri ji rdeči.
- 79 Kot potok iz toplic v Viterbu izvira,
ki med seboj si ga delé hotnice:
takó po pesku ta svoj tek ubira.
- 82 Kamnita struga, njeno dno, stranice,
robova ob straneh spet kamen goli:
lahká bo pot, sem videl, prek rečice.
- 85 „Kar sem doslej pokazal ti kjerkoli,
odkar sva šla skoz vrata vekovita,
kjer vstop čez prag se vsakemu dovoli,
- 88 je pótok ta stvar najbolj znamenita,
kar videl jih do té si globočine:
nad njim ugaša ploha plamenita.“
- 91 Ko djal vodnik besede te vsebine,
poprosim ga, naj jed mi še pripravi,
ki vzbudil mi po njej je bil skomine.
- 94 „Na sredi morja je“ — tako mi pravi —
„dežela prazna, ki se zove Kreta;
pod kraljem nje so čisti bili nravi.
- 97 Tam gora Ida je, ki davna leta
studencev je, se drevja veselila;
plesnoba zdaj jo pusto vso prepleta.
- 100 Zibeli tam je detečji dobila
zavetje Rea; in če je jokálo,
je z vpitjem naročenim jok prikrla.
- 103 Orjak tam starec notri ima skrivalo;
stoječ hrbet obrača Damijati,
a v Rim kot v svoje gleda ogledalo.
- 106 Leskeče se mu glava v suhem zlati,
roke mu, grod čistó srebro prepreza;
iz bakra trup je do oboje gnjati;
- 109 vse nižje dol iz samega železa,
le desna noga ima žgano glino;
na njej je večja ko na drugi peza.
- 112 In udov vsak, če zlat ni, razpoklino
imá, ki mu solze iz nje kapljajo
in v gori so izdolble mu votlino.
- 115 Iz té do Aheronta priskakljajo
in v Stiks se, v Flegetont njih tok pomika;
odtod v tej strugi ozki vniz curljajo
- 118 do tja, kjer solza nič več ne ponika;
tam tvorijo Kocít; njegá natora
ti vidna bo, — naj glas je moj ne slika!“
- 121 In jaz mu dem: „Če ta-le tok izvora
je zemskega, iz kakšnega razloga
še le na robu tega vre ponora?“
- 124 A on: „Od kroga gre se tu do kroga,
to veš; in naj ti mnogo tudi hoda
je v levo, vniz idoč storila noga,
- 127 vsegá še vendar nisi obšel oboda;
zato pojavom novim tega kraja
oko naj se preveč ne čudi!“ — „Toda“ —
- 130 sem djal — „kje Flegetont se le nahaja,
kje Léta? Kaj prek te molcé prehajaš?
In Flegetont iz solz dežja nastaja?“
- 133 „Vse to vprašuješ in mi res ugajaš;
uganil pa bi iz rdečega kipenja
vprašanje eno vsaj, kar jih navajaš.
- 136 I Léto uzreš, a tam, kjer duš se vzpenja
sprevod k očiščenju — onkraj te jame —
kjer greh skesán je vreden odpuščenja.
- 139 Iz gozda čas je iti“ — zdaj povzame,
„za mano hodi, v stran pa ne za lás ne;
nasip ti kaže pot, ki se ne vname,
- 142 ki plamen vsak nad njim takoj ugasne.“

Opombe: V 15.: Katon Utičan je peljal ostanek republičanske vojske Pompejeve skozi Libijsko puščavo h kralju Jubi. — V. 16.: gnjavi, prim. Pieteršnik = tlačí, davi,

— V. 28—30: Izredno lepe so pesniške prisposode (metafore), ki jih rabi pesnik tu pri opisu peščene stepe. Ta ogenj, ki leno pada, v težkih kosmih, kako kipno, plastično je naslikan s primerom o snegu v gorah, če je brez vetra! Vsak izmed nas je že sam opazoval ta pojav pozimi. — Zakaj je pesnik temu pasu določil tako kazen? Eni menijo, da zato, ker je Sodomljane uničil ogenj izpod neba; drugi pa so se misli: v življenju so ti grešniki zaničevali ogenj božje ljubezni in resnice, in zdaj jih isti ogenj muči, pa ne samo kot en žarek, temuč razdeljen v mnogotere zublje. — V. 44: duhovine, prim. Pleteršnik = bese, zle duhove. — V. 52: Stari Grki in Rimljani so mislili, da izmed bogov eden, Vulkan, najvišjemu bogu Zevsu kuje strele v svoji kovačnici, ki si so jo mislili v gori Etni (zdaj tudi Mongibello zvani); Vulkan je imel seveda tudi pomočnike. — V. 58.: Flegra je bilo polje v Macedoniji, kjer je Zevs v vroči bitki premagal z ognjem in treskom uporne gigante. — V. 63 nsl.: Kapanej, eden izmed sedmero kraljev, ki so oblegali grad Tebe, je ošabno in zaničljivo pozval Zevsu, naj vendar pomaga njim, ki so v gradu, v stiski; Zevs ga je ubil s strelo. — V. 72: ga primerno odlikuje, t. j. to onemoglo psovaje je najprimernejša kazen za take bogokletnike. Sploh je ta na tleh ležeči hrust, ki še zdaj ne neha psovati in prezirati, velepesniški prizor Take značaje je dvesto let pozneje slikal Michelangelo. — V. 79 nsl.: Dante primerja krvavordečo rečico Flegetont žveplenemu vrelcu (ital. bulicame) pri mestu Viterbo, ki tvori majhno barje: iz tega teko na vse strani potoki, katerih struge in obojestranski bregovi so vsi pokriti s snežnobelimi usedlinami. Iz bare in potočkov se kadi žveplena sopara. Za Dantejevih časov je bilo tu priljubljeno kopališče, ki je privabilo tudi mnogo vlačug. Tedaj je tekel iz topliga barja en sam potoček, ki so si ga en del napeljale tiste „grešnice“ (peccatrici) v svoja ločena bivaljšča, da so se lahko doma kopale. — V. 86 nsl.: t. j. vrata s slovečim napisom (III. spev). — V. 94 nsl.: Dante prosi, naj mu mojster razloži to preznamenito reko; Vergilij nato prične razlagati postanek štirih rek pekla. Če naj rabim zopet primerom iz domačih krajev, se mi zdi tako, kakor pri Ljubljani: izvira izpod notranjskega Snežnika ter teče po dolini mimo Loža; nato ponikne in se prikaže v Cerknjski kotlini, kjer tvori Cerknjsko jezero; a kmalu zopet ponikne in se prikaže kot Unica pri Planini, da slednjič pri Vrhniki izvira iz tal kot Ljubljana. In na tem potu tvori velik polkrog. Podobno si lahko mislimo tiste štiri reke pekla: isti tok se najprej zove Aheront, potem Stiks, nato Flegetont in slednjič Kocit (v devetem krogu). Pa tudi te reke teko v krogu, tako da se vijo pošev preko vseh kolobarjev in šele na dnu dovrše krog. — Duhovito in obenem pretresljivo je, kako razlaga Dante solze, ki so vir vsem štirim peklenkim rekam: iz čudno sestavljenega človeškega kipa na Kreti kapljajo. Najprej vprašamo, zakaj pesnik stavi kip na Kreto? V prvi dobi človeštva, ki se imenuje zlata doba, je ondi vladal kralj Saturn (Kronos) in ljudje so bili takrat čistih, dobrih nravi. Saturnova žena je bila Rea (Kibeles). In ker je bilo kralju prorokovano, da ga bo eden sinov pehnil s prestola, je vsakega novorojenca požrl; ko pa je Rea rodila Jupitra (Zevsa), je bežala z njim v goro Ido, kjer je naprosila Kurete (nekakšne skrate), da so vpili in ropotali, če je dete jokalo; vsled tega ga oče ni slišal in ne našel. Ko pa je Jupiter dorastel, je res pehnil Saturna s prestola: in konec je bilo srečni zlati dobi nedolžnosti in — pričela se je srebrna doba, ki je bila že slabša; po tej, ki je trajala le malo časa, je nastopila medena (bakrena), to pa je izpodrinila železna s svojimi meči in vojskami in zadnja doba je celo že glinasta, čisto spačena. Te dobe pomenja

čudni kip starčev. Samo glava, ki je zlata, nima razpoke, vse drugo je razpokano, t. j. brez greha je bila samo prva doba in zato brez solz; v naslednjih dobah je prišel greh na svet in z njim gorje in solze. Misel za to alegorijo je Dante seveda dobil pri preroku Danielu (2. pogl.), a marsikaj je spremenil po svoje. Kip kaže hrbet mestu Damiati (franc. Damiette) v Egiptu, ker je odtam izšla stara kultura; gleda pa proti Rimu, ker je bil Danteju Rim edini up, da zavlada odtam vesoljna monarhija in s tem sreča človeštva. — V. 134 nsl.: uganil bi... lahko vsaj eno vprašanje, t. j. saj vidiš, da ta reka, ki sva pri njej, vre in plamt in moraš torej sam ugeniti, da je to Flegetont (fleg pomeni v grščini = plamen!) — Kot pregovori se rabijo file verzi: 6, 51 (Qual io fui vivo, tal son morto) 60, 94, 96.

XV. spev.

Prvi koraki po nasipu plamtečega Flegetonta. — Prva gruča sodomskih grešnikov s strašno ožganimi obrazi. — Brunetto Latini. — „Za vse sem Vam hvaležen!“ — „Naprej me sreča gladi ali tēpi!“

Nastopimo torej pot v tretji pas sedmega kroga, ki smo ga v prejšnjem (XIV.) spevu le izza roba žalne hoste samomorilcev opazovali. Pesnika stopita na enega izmed potlakanih bregov Flegetontovih ter pričneta potovanje proti sredi peščene stepe. Najprej nam Dante z dvema lepima prisposodobama pove, kakšen je bil tisti nasip, ki je hodil po njem (v. 1—12). Ko že precej časa hodita in imata gozd samomorilcev že tako daleč za seboj, da ga ni bilo več videti, se prikaže na obzoru gruča grešnikov sodomitov, ki se naglo približajo in začudeno ogledujejo tujca, škileč vanja, kakor „star krojač, kadar nit vdevlje v šivankino uho“ (v. 13—21.) Eden izmed duhov v gruči se posebno začudi, ko zagleda Danteja in iztegne roko proti njegovemu plašču. Pesnik ga tudi natančno pogleda in spozna v svoje veliko začudenje svojega dobrega mentorja in svetovalca v dobi učenja, učenjaka Brunetto Latini; sledi prisrčen pogovor med njima (v. 22—54), ki se dobrodejno odlikuje od surovosti Kapanejeve v prejšnjem spevu. Gospod Brunetto prorokuje Danteju bodočo slavo, pa tudi preganjanje, ki ga bo zadelo od nehvaležnega ljudstva kot plačilo za ves trud v službi domovine. „Naj pride, kar hoče,“ meni pesnik, „da mi le vest ničesar ne očita!“ Vergilij pa ga pohvali za to možato besedo (v. 55 do 99.) Dante vprašuje gospoda Brunetta, radoznal kakor vedno: „So-li v vaši gruči sodomitov kakšni znamenitejši možje?“ In Brunetto mu odgovori: „Dobro je, da nekatere spoznaš; o vseh govoriti pa ni časa. Kar jih je v moji trumi, so bili vsi duhovni (cherici) ali sploh pismeni ljudje (letterati grandi e famosi). Pa glej, že prihaja druga truma, kateri se pa ne smem pridružiti, zato moram brž za svojimi tovariši. Priporočam ti svoj spis Tesoro!“ Nato oddirja silno hitro za svojim tropom (v. 100—124).

- In stopala po trdem sva grebeni;
zavil v potoka dim je nāsip, struga,
da ne doseže zubelj ju ognjeni.
- 4 Kot če s poplavo morje Flamcu žuga,
si ta med Gentom, Brüggom zemljo brani
z nasipi in morje z njimi odganja od pluga:
- 7 in kot gradé ob Brenti Padovani
nasipe, da sta varna grad in vila,
še preden žig se čuti v Korotani:

- 10 enaka sta nasipa tista bila,
le take da višine in širine
jimà ni mojstra roka naredila.
- 13 Že gozd za nama ostaja, gine, gine...
in že, da sem okrenil se na poti,
ga več ne bil bi našel zbog daljine:
- 16 kar duš družbà prikaže se nasproti
prihajajočih ob potoka ograji,
pa gledale so, kot zvečer, v mrakoti
- 19 v človeka človek pógled vprè o mlaji,
in liki star krojač nit devlje v úho:
ták škilile so z vek ostrino v naji.
- 22 Ták svatje ti so vzeli me na muho;
kar eden me spozna! Zavpil glasno je:
„Oj čudo!“ in za rob mi zgrabi ruho.
- 25 A jaz, ko k meni iztegnil on rokó je,
pogledam mu v obraz, ki z opekljaji
preprežen ves in bil hudó ožgan je;
- 28 a ni prikrl se moji izpoznaji.
Z roko se klanjajoč mu proti glavi:
„Gospod Brunetto“ — djál sem — „Vi? v
tem kraji?“
- 31 „Oj ne zaméri, sin“ — nató mi pravi,
„če malo te nazaj Latini spremi;
naj družba le naprej gre po planjavi.“
- 34 In jaz: „Z močmi Vas spremstva prosim vsemi;
če sestí hčete, rad prišlèc prisede,
da le vodnik moj blagohotno dé mi.“
- 37 „Oj sin,“ de dalje, „kdor se iz te-le črede
ustavi hip, sto mora let ležati
potem, trpeč, da ognja nanj dež grede.
- 40 Le kar naprej! Jaz čem se te držati
ob halji; saj ne uide moja truma,
ki v vek pogin svoj mora objokovati.“
- 43 Da k njemu šel z nasipa bi, poguma
imel jaz nisem; priklonivši glavo
sem stopal, poln spoštljivega razuma.
- 46 „Li sreča, usoda,“ je pričel zvedavo,
„pred koncem dni te vodi po tej globi?
In kdo je ta, ki kaže pot ti pravo?“
- 49 „Živeč“ — odgovorim — „tam zgor v svetlobi
zašel sem bil v zaraščeno dolino,
še preden sem bil dobro v zreli dobi.
- 52 Ko včeraj rano bežal sem v globino,
mi ta šele pokazal je izhodišče
in tod sedaj me vodi v domovino.“
- 55 A on mi dé: „Le v svoje glej zvezdišče!
Če tek sem tvojih dni ti prav razkladal,
pripluti moraš v slave pristanišče.
- 58 O da me ni prezgodnji grob obvladal!
Videč, da ti nebó tak dobro hoče,
še bolj bi te na delo bil vzpodbadal.
- 61 A nehvaležno ljudstvo, polno zloče,
(s Fiezol je ta množ nekđaj prispela,
saj še pozná se hrib ji in skrilja ploče)
- 64 sovraži te za dobra tvoja dela.
Že prav takó! Kakó med trnjem neki
naj trpkim sladka smokva bi zorela?
- 67 Zovó se slepci v nekem starem reki,
zavistni, lakomni in pa oholi:
Otresi se njih šeg! — V bodočem veki
- 70 ti sreča tvoja hrani slave toli,
da gladni bodo ti in oni tebe;
a v kljun jim klas ne pride več nikoli.
- 73 Fiezolska goved naj sama sebe
za gnoj steptà, pusti pa zel, če vzklije
še ktera in iz njih gnojà se vzgrebe,
- 76 da vnovič setev sveta v njej zažije
Rimljanov, kar jih je iz dob ostalo,
ko té je izrastlo gnezdo hudobije.“
- 79 „Nebó da mi, kar prosil sem, je dalo,“
sem djál mu, „ne bi Vi še tukaj bili,
življenje Vas bi ne bilo prognalo.
- 82 Obraz pa Vaš očetni, dobri, mili
še nosim v duši, v srcu čut zanj nežen,
ki vedno ste na svetu me učili,
- 85 kakó da bom nesmrtnosti deležen;
oznanjal bom, dokler le iskra tli še
mi žitja, kák za vse sem Vam hvaležen.
- 88 Napóved Vašo mojih dni zapiše
in shrani si moj duh; skrivnosti slepe
gospa razjasni večša, če do hiše
- 91 dospem le nje. — Zdaj čujte moje sklepe:
Pripravljen sem, če vest le me ne kara,
pa Sreča naj me gladi ali tepe.
- 94 O, znana mi predobro je ta ara;
le víti, Sreča, v sli koló neugnani:
jaz gruda bom, ki ralo po nji gara!“
- 97 Obrne se vodnik moj k desni strani
ta hip in v hvali mu okó zasine:
„Prav sluša, kdor v spominu si ohrani.“
- 100 A s tem pogovor moj se ne prekinje
z gospod Brunettom, ki ga povprašujem
za znane in sloveče sotrpine.
- 103 A on: „Da izveš za ene, odobrujem;
o drugih bolje bi bilo molčati —
pošel bi čas, da vse ti imenujem.
- 106 Duhovni sámí — nočem ti skrivati —
al učenjaki so bili sloveči;
valjali vsi se v istem grešnem blati.
- 109 Glej, Priscijan je v trumi bil trpeči
in Fran Akurzij mu je bil družabnik;
in da si htel, bi bil v ostudni gneči
- 112 njegà uzrl, ki ga služabnikov služabnik
od Arna k Bacchiglionu je prestavil,
kjer pustil svoje je moči ohabnik.
- 115 Še kaj bi dél, a hojo bom ustavil
in govor, ker — kot vidim — iz peščine
se nov oblak prahu je spet pojavil;
- 118 ljudjé so nam zabranjene skupine;
Tesoró moj le v varstvo vzeti rači,
ki v njem živim še; glej, željé edine!“
- 121 Okrene se in steče kot dirkači,
ki za zeleno dirkajo v Veroni
suknò; toda kot tekme zmagovači,
- 124 ne kot gubitelji je bil le-oni.

Opombe: V. 4: Brügge (iz nem. Brücke) je glavno mesto zapadne Flandrije. Znano je, kako se Flandrijci že stoletja bore z jezovi in nasipi proti navalom morja, ki stoji više nego njih polja. — Gent (ital. Guizzante) ali Kadsand. — V. 7: Brenta izvira pri Trientu; Korotan (ital. Chiarentana) stoji najbrže mesto: Karnske Alpe. — V. 21: veke ali vejice. — V. 24: me zgrabi za rob, z a ruho, t. j. za rob ruha ali plašča (prim. Pleteršnik: lenobo skrivati z ruhom svetosti). — V. 30: Brunetto Latini, rojen okrog 1220, je bil izmed najbolj učenih Florentincev svoje dobe, po poklicu notar, odtod „gospod“; po bitki pri Arbiji (1260) je moral z mnogimi drugimi gvelfi iti v prognanstvo; živel je

dolgo v Parizu, odkoder se je po Manfredovi smrti, (1266) vrnil v rojstno mesto, kjer je umrl l. 1294. Latini ni bil učitelj Dantejev, temuč je vplival nanj bolj po svojih spisih katerih najvažnejši je „Tesoro“ (= zaklad), npravno-modroslovske vsebine. — V. 54: v domovino t. j. proti nebu. — V. 55: Dante je bil rojen, ko je stalo solnce v znamenju dvojčkov, in astrologi so trdili, da to pomeni učenost, pismenost in bistrornnost. — V. 62: Fiezoie stoji na hribu pri Florenci; velik del njegovih stanovalcev se je preselil v ravnino ob reki Arnonu, ker je bilo to bolje za kupčijo; tako so ustanovili Florenco. — V. 63: očita nižjemu ljudstvu, rokodelcem in obrtnikom, da se jim še pozna hrib, t. j. hribovska, surova čud in „skrilja ploče“ (ital. tiene ancor del macigno), t. j. trdi so, neobrušeni. — V. 67: slepci, ker so se nekoč dali preslepiti od meščanov mesta Pize. — V. 71: ti in oni, t. j. črni in beli. — V. 72: še po smrti pesnikovi v Raveni so si zastonj prizadevali, da bi vsaj truplo njegovo dobili nazaj v Florenco. — V. 73: Fiezoiska goved, t. j. stranka priseljencev, demokratov, belih; Dante se je imel za potomca starih, pristnih Rimljanov (iz obitelji Frangipani, tako trde nekateri životopisci). — V. 89: skrivnosti slepe, t. j. temne. — V. 90: gospa, t. j. Beatrice. — V. 94: ara, t. j. plačilo. — V. 95: v sli neugnani za ital. come piace, kakor želiš. — V. 96: gara, t. j. težko hodi, prim. Pletersnik, Slovar s. v. Najboljši komentar za te Dantejeve tercine 92—96 je Prešernov sonet:

Čez tebe več ne bo, sovražna sreča,
Iz mojih ust prišla beseda žala;
Navadil sem se, naj Bogu bo hvala,
Trpljenja tvojega, življenja ječa! itd.

In kakor poje Prešeren: „Podplat je koža čez in čez postala“ in pa: „Me tnaló našla boš neobčutljivo“, tako Dante: „jaz gruda bom, ki ralo po nji gara“. — V. 96: Prav sluša, kdor v spominu si ohrani! zlata resnica za učečo se mladino. Pomen je ta: Vergilij pravi v svoji Eneidi (v. 110) superanda omnis fortuna ferendo est (vsakršno srečo, dobro ali krivo, treba premagati z junaškim prenašanjem); ko čuje Danteja tako moško kljubovati sreči, ga pohvali Vergilij, češ: dobro si si zapomnil moj verz! — V. 109 nsl.: Priscijan, sloveč slovničar iz šestega stoletja po Kr. — „je bil v trumi“, ker je že šla mimo. — Fran Akurzij, pravoslovec iz Bologne, umrl 1293. — V. 112 nsl.: njega, ki ga služabnikov služabnik (servus servorum Dei, t. j. papež Nikolaj III.) je prestavil od Arna (iz Florence) k Bacchiglionu (t. j. v mesto Vicenza ob reki Bacchiglionu), je škof Andrea De' Mozzi; kmalu po prestavi je umrl. — V. 114: ohabnik prim. Pletersnik: ohabel, schlaff in ital. izvornik: dove lasciò li mal protesi nervi. — V. 122 nsl.: Prvo nedeljo v postu je bila v Veroni vsako leto dirka moških na polju pred Porta Stuppa ali Palio; nagrada je bila kos zelenega sukna. Ostanek starih Luperkalij.

XVI. spev.

Naprej po stepi do konca sedmega kroga. — Še ena gruča sodomitov. — Tretjeredniški pas.

Ko gresta še naprej po nasipu Flegetontovem proti središču stepe, srečata drugo gručo sodomitov, iz katere se tri sence odločijo in žele govoriti z Dantejem. Vergilij mu veli, da naj jih vljudno pozdravi, češ da so bili na svetu veljavni možje (v. 1—27). Ker ne smejo počivati, se sprimejo ter spremljajo Danteja, vrteč se nekako kot mlinsko kolo. Eden izmed njih govori v imenu vseh: „Čeprav smo

zaradi kraja, kjer bivamo, in zaradi ožganega obraza zaničevanja vredni, naj te vendar ozir na nekdanjó slavo gane, da nam poveš, kdo si. Ta, ki hodi pred menoj, je Guido Guerra; drugi, ki za mano pobira stopinje, je Tegghiaio Aldobrandi, jaz pa sem Jacopo Rusticucci.“ (Po drugem in tretjem je bil namreč Dante vprašal že v VI. sp., v. 79 nsl. lahkoživca Ciacca) v. 28—45. Ko Dante sliši ta imena, bi najrajši planil z nasipa k njim in jih objel; toda boji se ognjenih kosmov; razodene pa jim, kako jih spoštuje (v. 46 do 63). [Držeč se Aristotelove etike pesnik stavi te ugledne sodomite med nasilneže proti narodi; toda za njih domovinske zasluge jim izkazuje osebno spoštovanje.] Na vprašanje, kakšna je javna npravnost v Florenci, češ da se slišijo v pekel slabe novice, krikne Dante: „Florenca se je čisto popačila!“ Za ta točni odgovor ga trojica senc pohvali; s prošnjo, naj jim osveži spomin pri ljudeh, naglo izginejo (v. 64—90). Zdaj dospeta naša pesnika do srede stepe, kjer zija zopet prepad — vhod v osmi krog. Flegetont drvi valove čez rob brezdna in iz globočine se sliši grmenje njegovega slapa. V prepad si Dante ne upa pogledati, pač pa si odpaše tretjeredniški pas [ker v spokorni halji, prepasan okrog ledij, je nastopil pot po peklju; v spokorni tretjeredniški halji je tudi želel biti pokopan] in ga da Vergiliju; ta ga zažene z vso močjo čez rob v globel. Ne dolgo in privabljen po tem znaku priplava — kot potapljač iz morja — iz prepada strašna pošast — Gerion, paznik in takorekoč simbol vsega osmega kroga, kraljestva goljufov (v. 91—136).

- Že tam sem bil, kjer čulo se grmenje
je vode, v ponor globlji padajoče,
kot v ulju čuje se čebel brnenje,
4 kar v hip se troje senc bežečih loči
od trume, ki se mimo je drvila,
ko dež je nanjo šel bridko-pekoči.
7 Na mene je tekoč vsaktera vpila:
„Po kroju zdi se, — malo se pomudi! —
da naše zemlje zloba te rodila.“
10 Joj, kaj sem videl ran na vsakem udi,
nové in stare, od plamenov vžgane!
Če spomnim se, vzdrtim še v bóli hudi.
13 Ob njih vpitju moj učenik obstane,
pogleda me in dé: „Postoj za hip le
in daj dokaz uljudnosti jim vdane!
16 In da ta kraj ognjenih strel ne siplje,
bi dél: ni prav, da oni sem bi speli,
no tí do njih se žuri na vse kriplje!“
19 Ko sva midvâ obstala, že zapeli
so melodijo zopet pesmi stare;
pred nama pa v koló so se sprijeli.
22 Kot borec, ki olja v gole si ude vtare,
predvsem, kje s pridom zgrabil bo, premeri,
preden zadá al prejme sunke, vdare:
25 takó z očmi me meril je vsakteri,
da vrat jim je, se venomer vrtečim,
obrnjen bil v nogam nasprotni smeri.
28 „In če prezir le vračas nam prosečim“ —
pričel je eden — „v peska tega beđi,
ki z ognjem žge nam, lušči obraz skelečim,
31 naj gane slóves vsaj te naš; povédi,
kdo si, ki skrb te nič, nič strah ne plaši
in živ se po peklâ sprehajaš sredi?
34 Ta, ki sledim — kot zreš — mu v trojki naši,
je bil — zdaj gol, brez sledi o kakem lasi —
med večjimi, kot misliš, velikaši.

- 37 Gvaldrade blage vnuk je bil in včasi
se Gvido Guerra zval je; dni je svoje
z razumom, mečem bil junak na glasi.
- 40 A ta, ki v pesku trè stopinje moje,
Tegghiaj je Aldobrandi — da važena
beseda mu bila bi od zemlje tvoje! —
- 43 In jaz, ki ž njima bol me križa ena,
sem Jakob Rusticucci — in istinito
nesreče mi je kriva huda žena.“
- 46 Pred ognjem da imel sem jaz zaščito,
kar v sredo mednje planil bil bi, stekel;
dovóil bil bi mojster brez skrbi to.
- 49 Ker pa bi se ožgal bil in opeknel,
bil strah močnejši kot srcá naval je,
ki me objet jih je ták silno vlekkel.
- 52 Pa dém: „O ne prezira, le sožalje
vsled vašega občutim položaja,
(in vem, ták brž ta žal ne pojde dalje!)
- 55 brž ko iz mojstrovega sem migljaja
le-tó spoznal in v tej se vtrdil misli,
da vaše vrste družba sèm prihaja.
- 58 Rojak sem vaš; imel sem vedno v čisli
v pogovorih imena vaša, čine;
ko čul sem jih, so v dušo se mi vtisli.
- 61 Ostavljam strup, po jabka grem sladine,
ki obeta jih vodník mi, mož-resnica;
a prej naj se dokopljem do sredine.“
- 64 „O, dolgo naj še duša bo vodnica
ti udov“ — déj je oni — „in se pali
po smrti še ti slave plamenica!
- 67 a to povej: moštvo je še domá-li
in plemenitost še v Florenci naši?
al mar sta ji slovó kar čisto dali?
- 70 Viljem Borsier namreč, ki nam pajdaši
nedolgo v bóli, — glej ga sred oddela! —
z novicami nas svojimi káj plaši.“
- 73 „Ker vzrastla si, čez noč zabogatela,
Florenca, si — že jokaš se kesavo! —
nad mero vso vsledtega se prevzela!“
- 76 Takó sem kriknil jaz, dvignivši glavo;
trojica odgovor koj ume: začudi,
spogleda se, besedo čuvši pravo.
- 79 „Oj blagor ti, če drugim umeš tudi“ —
so djali — „vse ták točno pa na kratko
povedati ob táko majhnem trudi!
- 82 Zató, če tej temini uideš gladko
in spet zagledaš zvezde lepe gori
in: ‚tam sem bil‘ ti reči bo ták sladko,
- 85 tedaj, oj čuj, o nas z ljudmi govori!“
Koló nató razdrli so in stekli;
peruti jim nogé so bile skori.
- 88 Tak hitro ne bi amen vi izrekli,
kot njih izpred oči mi je nestalo.
Naprej zdaj mojster dé iti po pékli.
- 91 Za njim sem šel; hodila sva še malo,
kar slap mi v táki zagrmí bližini,
da slišati besede se ni dalo.
- 94 Kot tista reka, ki nje vir edini
od Monte Visa samostojno vedno
ob levem k vzhodu teče Apenini
- 97 in se Aquacheta zgoraj zove, predno
se spušča v svoje dolenje korito
in pri Forli ime izgublja dedno —
- 100 bobni, nizzól v globel drveč srdito
tam blíz San Benedetta vrh planine
(tisoč jih dóbi v njem zavetje skrito!):
- 103 takó — sva čula — z roba je strmine
grmela ona kalna voda; glása
bi kmalu ne bil čul od grmljavine.
- 106 Jaz vrv imel debelo sem krog pasa;
da risa pestrokožca z njo kdaj zvežem,
sem blodno si domišljjal nekaj časa.
- 109 Ko vso si jo odpašem in odvežem
natanko po vodnikovi odloki,
podam mu v klopčič zvito, da mu ustrezem.
- 112 On pa, držeč jo kvišku v desni roki,
se k robu, ki ni daleč bil, okrene
in vrže jo v prepad nizzól globoki.
- 115 „Hej, čudo se gotovo razodene“ —
sem sam si déj — „na znak prečudni tisti,
ki mojster z njega ni z očmi ne trene.“
- 118 Oj, kolike opreznost je koristi
pri njih, ki ne da dela bi spoznali
nam le, no zró v srcé nam in obisti!
- 121 Dejal mi je: „Prikaže gor se kmali,
kar pričakujem; misli tvojih sanje,
le-tó naj se očém ti koj razgali.“
- 124 Pripoved, ki se laž zdi na zunanje,
ne pridi iz ust ti, dokler le mogoče,
nekriv da ne paděš v zasramovanje;
- 127 a tu mi je molčati nemogoče!
Prisezam, bralec: kot želim, da vsaka
komedije vrstá slovi v bodoče,
- 130 iz brezna, videl sem, skoz goščo mraka
ták čuden stvor plavaje jo prireže,
da vztrepetalo bi srcé junaka.
- 133 Ták plava potapljač iz dna, ko odveže
iz zanjke sidro, ki med skale trči
al drugo, kar zaklepa v dnu morjé se:
- 136 navzgor se vzpenja, noge k sebi krči.

Opombe: V. 34 nsl.: Ta, ki sledim mu... t. j. Gvido Guerra; bil je Gvelf z dušo in telesom; tudi ko je morala stranka Gvelfov v prognanstvo, je on zbiral „razstresene ude“ in jih organiziral tako, da so porazili Gibeline pri Beneventu (1266) Ko je Gibelinec Manfred pred to bitko zagledal sijajno opremljene konjenike Gvido Guerrove, je baje vzkliknil: „Kje pa so moji Gibelini, ki sem toliko žrtvoval zanje?“ Gvido je bil vnuk Gvaldrade, florentinske lepote, hčerke Bellincion Bertija (Raj XVI., 90) in grofa Gvida Guerra. — V. 40 nsl.: Tegghiaio Aldobrandi, pristaš Gvelfov kakor prejnjí, je svoji stranki svetoval, naj ne začne vojne s Sieno, ki se je končala s porazom florentinskih Gvelfov pri Montaperti (Pekel X., 86). — V. 44: Jakob Rusticucci je bil odličen vitez florentinski, plebejskega rodu; moral se je ločiti od svoje hudobne žene in je tako zagazil v protinaturno pregreho. — V. 61: jabka mesto jabolka gl. Pleteršnik; pomen: za sabo puščam greh in grem po sladke sadove novega, svetega življenja: sladin, glej Pleteršnik s. v. — V. 63: t. j. prej moram videti še vse strahote peklenskih kazni. — V. 70: O Viljemu Borsiere, bogatem Florentincu, pripoveduje Boccaccio v Decamerone neko dogodbo, kjer ga imenuje „veselega svata uglajleni šeg in spretnega jezika“. — V. 73: Ker vzrastla si... Florenca se je bila od leta 1270. dalje zelo povečala in si pridobila bogastva, a vsled priseljencev s kmetov, ki so s kupčijo in obrtnijo naglo bogateli, je dobivala čimdalje bolj demokrat-

sko lice, izgubljala pa nekdanje viteštvo in moštvo. — V. 87: skori mesto skoro cf. Pleteršnik. — V. 94—102: Kot tista reka, t. j. Montone; bila je v Dantejevih časih prva izmed vseh voda, izviraajočih vzhodno od Kotskih Alp (z Monte Viso 3843 m) in tekočih z levega pobočja Apeninov, ki se ni izlivala v Pad, ampak je tekla neposredno v Jadransko morje

(pod Raveno); nastaja iz več potokov, katerih eden, Aquacheta zvan, tvori slap (kakor naš Peričnik ali Savica); kjer se vsi potoki združijo, stoji vas in samostan S. Benedetto. — V. 106: Jaz vrv imel sem... Tretjeredniški pas si je odvezal, da bi ukrotil z njim pošast Geriona, simbol sleparstva. Ris — simbol poltenosti prim. I. sp. (Dalje.)

Književnost.

Dr. Aleš Ušeničnik: **Sociologija**. Izdala Leonova družba v Ljubljani. Založila Katoliška Bukvarna. Tiskala Katoliška tiskarna. Str. 839. Cena broširanemu izvodu K 8'50, v platno vezanemu K 10'80. — Izšla je knjiga, ki je vredna, da se ob njej ustavi vsak izobraženec in iz nje črpa vednost, ki je danes potrebuje pri vsakem koraku. Ušeničnikova „Sociologija“ je ena tistih knjig, ki jih prikljče na dan splošna potreba in ki dajo pečat svoji dobi kot sinteza sodobnih teženj in vir, iz katerega zajemajo potomci. Ravno v nas Slovencih je zanimanje za socialne probleme jako razvito, in posamezne sociološke tvarine so semtertja že mnogostransko obdelane. A manjkalo je celotnega pregleda, ker ni bilo sistema, v katerem bi se znanstveno razvile sociološke resnice iz njihovih počel.

Podlago je ustvaril slovenski sociologiji in novemu socialnemu delovanju našemu dr. Krek s svojim „Socijalizmom“ (l. 1901.) V „Dom in Svetu“ so izhajali članki, ki jih je zbral v svojo, za Slovence res epohalno knjigo. Že naslov pove, da ima dr. Krek pred očmi gotovo smer, v kateri hoče zasledovati družabne pojave. Pisatelj je mož dejanja, impetuzno podira malike ideološkega liberalizma in materializma, da začrta zmagoslavno pot krščanskemu socializmu.

Dr. Aleš Ušeničnik je pa tih in miren učenjak, ki nabira snov z bučelično pridnostjo in vsako trditve vestno pretehta in oceni njeno vrednost. Mnogo socioloških sistematičnih del imajo druge književnosti, a dr. Ušeničnikovo knjigo stavimo med najboljše, kar se je napisalo o tej vedi.

Ne morem se še baviti s podrobnostmi; prvi hip sem knjigo prelistal in le tuintam prečital, kako pojmuje pisatelj kako težavnejše vprašanje. Splošno bi dejal, da so prednosti Ušeničnikove knjige sledeče:

Pisatelj je vso obširno tvarino sistematično razporedil z veliko spretnostjo. Pojmi so natančno opredeljeni, besedam je določen pomen, pisatelj ima gotovo terminologijo, s katero natančno in nedvoumno izraža svoje misli. Iz splošnih resnic izvaja podrobnosti in se povsod ozira na zgodovinske izkušnje in na najnovejše socialne in državne razmere. Njegovo obzorje je vseobsežno, ker ne govori le kot modroslovec, ne predava le kot učeni družboslovec, ampak povsod kaže tudi na sadove različnih naukov, ki nas ravnokar obdajajo v sodobnem življenju. Najdalje se je ustavil seveda pri dveh velikih ekstremih: pri liberalizmu in socializmu. Kritika marksizma je mojstrska. Iz kritike zmot razvije sistem solidarnizma — krščanskosocialni sistem. Slednjič obdela razne probleme, ki jih imenuje sodobni čas z značilnim imenom

„vprašanja“ — delavsko, obrtno, trgovsko, kmetiško, žensko vprašanje itd. Natančno kazalo naredi knjigo tudi lahko uporabno.

Posebno se odlikuje Ušeničnikov slog po svoji izredni jasnosti. Od sholastikov ima sposobnost, da povsod poišče, kar je bistvenega in strogo loči pravi pomen od nepravega, dvoumnega; a pri tem ne postane suhoparen, ampak najtežje distinkcije izvaja z uprav ljubeznivo lahkoto. Kako jasno je obdelano n. pr. težavno in toli oporekano vprašanje o izviru

DR. IVAN KRPAČ
novi škof djakovski

socialne oblasti (str. 121 sl.)! Kako pametno razločuje, ko piše o ljudstvu in o ljudski volji (str. 189)!

O družbi ne more pisati dobro, kdor človeštva ne ljubi. In ta blagodejni dil: ljubezni je razlit nad vsem tem učenjaškim delom. Odločen v načelih, je iveričen v metodi. Pri nasprotniku išče dobrega zrna, da ga izlušči in pokaže. Njegove sodbe so mirne, umerjene. Stoječ izvan vročih bojov onih politikov, ki v direktni neposredni in vsakdanji borbi s sovražnikom ne utegnejo vsake besede preudariti, je pisatelj lahko mirno razbral in razporedil vse pojave našega

La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XVII. spev.

Priprava za polet v nižji (osmi) krog. — Še en pogled na tretji pas sedmega kroga: skupina oderuhov (nasilneži zoper delo, obrt in umetnost!). — Vožnja po zraku na ramah zmaja Geriona v prepad (občutki zrakoplovca).

Na razne načine stopa Dante iz enega kroga v drugega: časih omedli, pa se znajde v naslednjem krogu; časih pride peš, časih jež (na hrbtu Kentavrovem); časih v čolnu (Haron, Flegija), časih po strašnih predorih in tokavah; najzanimivejši pa je prehod iz sedmega kroga v osmi: kot zrakoplovec na ramah pol-zmaja Geriona naredi to pot v silno globoki prepad. — Gerion je stražar osmega kroga: sam pravi pravcati simbol sleparije straži sleparje tega kroga. V. 1—33 imaš popis te zveri s človeškim obrazom in škorpionskim repom. Medtem ko se Vergilij pogaja z zverjo, da bi ju na svojih krepkih plečih nesla v nižji krog, si Dante ogleduje skupino oderuhov (v. 34—75). Oderuštvo se že zelo bliža sleparstvu; zato se nahaja ta skupina tik ob robu, odkoder se gre nizdol v osmi krog. Tudi veli Vergilij svojemu učencu, da sme le malo časa ostati pri tej družbi. In kako jih najde? Na tleh sede ter se otepajo plamenov, kot se psi poleti obirajo in branijo mrčesa. V življenju niso hoteli jesti kruha v potu svojega obraza in s trudom svojih rok, zdaj jih žge ogenj in roke morajo neprenehomu delati in se vrteti. Vsakemu izmed njih visi torba z vratu — denarnica, ki pa je žalibog sedaj prazna! — z vzeženim grbom, po katerem Dante spozna posameznike (ker obraze jim je ogenj docela spačil). Izvečine so Florentinci; eden, Padovanec, nagovori pesnika ter kriči, da je prostor pripravljen še za dva zloglasna oderuha. Vsi srepo zro v denarne možnje — kot v življenju. — Dante se urno vrne k Vergiliju, ki ga že najde sedečega na hrbtu Gerionovem. Tudi on zakobali vrat zveri pa hajdi v velikih ovinkih (špiralah) v prepad (v. 76—136).

- „Glej zver, kak rep ji šiljasti le služi:
čez gore plazi, orožje, zid drobi ti;
poglej jo, ki ves svet sè smradom kuži!“
- 4 Takó vodnik pričel je govoriti
in mignil k robu priti očém zveri je,
kjer konec je stezici kameniti.
- 7 In res! Podoba gnjusna goljufije
prisonit glavo, prsi se omaja;
a repa za seboj na rob ne zvije.
- 10 Obraz človeški milega smehljaja
se zdel je poštenjaški, ki ne laže;
a drugo vse — život je bilo zmaja.

- 13 Spred dvoje šap, do ram poraslih, kaže;
po hrbtu, prsih, po oboji strani
so šarile jo same križe-kraže:
- 16 s pestrejšo osnovo, votkom bili tkani
Tatarov niso, Turkov čilimi, ali
vezéni Arahne prti slavnoznani.
- 19 Kot barko vidiš časih pri obali
napol že v vodi, pol na zemlji suhi:
kot bobri sedejo, da bi prežali
- 22 na ribe, tam med Nemci požeruhi:
tāk zver na robu zlobna je prežala,
na stepe meji kamnati; po vzduhi
- 25 pa z repom svojim dolgim je mahala
in ga, razcepljenega ji v strupene
škorpjanske rogovile, zmir vihala.
- 28 Pa djal vodnik je: „Pot zdaj nama krene
naj malo v stran do tja, kjer prislonila
se zver je zlobna, tja do preže njene.“
- 31 In res z nasipa desno sva krenila
in še deset korakov šla po robu,
da pesku sva, plamenom se ognila.
- 34 In ko pri njej, goljufov sva podobu,
uzrem družbò v razdalji za spoznanje,
ki v pesku je čepela tik ob globi.
- 37 Zdaj mojster reče: „Da popolno znanje
o pasu tem spomin tvoj s saboj vzame,
pojdi, poglej njih djanje in nehanje.
- 40 A kratkih bodi besedi! Do same
vrnitve jaz pri tem-le grozodeji
poskusim, če v pomoč dá krepke rame.“
- 43 Tāk stopil sam naprej ob skrajnji meji
sem kroga sedmega tja do skupine,
ki videl jo v prežalostni sem seji.
- 46 Jim gledale iz oči so bolečine,
roké se niso nehale vrteti,
otepajoč se ognja in tal vročine.
- 49 Takó se psi obirajo poleti
al z gobcem, al z nogó, če od mrčesa,
od brencjev, bolh al muh jim je trpeti.
- 52 Uprl v nektere sem pogled očesa,
ki večni pada nanje žar trpljenja,
pa ne spoznal nikogar: le nečesa
- 55 ne zabim: razne barve in znamenja
visela možnja vsakemu z vratú je,
očém njihovim prédmet dopadenja.
- 58 Ko blizu mi oko jih ogleduje,
glej! ena možnja, vidim, ima leva,
ki modro slikan na rumenem dnu je.
- 61 In ko mi še naprej oko hiteva,
zagledam možnjo rdečo, vso rubinjo,
z gosjó, ki bolj ko beli sneg odseva.

- 64 In eden, ki je modro, brejo svinjo
za grb imel na beli si mošnjici:
„Po kaj prišel si“ — djal je — „v to globinjo?”
- 67 Poberi se! Ker živ si še v resnici,
pa čuj: že prostor čaka Vitaljana,
sosega mojega, tu na levisi!
- 70 Med Florentinci glej me Padovana!
Pogosto mi bijó v ušesa udarci
njih krikov: „Kaj ne bo še vzor-kristjana,
73 ki mošnje sém privleče s tremi jarci?“
Skrivivši usta se z jezikom spači
kot vol, če liže nos si. — Jaz sè starci
- 76 sem bal muditi se, da ne razkači
se tisti, ki je malo djal ostati;
zató ostavim duše v njihnem plači.
- 79 Medtem je zvéri širokoplečati
na križ vodnik bil sél in še v daljavi
mi vpil: „Pogum sedaj in nič se bati!”
- 82 Po teh stopnicah pojdeva k nižavi:
jaz v sredi, ti pa vsedi tu pred mé se,
da rep nič žalega ti ne napravi.“
- 85 Kot bolešnik, ki mrzlica ga trese
na štiri dni, da nohtje so mu blede,
in ves vzdrhtí, če senca javi kje se:
- 88 ták jaz po tej sem tresel se besedi;
a stid mi vžgal je glas njegov preteči
kot hlapcu gospodarjevi pogledi.
- 91 Ugnezdil sem med silnimi se pleči...
že na jeziku: „Drži me!” je palil
me klic, pa nisem mogel ga izreči.
- 94 A tisti, ki težkoče vse odvalil
mi bil doslej, me je objel z rokami
in stisnil, bržko zver sem zakobalil.
- 97 „Gerion,” djal je, „hajd na pot zdaj z nami!
V ovinkih širnih zlahka idi v nižine!
Vsakdanje breme ni na tvoji rami.“
- 100 Odruga ritenski se od pečine,
kot se z obali barke topokrne:
čuteč, da prost je sredi prostornine,
- 103 se pa, kjer grod prej, z repom zaobrne
in kot jegulja z njim veslá; in plál je
si zrak sè šapami, ki podenj grne.
- 106 Težkó, če Faeton se hujše bal je,
ko vajete mu je spustila roka
(bil nebes, kot se vidi še, obžgal je!),
- 109 težkò, če Ikar, ko je vsled razmoka
bil ob voščeni siromak peruti
in ga oče: „Vozi prav!” svaril otroka —
- 112 kot jaz sem se, ko mi okó začuti
da v zraku sem in ves razgled pogasi
temà mi, da je viden zmaj le ljuti.
- 115 Le-tá počasi plava dol, počasi...
in jaz, da kroži, spušča se, po vzgoni
spoznam le vetra, ki z lasmi igra si!
- 118 Kar z desne — daleč več do dna biló ni! —
začujem slap, ki s strašnim šumom pada;
previdno se mi glava tjakaj skloni.
- 121 Sedaj pa me zagradi strah prepada!
Preplašen stisnil se za vrat zveri sem:
zagledal ognje, krike čul sem jada.
- 124 In pokazale, kar prej videl nisem,
da v krogih gremo dol, so strašne bóli,
ki so se bližale od vseh strani sém.

- 127 In kot pri trudnem se zgodi sokoli,
da ptiča nič ne vidi niti vabe
in kliče mu sokolnik: „Kaj, že doli?”
- 130 in spušča se od utrujenosti, ogabe
v ovinkih sto, ki prej se bil kar sprožil,
in proč od mojstra sede, volje slabe:
- 133 takó Gerion naju je položil
na dno prav k vznožju stene obklesane;
in brž ko breme to je bil odložil,
- 136 je izginil, kot če pšica z loka plane.

Opombe: V. 1: Grški narodni junak Herkul je bil dobil mej drugimi nalogami tudi to od kralja Evristeja, da mu mora prignati prekrasno govedo Gerionovo. In tako se je Herkul napotil preko Italije v Španijo, odondod pa se je prepeljal na neki otok, kjer se je zvití Gerion radoval bogastva svojih čred. Po grški pravljici je bil Gerion velikan s tremi glavami in tremi trupli in tremi pari nog, v sredi pa je bilo vse to zraščeno. Herkul je velikana ubil ter po raznih nezgodah vendar srečno prignal vso čredo na Grško. — Dante si je bajeslovnega orjaka prikrojil po svoje: dal mu je človeško glavo — z izrazom največjega poštenjaka! — dve šapi, život zmaja, ves šarovit, samih kolesčkov in vozlov, pa šiljast, strupen rep. Najbrže je na našega pesnika vplivala Apokalipsa sv. Janeza IX. 7—11, kjer se pripoveduje o kobilicah, ki bodo prišle iz prepada, podobne pokovanim konjem, z zlatimi kronami na glavi in s človeškimi obrazi... in njih zadki da bodo kot zadki skorpionov in strupena žela bodo v njih... Kako ji šiljasti rep služil! Nehote se človek spomni kače v raju. — V. 2: gore... orožje, zid... t. j. slepar premaga vse ovire. — V. 6: kjer konec je stezici kameniti, t. j. kjer se končava nasip ob rečici Flegetontu, ki sta po njem stopala pesnika. — V. 15: križe-kraže... v izvirniku: nodi e rottele, t. j. vozli in krogi (ovinki): kajti slepar ne hodi ravne poti, temveč zvito, po ovinkih. — V. 16. nsl.: t. j. pisana pregrinjala (čilimi) Tatarov in Turkov nimajo bolj šarene osnove in votka (Einschlag im Gewebe) in slavna lidijska tkalka prtov, Arahna, ki je celo boginjo Minervo prekosila v tej umetnosti in bila zato za kazen izpremenjena v pajka (*η ἀράχνη*), ni zuala tkati tako lepo pisanih prtov, kakor se je slepar Gerion znal lepega narediti in skriti pravo podobo z preslepljivo zunanostjo. — V. 21: o bobru so časih mislili, da z repom lovi ribe. — V. 22: med Nemci požeruhi (tra li Tedeschi lurchi) — to nelaskavo očitanje je Dante dobil v Tacitu. — V. 34—75: Skupina oderuhov je ravno v sredi celega Dantejevega Pekla, ker je XVII. spev baš polovica od XXXIV. Želel bi si imeti metalca svetlobe, da bi dobro videli ta nesrečni skupek. **Kajti v tej peščici oderuhov tiče očetje modernega kapitalizma**, ki je v njegovih službi vsa protiverska politika, veda, umetnost, časninarstvo in leposlovje. Moderni kapitalizem so namreč zarodili v XII. in XIII. stoletju italijanski trgovci, pred vsemi Florentinci, potem Benečanje, Genovežanje, Padovanci i. dr., ki so pričeli trgovati z Vzhodom, čigar bogastvo so Evropi odklenile križarske vojske. Ne dolgo in srednjeveško naravno gospodarstvo je začelo prehajati v denarno, ki je posameznikom nakupičilo neizmerna bogastva. — V. 59, 60: grb rodbine Gianfigliuzzi iz Florencije. — V. 62, 63: grb florentinske rodbine Ubriachi. — V. 64, 65: grb rodbine Scrovigni iz Padove. — V. 68: Vitaliano del Dente, bogat plemenitaš iz Padove, ki je tedaj (l. 1300.) še živel. — V. 72: vzor-kristjan (il cavalier sovrano) je Giovanni Buiamonte, najbolj zloglasen oderuh svoje dobe; l. 1300. je še živel, umrl pa nazadnje v bedi. — V. 101: topokrna barka, t. j. s topim

zadnjim koncem. — V. 104: zrak si je plal, prim. vodo poljem z roko, s korcem. — V. 105: podenj grne — prim. Pleteršnik: ljudstvo grne v cerkev. — V. 106: Solnčni bog Helij je bil izročil za en dan vajete solnčnih konj in voza sinu Faetonu, ki jo je pa brž zavozil in povzročil nebesni požar; Rimska cesta, so stari mislili, je nasledek požara. — Starodavni zrakoplovec Dedal se je dvignil na otoku Kreta v zrak s perutmi, ki jih je bil pritrdil z voskom; z njim vred je letel tudi sin Ikar z enakimi perutnicami. Toda ker se je vzdignil previsoko proti solncu (stari so mislili, da je tem topleje, čim više gremo proti solncu), se je vosek stopil in Ikar padel v morje. — V. 130: od gabe, t. j. ko se mu že vse gabi.

XVIII. spev.

Pripomnja. Vseh naslednjih trinajst spevov (XVIII. do XXX.) je pesnik odmeril opisovanju osmega kroga Pekla. V tem krogu kaznuje Bog prevaro (ki še ni združena s kršitvijo zaupanja, fraudolenzia contro chi non si fida). Kako pa trpe varalice ali sleparji? Vsi na enem kraju? Nikakor ne, marveč ves ta krog (ki ga pesnik imenuje Zle kotanje ali Zle grape, Malebolge, kar pomeni pravzaprav Zle malhe, ker ital. bolgia = malha) se deli v deset v kamenita tla globoko vsekanih jarkov, grap ali kotanj, in sem noter je postavil pesnik grešnike tega kroga. Ves krog si moramo misliti kot veliko, okroglo, proti sredi nekoliko nagnjeno ravnico — vse sama skala; sredi nje se nahaja široko in silno globoko žrelo (kakor kakšen zidan vodnjak, n. pr. na kakšnem starem klosterskem dvorišču) in krog tega vodnjaka se vijo kotanje z vedno večjim obodom (kakor n. pr. če bi kolar pri kolesu napravil mesto enega deset platišč), katerih je deset, bolj ali manj globokih. A kako naj prideta pesnika preko teh globokih kotanj ali grap? Kakor drže iz platišča pri kolesu proti pestu prečke (špice), tako vežejo prvo kotanjo (z največjim obodom) z vsemi drugimi nekakšna rebra ali naravni mostovi; po teh mostovih torej stopata od kotanje do kotanje ter opazujeta trpljenje grešnikov v dnu spodaj ter govorita z njimi.

Osmega kroga prva Zlâ kotanja: z vodníki (i ruffiani) [v. 1—66] pa zapeljivci (i seduttori) [v. 67 do 99] in druga Zlâ kotanja: lizuni (gli adulatori), tičeči v človeškem blatu (v. 100—136).

Tik pod strmo steno, ki visoko obdaja ves osmi krog, pričneta pesnika ogledovanje prve kotanje; ker gresta na levo, imata kotanjo seveda na desni. Kaj vidi naš pesnik notri v grapi? Dve dolgi procesiji dirjajočih nagih grešnikov vidi, ki jim je odmerjene vsaki samo pol poti, in sicer prihaja procesija, ki je bliže njemu, torej od „srede sem“, v smeri proti pesnikoma, druga pa, ki ima drugo polovico, „od srede dol“, teka v isti smeri z njima. (Nekaj takega vidiš pri južni železnici: po enem tiru teko vlaki dol proti Trstu, po drugem gor proti Dunaju; Dante pa, ki še niso imeli železnic v njegovem času, primerja to modro razdelitev z ukrepom Rimcev, ki so o svetem letu (l. 1300.) Angeljski most, ki vodi iz mesta čez Tiberu k Sv. Petru, razdelili na podoben način.) V prvi procesiji, prihajajoči nasproti, so sami zvodniki, ki so za denar zavajali žene in dekleta v naslado drugih; med njimi je Venedico Caccianimico iz Bologne, ki je zvodil svojo sestro Ghisolo v hišo markiza d'Este. Sploh je zelo veliko Bolonjcev med temi rufijani (v. 22—66). Druga procesija je že bolj oddaljena od

njiju, treba je torej stopiti na prvi naravni most, ki ga dosežeta, in z njega vrha opazuje Dante zapeljivce deklet in žen, ki so jih pa zapeljavali zase, sa svojo slo; med temi vidi starogrškega junaka Jazona (v. 67—99). — Preden stopita na most druge kotanje, že začujeta iz nje dna nekakšno kruljenje, nekakšno ritje z rilci in smrčkami: lizuni, sladkači so, ki so pogreznjeni v človeško blato; prilizovali so se v življenju, naj ližejo pa še sedaj — blato! Mej temi spozna Aleksija Interminéi iz mesta Lucca in starorimsko vlačugo Taído (v. 100—136).

V Peklu je kraj z imenom „Zlê kotanje“, sam kamen siv, ki kot železo seva; takisto stena, s katero krog obdan je.

4 Prav sredi zlê ravní široko zeva globok lijak; kakó pa urején je, še le, ko pride čas, naj pesem peva.

7 Ostali pas okroglo razprostrén je prav od lijaka k steni kameniti in v grap deset globokih razdeljen je.

10 In kot, da se zidovje grajsko štíti, obdani z jarkov vencí so gradovi, ki vidiš jih okroginkrog se viti: podobén vtis so delali ti rovi; in kot od praga grajskega do kraja, do jarka zadnjega držé mostovi:

13 také iz stene rebro tu izhaja pri rebro, obali sekajoč in jame, prav do lijaka, ki njih konce spaja.

19 In tu sva se znašlá, ko naju z rame Geríon je odložil; roka leva me pevčeva zdaj spet vodili jame.

22 Odpré se očém na desni nova reva, ker novih rabljev polna, novih bóli je prva grapa, ki zdaj ób nji greva.

25 V nje dnu so grešniki letali goli: od srede sém nasproti so dirjali, so z nama šli, le brže, od srede doli.

28 Podobno Rimci o vélikem navali, da laglje bi vrvénje šlo množícje čez most, so v svetem letu ukazali: na eni strani zre vsem v grad obličje in v Sveti Peter se korak pomiče, po drugi pa nazaj in v smer, kjer grič je.

34 Na dnu rogate videl sem hudiče, ki tu so kruto, tam na gnjusni skali vihteli jim po hrbtih dolge biče.

37 Oj, kák peté o prvem pokazali udarci so! Že drugega več niso, že tretjega ne več pričakovali.

40 Ko dalje šel sem, srečale oči so se z enim; jaz pa sem takoj izjavil: „Poteze znane te mi iz prejšnjih dni so!“

43 Motriti ga želeč sem se ustavil; vodnik takisto; in vsled dovoljenja njegovã sem par stopinj nazaj napravil.

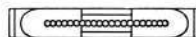
46 A bičani je gledal v tla, bil mnenja, da skrije s tem obličje sramežljivo. Zaman! „Oko“ — dêm — „v tla naj zreti jenja!

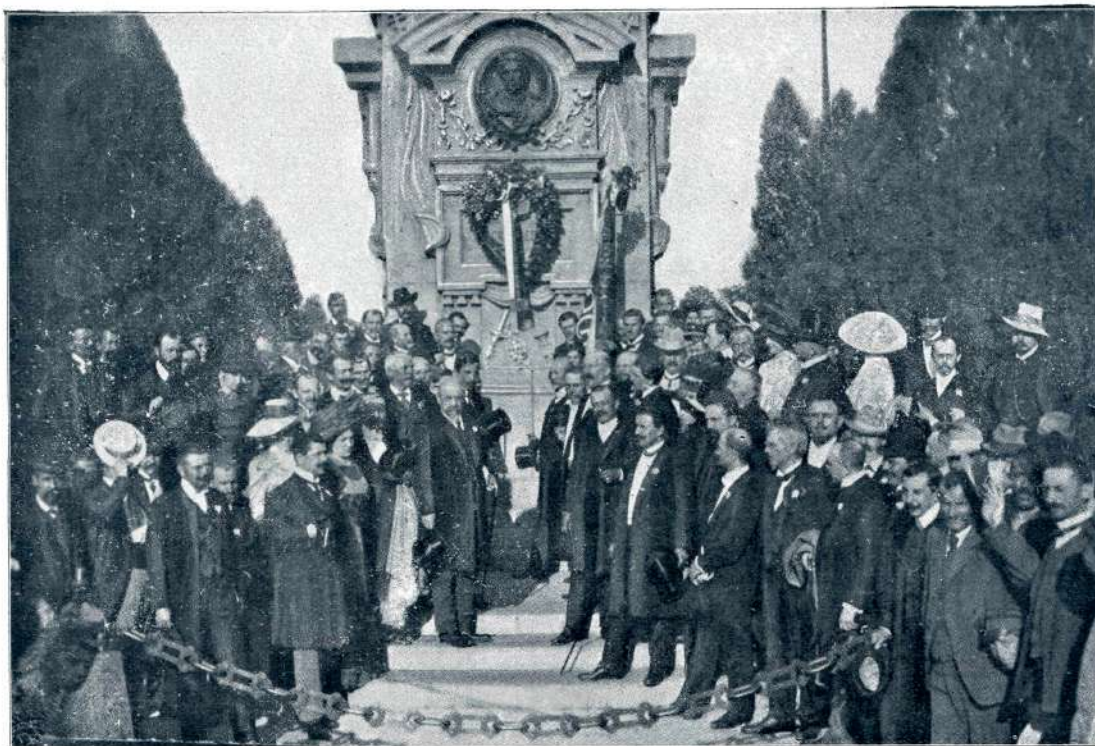
49 Če lice ni s potezami lažnjivo, Venedico si ti Caccianimico! Kakó pa prideš v lug, v to grez smradljivo?“

52 „Ne govorim“ — mi dè — „s slastjó veliko, a sili govor tvoj me, jasen toli, ki starega svetã mi vzbuja sliko.

- 55 Jaz sestri prigovarjal sem Ghisoli,
da hotnji je Markiza ugodila —
pa svet o činu baja naj karkoli!
- 58 Ni pa Bologna mene le rodila
v to bol! Z Bolonjci grapa je nastlana
in nima tega *sipavcev* števila
- 61 med Renom in Saveno zda poljana.
V dokaz besede naj moj jezik troši?
Mar ni bolonjska lakomnost ti znana?“
- 64 Še je govoril, v hipu mu po koši
je pesem korobačeva zapela:
„Naprej zvodnik! Ni tukaj žensk po groši!“ —
- 67 Pridružim se vodniku spet; dospela,
ko nekaj sva korakov še storila,
do rebri sva, ki iz stene je molela.
- 70 Z lahkoto nanjo zlezla sva, stopila
in v desno se držeč sva na grebeni
od kroga večnega se poslovila.
- 73 Ko vrh rebri sva, na vzboklini njeni,
kjer spod prehod za trumo je tepeno,
mi dé vodnik: „Počakaj, pa okreni
- 76 oči še v drugo družbo, v zlo rojeno,
ki videla te ni še žalooka,
ker z nama prej imela pot je eno.“
- 79 Z mostú motril sem, s starega mu loka
trop z druge se strani mi bližajoči,
in korobač, kakó nad njimi poka.
- 82 Kar sam od sebe mojster se odloči
in dé: „Li vidiš onega orjaka?
Ni ene solze v bóli ne potoči
- 85 in liki kralj ponosno še koraka.
To Jazon je! Kolšanom ugrabile
so runo roke zvitega junaka.
- 88 Na Lemen so mu ladje pribrodile,
ko baš so ženske s krutostjo srdito
bilè vse svoje moške pomorile.
- 91 Tam z ljubkanjem, z besedo čarovito
Hipsipilo preslepil je dekleta,
ki žene varala bilà je zvito,
- 94 ostavil jo, ko čast ji bila vzeta:
za ta ga greh te vrste kazen tepe;
i za Medejo tepe ga osveta.
- 97 In kdor enake je koval naklepe,
je ž njim. — Dovolj o grapi pričujoči
in njih, ki v svoje stiska jih zaklepe!“ —
- 100 Ko sem po brvi, preko grap vodeči,
bil tam, kjer z bregom drugim v križ se vije,
na njem sloneč za drugi most se boči,
- 103 sem ljudstvo čul, ki v drugi grapi vpije,
s smrčki sopiha, in se vun razlega,
ko sámó se z dlanmi po obrazu bije.
- 106 Plesnjiva skorja oba pokriva brega,
ker par iz dna pošilja usedline;
in smrad se tu z očmi in z nosom krega.
- 109 V kotanji sámí take so vdolbine,
da tmè se ne razgrne z njih odeja
kot le z mostú, le z vrha mu vzbokline.
- 112 Ko tja dospeva, kjer vrhà je meja,
zagledam sence spodaj v takem blati,
kot iz stranišč človeških se odceja.
- 115 In ko po dnu z očmi pričnem iskati,
je eden dreka toli imel na glavi,
da nisem mogel mu stanú spoznati.
- 118 Zavpil je: „Kaj da pógled tvoj gre slavi
za mano bolj kot drugimi grduhi?“
„Uzrl, če je spomin na slédi pravi,
- 121 sem te, ko so lasjé ti bili suhi;
Aleš si Interminéi, tvoj dom je Lucca;
zató pred vsemi te imam na muhi.“
- 124 Udari se po buči in zamuka:
„Moj jezik, nikdar ne laskanja siti,
je kriv, da móči v tej me grezi muka.“
- 127 „Ozró naj le naprej se še oči ti,“
pogovor mojster moj nato prekine,
„in vjèmi z njimi brž obraz, dohiti
- 130 umazane in kuštrave deklíne,
ki se z usranimi nohtovi praska
in zdaj počene, zdaj spet kvišku šine.
- 135 Vlačuga Tais je! Ko se polaska
nekoč jej ljubček: „Me imaš kaj rada?“
„Ah, in kako!“ mu z usinami pomlaska.
- 136 Zdaj dalje! Tu dovolj si videl jada!“

V. 28: Podobno Rimci ... v svetem letu (l. 1300.) je prišlo toliko romarjev v Rim, da so morali promet na Angelskem mostu urediti na tu omenjeni način; v grad t. j. Sant Angelo; kjer grič je, t. j. Monte Giordano. Ti verzi, 28–33, dokazujejo, da je bil tudi Dante med romarji l. 1300.; kajti drugače bi bil ta kipni popis nemogoč. — V. 50: Venedico Caccianimico iz Bolonje je pregovoril, kakor piše Benvenuto d'Imola, svojo sestro Ghisolo, da je ustregla sli markiza Azzo VIII. Estijana; s tem je bratu pripomogla do denarja in veljave. Eni sodobniki so vso krivdo pripisovali bratu, drugi sestri; in na to različno baje meri verz 57. V Peklu pa Venedico sam pripisuje vso krivdo sebi. Torej je bil Dante prepričan, da je brat zvodil sestro. Pesnik je to kočljivo zadevo lahko poznal bolj natanko, ker se je Ghisola baje pozneje omožila z nekim Niccolo degli Alighieri, njegovim sorodnikom. Pa tudi iz sramežljivega skrivanja grešnikovega se vidi, da je moral biti pesniku dobro znan. — V. 59: *sipavcev*: kakor imenujemo n. pr. primorske Hrvate ikavce, ker govore mlíko m. mleko, tako nazivlje Dante prebivalce mesta Bolonje in okolice (med rekama Savena in Reno), *sipa* vce, ker govore *sipa* m. sia (= bodil). Zmisel: več je Bolonjcev tu v peklu, v tej kotanji, kot jih je pa živih sedaj. — V. 72: od kroga večnega, t. j. sedmega, pod čigar steno sta še malo prej hodila. — V. 86. nsl.: Znana je pravljica o Argonavtih. Ko je Jazon, vračajoč se domov iz Črnega morja, prijadral na otok Lemnos, so bile ondi malo prej ženske pomorile vse moške, samo mlada Hipsipila je bila zvičajno skrila svojega očeta. — V. 99: v svoje zaklepe, t. j. v svoje ječe. — V. 101: v križ se vije... nasipi med kotanjami in naravni mostovi, preko njih vodeči, se križajo. — V. 116: ital. vidi un col capo si di merda lordo. — V. 117: t. j. da n'sem mogel spoznati, ima-li na glavi tonzuro ali ne. — V. 118: pogled slavi, t. j. poželjivi od sla, prim. Pleteršnik: slav, a, o. — V. 122: Alessio Interminéi iz mesta Luke; ko je ta l. 1300. umrl, je bil ves njegov rod, ponašajoč se z odličnimi vodji Gibelinov in Belih, prognan iz Luke. O Aleksiju piše komentator Benvenuto d'Imola, da ni mogel izgovoriti besede, ne da bi se prilizoval. „Vsem se je lizal, vse je bož l, še celo dninarje.“ — V. 127–136: Vergilij opozarja tu Danteja na eno izmed tistih nesrečnih bitij, ki se ne neha n'ti v tem kraju bolesti, ko se praska od bolečin, koketno, zapeljivo obnašati (vstajanje in počepanje); to je Taida vlačuga (la puttana), ki govori o njej rimski kornik Terencij v III. činu komedije „Eunuchus“. (Dalje.)

Z VSESLOVANSKEGA SHODA V SOFIJI;
zborovalci pred spomenikom generala Levskega

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XIX. spev.

Osmega kroga (spevi XVIII—XXX) — kazni za razne vrste prevare (la frode) tretja Zla kotanja: Grešniki s plamečimi nogami. — Nikolaj III., Bonifacij VIII. (Simonisti: prevrnili so pravi, božji red v Cerkvii, denar jemaje za duhovne dobrine, zato tiče, na glavo postavljeni, v luknjah.)

Ta spev je ena izmed najdrznejših satir, kar jih pozna svetovno slovstvo. Dočim trpe — kakor smo videli — v prvi kotanji osmega kroga rufijani in zapeljivci, v drugi pa lizuni, se mučijo v tretji — simonisti. Dno in oboje pobočje te grape ali kotanje je vse preluknjano, ima vdelenih vse polno oblih vdolbin, v katerih tiče grešniki z glavo nizdol, tako da mole samo noge vun z gorečimi podplati: to so

tisti, ki so v življenju duhovne dobrote za denar prodajali, t. j. simonisti (v. 1—30). Ker se z vrha mostu ni mogoče natančneje seznaniti z grapo, prime Vergilij svojega varovanca ter ga nese po strmem pobočju na dno kotanje. Tu vidi Dante, da eden prav posebno brca z gorečimi nogami: papež Nikolaj III. je, iz rodbine Orsini (Medvedič!). Izda se sam; komaj namreč začuje Dantejevo vprašanje, že misli, da je prišel papež Bonifacij VIII., da ga potisne z nogami vred v luknjo in sam prične napol tičati v njej (v. 31—57). Ko spozna svojo zmoto, z obžalovanjem priznava najprej svoj nepotizem (v. 58—72), dalje da pod njim tiče prejšnji simonistovski papeži (v. 73—75), zlasti pa prorokuje, da za Bonifacijem pride prav kmalu papež Klement V. iz Avignona, ljubljeneec francoskega kralja (v. 76—87). V tem vzkipi v Danteju srd, da s pretresljivo besedo šiba spačenost, ki se je vgnezdila v Cerkvii, predvsem lakomnost (v. 88—117). Vergilij je zadovoljen, ko vidi sveto jezo Dantejevo; objame

ga in previdno nese iz kotanje na vrh naslednjega naravnega mostu, ki drži preko naslednje, t. j. četrte kotanje (v. 118—133).

Kakor kakšen prerok starega testameta se nam zdi Dante v tem spevu (zlasti v v. 88—133), ko žigosa zla dela volkulje (ki pomenja, kakor smo videli v I. spevu — lakomnost); vendar pa gre predaleč, kajti — kakor piše G. Gietmann S. J., Die G. K., Herder, 1885, str. 179 — simonije imenovanim trem papežem nepristranska zgodovina ne more očitati, pač pa glede nepotizma utegne biti očitek Nikolaju III. opravičen. — Toda ali ne sledi iz tega speva, da je bil Dante res protikatoliški pesnik? Odgovarjam z R. Zoozmannom (Dantes Werke, Leipzig, Max Hesses Verlag, 1909, torej v protestantovski založbi) str. 440: „Napačno je, Danteju pripisovati protikatoliško smer. Njegovi napadi merijo vedno le na spačenost in zlè razvade v Cerkvi, so naperjeni le zoper posamezne papeže in kardinale, nikdar pa ne zoper Cerkev kot napravo.“ Nato omenja Z., da so bili taki napadi tudi v Nemčiji skoro ob istem času znani: n. pr. pesnik Walter von der Vogelweide! Potem pa sklepa, da se Dante ni zaradi „Božanstvene komedije“ in nje satiričnih mest zameril v Rimu, temveč radi svojega latinskega spisa „De monarchia“, ki odreka v njem — kot Gibellinac — Cerkvi vsakršno pravico, vmešavati se v svetne zadeve. — Kako katoličanje naših dni v Italiji sodijo o Danteju, dobro izpričuje pismo, ki ga je pisal sedanji papež Pij X. (dne 8. marca 1909) J. Polettu, piscu knjige „La s. scrittura nelle opere e nel pensiero di Dante Alighieri“: „Storil si uslugo tudi resnici ter očistil Dantejev spomin predsodkov: kajti četudi se je semtertja v človeških rečeh zmotil, vendar pa noben pameten človek ne bo dvomil o tem, da je bil Dante čast in dika katoliškemu imenu.“ (Navedeno pri I. Kršnjavi, l. c. str. 24.)

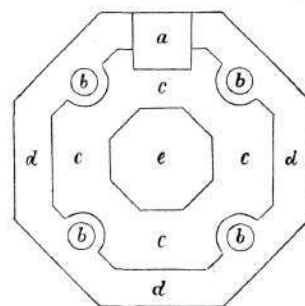
- Gorjé ti, Simon Mag, in tvoji družbi,
volcjú vi dote božje, ki samó daj
se v dar poročni sveti, zvesti službi,
4 vi pa jo imáte za denar napródaj:
gorjé naj pesem vam sedaj zatrobi,
ki v tretji grapi ste, pod mano spodaj! —
7 Že stala sva oba na tretjem grobi,
na mostu mu, odkoder baš navpično,
baš v sredo dól bi svinec padel k globi.
10 Oj Vsemodrost, da vse si ták odlično,
nebó, pekèl, zemljó vrediti mogla!
Da kazní z mero ták delíš pravično!
13 Kazala z dnom vred stena je upogla
pri luknji luknjo, vdolbeno vé skalo:
širine ene, vsaka je okrogla,
16 ni širji ni ožji, — ták je okó zaznalo! —
kot v hramu ljubega mi Šent Ivana
krstiteljem so izdolbene za stalo.
19 (Pred leti ena je bilá razklana;
razklal sem jaz jo; — dete se je vdelo! —
Na mojo vero! — bodi stvar dognana!)
22 Iz vsake dvoje nog je vun molelo,
da videle so se samó še méče;
sicer je bilo skrito truplo celo;
25 bilè so na podplatih vse goreče
in s tako se vrtile v gležnjih silo,
da iz trte vez zdobile bi vrteče.
28 Kot snov, ki olje jo je prepojilo,
le liže žar, po vrhu se pomika:
tákó od pèt do prstov tu je bilo.

- 31 „Kdo, mojster, oni je? Kot trepetlika
nogé od sótrpinov hujše zvija
in bolj rdeč ga liže žar jezika.“
34 In on: „Ponesem te, če ti ták prija,
niz nižji breg, pa sam ti razodèni,
kdo je in ktera mu je hudobija.“
37 In jaz: „Kar tebi milo, drago mèni;
ti gospodar si, s tabo ni mi srto
srcé nikdar; ti uganeš molk vtajèni.“
40 Prispela na obal sva zdaj četrto,
krenila v stran in šla ob levi roki
dól v grapo ozko, z luknjami predrto.
43 Dotlej me nosil mojster je na boki,
da me pred tistim je na tla postavil,
ki brcal je, tičèč z glavó v razpoki.
46 „Kdorkoli si se noter strmoglavil,
kot v zemlji kol, in duh ti tu žaluje,
govóri, ako smeš!“ — ták jaz sem pravil
49 in čakal kot menih, ki izpoveduje
zločinca, kateri pred zagrebóm malo
želí ga še, da smrt s tem zavlačuje.
52 „He, Bonifac, káj te je že prignalo?
že tam stojiš? že čakaš?“ — je zakričal —
„za nekaj let se pismo je zlagalo.
55 Ták hitro si se dote naveličal,
ki lépo si gospó zbog nje zasnubil,
slepár, potem pa do krvi jo bičal?“
58 Osupnil sem, podoben sem možú bil,
ki dvomi, kák odgovor naj razumi;
besede sled sem vès bil zbeگان zgubil.
61 „Ne, nisem tist, ki ga imáš na sumi!“
„Ták reci brž!“ — me zdaj Vergil osrči.
Zvršim ukáz, ki dan je bil po slu mi.
64 Zdaj pa nesrečnež noge silno skrči,
globoko vzdihne in kot bi htel jokati:
„Kaj k meni si prišel?“ — iz dná zagrči.
67 „Če res ták želiš, kdo sem, spoznati,
da si zato priplezal po tej kleči:
jaz, vedi, v papeškem sem bil ornati.
70 Kot pristno sem medvedje seme streči
medvedji le zalegi htel, vès vdan ji;
tam sem denar, tu seže stiskam v vreči.
73 Pod glávo so mi predniki nekdanji,
ki uganjali so grdo simonijo;
tesnó so stlačeni v te skale špranji.
76 I jaz tja zdrknem, kjer oní tičijo,
ko tisti — osumljen v tebi — javi tu se,
ki sem prezgodaj vprašal zanj; rdijo
79 pa dèlj nogé mi in dèlj pekó v peklú se
in dèlj stojim že jaz tákó na glavi,
kot on bo stal in kazal noge ruse;
82 ker brž za njim z zahoda se pojavi
pastir, še grših del in brez zakona,
ki njega in mene v grob potlači tmavi.
85 Kot Jazon Makabejec, sin Simona,
bo on: kralj mehki njemu vse je storil, —
tákó bo tému vse francoska krona.“
88 Mendà me je tedaj sam bes obnoril,
da djal sem mu besedo nebrzdano:
„He, kakšno vsoto si je pa izgovoril
91 Gospod od Petra kot nagrado, dano
za ključev izročitev v službi sveti?
Nič drugega kot: ‚Hodi‘ le ‚za mano!‘

- 94 In s Petrom zbor nič od Matije vzeti
ni htel po izžrebanju na prostor prazni,
ki izdajalec ga je izgubil kleti.
- 97 O, le trpi bolešt pravične kazni;
denar varuj, ki vkup si ga nagrabil,
da delal si prot Karlu brez bojazni.
- 100 O, če bi jaz na dolžno čast pozabil,
ki ključev jo dolgujem višnji oblasti,
ki si imel jo v vedrih dneh — jaz rabil
- 103 izraze hujše bi v pravični strasti;
ker vaša lakomnost je krivda tista,
ki dviga zlè, da dobre upropasti.
- 106 Vas, papeže, zrè duh Evangelista,
ko ženo zrè, ki plava nad vodami
in s kralji vsemi se pečá nečista;
- 109 rodila se je s sedmimi glavami,
rogóv deset pa ji dajè vrline,
dokler nje mož kreposti služi sami.
- 112 Vaš Bog srebrne, zlate je kovine;
vam mar kot ajdu so maliki zlati:
ajd enega, vi imáte jih — stotine!
- 115 Da moral, Konstantin, to zlo vsejati
je — ne tvoj krst! — dar roke plemenite,
ki papež ga prejel je, odslej bogati!“
- 118 Medtem ko take sem mu bral levite,
je on — od jeze? al ga vest je pekla? —
dajal s stopali znake krčevite.
- 121 Pohvalo tiho pa so usta izrekla
vodnika mi, ki slušal me strmè je,
ko brez strahu mi je beseda tekla,
- 124 in k sebi v roki me prižèl obè je,
od tal me dvignil kvišku, k svoji grodi,
in vzpel se spèt, odkoder stopil prej je.
- 127 Tiščèč ves čas me k sebi varno hodi
in vrh kamnitega mostú me nese,
ki raz četrti breg na peti vodi.
- 130 Ondi je znebil butare sladké se
narahlo, zbog čeri strmè, ki nanjo
povzpele bi težkó celó kozé se;
- 133 pod sabo uzrl sem novo spèt kotanjo.

Opombe: V. 1: Gorjé ti, Simon Mag... O Simonu Magu piše Djanje apostolsko (VIII. pogl.): Bil je velik čarodej v Samariji, a se je vsled pridige Sv. Filipa izpreobrnil: ko pa je videl, da apostoli delajo velike čudeže, jim je ponudil denarja, da bi tudi njemu prodali to oblast, čudeže delati, vsled česar ga je sv. Peter ostro zavrnil. Po tem Simonu se v cerkveni zgodovini imenujejo vsi, duhovni in laiki, ki za denar prodajajo ali kupujejo duhovne milosti, službe itd., in njih kupčija se zove — simonija. — Tvoji družbi, t. j. tvojim pristašem. — V. 3: v dar poročni... cerkvena služba je takorekoč nevesta, ki se zaroči s krepstnim služabnikom. — V. 7: na tretjem grobi... vsaka kotanja ima v sebi take, ki so mrtvi na duši, t. j. grešnike. — V. 17: Kot v hramu ljubega mi Šent-Ivana... Najstarejše svetišče v Florenci je bil baptisterij (krstna kapelica) S. Giovanni, kjer so še za Danteja samo dvakrat v letu (redno) krščevali otroke, veliko in binško soboto; ker pa je bila zaraditega vselej silna gneča okrog marmornate kotline, v katero so mašniki krstitelji potapljali deco, so izklesali zraven kotline štiri vdolbine, v katerih so krščevalci stali, varni pred navalom mater. Po izporočilu Benvenuta da Imola je padel nekoč neki otrok, ki se je z drugimi vred ondi igral, v eno teh lukenj in se tako nesrečno vdèl, da bi se bil zadušil, da ni prihitel Dante, takrat prior mesta, ter

brez oklevanja — dočim so gledalci prestrašeni vpili in si ne vedeli pomagati — s sekiro razdrobil vdolbino. Mogoče, da so ga pozneje dolžili sakrilegija in da na tem mestu pribija vzrok, zakaj je to storil. — V. 39: ti ugameš molk v taji, t. j. vidiš v srce in bereš celó skrivne misli. Prim. sp. X. 16—21. — V. 47: kot kol zabit... V srednjem veku so zloglasne roparje usmrčevali na ta način, da so jih z glavó naprej vteknil v zemljo in jih počasi zasipali; čim dalj se je tak nesrečnež, tičeč v zemlji, izpovedoval, tem delj seveda je zavlčeval smrt. Brez dvoma je moral Dante v svojih mladih letih biti priča takemu prizoru, ker ga nam predstavlja tako živo in — rekel bi — humoristično. — Papež Nikolaj III. je vladal 1277—80; papež Bonifacij VIII. od 1294—1303; živel je še tri leta po Dantejevi pesniški poti skozi pekel (1300). Pismo se je

TLORIS PRVOTNE KRSTNE
KAPELICE S. GIOVANNI V
FLORENCI

a. oltarna miza; b. vdolbina;
c. z vodo napolnjena krnica;
d. marmornata ograja; e. srednji
steber.

zlagalo, t. j. knjiga bodočnosti, v kateri duhovi bero bodoče reči (prim. Pekel X. 100 nsl.). — V. 56: lepo gospo, t. j. katoliško Cerkev. — V. 80: jaz delj stojim na glavi... t. j. jaz trpim tako od l. 1280. in bom do l. 1303.; Bonifacij bo pa le od l. 1303. do l. 1314., ker njegov naslednik Klement V. (izvoljen l. 1305.) bo umrl že l. 1314. — V. 82: z za hoda... Klement V., prej nadškof v Bordóu, je predstavil stol sv. Petra v Avignon: zatrl je po krivici red templarjev, brezstidno osleparil Henrika VII. i. dr. — V. 85: Kot Jazon Makabejec... V II. knjigi Makab. (pogl. 4) beremo, da si je Jazon, sin Simona II. in brat Onije III., z denarjem kupil dostojanstvo višjega duhovna v Jeruzalemu; kralj Antioh mu je bil zelo na roko. Enako je bil francoski kralj Filip Lepi naklonjen Klementu V. — V. 99: Nikolaj, ponosen na svoje bogastvo, je zahteval, naj Karel d'Anjou, kralj Sicilije, vpliva na enega svojih sorodnikov, da bi se poročil z neko sorodnico papeževo; ker kralj ni hotel, mu je Nikolaj III. delal sitnosti. — V. 107: ko ženo zrè... V 17. pogl. Skrivnega razodetja (v. 1. nsl.) zrè Evangelist veliko babilonsko vlačugo; tej primerja Dante Cerkev (ozir. rimsko stolico). Sedmere glave bi pomenile potemtakem sedem zakramentov, in deseteri rogovi — deset božjih zapovedi; v tem dvojem bi imela Cerkev svojo moč, ako bi njen mož (t. j. rimski papež) služil samo kreposti. — V. 115: Da moral, Konstantin... O izmišljeni daritvi Konstantinovi (papežu Silvestru) so za Danteja vsi bili trdno prepričani; šele v XV. stoletju so jo za zgodovinsko bajko dokazali Lavrencij Valla († 1457), kardinal Cusa († 1464) i. dr. Dante jo očita Konstantinu ne le tukaj, ampak tudi v spisu „De monarchia“ (II. 11).

XX. spev.

Osmege kroga četrta Zlá kotanja: vedeževalci, vidci, čarovniki in čarovnice.

V četrti kotanji vidi pesnik žalostno procesijo: dolga vrsta grdospačenih postav prihaja, ki imajo vsi glave (z vratom vred) nazaj zaobrnjene, tako da morajo ritenski hoditi, ker naprej, predse, ne vidijo. Pesnika ta prizor tako

pretrese, da se nasloni ob neko skalo in joka. Toda brž ga Vergilij pouči, da v tem kraju sočutje ni upravičeno, češ:

Sočutje tu živi, če je umrlo.

Kdo so ti grešniki? kaj so v življenju zakrivali, da trpe tako strašno kazen? Razni vedeževalci (gli indovini) so, ki so se delali, da vidijo naprej, v prihodnost, pa so s tem ljudi varali; zato trpe zdaj primerno kazen: vso dolgo večnost bodo morali z nazaj zasukanim vratom nazaj gledati. In enako čarovniki obojega spola! Med drugimi pridejo Danteju tukaj pred oči štirje starogrški vedeževalci: Amfiaraj (31—39), Teirézias (40—45) in njegova hči Manto, ki je po očetovi smrti prišla iz Jutrovega (iz Grške) v Italijo in ustanovila mesto Mantovo, rojstni kraj pesnika Vergilija (52—99), pa Evripil (106—111); dalje vidi enega starorimskega vedeža, Arunta (46—51), pa tri čarovnike iz novejšega časa, ti so Mihael Škocijan (iz Škocije, Škotsko, 115—117), Gvido Bonatti (v. 118) ter sicilski čevljar Asdente (Zoban, v. 118—120). Ker pa se že dela jutro, opominja mojster, da treba iti dalje (124—131).

Spev dvajseti iz prve moje pesni!

O njih, ki glob potaplja jih brezdanja,
o novih mukah spev glasi se resni.

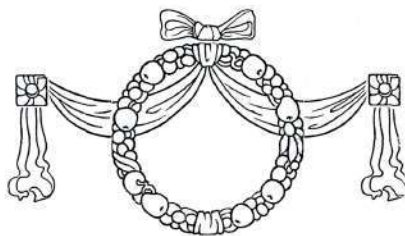
- 4 Ko nova se mi odprla je kotanja,
sem vanjo zrl željan in radoveden,
ki solze so močile jo kesanja.
- 7 In videl sem: prihajal ljud je beden,
natihem jokajoč, iz dna ograde,
počasi, kot procesja križev teden.
- 10 In ko pogled mi niže nanje pade:
zasukan vsak — sem videl — grozovito
od konca trupa bil je dopod brade.
- 13 Nazaj imel obličje je zavito
in ritenski je moral vsak hoditi,
ker predse zreti — to jim je odbito.
- 16 Mar krč jih mogel je tak strašno zviti?
A duha ni o njem doslej ni slúha
na svetu in ga bržčas ne more biti.
- 19 Če Bog da, bralec, tvoji duši kruha
iz tega branja, bol pomisli mojo:
al lica mogla so mi ostati suha,
- 22 ko zrl človeka, sliko mojo in tvojo,
sem spačenega tak, okó da pralo
mu križ je skozi dól se solzo svojo?
- 25 Jaz sem naslonil se na trdo skalo
in jokal. Kar vzbudi me mojstra grlo,
kličóč: „Še zdaj, kot drugi, si budalo?
- 28 Sočutje tu živi, če je umrlo.
Kedaj srcé bolj zlobno, bolj je odurno,
kot če naredbam božjim bi se uprlo?
- 31 Le kvišku glavo! Glej ga, ki ga burno
požrla — vpríčo Teb — je zemlja váse,
da vpili so Tebanci: „Kam tak urno?
- 34 Iz boja, Amfiaraj, tvoj voz ravná se?‘
A greznili v prepád so mu koraki
vé Minosove kremplje na vse čase.
- 37 Iz pleč mu prsi, glej, je stvoril spaki!
Ker videti naprej je vsak prej menil,
nazaj zdaj zrè, — vsi hodijo kot raki.
- 40 Teirézias ondi — bil spol spremenil,
bil v ženske se spremenil je obliko
in z udom ud, prav vse, je bil zamenil;

- 43 ko s šibo spet zadel, čez let veliko,
je tisti dve tesno sprijeti kači,
še le nazaj dobil je brade diko.
- 46 In tist, ki v trebuh mu s hrbtóm korači,
je Aruns; Luni si je izbral planino,
kjer spod Kararec orje, brano vlačí;
- 49 in tam imel iz marmorja votlino
je belega, odkoder prost se uživa
razgled na zvezde in čez morjá gladino.
- 52 A žena, ki si kite sramežljiva
čez prsi je, nevidne ti, razplela,
in vse, kar sram bi vzbujalo, zakriva,
- 55 je Manto, ki dežel je dosti obrela,
napósled to, ki mene je rodila.
In zdaj, ker me beseda sém privela,
- 58 me čuj: Ko je očeta izgubila
in Tebe v sužnje so prišle okove,
je dolgo po vsem svetu okrog blodila.
- 61 V Italiji, v dnu Alp, ki kot zidove
jih zrèš med Nemci in Tirołci, skriva
se jezero, ki se Benaško zove.
- 64 Pač v več ko tisoč se studencih umiva
med Garda in Val di Monica Pennino,
predén se v jezero njih voda zliiva;
- 67 sred njega, v stiku treh škofij — Trentino,
Verona, Brescia — vsak, ki v njih škofuje,
bi delati smel znanjše troedino.
- 70 Ondi, kjer se obal najbolj znižuje,
Peschiera lepa utrdbe imà zgrajene,
da Bergamasku in Bresciji kljubuje.
- 73 Kar vode odveč v kotlini natečene
je jezera, tu vùn gre, da kot reka
se vije skozi travnike zelene.
- 76 Prec Mincio ga zovó tam, kjer odteka
se iz jezera, in prejšnje ime mu izgina;
napósled pri Governu v Pad priteka.
- 79 A prej še v kratkem zajde med plitvine
in tvori čezinčez móčvir ostuden,
soparov vir škodljivih v čas vročine.
- 82 Ko deva pride tja, pogled začuden
zapazi njen tam prostor sred mlakuže
vès suh, še neobdelan, neobljuden.
- 85 Tja umakne se, mrzèč ljudi, sred luže
z družino tam do smrti uganja vraže;
tam truplo nje leži, življenja družè.
- 88 Potem ljudje iz okolice na važe,
na tisti prostor v sredi so se zbrali;
močvir okrog je bil namesto straže.
- 91 In grad nad tistim grobom so zidali
in ga, graditeljci svoji vdani,
brez žrebanja kar Mantovo so zvali.
- 94 Bolj gosto kdáj meščanje nasejani
bili so, predén grofa Casalodi
je osleparil Pinamont pretkani.
- 97 Ak čul razlage boš — opomnjen bodi!
domovja mojega inačeglasne,
naj laž te od resnice ne zavódi!“
- 100 In jaz: „Besede tvoje, mojster, jasne
takó so mi, da nimam kar nič dvoma:
dokazov drugih svit pred njimi gasne.
- 103 Povej pa že: Al ljud, ki spodaj roma,
ima kogá, ki vreden je spomina?
Ker takih le mi duša je lakóma.“

- 106 In on mi reče: „Glej le-tam starina!
Na pleča valové mu brade vali.
V boj zadnjega je dala Grška sina
- 109 in v zibkah komaj dečki so ostali:
takrat on hip boguje grškim vójem,
ko prvo vrv bi v Avlidi odvezali.
- 112 Evripil mu je imé: o njem jaz pójem
na nekem mestu svoje tragedije;
kje, véš; saj vso jo imáš v mezincu svojem.
- 115 Tam óni-le, ki vitke ták rasti je,
čez kolke v pasu, Mihael Skocjan je,
res pravi mojster vsake vražarije.
- 118 Bonatti Gvido, glej! — tam pa Zobàn je:
o da na svetu je le vlekel dreto
in čevlje šival! — Pozno je kesanje!
- 121 Čarovnic glej tam družbo, v bol odeto!
Iglò, čolnič pustile so, vreteno,
vražíle z biljem, s sliko — iz voska — zgreto.
- 124 Pa hajd! že je na meji z ного eno
obeh polut, že kràj Sevilje móči
v valovih Kajn si trnjevko spleteno;
- 127 bilà je polna luna že sinoči:
saj pomniš vendar, kolikrat si v šume
temi se razveselil nje pomoči.“
- 130 In v tem je dalje védel po peklú me.

Opombe: V. 1: iz prve pesmi (prima canzon), t. j. iz prvega dela, Pekla. — V. 12: od konca trupa dopod brade, t. j. ves vrat. — V. 23–24: oko je pralo križ... nenavadno res! kajti nam oko pere prsi. (Sicer pa je v izvorniku bolj realistično: che il pianto degli occhi — le natiche bagnava per lo fesso; — v 600 letih smo postali bolj občutljivi za take reči.) — V. 34: Iz boja, Amfiaraj?... Amfiaraj je bil eden izmed tistih sedmero kraljev (kakor Kapanej, Pekel XIV. 63), ki so se vojskovali zoper beotsko mesto Tebe v stari Grški. Dasi je prorokoval nesrečen izid, se je vendar udeleževal boj; a nekega dne ga je živega požrla zemlja. — V. 37: iz pleč mu prsi, t. j. kjer ima naraven človek prsi, ima ta pleča. — V. 40: Teirezijas ondi... *Teirezijas*, je slovel kot vedež v Tebah. Med drugimi rečmi pripovedujejo bajke o njem tudi to, da je hotel nekoč s svojo čarovniško paličico ločiti dve tesno sprijeti kači, a ga je zato zadela kazen — izpremenitev v žensko; šele po sedmih letih je zadobil svoj moški spol nazaj, ko se je z isto šibico istih dveh kač doteknil, ki sta se pa tisti pot bojevali med seboj. (Ovid, *Metamor.* III., 316 nsl.) — V. 47: je Aruns... sloveč vedež za boj med Cezarjem in Pompejem (okrog l. 49. pred Kr. r.); prebival je v gorovju, da-

našnja Lunigiana, blizu mesta Carrara, kjer lomijo sloveči kararski marmor. Prorokoval je zmago Cezarjevo. (Lukan, *Phars.* I., 580 nsl.) — V. 54: in vse, kar sram bi vzbu-jalo, zakriva... v izvorniku: e ha di là ogni pilosa pelle, česar zopet zaradi prevelike realitike ne moremo po besedi prevesti. — V. 63: *Benasko*, lacus Benacus, dandanes Gardsko jezero. — V. 65: *Pennino* se umiva... Okrog Gardskega jezera se v polkrogu (od mesteca Garda do Val di Monica na zahodni strani) vije gorovje, ki ga je stari geograf Ptolemej imenoval *Alpes Poenae* in je Danteju = *Pennino*. — V. 67: sred njega... t. j. sredi Gardskega jezera se stikajo tri škofije. — V. 88: na važe... t. j. na travnati otok. — V. 93: brez žrebanja... kadar so v starem veku ustanavljali kakšno naselbino, so morali božanstvo vprašati, kako naj bi se kraj imenoval. — V. 95: preden grofa Casalodi... Grof Casalodi, vplivna oseba, gvelf po mišljenju, se je dal pregovoriti od zvitega gibelinca Pinamonte de Buonacorsi, da je ob neki rabuki Mantovancev poslal v pregnanstvo nekaj svojih najzvestejših somišljenikov, misleč, da bo s tem pomiril strankarske strasti. Toda motil se je: ko je bil gvelf Casalodi oslavljen po izgubi zvestih prijateljev, se je pa Pinamonte polastil vlade ter dal pomoriti vse, ki niso trobili v njegov rog. Takrat je Mantova izgubila mnogo meščanov (l. 1269.). — V. 103: ki spodaj roma... prim. v. 9 kot procesja križev teden. — V. 108: V boj za dnjega je dala Grška sina, t. j. ob začetku trojanske vojne, ki je požrla veliko najboljših grških junakov, je vedež Evripil bogoval (= vedeževal) v grškem pristanišču Avlidi ugodni hip za odhod ladij proti Troji. — V. 113: Svoje tragedije... pesnitve z žalostnim koncem so imenovali nekdanje tragedije, čeprav niso bile drame, z veselim koncem pa komedije (kakor n. pr. Dante imenuje svojo pesnitev); na nekem mestu: *Eneida* II. 114 nsl. — V. 116: Mihael Scotus, škotski vedež, je živel kot astrolog in zdravnik na dvoru cesarja Friderika II. — V. 118: Gvido Bonatti je bil zvezdogled na dvoru grofa Gvida de Montefeltro. — *Asdente* (po naše Zobač ali Zobàn, ker je imel velike zobe) je bil čevljar v Parmu (v Gornji Italiji); Dante govori o njem tudi v svojem spisu *Convivio* IX. 16. — V. 122: iglo, čolnič, vreteno... nesrečne ženske so zanemarjale šivanje, tkanje in prejo, da bi uganjale čarovnijo z rastlinami in voščeniimi podobami, ki so jih držale nad ognjem, kar je pomenilo: kakor se topi ta vosek, tako naj pogine tisti, ki ga podoba predstavlja. — V. 126: že je Kajn... že je mesec nad Gibraltarjem, meji obeh zemeljskih polut, t. j. že se dani, ura je približno šest zjutraj. V srednjem veku so v luni videli Kajna s trnjevko; mi vidimo le še kovača.

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XXI. spev.

Osmega kroga kotanja peta: célo jezero vrele smole — v njem podkupljivci in podkupovalci (i barattieri).

Speva XXI. in XXII. sta med 34 spevi Pekla Dantejevega nekaj posebnega, izrednega, novega; dočim je bila namreč doslej naša pot v globine resna, strašna, se nam nudi v peti kotanji 8. kroga naenkrat — poleg pretresljive kazni podkupljivcev — največja komika: rogáti in repati hudiči s kozjimi ušesi in bradami stoje okrog jezera vrele smole kot kuharji, samo da imajo namesto kuhalnic dolge kavlje, vile, kopače, grablje i. dr., s katerimi drezajo v kipečo smolo, če se prikaže kod kakšen grešnik, da ga brž potlačijo nazaj k dnu (kakor večš kuhar kose mesa v kotlu); toda eden izmed grešnikov jim je kos: spelje jih tako daleč, da dva skočita za njim v vrelo smolo, kjer on izgine v globini, vruga pa si osmolita krili in sta v nevarnosti, da se popolnoma skuhata; ostali vragovi ju skušajo rešiti iz smole. Lep kuhar, kajne, ki sam pade v kotel!! — Pesnik je namenoma vpletel to komično epizodo med druge resne speve, da se čitatelj nekoliko oddahne, odpočije. Tako so delali že stari Grki, ki so po treh žaloigrah (trilogija), igranih kar za vrstjo v dobi enega dopoldneva, za konec vselej uprizorili kako burko z nastopi sátirov (kozlov); tako je delal tudi Šekspir, ki ima v svojih žaloigrah semtertja popolnoma komične prizore (Falstaf), da se gledalci do solz nasmejejo.

Pesnika prideta na most pete kotanje; spodaj pod njima brbra vrela smola kakor v tistih velikanskih kotlih arzenala v Benetkah v zimskem času (v. 1—21). Ko tako gledata v globino, pridirja neki vrag proti mostu, nesoč na rami (kot mesar tele) podkupljivca iz mesta Luke (Lucca); bil je mestni svetovalec. Trešči ga z mostu dol v smolo, pa odide po druge v isto mesto, kjer je take robe — kot sam pravi — posebno dosti. Ko novi prišlec iz smole malo pogleda vun, ga vragi zasmehujejo (v. 22—57).

Zdaj veli Vergilij svojemu učencu, naj se skriva za skalo tam v bližini, medtem ko se pojde on pogajat z vragi (ki imajo tu posebno ime Malebranche — zli praskači ali krempljači); naroča mu, naj se nikar ne boji zanj, če bo kaj završalo, ker on (Vergilij) pozna te ptiče in je že enkrat imel opraviti z njimi (prim. IX., 22 nsl.). Komaj besi Vergilija zagledajo, že mu nastavijo kavlje in burklje na prsi; toda on jim mirne duše veli, naj pošljejo zastopnika k pogovoru (v. 58—75). Vragi enoglasno izbero kot slá Zlorepa (Malacoda), ki se prav nesramno postavi pred Vergilija, češ: „No, bo zdaj kaj bolje zate, če si me zahteval k pogovoru?“

Toda Vergilij ga z omeno božje volje v hipu poniža (v. 76—87). Ko je tako razpršil upor besov, pokliče Vergilij svojega varovanca, naj le zapusti svoje skrivališče ter pride izza skale. Dante uboga; a komaj ga vragi zagledajo, že planejo proti njemu z vilami in kavlji, tako da je ves preplašen (v. 88—105). Na vsak način bi jima hudič Zlorepec rad škodoval; pomaga si zdaj z lažjo in da bi dosegel tem bolj gotovo svoj namen, meša med laži tudi resnico. „V tej smeri,“ pravi, „ne moreta nadaljevati potovanja, ker je naslednji (šesti) most do tal porušen.“ To je bilo res. „Na večerajšnji dan je bilo, pred 1266 leti, samo pet ur pozneje kot je zdaj, da se je podrl onile kameniti most.“ Tudi to je bilo resnično. „Če torej hočeta nadaljevati potovanje, morata iti nekaj časa v levo po tem nasipu ob smolnem jezeru, dokler ne prideta do drugega mostu, ki je še cel.“ To je bila pa laž, ker so se bili vsi mostovi šeste kotanje ob Jezusovi smrti porušili (prim. spev XXIII., 123 nsl.). Da hudič laže, — piše k temu mestu Scartazzini — ni čudno (prim. Jan. VIII. pogl., 44. v.); a da se mu dá Vergilij preslepiti, to nas mora iznenaditi (v. 106—114). Slednjič pa hoče biti višji hudič Zlorepec celo velikodušen: ponudi jima do prelaza spremstvo desetero hudičev pod vodstvom desetnika Rusobradca (čisto po vojaško!), dajajoč svojim podložnikom dvoumna naročila. Smešnopeklenška so imena, ki jih je dal Dante tej desetorici. Dante vidi rezanje besov in se boji; Vergilij ga zopet tolaži. Oddelek vragov se prične pomikati; namesto vojaške trobente jim trobi piščal — posebne vrste (v. 115—139).

- Z mostú ták enega na most dospeva naslednji, vmes kramljaje stvar še drugo, česar pa ta komedija ne peva;
- 4 na mostu obstaneva, da bi v jarugo spet novo zrla, v nove, prazne žali; a zrl sem jo zavito v črno tugo.
- 7 Kot zimski čas v Beneškem arzenali se kuha v kotlih sila smole vroče, da bark razpoke ž njo bi zamazali,
- 10 ker jadrati tačas je nemogoče; in ta si novo barko izdeluje, le stare paži rane drug zijoče,
- 13 pri kljunu ta, pri krnu oni kuje, ta spleta vrv, tam oni veslo teše, ta jadro, manjše al večje, zakrpuje;
- 16 ták tam kipi — a roka božja kreše jej ogenj! — goste smole čudna zmeda, ki polni dno in zaleplja steni obé še.
- 19 V tej smoli nič okó mi ne zagleda razen mehurjev, kateri vró brbraje, pa kák se napihuje in séseda.

- 22 Ko stal sem tam, pozorno dól gledaje,
vodník moj: „Pazi!“ mi zakličé, „pazi!“
in k sebi me potegne od moje staje.
- 25 Okrenem se ko ták, ki se v obrazi
znadó sicer mu gledanja skomine
pregrešne, pa ga v hipu strah porazi,
28 da brez odloga gledanje prekíne;
in videl sem: drvil se črnokožen
hudič je proti nama prek pečine.
- 31 Kaj v divjih sem pogledih bral mu groženj!
Kakó bili surovi so mu skoki,
ko s kril razmahom drl je lahkonožen!
- 34 Na rami mu koščeni in visoki
se grešnik, dól z glavó viseč, je stiskal,
a on mu gležnja oba je tiščal v roki.
- 37 „He, zli praskači,“ je z mostú zavriskal,
„tu světnik je iz mesta svete Cite!
Pod smolo ž njim! Jaz drugih bodem iskal,
40 ker v tistem gnezdu jih cel kup dobite:
vse podkupljivo je razèn Bonturi,
vsak *ne* tam v *da* z denarjem spremenite.“
- 43 In tresk! ga vrže v glob, pa spet jo odkuri;
še pes-čuvaj, kdar vrat mu prost je goli
verige, se za tatom ták ne žuri.
- 46 A vragi, ko vtopljenec glavo v smoli
pokazal jim je: „Tu se sveta Glava
ne moli!“ vpili so pod mostom doli.
- 49 „Ni Serchio tu, tu se drugače plava;
zató nikar k površju nam ne sili,
če vil ti naših koža ni sesljáva.“
- 52 Sto grabelj vanj zobé so zasadili,
češ: „Vsak zakrit pri nas naj pleše, skače;
v temi, če moreš, vjemi kaj!“ — so vpili.
- 55 Ták grajski kuhar vežba pomagače,
da z vilicami treba k dnu tiščati
jih je, če v kotlu dvigajo se krače.
- 58 Učitelj dobri: „Preden tvoj zaznati
prihod mogó“ — dejal je — „tja počéni,
za skalo tam, ki naj zaščito dá ti.
- 61 Pa naj počno karkoli proti meni,
ti se ne boj! Mar mēni to novost je?
Bil priča sem že tu rabuki eni.“
- 64 In šel nató na drugo stran čez most je;
a komaj da na šesti breg se gane,
že trebalo pokazati srčnóst je.
- 67 Kot tolpa psov srdito, besno plane
in se za strganim ubožcem vsuje,
ki brž darú zaprósi, kjer obstane:
- 70 takó druhal planila izpod mostú je;
vsi burklje vanj obrnejo zloradi.
A on: „Naj mi“ — dé — „nihče zlá ne snuje!
- 73 Nobeden vil mi váme ne zasádi!
Prej sél v razgovor pride naj, kdorkol je,
potem se posvetujte o nabadi.“
- 76 „Zlorepec, idi!“ zbor dé ene volje.
In stopil eden — drugi so čakali —
je predenj, češ: „No, mar bo zdaj kaj bolje?“
- 79 „Mar si, Zlorepec, téga mnjenja, ka-li,“
dé mojster, „da, če tod korak moj hodi,
brez skrbi, da bi vi mi škodovali,
- 82 prof božji volji hodi in dobri usodi?
Kar pusti me! Nebesom ták dopade,
da nekoga v tej tmíni roka vodi.“
- 85 In tisti hip oholost ták mu upade,
da k tlom ob sebi burklje brž povesi
in: „Ta po grbi ne dobi poglade!“
- 88 dé drugim. — Mojster mēni: „He ti, kje si,
ki se ob nizki si potuhnill škrlí?
Zdaj pa le sém, kar nič se več ne tresi!“
- 91 In res! brž k njemu planem; vragi uprli
pa v mé, naprej stopivši, so bodala —
že bal sem se: besedo so požrli!
- 94 Takó nekoč posadka se je zbala,
ko z dogovorom s Caprone odšla, pred vrati
pa truma jo sovragov je obdala.
- 97 Z životom celim sem za mojstrom stati
poskušal, v óči zroč njih nepremično,
ki dobrega biló ni nič v njih brati.
- 100 Nastavili so vile! — „Naj resnično
po guzici bi éno mu primazal?“
dé eden; vsi: „Le maži, maži lično!“
- 103 A vrag, ki se k dogovoru prikazal
je bil pred mojstra, ozrši se: „Pri miri,
pri miri bodi, Rván!“ — je brž ukazal.
- 106 Potem je nama dél: „Naprej v tej smeri
ne moreta, ker šesta brv razbita
na dnu leži, zdrobljena vsa v iveri.
- 109 Če pa vendár naprej iti želita,
ta rob naj vama pot bo in ravnilo
do druge skale, kjer prelaz dobita.
- 112 Dvanajststošestinsšestdeset minilo
je včeraj let, samó pet ur pozneje
kot zdaj je, da ta most je razdrobilo.
- 115 Pravkar en moj oddelek tjakaj speje,
preiskovat, če kdo se morda zrači.
S temí pojtá! Njih vsak brez misli zlè je.“
- 118 „Naprej, ti Durak!“ zdaj on zarentači,
„in Gazimraz in ti, Pesján, se gani,
desétki, Rusobradec, ti prednjači!
- 121 Brž Mrkoplam, brž Pozoj-nos, mi plani,
hajd z njimi, Netopir in Rusec nori,
in Grabi-pès, Ščetarin ti s čekani;
- 124 pregledjte vrelo smolo gori in doli,
pa téma da do prvega čuvaji
mostú ste, ki še cel gre nad ponori!“ —
- 127 „Ha, mojster, kaj — kot vidim — čaka naji?
Samà hodíva rajši, brez vodnika,
če pot poznaš; brez teh bi jaz šel rají.
- 130 Opreznost tvoja, sicer ták velika,
je slepa zdaj za te zobé režeče?
in drug da drugemu skrivaj mežika?“
- 133 Al on mi dé: „Ne gledaj ták boječe!
Le naj režé — privóšči jim veselje! —
saj v nje režé, v tej kuhinji trpeče.“ —
- 136 Ko v levo jih po robu vésti htél je
načelnik, mu svoj jezík vsak je tiščal
vun med zobmi; on znamenje umel je:
- 139 in zad — v odhod — zapéla mu je piščal.

Opombe: V. 38: iz mesta sv. Cite, t. j. Lucca; Santa Zita — je zavetnica mesta; živela je ta svetnica od l. 1218. do 1278. Cita je bila svéta, a světnik in za njim vsi meščanje (pred vsemi pa Bonturo Dati!) sami sleparji in barantači za dobre službe. — V. 41: je torej ironija. — V. 49: Lucca stoji ob reki Serchio. — V. 51: sesljáv-želján (prim. Pleteršnik). — V. 95: s Caprone... Caprona, pizanski utrjen grad, se je morala v avgustu 1289 po osemdnevni oblegi vdati florentinskim gvelfom. Dante je bil med oblegovalci in je gledal

odhod posadke z gradu. Ko je premagana četica korakala skozi vrste zmagovalcev, so se čuli nekateri kriki: „Na vislice ž njimi!“ a žalega jim ni storil nihče nič. — V. 105: Rvàn, t. j. pretepač — it. Scarmiglione, ime enega vragov-pretepačev. — V. 112: Pesnikovo potovanje po peklu se je pričelo veliki petek l. 1300.; v tem (21.) spevu smo že drugi dan na potovanju, torej imamo veliko soboto, približno deseto uro dopoldne. (O potresu ob Kristovi smrti govori tudi spev XII., 37. nsl.). — Imena desetero hudičev so v izvorniku tale: Barbariccia (Rusobradec), načelnik (korporal!), potem: Alichino (Dúrak, ker spominja na arlechino, Harlekin, der dumme August v cirkusih), Calcabrina (Gazimraz), Cagnazzo (Pesjàn), Libicocco (Mrkoplam), Draghignazzo (Pozoj-nos), Farfarello (Netopir), Rubicante (Rusec), Graffiacane (Grabi-pes) in Ciriatto Ščetinar). — V 139: se v izvorniku glasi: ed egli avea del cul fatto trombetta. Vrchlický je v češčino ta verz prevel: A tento na cestu nám troubil řiti.

XXII. spev.

Osmega kroga kotanja peta: Celo jezero... itd. (kakor v prejšnjem spevu). — Vraga v smoli — sátirská gluma.

Pesnika sledita deseterici hudičev, ki korakajo po taktu „bombardona“, kakršen ni v navadi niti pri konjenici, niti pri pehoti, niti pri veslačih na ladjah, ki so nekdanj veslali po taktu kladiva (v. 1–15). Osrčen od Vergilija (XXI., 133 nsl.) gleda Dante samo v smoleno jezero, kjer vidi, kako se semtertja prikazuje na površju hrbet ali glava kakega grešnika, iščočega vsaj malo hladila; ko pa se bližajo besi, izginejo grešniki v hipu v globino (v. 16–30). Eden pa se ne umakne dovolj hitro; besi ga ujamejo za smolnati šop las in privlečejo na obal (kot mokro vídro). Nesrečnik je Ciampolo iz kraljevine Novare (v gorenji Italiji). Pripoveduje o svoji bedni mladosti in o svojih službah (v. 31–75). Ko mu beski privoščijo nekoliko počitka, imenuje pesnikoma tudi imeni dveh sotrpinov: frater Gomita in don Michel Zanche, oba z otoka Sardinije (v. 76–90). Medtem ko Ciampolo baja pesnikoma, pa premišlja sam pri sebi, kako bi srečno izginil pod valove smole, preden bi ga vragi znova jeli mrcvariti; misli in si izmislí eno: Umaknite se — pravi — vi, praskači, malo tja zad za nasip, da vas grešniki v jezeru ne bodo videli, mene pa pustite tu na obali (samo Rusobradec naj me še naprej drži v objetu!), pa zažvižgam, kot je pri nas navada, in videli boste: namesto enega (mene) jih boste imeli naenkrat še sedem drugih, da jih boste lahko z vso slastjo nabadali. Tako predlaga Ciampolo; bes Pesjàn sluti zvižajo in se upira; Durak pa odloči — nevedé sebi v škodo. Vragi se skrivajo za nasprotno obal ter izza skal opazujejo, kaj bo. V tem hipu pa se Ciampolo iztrga Rusobradcu iz objeta ter skoči v jezero, kjer izgine (v. 91–132.) Prevarjeni so! Zdaj se začne medsebojni ravs in kavs. Gazimraz in Durak se spopadeta, a štrbunkneta pri tem oba v jezero, kjer si osmolita krili; v strašnem trpljenju prosita pomoči. Brž jih pride polovica z nasprotné obali pomagat; na vsaki strani stoje zdaj štirje hudiči in podajajo kavlje tovarišem (v. 133–151). Comica diabolica, degna del luogo e dei personaggi — pripominja Scartazzini. (Peklenska gluma, vredna kraja in oseb.)

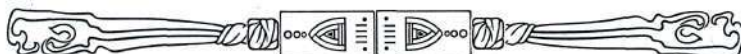
Saj videl sem že jezdece dirjati,
naskoke njih sem videl in parade
in videl časih tudi jih bežati,

- 4 in prednjih straž sem videl že spopade
v poljani tvoji, Arezzo, in pod gradovi
turnirje, kopja lom, tekače mlade;

- 7 in trombe pele, bobni so, zvonovi,
bili domačih, tujih skladb so doni,
ki grajski so trobili jih rogovi;
- 10 a nikdar še ob takem bombardoni
ni stopal konj, ni pešec, k domačiji
veslal mornar z zvezdó na neboskloni.
- 13 Deset hudičev — v njihni kompaniji
pa midva! Vendar v cerkvi — rek dé stari —
s svetniki, a s pijanci v oštariji!
- 16 Le smola pa je meni bila mari,
ker videti sem htel, kaj je v kotlini
in kakšen ljud se tamkáj notri cmari.
- 19 Kot iz morjá hrbtè krivé delfini
in s tem dajó mornarju opomine,
da se za varen pristan ladji brini:
- 22 takó, da olajšajo si bolečine,
pokažejo hrbèt tu siromaki,
ki pa jim bliskoma spet v glob izgine.
- 25 In kot čepi na robu v kakšni mlaki
zbor žab, ki vun molé le gobce lene,
a skrit napihnjeni je trebuh s kraki:
- 28 ták grešniki so se tiščali stene;
a ko je Rusobradec prikoral,
so pod kipeče švignili brž pene.
- 31 Le eden — žal mi še je zanj! — je čakal,
kot ena časi ostane žaba in loči
od zbora se, ki v vodo je poskakal.
- 34 Brž Grabi-pès, najbližji, s kavljem skoči
in ga za lás izvleče šop smoléní;
kot vidra bil je, če se v vodi zmóči.
- 37 Domala vse poznal sem po imeni,
ki sem si jih zapomnil pri izberi
in spazil, kák med sabo trop se meni.
- 40 „Haló, ti Rusec, kremplje vanj zadéri,“
prokleti so zadrli se hudiči,
„na meh ga pri tej priči nam odéri!“
- 43 Jaz pa: „Če moreš, mojster, ga pokličí
in vprašaj ga, kakó-li je imé mu,
ki v pest so ga dobili ti biríci.“
- 46 Vodník je moj takoj pristopil k njemu
in vprašal ga, odkod? „Bil v kraljevini
Novari sem rojén,“ le-oni dé mu.
- 49 Pri nekem vdinjala me vlastelini
je mati; imel očeta sem falota,
ki sebi konec storil je, imovini.
- 52 Potem sem sluga kralja bil Thibauta,
oj sluga, žal! preveč podkupovani;
račun zdaj moj se v tej vročini bota.“
- 55 Ščetinar pa, ki iz rilca ob vsaki strani
štrlel mu je čekán, — kot pri nerési —
ga z enim vseka koj, občutno rani.
- 58 Zaslá, o joj! med mačke, miška, zle si!
A Rusobradec zdaj se ga oklene
obéroč: „Jaz držim ga; stojte, besi!“
- 61 Potem pa k mojstru mojemu se okrene:
„Le brž vprašuj, če ták si volk novinski,
preden mu kateri več še prizadene.“
- 64 Vodník nató: „Je v družbi kdo zločinski
pod smolo tu, kar moreš jih poznati,
ki rod njegov je bil kedaj latinski?“
- 67 In oni: „Pustil baš sem na tej plati
sosedá; da me ž njim še smola krije,
ne bi biló se krempljev, vil mi bati.“

- 70 Zdaj Mrkoplam: „Dovolj je čenč!“ zavpije,
pa v pleča mu je vile ták porinil,
da razmesaril koj ga do kostí je.
- 73 I Pozoj-nos se nekaj je skominil,
da v ного bi ga vščenil; raditega
desetnik jih je ljuto vse ošinil.
- 76 Medtem ko hrup počasi se polega,
moj mojster hitro ranjenca zapita,
ki v rano zrè, zadano od besa zlega:
- 79 „Za kom ti duša je ták pobita?
Kogá pustivši splaval si k obali?“
Dejal je óni: „To menih Gomita,
- 82 Galurec, bil je, poln prevar; plesali
sovragi hiše so, kot premeteno
je godel on — tákó, da vsak ga hvali.
- 85 Zatisnil za denar okó je eno,
da iz ječ so ušli; pa v drugih službah tudi
si mazati roké je dal pošteno.
- 88 Ž njim Mihael je Zanche, enake čudi,
Logdorec; za razpravljanje čvekasto
o Sardih se nju jezik ne utrují.
- 91 Joj, kák reži le-oni izpodmolasto!
Jaz bajal bi, a strah me je hudirja,
ki, menim, hče razpraskati mi hrasto.“
- 94 Nadpaznik pa srdit nad Netopirja,
ki praskal že z očmi je, „Nad vse ptiče
zlogolki ptič, izgini!“ — ták ga ozmerja.
- 97 „Če videti al čuti vaju miče,
preplašeni se duh zdaj ojunači,
„Lombarde al Tuske, moj jih glas priklíče.
- 100 Le malo v stran pojte vi, zli praskači,
da duše ne zbojè se vaše jeze;
sedeč tu nepremično vam, rogači,
- 103 pričaram sedem drugih še iz greze,
če le zažvižgam, kot naš običaj je,
kdarkoli kateri varno vùn prileze.“
- 106 Pesjân, začuvši to, z glavó majaje,
je gobec dvignil, češ: „Ste čuli mnenje?
Lesjak nazaj bi smuknil brž najraje.“
- 109 Ker pa z lestmí bil dobro založen je,
je ta dejal: „Pesjâk sem, prav si rekel,
ki drugom snujem večje še trpljenje.“
- 112 Dé Durak, kot da ga je odgovor spekel,
na svojo pest: „Le skôči noter, skôči!
Mar meniš, da za tabo bodem tekel?”
- 115 Prhutnem s krilí, pa boš v moji môči.
Nas skrivj nasip, a tebe obal naj štíti —
tákó! — Zdaj ukani nas! Brž se pomôči!“
- 118 Zdaj, bralec, čuj o glumi čudoviti!
Na drugo stran je vsak okó natezal,
posebno tist, ki ni mu pustil uiti.
- 121 Novarec pa ni dolgo se oprezal:
porabi hip, uprè z nogami ob tlâ se,
en skok — iz rók se pazniku je izrezal.
- 124 Vsak krívdo čuti zdaj, vsak njih kesá se,
a najbolj, ki povod je dal napaki;
za njim jo vdre; „Držim te“ — dé — „za lase!“
- 127 Zastonj! Strahú hitrejši so koraki
od kril; izginil oni je v globino,
ta dvigal grod, prhutajoč po zraki.
- 130 Prav s tákó pljusne raca ti brzino
pod vódo, če sokól vrtí nad njó se,
da vrne truden se, srdit v višino.
- 133 Zdaj Gazimraz, zzejivši nad lestjó se,
letí za njim, a da ga ne bi vjela,
želeč — da ravs in kavs bi vnel tákó se.
- 136 In res! Ko nad sleparjem zašumela
je smola, obrne v druga kremplje, šako;
nad jarkom sta pretrdo se sprijela.
- 139 Tovariš, skobec ostrih krempljev jako —
se je zakadil vanj — ták pogreznila
obá sta v smole se kipečo mlako.
- 142 Vročina jima srd je brž shladila;
a vùn ni šlo — nobeden se ne dvigne:
preveč so bila smolasta nju krila.
- 145 Brž Rusobradec onstran moštvu migne,
ki tam je tarnalo v enaki bóli;
četero na pomoč jih tostran švigne;
- 148 obrnil brž svoj kavelj vsak je doli
in njima ga podati vsak je hotel,
ki kuhala pod skorjo sta se v smoli;
- 151 odšla sva, ko še drezali so v kotel.

Opombe: V. 52: Potem sem sluga kralja bil Thibauta (izg. Tibóta) . . . Thibaut II. (Tebaldo), kralj novarski (1253–70), si je bil pridobil vsled svoje dobrotljivosti in pobožnosti priimek „dobri“. — V. 54: bótati se, gl. Pleteršnik. — V. 56: neres, neresec = mrjasec. — V. 62: volk novinski . . . če si tako željan novic (kajk. novin). — V. 77: zapita . . . prim. Pleteršnik (saj sploh pravimo že: izpit!). — V. 81: Menih Gomita je bil desna roka Ninu Viscontiju, nekakemu „rihtarju“ (giudice) okraja Gallura na Sardiniji (o Ninu govori Dante Purgatorio VIII., 53, 109); zlorabil je svoje ugledno stališče in se dal podkupovati; za denar je skrivaj odpiral vrata ječ. Slednjič ga je doletela kazen na vešalih. Ko so v začetku XI. st. Pizanci pregnali Saracene z otoka, so ga razdelili v štiri okraje: Gallura, Logodoro, Alborea in Cagliari. — V. 88: Mihael Zanche je bil prvi dvorni služabnik (Senechal, majordomus) sinu cesarja Friderika II., Enciju; ko je ta vzdihoval v ječi bolonjski, je Zanche prisilil ženo Encijevo, Adelazijo, da se je poročila z njim in je tako dobil v last Sardinijo, doto Adelazijino. To poroko smatra Dante kot baratteria, trženje s službami. Tudi Zanche je nesrečno končal: l. 1275. ga je ubil njegov zet Branca Doria pri nekem obedu (Pekel XXXIII., 144). — V. 91: izpodmolasto = izpod čela. — V. 108: imenuje Pesjân pripovedujočega Ciampola lesjaka; ta pa nalašč razume malo drugače in pravi: pesjâk sem, t. j. grozovitež, krvoločnež. — V. 120: ki ni mu pustil uiti, t. j. Pesjân, prim. v. 106 nsl. — V. 125: t. j. Durak. — V. 137: šako-pest, prim. Pleteršnik. — V. 115: Kuhala sta se . . . omenili smo že gori, da je domišljija Dantejeva gledala v tej kotanji vrage kot nekake grajske kuharje (prim. XXI., 55 nsl.: „Ták grajski kuhar vežba pomagače . . .“).

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XXIII. spev.

Osmega kroga kotanja šesta: licemerci vseh časov in narodov; na tleh, vsak s tremi koli križan, ležé največji hinavci, judovska velika duhovna Kajfa in Ana ter farizeji, člani velikega zbora; preko njih pa počasi žalostno korakajo ostali hinavci v težkih svinčenih kutah (*na zunaj pozlačenih*) v večnem krogu.

V. 1.—57: Beg naših dveh pesnikov. Medtem ko vrage ribarijo in skušajo na suho potegniti v smolo padla tovariša, se Dante in Vergilij neopažena oddaljita od njih ter hitro stopata po nasipu naprej. Tiho gresta drug za drugim kot Mali bratje (minoriti, t. j. frančiškani), kadar gredo po ulicah mesta. Po poti premišlja Dante prasko vragov, ki jo je ravnokar videl: kako je namreč planil vrag Gazimraz za Durakom v vrelo smolo in ga zgrabil, da bi ga še bolj potlačil vanjo, in kako sta se vsled tega oba pogreznila v smolo, kjer ju je — trdo sprijeta — ločila šele pekoča smola; in ob tem dogodku se spomni Dante Ezopove basni o žabi in miši s čisto enakim začetkom in koncem: kako je namreč žaba, hlineč prijateljstvo, privezala nogo miši k svoji nogi; ko sta dospeli do neke mlake, pa je žaba skočila v vodo in za seboj seveda potegnila tudi miš; miš je sicer utonila, toda tudi sebi je žaba izkopala jamo, kajti priletela je čaplja, ko je videla mrtvo miš, plavajočo vrh mlake, ter potegnila ž njo vred tudi žabo, ker je bila zvezana z mišjo; pojedla je obe. Kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade! — Dante se boji, da vrage, vsled te praske in sramote še bolj besni, prihrumé za njima; zato prosi mojstra, naj hitro dobi kakšno zavetje. Vergilij hitro ugane skrito misel svojega varovanca (zrcalo ne bi moglo hitreje pokazati zunanje podobe pesnikove! v. 25. nsl.); tolaži ga s tem, da najdeta morda kakšno drčó z nasipa dol v novo (t. j. šesto) kotanjo. Toda ni še dobro izrekel teh besed, že so prhutali jezni vrage za njima! Zdaj zgrabi mojster učenca kot mati sinčka, če ponoči izbruhne požar, pa se spusti ž njim po drči na dno nove kotanje. Bil je zadnji čas; kajti tisti hip so že stali vrage visoko gori nad njima, a za njima niso smeli; svoje kotanje namreč ne smejo ostaviti. Pesnika sta srečno ušla. — V. 58—72: Kazen hinavcev, svetohlinec (gli ipocriti). Po dnu šeste kotanje žalostno in počasi korakajo licemerci (pobeljeni grobovi!) v svinčenih, silno težkih kutah, s kapucami globoko čez oči, — po zunanje pa se zdi, da so v zlatih haljah. Res čudovita slika

licemercev! Kakor so v življenju hodili počasi, s povešeno glavo, delajoč se dobre in svete, tako morajo korakati za kaznen tudi v peklu; po zunanje se sveti kuta zlatá — kakor je bila tudi vsa njih krepost le navidezna, v resnici pa kot svinec težak greh. Vsa ta slika spominja na besede Zveličarjeve, ki jih je govoril farizejem: „Gorje vam, pismarji in hinavski farizeji; podobni ste pobeljenim grobovom, ki se po zunanje zdé ljudem ozalšani, znotraj pa so polni kosti mrtvecev in vsakršne gnilobe. Takó se tudi vi zdite ljudem po zunanje pravični, znotraj pa ste polni hlimbe in zlobe.“ (Mat. 23, 27 nsl.) — V. 73—108: Dvojica bratov veseljakov. Idoč v isti smeri kot grešniki, dojdeta pesnika dvojico, ki se čudi živemu bitju (Danteju) in želi izvedeti, kdo je. Dante jima pové, odkod je, in vpraša tudi po njiju imenih. Fratra sta iz reda bratov veseljakov (fratres gaudentes), eden Katalan po imenu, drugi Loderingo, iz Bolonje, prvi gvelf, drugi gibelinec, izbrana l. 1266. za mirovna sodnika v mestu Florenci. Ljudstvo je mislilo in pričakovalo, da bosta — kot redovnika — nepristranska, zlasti ker sta bila pristaša nasprotnih strank; a hinavsko — kakor piše G. Villani — sta se sporazumela ter velela zažgati palače gibelinec (Uberti) v obližju mestnega dela, Gardingo imenovanega. — V. 109—123: Kajfa in njegov tast. Beseda očitanja ali sočutja, ki bi jo pesnik rad povedal fratroma, mu zamre na ustnicah, ko zagleda nekoga na tleh, pribitega, liki na križ, s tremi koli, in ki preko njega morajo hoditi vsi licemerci, tako da nosi torej na sebi licemerstvo vsega svetá. Kajfa je, veliki svetohlinec, ki je svetoval Judom, umoriti Krista. Z njim vred trpi njegov tast Ana in ves veliki zbor, ki je obsodil Zveličarja v smrt. — V. 124—148: Odhod iz šeste kotanje. Vergilij vpraša fratra Katalana, je li res v bližini nepoškodovan most (kakor je trdil vrag Zlorepec, XXI. 106 nsl.). Odgovor se glasi: vsi mostovi nad to kotanjo so podrti [vsled potresa ob smrti Gospodovij], a podrtine bližnjega mostu so nakopičene od tal do vrha; tam lahko splezata na nasip. Nevoljen spozna Vergilij, da ga je vrag varal.

Molčé, samá, brez spremstva tèmniñ svatov
 sva šla naprej, zad nižji, spredaj viši,
 kot hod po ulicah je Malih bratov.

4 Pri praski sem se spomnil, kar se sliši,
 (kot Ezop v neki svoji basni baja)
 kák žaba je kopala jamo miši;

7 in res, *takoj* se loči bolj od *zdaj-a*,
 kot ona bi dogodka se ločila,
 če od konca vse primerjaš pa do kraja.

- 10 In kot iz misli misel se rodila
je često, ták rodila se je meni,
ki pa mi strah je prvi podvojila.
- 13 Premišljaj sem takó: „Osramočeni
so vpríčo naju vsi, a dva še v škodi:
kakó vse to življenja jim ne gréni?
- 16 Pridrúži k volji zli se v tej nezgodi
še srd, pa sém besneje pridrvé se
od psa, ki v sled za zajcem nos ga vodi.“
- 19 Čuteč, da mi strahu lasjé ježé se,
ves čas z očesom zroč nazaj napetim
sem šepnil: „Mojster, če oba nekjé se
- 22 ne skrijeva takoj, praskačem kletim
ne uideva, ker že so za petámi,
že z duhom slutim, čutim jih razvnetim.“
- 25 „Da sem zrcalo,“ on odgovor dá mi,
„ne vjel bi prej zunanje slike tvoje,
kot vtrip se vjel je tvojega srcá mi.
- 28 In zdaj, ker misli tvoje so in moje
se srečale, po srcu sestre in lici,
naj v sklep en sam se strnejo oboje:
- 31 če plaz kakšén je v steni na desnici,
ki bi do dna se nove grape vlekel,
bi lovcev divjih s tem uslá strelíci.“
- 34 Nasvéta ni do konca bil izrekel,
že videl sem prot nama frfotati
trop vragov, ki lovít je naju tekél.
- 37 Zdaj zgrabi me vodník, kot sinčka mati,
ki prasketanje jo je prebudilo
in ogenj vídi skozi okna plati,
- 40 in kvišku plane ž njim in v noč nemilo
beží, beží in náse nič ne pazi —
oblekla si je komaj spodnje krílo.
- 43 Stojéč visoko ob pečin prelazi,
ob nove grape steni skaloviti,
se vznak je spustil dól po strmém plazi.
- 46 Nikjer ne dere voda po koríti
urnéje, da kolo bi gnala mlina,
ni tam, kjer že v lopate hče se vlití,
- 49 kot mojstra v grapo zdrkníti pečina
je videla, na prsih mu pa méne,
ki nesel me kot svojega je sina.
- 52 A komaj stopil v grape dno je s stene,
že bili so nad nama vrh pregraje;
bojazni pa že ni biló nobene:
- 55 previdnost vzvišena, ki za čuvaje
jih péte je postavila kotanje,
ločiti od nje se — jim móči ne daje.
- 58 Tam doli ljud, pobarvan na zunanje,
je bil, hodéč s počasnimi koraki,
obraz pa truden jim, potrít, solzán je.
- 61 Pokrit s kapuco čez oči in v taki
je kutí vsak, da kaže mi oblika:
menihom iz Clunyja so enaki.
- 64 Nazunaj kot zlató se vsa svetlika,
svinčena znotraj je in silne teže —
bilé so slama kute Friderika!
- 67 Oj plašča breme, ki nikdar ne odleže! —
Vodila naju spet je roka leva
skup ž njimi, ki tekó jim solze sveže.
- 70 A zbog bremena ljud — pretrudna reva —
takó počasi hodi, da mi noga
s korakom vsakim druge dohiteva.
- 73 Zató sem mojstru djál: „Poišči koga,
ki rod sloví al vrednost mu dejanska;
kar spotoma oziraj se prek kroga!“
- 76 Tedaj, ko slova je začul toskanska,
„Postojta!“ je zavpil nekdo za nama,
„čemu v temi ta naglica neznanska?
- 79 Morda, kar iščeš, jaz postrežem vama?“
Vodník se zdaj obrne, pa mi pravi:
„Postoj, pa hodi ž njim — ob rami rama!“
- 82 Obstal sem; za menoj pa dve postavi
sta gnali se, da vštric bi z mano bili;
a tovor branil je in pot v ožavi.
- 85 Ko sta došli me, srepo sta motrili
in gledali obe me brez besede;
potem med sabo ták sta se menili:
- 88 „Ta živ se zdi, ker mu goltanec prede;
če pa mrtvá sta, kaj ju pripeljalo,
katera móč brez kute do te srede?“
- 91 „Toskanec, ki prišel sém v družbo žalo
si svetohlincev,“ sta nato mi rekla,
„povej, kdo si, ne bodi ti za malo!“
- 94 „Zibel“ — dem — „v mestu mi je velem tekla,
ki skoz se mu prekrasni Arno vije;
telesa pa ni duša mi še slekla.
- 97 A kdo sta vidva, ki po licih lije
solz reka vama, v žáli raztopljena?
in kakšna kazén je, ki z vaju sije?“
- 100 „Ah,“ reče eden, „kuta res rumena,
a svinec je in njega teža taka,
da stokajo — kot tehtnici — ramena.
- 103 Bolonjca sva, kdáj fratra veseljaka,
jaz Katalan, Lodringo ta, nazvana.
Drugod po enega si poštenjaka
- 106 za varha volijo mirú; izbrana
za mesto tvoje skup sva taka bila,
kot še kažó Gardinga tla požgana.“
- 109 „Usoda vajina“ — sem jel — „nemila ...“
a nisem dokončal; glej! s tremi koli
na tla sva križanega zapazila.
- 112 Ko spazi me, se zvije v strašni boli,
pa v brado piha, bridko izdihuje.
Mnih videl zvijanje na tleh je doli
- 115 in dél mi: „Križani, ki ogleduje
ti ga okó, bodril je farizeje:
„Za ljudstvo naj se eden v smrt žrtvuje.“
- 118 Počez leži na cesti, brez odeje,
kot vidiš sam; in vsak mu dá čutiti
vso težo svojo, kadar mimo speje.
- 121 Takisto v grapi tej na križ pribiti
trpé i tast njegov i člani zbora,
ki iz njega zlo je imelo Judom vzkliiti.“
- 124 Zavzel se mojster vpríčo je nestvora,
ki bil na dva razpet je križna pláta
sramotno v tminah večnega zapora.
- 127 Potem takó je nagovoril brata:
„Povejte, ako smeva vas prositi:
lí vodijo prek skal na desno vrata,
da mogla midva bi odtod oditi?
Ni volja siliti me črne vrage,
da vún bi naju morali voditi.“
- 133 „Kamniten most“ — se loti mnih razlage —
„je ... bliže, kot ti misliš; ta združuje
vse s krogom vélikim pregrozne dráge;

- 136 le té, ker je zdrobljen, ne premostuje;
povéde vaju gôr pa skal drobnjava,
ki polno po pobočju jih, na dnu je.“
- 139 Klonila mojstru zdaj je malo glava;
pa dé: „Torej lagal je on, ki straži
tam grešnike ter s kavljji obdelava!“
- 142 „Nam pa v Bolonji že“ — ga mnih podraži,
„razlagali so naši učenjaki,
da vrag lažnik je, otec vsaki láži.“
- 145 Proč mojster gre z velikimi koraki:
zardél mu srda bil obraz je bleđi;
ostali v glôbi bedni so težaki —
- 148 po dragih jaz stopinj sem stopal sledi.

Opombe: V. 7: *takoj* se loči bolj od *zdaj-a*, t. j. malo se ločita po pomenu besedici *takoj* in *zdaj*, a še manj dogodek Ezopove basni od dogodka vragov v razbeljeni smoli. — V. 55: vrh pregraje, t. j. vrh nasipa, ki loči peto kotanjo od šeste. — V. 63: menihom iz Clunyja so enaki — Cluny (izg. Klüni) je bil sloveč benediktinski samostan na Francoskem: mnogi čitajo namesto Cluny Cologna, t. j. Kolonija (Köln) ob Renu; kakó so bile vrezane njih halje, ne vemo. — V. 66: bilè so slama kute Friderika —

cesar Friderik II. je veleizdajalce baje dal vkleniti v svinčene kute ter takó sežgati; slama, t. j. v primeri s temi peklenskimi kutami lahke kot slama. — V. 88... ker mu goltanec prede, t. j. se mu premika: ker diha: (sence namreč ne dihajo). — V. 94: v mestu velem, t. j. v Florenci. — V. 103: *fratra veseljaka* — viteški red bl. D. Marije, potrjen l. 1261. od papeža Urbana, z namenom, da se bori proti nevernikom in brani vdove in sirote, je ljudstvo začelo porogljivo imenovati fratre Dobrovoljčke ali Veseljake (fratri Godenti), najbrže zató, ker jim je bilo dovoljeno biti oženjenim in ostati v rodbini svoji, kakor n. pr. tretjerednikom sv. Frančiška Asiškega. — V. 106: za *varuha mirú*; častni naslov takih mož je bil conservator pacis, t. j. ohranjevalec mirú. — V. 117: prim. ev. sv. Jan. 11. pogl., v. 50, kjer pripoveduje evangelist, da je rekel veliki duhoven Kajfa: „Bolje je, da eden umrje za ljudstvo, kakor pa da vse ljudstvo pogine.“ Ni govoril teh besed iz ljubezni do ljudstva, temveč iz mržnje do Jezusa, torej licemersko. — V. 124: *nestvora*, t. j. Kajfa: Vergilij strmi, ker ob svojem prvem obisku pekla Kajfe še ni bil našel. — V. 125: na dva plata prim. Pleteršnik: kos lesa, ki ga dobiš, če deblo razplatiš. — V. 135: s *krogom velikim*, t. j. s prvo in največjo kotanjo osmega kroga; *dráge*, prim. Pleteršnik: prepade, globeli. (Dalje.)

Na poti . . .

Zložil dr. Leopold Lénard.

Bilo je v vesni nekoč,
slavec je pel na vrteh,
šel sem na pot vriskajoč,
ogelj žarel je v očeh . . .

Vzhod je žarel kot požar,
pot se prašil pod meno,
kmetič je vzdihnil: „Vihar —
to bo vihar še nocoj!“

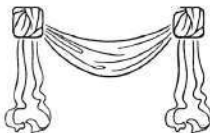
V prsih mi bilo srcé
tisoč nemirnih je želj,
ko sem na tuje stezé
šel prek neznanih dežel.

Nagnil se vroči je dan,
solnce zašlo za goré,
vedno še v mračno ravan
trudne mi noge hité.

In v svetozarno se noč
jek je razlegel glasú,
ko sem z neba jokajoč
prosil si sreče, mirú!

Kje si, razkošna pomlad!
kje je, o slavec, tvoj spev!
Dušo ogrnil je hlad,
v srcu utihnil odmev.

Sredi sem tujih poljan
vrgel na hladno zemljo
tujec se truden, neznan,
lice pokril si z roko.

Dante Alighieri:

La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.**PEKEL.**

(Dalje.)

XXIV. spev.

Kroga osmega sedma Zlâ kotanja: Muke tatov in roparjev. Kače kot mučiteljce. — Vanni Fucci.

Na koncu XXIII. speva pravi Dante, da se je Vergilij razsrdil na peklenke vrage, ki so se mu zlagali glede na porušeni most preko šeste Zlê kotanje, in pripoveduje, da se mu je srd poznal tudi v obličju, v nagubanem čelu; vsled teh temnih gub se Dante užalosti in ves zmede, kakor kmet o prvi pomladi, ko zagleda zjutraj polje vse belo od slane, dočim je upal, da bo gual že past ovčice; a kakor se kmet zopet hitro potolaži, ko slana izgine v malo urah, tako se tudi Dante razveseli, ko se Vergiliju razvedri čelo in zjasni pogled (v. 1—21). Z veliko težavo se kopljeta iz šeste kotanje licemercev kvišku, da bi dospela na nasip, ki loči to kotanjo od naslednje, t. j. sedme. Po skalah zdrobljenega mostu ju pelje pot k vrhu. Vodnik ga venomer opominja, kam naj stopi, kje naj se oprime. Še sreča, da je bil nasip, ki sta plezala nanj, nekoliko nižji od prejšnjega (ker ves svet osmega kroga visi proti sredini, proti žrelu devetega kroga, t. j. zloba grehov je čezdalje večja)! Drugače bi bil gotovo omagal (v. 22—45). Na vrh nasipa dospevši, Dante séde, da bi si odpočil; toda kažipot mu veli dalje, ker dolga pot ju še čaka in ker nič ne da nič, ali po Dantejevo:

ker kdor v pérnici lenari,
ne zaslovi, ne, kogar kolter greje (v. 47, 48).
[... che seggendo in piuma
in fama non si vien, ne sotto coltre].

Dante uboga in gre za mojstrom. Prideta do silno strmega mostu, ki vodi preko sedme kotanje. Vzpeta se na vrh mostu; Dante pazno gleda dol v globel, a samo neko zamolklo vpitje sliši, ne razloči pa ni ljudi ni govorice (v. 46—71). Zato prosi mojstra, da bi šla čez most, potem pa po bregu v dno nove kotanje. Mojster ugodí njegovi prošnji. Ko sta že blizu dna, zagleda strašno novost: po dnu kótanje gomazi vse polno strupenih kač, kakršnih ne redi niti vroča peščena pušča Libije, Egipta ali Etiópije. In med kačami begajo obsojenci te grape, tatjé in roparji! Neprestano jih kače pikajo, vsled pika v hipu zgoré in se zopet izpreminjajo v prejšnjo podobo (v. 72—111). [Tat se v tem življenju vedno preoblači, izpreminja obraz itd., da laže slepari; zato trpi na onem svetu večno izpreminjanje.] Enega med njimi spozna Dante: Vanni Fucci iz Pistoje je, ki je bil v stolnici Pistojski ukradel mašne kelihe, a krivdo zvalil na nekega drugega, ki je prišel po nedolžnem na vislice. Fucci je silno ogorčen, da ga je Dante spoznal; iz maščevanja mu napove,

da bo stranka belih (ghibelinov, katere pristaš je bil Dante v Pistoji in Florenci in sploh v vsej Toskani kmalu poražena (v. 112—151).

Ob času mladoletja, ko namaka
v Vodarju mladi solnčni bog lasé si,
in dolga noč hče dnevu biti enaka;
4 ko slana riše v travi, na drevesi
podobo bratca belega, padáje,
a kmalu ni ji barve več v peresi,
7 ta čas pogleda kmet, ki nima klaje,
zarana vun in polje uzrè vse belo
in prime se za glavo, obupováje,
10 pa v hišo gre, ni za nobeno delo,
ker revež pomoči ne vé nobene;
a spet gre vun — in upanje veselo
13 mu oživi, ker trate uzrè zelene
čez malo ur; pa s šibico od lani
ovčice brž iz hleva past izžene:
16 ták jaz sem najprej v skrbi bil neznani,
ko čela gub sem mojstrovih bil pričá;
a prav ták hitro lek prišel je rani:
19 ko sva do razvalin prišla mostiča,
je uprl pogled svoj ljubeznivi vame,
kot videl tákkrat sem ga v vzožju griča.
22 Nató — pogled uprši v skale sáme —
po kratkem sam s seboj premissljevanji
z odprtimi rokami me objame.
25 Kot tisti, ki v vsem djanji in nehanji
prihodnosti drži se ogledala:
ták rinil me prek skal je gor v kotanji
28 in ves čas gledal, kje bo nova skala,
rekoč: „Do tiste tja zdaj plezaj dalje!
a prej poskušaj, če te bo držala!“
31 To ni bil pot za dolge težke halje!
Še mene, ki mi mojster je pomagal
od skale k skali, hudo zdelováł je.
34 In da se tisti breg ni prej prevagal
kot prejšnji, da se dvigal je vse huje,
ne vem, če on — a jaz bi bil omagal.
37 A ker se lega Zlih kotanj znižuje
tem bolj, čim žrelu je lijaka bliži,
to padanje prot žrelu povzročuje,
40 da breg je eden višji, drugi niží.
No, slednjič sva prišla na vrh iz grape,
kjer zadnja škrlil mostú leži v drobízi.
43 Bilá so pljuča mi takó brez sape
na vrhu, da ni šlo naprej prek meje,
ampak sem sédel kar takoj na drápe.

- 46 „Z lenobo proč, osrči se kot preje,“
dé mojster, „ker kdor v pernici lenari,
ne zasloví, ne, kogar kolter greje.
- 49 Kdor pa neslavno žitje životari,
takó s svetá izgine brez vse slédi,
kot pena v vodi, kakor v zraku pari.
- 52 Zató pa vstani! Ves trepét pobédi
naj duh, ki ž njim dobi se bitva vsaka;
duh zmaga, le teló lenó ne sédi.
- 55 Stopnic strmina daljših naju čaka;
ni dosti, da sva one zapustila.
Če umeš me, izkaži se junaka!“
- 58 In vstal sem, delal se, ko da počíla
so pljuča se zarés mi zasopljéna,
in dél: „Naprej! Spet pôlje v meni sila.“
- 61 Po vrhu lezla dalje sva grebena,
ki ozek je in dosti manj položen
od prejšnjega, in pot bolj obtežena.
- 64 Kramljál sem, da se ne bi zdel otožen,
gréde; kar strese nova v hip globél se
glasú, ki tvorba besed je bil nezmožen.
- 67 Kaj golčal je, ne vem, dasi sem vzpel se
na lok mostú, ki se nad grapo bočí;
govôrec bil je v srdú pač razvnel se.
- 70 Strmél sem v glob; a stvári ni živoči
prodreti bilo dano v dno zbok tmíne;
zató sem mojstru dél: „Za breg odlóči
- 73 se drugi, pa tam leziva s pečine;
odtod namreč, kar čujem, ne umejem,
kar zrem, pa ne razločim v dnu globíne.“
- 76 In on: „V odgovor jaz ti nič ne dejem;
govôri djanje! Prošnji se čestiti
molčé odgovor daj in — s krepkim déjem.“
- 79 Nad nama most ostal je kameniti
le-tam, kjer z osmim se nasipom spaja;
v hip grape koti so bili mi očiti.
- 82 Gomzenje gnjusno v glóbi tega kraja
sem videl kač; oh, čudno-strašne zmije!
Če zmislím se, mi v žilah kri zastaja.
- 85 Naj Libija se s svojim peskom skrije!
Helíder v njej, faréj, jakul izvor je,
se kenhris z amfízbéno res tam vije:
- 88 a večje ne skotí zalege in górije
nje pesk in Etíjopije vroča tropa,
ni zemlja, ki mejí ob Rdeče morje.
- 91 A sredi kač, sred krutega njih tropa
ljúď dirja nag, v bojazni, v prazni nadi,
izhod dobiti al varstvo heliotropa.
- 94 Roké so z gadi zvezane jim vzadi;
prebadajoč obisti jim z glavami
in repi — v vozle spred pletó se gadi.
- 97 In zdajci v enega, ki bil je z nami
pri bregu, puhne gad in v vrat ga piči
na tistem mestu, ki se bliža rami.
- 100 Pisar črk o al í ne izobličí
hitreje, kot je oni bil v plameni
in zgorel ves v pepel je pri tej priči;
- 103 a komaj se razsul je v prah ognjeni,
že spet imel je v hipu ude zbrane
in spet, kar prej, je bil po hipni zmeni.
- 106 Takó — velíke čujmo modrijane! —
ptíč Feníks, kdár mu zadnja ura bije
čez petsto let, umrè — prerôjen vstane.
- 109 Ni trave živ, ni zrna ne zavžije,
le balzam jé in zrneca kadíla;
ob smrti v nardo, mirto se zavije.
- 112 In kot ne vé, kdor zgrudi se, li síla,
ki vrgla ga na tla, od besa izvira,
al druga moč mu čúte je omamíla,
- 115 pa se vstajaje plah okoli ozíra,
ves zmeden od prebitéga še straha,
in vzdíha in široko očí odpira:
- 118 takó je grešnik zrl, ko vstal je iz praha. —
O roka božja, trdí udarci njeni!
Kák neusmiljeno po grehíh maha!
- 121 Vodník ga je povprašal po imení;
in on: „Toskana mi je domovína;
pred kratkim pal v goltanec sem pekleni.
- 124 Kot človek ne, živél sem kot živína,
saj mulec bil sem; jaz sem Vanni Fucci,
Pistoja hlev je, vreden mene — sína.“
- 127 In jaz vodníku: „Reci mu: ‚Ne múči
naprej! Da tu si, kateri greh je vplíval?‘
Bil móž krvi je, žolča v svetu lučí.“
- 130 Začúvši to, se grešnik ni več skrival,
ampak obrnil vame drzno čelo;
a divji sram obraz mu je oblíval.
- 133 Nató je djál: „To bolj me bôde želó,
da ti, baš ti zalotil si me v bedí,
ko da zapustil živíh sem deželo.
- 136 Ker želje odbiti ti ne morem, vedi:
zató tíčim v globoki tej jarugi,
ker kelihe sem mašne kradel — v zmedi
- 139 po krívem obdolžen je bil pa drugi.
Ne pási pa očí ob reví mojí!
Če uideš kdaj teh temnih krajev tugi,
- 142 odpri besedi mojí sluh: „V Pistoji
znebé se črnih prej, nató pa nove
zavlada stranke moč Florenci tvoji.
- 145 Iz Magrindola strelo Mars pozove,
ki v noč oblakov bode se odéla,
in koj nató vihar strašán zarjove:
- 148 v Pičenskem se bo polju bitva vnéla;
tíst hip pa strela oblakov zid razruší,
ki belega bo vsakega zadela.
- 151 Izrekel sem — naj peče bol te v duší.“

Opombe: V. 1: Solnce se nahaja od srede januarja do srede februarja v znamenju Vodarja (aquarius). — V. 3: in dolga noč... t. j. se bliža ekvinokciju. — V. 4: ko slana riše podoba bratca belega... t. j. snega. — V. 6: a kmalu ni ji barve... slana kot slikarica s peresom in barvo! — V. 21: takrat... v znožju griča, prim. I. spev. — V. 25: Kot tisti... t. j., ki vse presoja s stališča prihodnosti. — V. 42: t. j., kjer je konec razdrobljenega mostu. — V. 45: drape, t. j. podrtine, cf. Pleteršnik s. v. — V. 50: Stopnic strmina daljših... t. j. pot v goro očiščevanja. — V. 78: s krepkim dejem, t. j. odgovorim ti s činom. — V. 85 nsl.: Imena kač je vzel Dante iz Lukanove pesnitve Pharsalia. — V. 93: Kdor nosi čudotvorni kamen heliotrop pri sebi, se stori lahko nevidnega; tako so mislili ljudje v Dantejevi dobi. — V. 100: ne izobličí, t. j. ne zapiše, ne naredi; cf. Pleteršnik. — V. 125: Vanni Fucci da Lazzeri iz Pistoje, nezakonski otrok (zato: mulec), izmed najbolj divjih in razbrzdanih pristašev stranke črnih, ki se je omadeževal z umorom večjega števila političnih nasprotnikov. V pred-

pustnem času l. 1295., preživevši večer v veseli družbi, je udril z dvema pajdašema v stolnico Pistojsko ter ukral dragocene kelihe; te je skrtil v palači plemiča Vanni della Mona, ki je bil po nedolžnem obešen, ker so se našli pri njem ob hišni preiskavi, ki jo je povzročil sam Vanni Fucci. — V. 140—151: S peklensko zloradostjo napoveduje Fucci Danteju — belasu — ghibelincu — poraz belasev, ki se je zgodil v maju l. 1301. Pol leta pozneje je jahal zaščitnik črnih, Karel Valoaški, skozi mestna vrata v Firence,

kjer so zavladali črni. V naslednjih bojih med črnaši in belaši je bil glava prvih grof Malaspina, ki je imel posestva v dolini rečice Magre (v Magrindolu). Pesnik ga imenuje strelo, zavito v oblake, ki bo v bitvi na Pičenskem polju (pod Pistojo) predrla oblake ter treščila med belase. — Dante je bil v težkih dnevih svojega prognanstva nekaj časa tudi gost pri Malaspinu v Magrindolu; s to prelepo primero o junaku in streli se je za vse čase sijajno zahvalil svojemu gostitelju. (Dalje v letniku 1911.)

Književnost.

Silvin Sardenko, **Mater dolorosa**. V sedmih dramatskih slikah. Ljubljana 1910. Izdalo „Apostolstvo sv. Cirila in Metoda“. Natisnila Katoliška tiskarna.

V sedmih dramatskih slikah nam opeva naš znani in ljubljani lirik sedem bridkih mečev Žalostne Matere. Pesnik se je živo poglobil v stvarino, ki je bila vse čase hvaležen tema velikih pesniških duš. Lepi verzi so polni prelepih misli, kakor jih misli v vernem premišljevanju globoko religiozno in nežno čuteče pesniško srce. To ni vsakdanja nabožna poezija, to je visoka religiozna lirika. Dramatska oblika je le zunanje sredstvo, ki naj se po njem ta sveta poezija razliva v kar največ src, budeč v njih čuvstva pobožnosti in molitve. Pesniku čestitamo na tej lepi žalostni pesmi.

Dr. M. O.

Etbin Kristan: **Samosvoj**. Drama v petih dejanjih. Ljubljana 1910. Založil L. Schwentner. 80. VI + 121. Cena: broš. 2 K, vez. 3 K.

S to dramo je krenil Kristan nazaj na pot, po kateri je začel hoditi pred leti z dramo „Volja“. To je moderna, simbolična drama v Ibsenovem stilu, ki ne operira z dejanjem samo toliko, kolikor ga neobhodno potrebuje za dokaz idejne tendence svojega sujeta. Ideja Kristanovega dela je socialna reforma, ki terja pravice za celokupnost ljudstva napram individualizmu in osebni koristi posameznika. Zastopniki splošnokoristnih idej so mase in posamezniki, reprezentant egoizma pa je graščak in raziskovalec starine Romè.

Uravnava vode Melnice je skupna vez, ki posega v lastninsko pravico Komarjevega travnika in v interesni krog Rometovih načrtov. Kristan je hotel dokazati, da se mora osebni dobiček umakniti celokupni koristi, to je: da mora liberalizem kloniti glavo pred socialnim delom.

Ta dokaz se je Kristanu vobče posrečil in nam je simpatičen, ker je resničen. Samo dva faktorja nam ne ugajata. Ekspropriacija Rometovega travnika je postavno nemogoča in je potemtakem vsa zidava dejanja na ta zaplet — iluzorna. Vsled napačne rabe premise je potemtakem ves konflikt, ki izrase iz nje, le skonstruiran. Pa tudi nositelj skrajno egoistične osebne koristolovne ideje starega individualizma, Romè, je nemogoč. Pisatelj bi moral objektivno deliti solnce in sence. Romè je Nietzschejanec v najvišji potenci. Gre preko vsega na svetu; vsa pota in vse steze vodijo do njega samega. Sam sebi je smoter in cilj. Ljudje navadnega pojmovanja so mu „zvezde v luži“

(107), „vsaka toleranca je zatajevanje samega sebe“ (108). Družabna pravila socialne konvencije so mu „šara“ (107) itd. Romè ni človek in pol, ampak zver in tričetrt.

Poleg socialnega jedra se da brez sile iz drame izluščiti še dvoje motivov, iz katerih potekajo konflikti. — Prvi je boj naravne pravice proti postavni. Torej motiv, ki ga je mojstrsko obdelal že Oto Ludwig v „Erbförsterju“, ki je glede trme gotovo enak slovenski trmoglavosti Rometa in Komarja. Subjektivna pravica se bori proti objektivni. — Drugi motiv je družabno vprašanje; v ta idejni krog je nanese Kristan nekaj satire. Večerje, slavnosti, veselice, jour-fixi in vsakovrstne prireditve služijo v osebni kult prireditelja samega. Naslovi raznih prireditev so gole fraze, krinka, slepila in pesek v oči, koncesija družbi in osebni častilakomnosti. Reprezentantinja teh krogov, Marjana, je stara figura, ki ji tudi Kristan ni nadel novih potez, razen res elegantnih kretenj in salonskega dialoga. — Neizpeljan je ostal motiv rodne grude.

V sodnijskih scenah je Sitnik figura, ki sicer ni karikirana docela, ki pa meji vsaj že na tisto mejo, kjer se srečavata realizem in karikirana satira. Sitnikova omejenost in njegovo obnašanje sicer ne zaide v nedostojnost in ga ne zavede naravnost v neverjetnost, a je brezdvomno figura, ki zasluži, da postavimo poleg nje vprašaj.

Kakor je Kristan kaj rad problematičen in teoretičen v svojih nazorih, tako se tudi v tej drami ni izognil tej kvintesenci svojega bistva. Vse je teorija, praktična stran je zadeta le toliko, kolikor se pač krije teorija s prakso sploh v življenju. To se pa dogaja le redkokdaj. Zato je Kristanovo delo po pretežni večini glede jedra in izpeljave sujeta kot takega teoretična razprava teoretičnih naziranj. Le tako je n. pr. mogoče, da izgovori Ivanka one neokusne besede o zakonu, ki bi jih človek naivnemu dekletu še odpustil, če bi ne bile tako plitvo tendenciozne.

Glede tehnik ni delu oporekati ničesar. Teče gladko, scene so napete in koncentrirane, zapletljaji krepki, dialogi kratki, scenični efekti naravni in neiskani.

Nekaj posebnega je slog! Koncizen, lapidaren, ne pretiravam, bere se kot brzozjavno poročilo. Niti ena sama beseda ni odveč, vse umerjeno. Prilike in podobe so, izvzemši par izjem — samostojne in pesniške. Tako rudimentarnega in lakoničnega dialoga nisem doslej naletel v nobenem, tudi neslovenskem delu. Na odru bo pa ta dialog pripravil tega in onega

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XXV. spev.¹

Kroga osmega sedma Zlâ kotanja (Nadaljevanje in konec kazni sedme Zlê kotanje). — Čudovito preobraževanje četvero zloglasnih tatov iz Florence.

Že v prejšnjem spevu (XXIV.¹) smo strmeli, ko smo videli prečudno preobrazbo (metamorfozo) tatú Vanni Fuccija: v hipu je, od kače pičen, zgorel in postal pepel, pa se takoj zopet nazaj preobrazil v človeka; še čudovitejše preobrazbe zremo v XXV. spevu. Sicer pozna vsak imed nas nekaj prečudnih preobrazeb; tako n. pr. se je Lotova žena izpremenila v solnen steber; ali spomnimo se legende o Kamenitem ribiču (Slovenske legende, Mohorjeva družba za l. 1910., str. 82 nsl.); o čudovitih pretvorbah govori tudi staroveška pisatelja Lukan in Ovidij, toda nič se ne da primerjati s preobrazbami, ki jih čitamo v tem spevu Komedije, zlasti v. 105—135; saj Dante sam s ponosom pravi:

a te pretvorbe nismo . . . še brali:
 dve bitji križema tak pretvorjeni,
 da nju obliki bi za snov menjali.

(V. 105—105.)

In to se zgodi v pesnitvi Dantejevi: kača srdito gleda v človeka (Buoso Donati), človek pa v kačo; dim se vali človeku iz oči proti kači, kači iz smrčka proti človeku; na sredi se obe struji dima srečujeta in pod vplivom dima se vrši izprememba: oblika kače prehaja na človeka, človekova oblika pa na kačo. Čudovita, rekel bi skoro — nebrzdana fantazija!

Vsebino pa ima naš spev naslednjo: Še vedno z neke čeri v sedmo grapo gledajoč vidita naša pesnika, kako tat Vanni Fucci v svoji onemogli jezi pokaže proti nebu fige, govoreč bogokletne besede; pri tisti priči pa planeta dve kači nanj: ena mu zadrigne vrat, da ne more več preklinjati Boga, druga mu stisne roki k životu, da ne more več kazati gnusnih fig; tat se prestrašen spusti v beg, za njim pa zdirja čuvaj te grape, Kentaver Kakus, ves gomezeč gadov in obložen s strašnim zmajem, ki mu čepi za vratom, razprostira naširoko svoje kreljuti in bljuje iz žrela ogenj (v. 1—33). Nato slede tiste občudovanja vredne preobrazbe četvero tatov iz Florence, ki so: Cianfa, Agnello Brunelleschi, Buoso Donati in Guercio Cavalcanti. Cianfa, izpremenjen v kačo, se vrže na Agnella in se strne ž njim v eno samo ostudno postavo; Guercio Cavalcanti pa, zdaj kača, zamenja s človekom Buosom Donatijem lik, dočim jima tvar ali snov ostane. Edini, ki ostane nepreobražen, je Puccio Sciancato (v. 34—151).

¹ Prim. Dom in Svet l. 1910., št. 12.

- To reče tat, roké prot nebu zvije
 in v fige stisnjene jih kvišku dviga.
 „Ná, Bog! Glej, tebi kažem jih“ — vpije.
 4 Odslej ne črtim kač; ker kot veriga
 sta dve ga stisli; ena zadrgnila
 mu vrat je, češ: „Naj golt ti več ne riga!“
 7 a druga mu roké je tak privila
 k telesu in se spredaj zavozljala,
 da roka mu kar nič več ni genila.
 10 Pistoja, oj Pistoja, kaj čakala
 bi še? Izgini v prah! Več zlâ v brlogu
 je tvojem zdaj, kot v dneh, ko si nastala!
 13 Ni srečal duh v peklâ me temnem krogu,
 — ni tisti, ki bil v Tebah strmoglavljen! —
 ki tak, ko tá, bi bil uporen Bógu.
 16 In stekel nemo je, za grlo davljen;
 za njim, vpijóč: „Kje drznež je?“ poln jeze
 pa drl Kentaver je, strašno opravljen:
 19 kač toli ne redé Maremske greze,
 kot križ njegov živádi te gomzel je
 do tam, kjer so človeške mu poteze;
 22 na ramah zmaj za vratom mu čepel je
 — kreljuti je razprla bila spaka —
 bljujóč plamene, v kogar le zadél je.
 25 In mojster djál je: „Glej, tu vidiš Káka!
 Krví napila se pod Aventinom
 od njega je roké premnoga mlaka.
 28 Ni pot mu, kot je iste majke sinom:
 on čede lakomen, se tam pasóče,
 s tatvino se okaljál je zločinom;
 31 a konec bil je kmalu njega zloče,
 ko Herkul ga z gorjačo je oplazil;
 od sto jih čutil je desét — mogoče.“
 34 Med govorom je oni bil odlazil,
 a troje je duhov prišlo pod naji,
 ki z mojstrom vred sem jih šele opazil,
 37 ko so zavpili: „Kdo sta? Imeni vaji?“
 Zato več nisva govorila dalje,
 ampak na one sva pazila raji.
 40 Jaz nisem jih spoznal; slučaj pa dal je,
 kot dan na dan na svetu se ponavlja,
 da drug z imenom drugega nazval je,
 43 rekoč: „Kje neki Cianfa se obotavlja?“
 Jaz brž sem del na usta prst-kazalec,
 češ: Pazi, moj vodnik, kaj zdaj se javlja.
 46 Če to, kar zdaj povem, težko boš, bralec,
 verjel, nič čuda ni in lahko se opraviči,
 saj komaj jaz verjel sem kot — gledalec.
 49 Ko pazno zrl sem vanje, pri tej priči
 ogromen zmaj se v enega zažene
 od spredaj in vseh šest vanj nog zapiči:

- 52 sè srednjimi čez pas se ga oklene,
trdó za róke s prednjimi ga uhvati
in v lica zasadi zobé strupéne;
- 55 ovila z zadnjimi obé mu gnjati
je kača, skozi nji pa rep je vdéla,
da mogla ga v hrbet je zavihati.
- 58 Z bršljina koreninami ni jela
nikdar zažéta ták, kot zmija srepa
je ude svoje v onega zažéla.
- 61 Zlepíla sta se, kot da sta iz lepa,
iz voska toplega — in v barvo zлива,
ki ni je bilo prej, obéh se kepa;
- 64 kot če papír zažgeš, pred plamom zviva
in krči rob se temnorjave boje:
ni črna še, a bela se izgubiva.
- 67 Strméla vanj sta druga, nju glasno je
vsakteri vpil: „Kakó se joj, Agnelo,
pretvarjaš! Nisi eno več ni dvoje!“
- 70 Ko dvoje glav se v eno je sprijelo,
se dve stvari je meni v eni sami,
v obrazu enem videti je zdelo.
- 73 Iz štírih dve se naredita rami;
vsí udje v nov strno se trup životni,
kot videl ni ga bil še svet pred nami.
- 76 Zabrisan je docela lik prvotni;
dva pa nobeden! — pred očmi se mota
in strani maja se nestvor strahotni.
- 79 Zdaj pa — kot kuščar v pasjih dnevih s plota,
boječ se solnčnih žarkov korobača,
po bliskovo jo šine preko pota: —
- 82 také zdaj majhna šinila je kača
(vsa kakor poper črnorjavo-grda)
v trebuhe drugih dveh in tam zobača
- 85 je vsekla enega, sikaje srda,
na kraj, kjer živež prvi nam dospeva;
potem se predenj zleknila je trda.
- 88 Vbodéni v kačo brez glasu strmeva
in noge stiskajoč ták pozijava,
ko da se sèn ga al mrzlica lotéva.
- 91 Pogled mu h kači, od te pa k njemu plava;
iz rane on, iz gobca kača diše
val dima, ki na sredi se srečava.
- 94 Naj zdaj Lukán molči, tam kjer nam riše,
kaj vse Sabel trpi, trpi Nazidij;
naj sluša rajši to, kar tu se piše;
- 97 o Kadmu in Aretuzi mólči Ovidij:
če v kačo oni, ta se v vir zagali
v pesnitvi mu, moj duh ga ne zavidi;
- 100 a te pretvorbe nismo v njem še brali:
dve bitji križema ták pretvorjeni,
da nju obliki bi za snov menjali.
- 103 Po vrsti ták je šlo pri tej spremeni:
gad rep razcepil v dve je rogovili;
vbodéni pa je stisnil vkup koleni,
- 106 ki gor do stégen tak sta se strnili,
da vsaki sled je boljinbolj gineval
o tem, da ločeni sta prej hodili.
- 109 Na rep razklani gad si lik je deval,
ki človek ga je izgubljal; glaji in glaji
je bil, dočim je človek otrdéal.
- 112 Za kolikor postali roki kraji
sta tu, za toli oči so uzrle moje
stegniti nogi prednji se pri zmaji.
- 115 Dočim nató gad zadnje noge svoje
je v fisti strnil ud, ki mož ga skriva,
se bedniku je ud razklal na dvoje.
- 118 Medtem ko z barvo dim oba obliva
novó in enega z lasmi obdarja,
ki drugi jih po vrsti izgubiva,
- 121 glej! cépne ta — z vstajanjem drug se ukvarja;
a jezno zreta zmer si iz óči v óči,
ki se pod njima njun obraz pretvarja.
- 124 Smrček se v škránje skrči kači, idoči
pokonci zdaj; iz snóvi tja dospéle
pa v gladkem licu uhelj se izloči.
- 127 Kar škranje z uhlji niso snóvi vzele,
iz preostanka nos se mu razvije
in ustne so primerno se napéle.
- 130 A stvor ležeči prédse rije, rije . . .
smrček steguje; uhlje pa si v glavi
— kot polž rogé — globoko notri skrije.
- 133 Naposled se mu jezik žlobudravi
razkolje; onemu pa prej razklani
se strne . . . V tem se dima val ustavi.
- 136 V ostudno kačo duh také pregnani
po grapi koj sikaje proč odlazi;
pljuvaje vanj slediti drug ga kani,
- 139 kot človek govorèč; v hip pa se izrazi,
hrbet mu obrnivši pravkar novi:
„Kot jaz prej, Bu o z, po vseh se štírih plázi!“
- 142 Pretvorbe táke torej videl v rovi
sem sedmem; in oprósti, če ostalo
peró ni strogo mi pri svoji snóvi.
- 145 A dasi duh je upehan bil nemalo,
pretvorov trop mi pred očmi gomazil,
vendar se uiti ni také jim dalo,
- 148 da ne bi Puccia bil Sciancata spazil;
edini bil iz tiste je trojice,
dospevše baš, ki ni se preobrazil;
- 151 za tretjim si Gavilla moči lice.

Opombe: V. 2: Figo pokazati (*far la fica*) — ta gnusna navada (*imago vulvae*) je nastala na Laškem. — V. 10 nsl.: Tat Vanni Fucci, ostudni bogokletnik, je bil doma iz Pistoje, ki jo je ustanovil — kakor so časih mislili — rimski propalica Catilina (okrog l. 60. pred Kr. r.). — V. 14: t. j. velikan Kapanej; prim. Pekel, sp. XIV., v. 46 nsl. — V. 18: Kentaver, t. j. bajesloven nestvor, pol-človek, pol-konj; drugi Kentavri so vsi v sedmem krogu, kot mučitelji trinogov (Pekel XII.); ta pa, Kakus, ker je bil tat, mora tičati med tatovi. (Grški junak Herkul je gnal — v sivi starodavnosti — čredo najlepših volov in krav iz Španije preko Italije domov na Grško; pod gričem Aventinom [kjer je pozneje bil sezidan Rim] je utrujen zadremal, čreda se je pa pasla. Medtem pa, ko je on spal, je prilezel ogenj bljujoči velikan Kakus iz votline v hribu in zvlekel nekaj najlepših goved za rep v svoj brlog; za rep jih je vlekel zato, da so bile stopinje obrnjene v nasprotno smer; tako je hotel zabrisati sled do svoje votline. Toda ko je Herkul drugo jutro začel dalje goniti ostanek črede, so zaprti voli silovito jeli mukati v brlogu; Herkul je nato z gorjačo ubil Kakuse; udaril ga je najbrž — meni pesnik — mnogokrat, a tat jih je čutil komaj deset; nezavesten se je zgrudil pod silnimi udarci. Dante ga je naredil za Kentavra, ker si je Vergilijev izraz semihomo [Aeneis VIII., 193 nsl.] tako razlagal.) — V. 19: Maremske greze, t. j. močvirje med morjem in zapadno Toskano. — V. 35: troje duhov: Agnelo Brunelleschi, Buoso Donati in Puccio Sciancato; pod naji —

stala sta na bregu grape. — V. 43: Cianfa Donati je bil Florentinec; iz življenja njegovega pa ne vemo nič gotovega. — V. 53: uhvati = zgrabi, prim. Pleteršnik. — V. 58: jela = jelka. — V. 68: Agnello Brunelleschi, Florentinec; podrobnosti iz življenja so nam neznane. — V. 84: v trebuhu drugih dveh, t. j. Buoso Donati in Puccio Sciancato; Buoso je bil najbrže belaš; h kateri stranki je pripadal pa Sciancato, se ne vé. — V. 86: t. j. v popek. — V. 94 nsl.: Lukan (IX, 761 nsl.) pripoveduje, da so vojaki Katona Utičana, potujoč skozi Libijsko puščavo, silno trpeli vsled kač; eden je vsled pika zgorel in se vpepelil, neki drugi je pa tako otekel, da mu je počil oklep. — V. 97 nsl.: Ovid poje,

da se je Kadmos izpremenil v gada, Aretuza pa v studenec (Metamorf. IV., 563 nsl. in V., 572 nsl.). — V. 151: Frančišek Guercio Cavalcante je bil umorjen od prebivalcev mesteca Gaville, njegova rodbina pa se je zato ljuto osvetila nad morilci. — Zakaj se vrše te strašne preobrazbe? zakaj menjavajo za svoje like (podobe)? zakaj iz dveh nastane tuintam docela nov lik, nov trup? Bili so v življenju tatovi, roparji, in so si rop najbrže med seboj delili ali ga skupno uživali; zato pa tudi tam — v večnosti — menjavajo za edino lastnino, ki jo še imajo, svojo podobo, tako da nobeden več ne ve, kaj je njegovo.

(Dalje.)

Obiski.

Iz življenja in delovanja naših umetnikov. — Spisal Izidor Cankar.

Rad obiskujem naše umetnike brez ozira na njihovo svetovno in politično naziranje; zanimajo me le njihove misli o umetnosti. Da sem se odločil te obiske popisavati, to naj se ne smatra za osebni kult zastopnikov naše umetnosti. Imam čist in pošten namen. Občinstvo naj po teh popisih spozna osebno umetnike, naj se iz njihovih lastnih ust seznanj z načinom in težnjami njihovega dela; umetniki sami pa naj dobe priložnost, da povedo svojemu občinstvu in svojim kritikom, kar jim je na srcu. Tako se bo ustvarila naravnostna vez med občinstvom in umetnostjo, a nabrali se bodo tudi znameniti doneski k literarni in umetnostni zgodovini, ki bodo čez nekaj desetletij morda dragoceni.

I.

Pri Fr. S. Finžgarju.

Ko sem sedel na vlak — bilo je koncem novembra — se v Ljubljani še nikakor ni hotelo prav zjasniti. Le za trenutek se je včasih nad mestom pretrgal zastor zimske megle, svetla modrina neba se je le za hip prikazala, da se takoj zagrne, in kar nas je v Ljubljani med deževnim tednom želelo solnca in luči, smo obupavali. Toda komaj je vlak bil izza Vižmarij, je svetloba planila med megle, ob tiru se je prikazala dolga, rjava senca voz in sinji odsev pare, snegovi na Karavankah so zablesteli, Gorenjska se je razodela — jutro je bilo kot žlahten kristal.

V Medvodah sem izstopil ter se napotil po stezi proti Sori, kjer župnikuje in misli in piše Fr. S. Finžgar. Bil sem namenjen k njemu na literaren pogovor in sem le iz srca želel, da ga najdem pri dobri volji.

Čez pol ure krepke hoje se je dvignila tik pred menoj na zložnem hribu sorška farna cerkev, oziraje se s čuječim očesom po gosposkem župnišču, vasi in ravnem polju. Vzpel sem se po zmernem

klancu v vas, in preden sem še prišel pod hrib, sem zapazil Finžgarja sredi ceste: stal je trdno razkoračen pred delavcem, ki je kopal novi vodovod, mu z besedo in levico nekaj živahno dopovedoval, s kazalcem desnice pa se odločno tolkel po čelu, kar je bilo delavcu očividno zelo všeč. Stopil sem bliže, mu podal roko ter nato s potrpežljivo vdanostjo poslušal razpravo o vodovodih. Ko je bila razprava končana, je prišel mojster naznaniti, da je v šoli počila cev. Napotili smo se takoj tja in nanovo sem z vdačo potrpežljivostjo poslušal razpravo o vodovodnih ceveh. Finžgar se je pri tem izvrstno zabaval. Njegova vedno elegantna postava je bila sicer v delavnici in doma nekoliko manj salonska, toda obraz mu je bil ves živ in napet, kakor kadar razžarjen in prepričanja razgret debatira v Ljubljani. Njegovo visoko čelo, nagubano v mnogo plasti, se naglo giblje in izpreminja kot misel. Pogled, ki je stoičnomiren, skoro mrtev ter zastrt s težkimi vejami, le včasih vzplamti v pritajenem ognju. Obraz, malodane stiliziran z globokimi gubami, oživi v pogovoru, mišičevje deluje neenakomerno in nervozno, a zelo izrazito; to spominja na rajnega Medveda.

Ko je bila vodovodna zadeva kolikortoliko končana, sva stopila v stanovanje. V pisarni velik pisalnik, pred njim udoben naslanjač, ob steni skrbno urejen arhiv in dve originalni sliki g. Dostala. Na levo vodijo vrata v majhen salon, ki je urejen z izbornim okusom; na častnem mestu na omarici Gregorčičeva maska, nad njo srebrn lovorov venec na podlagi iz rdečega baržuna. V kotu ob vratih starinska skrinja iz rjavega lesa in s srebrno pobarvano ključavnico, na steni originalna slika Finžgarjevega očeta in več umetniških igrač. Skoz dvojne okna proti Karavankam razgled kot kraljestvo. V sosednji tujski sobi visi izvirna in lepa Vavpotičeva risba ter Medvedov portret. Na desni strani pisarne vodijo vrata

Dante Alighieri:

La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.**PEKEL.**

(Dalje.)

XXVI. spev.

Kroga osmega osma Zlâ kotanja. — Hudo-
dobni svetovalci, odeti v ognjena obla-
čila. — Uliks in Diomed.

S perečim sarkazmom čestita Dante svojemu rojstnemu mestu Florenci, da je tako dobro zastopano po svojih sinovih v peklu med tatovi (v. 1—12). Nato plezata pesnika iz grape tatov, oprijemajoč se kamenov, štrlečih vun iz stene, ter dospeta takó na naslednji kameniti most, ki se boči nad brezdnom osme Zlê kotanje. Nebroj svetlih plamenov vidita švigati po dnu kotanje: zli svetovalci so, vsak ogrnjen v ognjeno odejo (v. 13—51). Neki dvorogljat plamen prav posebno vzbuja radovednost Dantejevo. Kmalu izve, da sta s tistim plamenom skupaj odeta grška junaka Uliks in Diomed, nerazdružena tovariša v življenju (v. 52—84). Naprošen od Danteja, nagovori Vergilij Uliksa; zlasti želi izvedeti, kje je Uliks našel smrt. S par potezami pove ta svojo ekspedicijo skoz Gibraltar v Atlantski ocean, da bi odkril nov svet na drugi poluti zemlje; ko je zagledal sredi morja neko nebotično goro [bila je gora očiščevanja (vice)], se je odondod pripodil vihar, ki je razburkal morje, da je pogoltnilo ladjo, njega (Uliksa) in vse spremljevalce (v. 85—142).

V življenju so zli svetovalci zlorabljali luč svojega uma in njih jezik je storil mnogo zlá; v peklu so zato odeti v ogenj, ki jih obdaja in se kakor jezik izteguje nad glavo.

Čestitam ti, Florenca! Kák si vzrasla:
do morja gre ti krilo širopéro
in v peklu se ti slava je razpasla!

- 4 Tam našel med tatovi sem petéro
meščanov tvojih, da me sram obliva;
i tebi, mislim, niso v čast nad mero.
- 7 A če se res resnica k jutru sniva,
potem bo kmalu tisto te zadelo,
kar Prato ti — ne sámó! — v prsih skriva.
- 10 Kar priti mora, naj bi že prispelo!
Da je že tu, ne bilo bi prerano,
čim starji bom, tem bolj me bo bolelo. —
- 13 Spet tam sva lezla iz grape gor na plano,
kjer doli prej, po lestvi skal se pnoči;
me vlekel mojster je in šel pred mano.
- 16 Ni nôgi, po samotni poti idoči
med razvalinami in skal prelomi,
uspel korak noben brez rok pomoči.
- 19 Hudó takrat in zdaj je še hudó mi,
če zmislim se, kar videl sem ondodi.
Zató brzdám, kot prej ni mar biló mi,

- 22 svoj um, ki naj krepost ga varno vodi,
da dar — al zvezd al višjega še reda —
v pogubo meni samemu ne škodi.
- 25 Kot kmetu, ki na hribčku rad poseda
ob času, ko planet, ki spet razžarja,
z obrazom svojim nas najdélje gleda,
- 28 pod mrak, ko muha se zboji komarja,
nebroj kresnic tam pred očmi zamiga,
kjer prej je grozdje bral, bil za ratarja:
- 31 takó nebroj plaménov svetlih šviga
v kotanji osmi; vsa se mi razkrila
z mostú je, ki nad brezdnom nje se dviga.
- 34 Kot mož, ki sta medveda ga osvetila,
Elijev voz pač videl je oditi —
ko pod nebó pa konja sta planila,
- 37 z očmi vozá ni mogel več slediti,
samó plamén je videl še ognjeni
se kot oblačec proti nebu viti:
- 40 takó se ognji tu od stene k steni
vijó, ki v njih spoznati ni vsebine;
a v vsakem grešnik skriva se plameni.
- 43 Jaz gledal sklonjen sem z mostú višine;
a da za neko nisem zgrabil klêče,
brez sunka bi bil padel v dno globine.
- 46 Videč takó pozornega me, reče
vodnik mi: „Glej, v teh ognjih so duhovi;
ogrnjen vsak je v to, kar žgè ga, peče.“
- 49 „Potrjen, mojster, s tvojimi sem slovi
še bolj; i meni stvar se ták je zdela
in htel sem ti že reči: Kdo je ovi
- 52 v le-tém plamenu, ki v dva cepi dela
se zgoraj? Zublja se z grmade zdita,
ki Tebska brata sta na njej zgorela.“
- 55 „V plamenu“ — odgovoril je — „trpita
Uliks in Diomed; zdaj bol združuje
zločinov prejšnjih druga silovita.
- 58 Vsak njiju lèst zdaj v ognju obžaluje,
da skrita v konju zid sta razrušila,
kjer zbežal oče rimskega rodú je.
- 61 Tu za prevaro, ki zbok nje Ahila
še v smrti objokuje Dejdamija,
pa za paladij kazen sta dobila.“
- 64 „Če iz plamú“ — sem djal — „ki jih ovija,
beseda se dovoli jim, naganjam
in prosim, mojster, te, kar mi moči je:
- 67 naj nekaj časa tukaj še poslanjam,
da luč bo dvorogljata priplesala;
saj vidiš, hrepeneče k njej se sklanjam.“

- 70 On dé mi: „Tvoji prošnji gre vsa hvala;
rad spolnim jo, rad ti storim veselje.
Al usta tvoja naj bi se brzdala!
- 73 Naj rajši jaz tolmač bom tvoje želje,
ki jo poznam, ker Grka bi prečula
mordà jezika tvojega povelje.“
- 76 In ko potem je blizu luč priplula,
ko mojstru se je zdelo prav začeti,
tedaj takó mu je beseda slula:
- 79 „Oj duši dve, v en plámen sam odeti,
če kaj zaslug za vaju sem pridobil,
zaslug veliko al malo si na sveti,
- 82 ko divne verze pisal sem s častjó bil —
postojta! Ti pa kraj povej nesreče,
ki te blodečega je ugonobil.“
- 85 Zdaj rogelj večji lahno zatrepeče
v plamenu starodavnem, plapolaje,
kot plapolá na vetru plamen sveče.
- 88 Nato pá, vrh svoj semintja majaje,
kot jezik se majè pri govorici,
spregovori: „Ko sem zapustil kraje,
- 91 kjer Circi leto in dan sem čarovnici
bil služil (kraje te poznej Gaèta
Enej nazval po svoji je rednici),
- 94 ljubav mi ni do starega očeta,
ne sinčka milega in ne do žene
Penélope dolžnost ljubezni sveta
- 97 ugasiti mogla iskre zaneténe:
sveta spoznati daljo neizmerno,
krepost ljudi in misli njih zmedéne,
- 100 ampak odpravil sem na morje širno
se z eno ladjo in s seboj v tujino
drugóv sem vzel številce le, a verno.
- 103 Maroško, špansko videl sem brežino,
Sardinijo sem videl in ostrove,
kar morje ondi vklepa jih v kotlino.
- 106 Imel za sabo že sem mlade dnove
s tovarši vred, ko sem priplul k ožini,
kjer Herkul bil postavil je slopove
- 109 (v svarilo: človek, tod naprej ne rini!);
na desni vštric imeli smo Seville,
bilà je Ceuta z leve že v daljini:
- 112 „Kaj, bratje,“ — dem — „nam je pogub pretilo!
Na cilju! — Solnce, glejte, tu zahaja.
I vam življenje skoro bo utonilo;
- 115 zató pa dni večer, ki vam ostaja,
z izkušnjo novo si obogatite:
Za solncem, kjer nov svet, brez ljudstev, vstaja!
- 118 Izvora svojega ne pozabite:
namen vaš ni, živeti kot živali,
no da v kreposti si svoj um bistríte.“
- 121 Z besedo to so kratko tak se užgali
tovariši za pot se v svet neznani,
da ustaviti se nič več niso dali.
- 124 Krenili krn smo naš ob uri rani;
na krilih vesla v blaznem so pogonu
drvila ladjo vedno k levi strani.
- 127 Vse zvezde sem na južnem nebosklonu
ponoči zrl, a naše sem sijati
nad morjem videl nizko, že v zatonu.
- 130 Petkrat se mesec že na doljni plati
prižgal je bil in ugasnil, kar v težavi
po morju širnem jeli smo veslati.

- 133 Naenkrat pa se gora nam pojavi,
kot višje ni na naši je poluti,
ki temna se je videla v daljavi.
- 136 Veselja vrisk — takoj pa jok *spet ljuti!
Vihar s celine nove pripodi se
in v ladje kljun sè silo tako buti,
- 139 da tri z vodami vred zapleše rise;
v četrto pa je krn navzgor obrnil
in kljun navzdol — ker htel, da to zgodi se,
- 142 je nekdo drug — in val nas je zagrnil.“

Opombe: V. 4: petero meščanov tvojih, ki jih imenuje v XXV. spevu v. 34–151. — V. 7: A če se res ... sniva: tako so mislili že staroveški pesniki, na primer Horac (Sat. I. 10. 32): Quirinus — post mediam noctem visus, cum somnia vera. — Prato (v. 9) je mestece blizu Florence, 18 km oddaljeno; pa ne samo sosednje mesto Prato, temveč tudi razni drugi (ljudje, gradovi, mesta) so Florenci privoščili vse hudo. — V. 10: Kar priti mora... Čeprav je kazen zaslužena, bi vendarle tudi Danteja bolela, ker ljubi svojo domovino; ker bi pa udarec lažje prebolel, dokler je še v mlajših letih, zato želi, naj bi neizogibna kazen prišla čimprej. — V. 23: um, nadarjenost je ali dar ugodne zvezde, ali — kar je mnenje pesnikovo — višjega reda, t. j. usmiljenja božjega. — V. 27: t. j. poleti, ko solnce najdelj vidimo. — V. 34: t. j. prorok Elizej (IV. Knjiga Kraljev 23. 24), ki so ga dečaki zmerjali s pleščem. — V. 53: Zublja se z grmade zdita... Brata Eteokel in Polinejk v Tebah sta se smrtno sovražila; ko sta oba padla v ljuti medsebojni bitvi, so Tebanci položili njiju trupli na eno, skupno grmado; plamen se je sicer vnel, a na vrhu se je razcepil v dva zublja — v znak bratovske razdvojenosti še po smrti. — V. 58–60: Ko so Trojanci hoteli v mesto spraviti velikanskega lesenega konja (lèst, t. j. prevaro Grkov!), so morali podreti precej mestnega zidu; to pa je bila sreča za Trojanca Eneja, ki je onod zbežal iz gorečega mesta v Italijo, kjer je postal zarodnik Rimljanov. — V. 62: Dejdamija je bila hči Likomeda, kralja na otoku Skirosu. Na njegovem dvoru je skrila mati Tetis sina Ahila ter ga oblekla v žensko krilo, samo da ga ne bi našli grški klicarji, ki so nabirali junakov na vojsko zoper Trojo. Toda zviti Uliks, oblečen kot krošn'ar, ga je vendarle našel: kajti Ahil ni segel, kot druge devojke (in tudi njegova izvoljenka Dejdamija) po ženskem okrasju, ampak po orožju, ki ga je Uliks tudi prodajal; in dal se je Ahil temu pregovoriti, da je ostavil zaročenko in šel v vojsko. — V. 63: pa za paladij... Podoba boginje Pálade, ki je bila tesno združena z usodo Troje, sta ukradla Uliks in Diomed. — V. 74: prečula, t. j. preslišala, cf. Pleteršnik. — V. 82: ko divne verze... t. j. Eneido. — V. 83: Ti pa... t. j. Uliks. — V. 96 nsl.: Tu se Dante naslanja na eno izmed mnogih srednjeveških pripovedk o Uliksovi smrti, ki so Homerju neznane; Homerjeve Odiseje Dante ni poznal (ali pa le pomanjkljivo). — V. 108: t. j. Gibraltar. — V. 113: Solnce, glejte, tu zahaja, t. j. tu je zapad, konec naše polute; naprej je morje in iz njega vstaja druga poluta, nov svet, ki je pa neobljuden. Mnogi italijanski komentariji trdijo, da je Kolumb dobil baš v teh verzih Dantejevih izpodbudo za odkritje Amerike; a dokazati ne morejo, da je Kolumb Danteja res čital. — V. 126: t. j. ob obali zapadne Afrike. — V. 130: t. j. pet mesecev smo že veslali proti zahodu. — V. 133: Naenkrat pa se gora nam pojavi... to je popolnoma plod Dantejeve domišljije; ta gora je potem središče II. dela komedije, vic (Purgatorio); na vrhu te gore je bil — tako si je

misli Dante zemeljski raj, ki sta bila iz njega izgnana Adam in Eva. — V. 142: nekdo drug, t. j. Bog, ki ne pusti, da bi človek, dokler še živi, stopil na goro očiščevanja.

Naj pristavimo k temu dve opombi. 1. najvažnejša poteza Dantejevega Uliksa je — silna vedoželjnost; taka je bila tudi doba Dantejeva, vzbujena po križarskih vojskah;

2. Dante si misli, kakor rečeno, goro očiščevanja (vice) na južni poluti naše zemlje, sredi oceana, kot nekak otok (o tem več v I. spevu Purgatoria!), in vrhu gore naš izgubljeni raj, in vso lego gore tako, da bi črta, ki bi jo potegnili od vrha tiste gore skozi središče zemlje (in pekla), zadela na severni poluti ravno — Jeruzalem. (Dalje.)

Staro in novo o ljudskem štetju.

Sestavil dr. Vinko Šarabon.

Prejšnjih časih niso tako natančno šteli kakor dandanes. Sicer tudi sedaj štetje ni povsem zanesljivo, kakor se je marsikdo sam prepričal, zlasti v narodnomešanih krajih, saj so nam ugrabili l. 1900. gotovo okoli 100.000 duš, Čehom nad 300.000 itd., a vendar je še vedno bolje nego nekdanj. Čim bolj gremo nazaj, slabše je. Prvič slišimo o štetju že pri Kitajcih, potem pri Grkih, dalje pri Rimljanih; znano je popisovanje za časa cesarja Avgusta. Našteli takrat v rimskem cesarstvu niso nič manj ljudi, kakor jih imajo sedaj dežele nekdanje svetovne monarhije.

V srednjem veku je, kakor marsikaj, zaspalo tudi to, le semtertja se sliši o kakem poizkusu. O tem razpravlja obširno Inama-Sternegg v Statist. Monatsschrift. Intenzivneje so se začeli pečati s to vrsto statistike v novejših časih; tako čitamo n. pr., da je bilo l. 1753. določeno vsaki deželi v Avstriji število vojakov, s katerim mora prispevati k skupni armadi. Da so pa mogli to število določiti, je Marija Terezija odredila l. 1770. popisovanje duš, prvi poizkus večjega obsega v Avstriji. O posameznih kronovinah bomo še govorili. Druge države so začele tudi v tem času, nekatere preje, druge pozneje, kakor je bila slučajno kulturna višina ali pa potreba. Dela, ki so obdelovala ta popisovanja, so začela izhajati v vedno večjem številu, najvažnejša naj omenimo tu, najprvo za celo Evropo, potem za posamezne države. Videli bomo, kako je bilo še marsikaj nejasno, kako so pisatelji v svojih cenitvah dobili najrazličnejše rezultate.

Prvo dosti zanesljivo skupno število prebivalcev Evrope je izračunal statistik Kolb že za l. 1786., torej za čas pred francosko revolucijo. Naštel je za celo Evropo 167 milijonov, torej toliko, kolikor jih ima danes Rusija z azijskimi posestvi vred. Francoska je štela takrat 25 milijonov prebivalcev, nemško cesarstvo 27, Rusija samo 25 (seveda po mnenju tedanjih statistikov, po novejših virih jih je bilo 37 milijonov). Ko so pa Francozi premagali vso Evropo razen Angleške, Turčije in Rusije, so šteli l. 1812.

zopet svoje podanike in prišli do sledečega zaključka: Francosko cesarstvo in dežele, oziroma države, poslušajoče ukaze Napoleona, so šteje 75 milijonov duš, med temi Ilirija 1.530.000, Francija sama 30 milijonov. Avstrija je po miru na Dunaju l. 1809. imela samo še 19 milijonov ljudi, za Rusijo v Evropi so našteli 40 milijonov. Francozi so sestavili pregled cele Evrope na ta način:

	Kvadr. milj	Mil. preb.
I. Francija in 39 odvisnih držav	26.300	75·5
II. 4 države pod francoskim vplivom (Švica, Prusija, Avstrija, Dansko)	23 000	28·5
III. 2 neodvisni državi (Rusija in Anglija s Sicilijo)	100.000	60·0
IV. 2 državi v boju za samostojnost (Špansko in Portugalsko)	10.300	14·0
V. 3 države brez politične veljave (Švedska, otok Sardinija in Turčija)	17.500	15·5
Skupno 51 držav	177.100	193·5

V Weimaru je izšla l. 1800. knjižica Gasparija: Allgemeines Jahrbuch der Geographie und Statistik für das Jahr 1800. Tudi tu imamo jako mnogo podatkov, ki pa včasih vendar malo preveč diferirajo od drugih. Drugi so zanesljivejši, za Francijo n. pr. 31 milijonov, za Rusijo 36 in za Avstrijo 25 milijonov, seveda v tedanjem okviru. — Jako natančne podatke je zbral Ockhart v knjigi: Europas monarchische und republikanische Staaten, Leipzig 1804—06. Vseh prebivalcev Evrope našteje okoli 170 milijonov.

Zelo so se pečali v tistih časih s statistiko v Gothi na Nemškem. Izdajali so almanah, v katerem so našteje vse države druga za drugo. L. 1810. ima po tem almanahu Francija 41, Pruska 5, Avstrija 20, evropska Turčija 10 milijonov, ilirske provincije 1.110.000. L. 1820. so razmere drugačne, Francija je padla na 29 milijonov, Avstrija jih ima zopet 27, Turčija 9·5, Rusija 32, cela Evropa 180. Imamo v tej knjigi tudi še številke za l. 1828. in 1831.

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XXVII. spev.¹

Kroga osmega osma Zlâ kotanja: hudobni svetovalci, odeti v ognjena oblačila. Guido da Montefeltro, svetovalec papeža Bonifacija VIII.

Ko je odšel dvorogeljni plamen (Uliks in Diomed), se bliža našima pesnikoma drug plamen, ki prosi, da bi mu Dante kaj povedal, kakšna je zdaj politika v Romagni (provinciji Italije ob Jadranskem morju z mesti: Ravena, Rimini, Imola, Faenza, Forli, Cesena); a čudno je takoj to, da, dočim je prejšnji plamen (Uliks) pred začetkom govora samo nalahno zaplapolal, ta nekako tuli ali ruče, prav kakor tisti bronasti bik na Siciliji, ki je natanko posnemal tuljenje živega, v srce zabodenega bika, kadarkoli so vrgli v njegov razbeljeni trebuh človeka, ki je vpil od bolečin. Duh bi rad vedel, ima li Romagna mir ali vojno? (v. 28). In dočim je v prejšnjem spevu Grku Uliksu odgovarjal Vergilij, mora sedaj Italijanu (Latincu) na mojstrovo povelje (v. 32 nsl.) odgovoriti Dante. Kratko, kakor zna naš pesnik, odgovarja, kdo vlada v Raveni (rodbina grofov da Polenta, v grbu: orel), v Forliju (rodbina Ordellaffi, v grbu: zelen lev), v Rimini (stari Malatesta in sin mu Malatestino), v Faenzi in Imoli (Maghinardo di Pagano da Susinana, v grbu: mlad lev v belem polju) in v Ceseni ob reki Savio (časih gibelini, časih gvelfi, časih ljudovlada), potem pa prosi duha, naj vendar pove, kdo je. Meneč, da vprašuje kakšen mrtvec, ki je pravkar prišel z drugega sveta, se duh, ki je skrit v plamenu, izda: grof Guido da Montefeltro je, ki zaupno pripoveduje Danteju, kako se je na stare dni skesal svojih grehov in v frančiškanskem samostanu (v Jakinu, Ancona) kot redovnik delal pokoro in kako bi bil zdaj gotovo zveličan, da ga ni papež Bonifacij VIII., ponujajoč mu kar naprej odvezo, zapeljal v greh, proseč ga, naj mu da kak svēt, kako bi (namreč Bonifacij VIII.) uničil sovražno rimsko rodbino Colonna; res je nesrečnež dal papežu svēt (Obljubi vse, a nič ne izvrši! v. 110), ki se je dobro obnesel, toda s tem je on (Guido), tako blizu zveličanja, pogubil svojo dušo; kajti po smrti se je sicer sv. Frančišek potegoval zanj in bi ga bil rad peljal v nebesa, toda uprl se mu je črn kerub (hudič), ki ga je odvel v pekel (v. 55—136). Ko Guido utihne, nadaljujeta pesnika svojo pot na most devete kotanje, v kateri trpe tisti, ki so razdor sejali na svetu. Spev je ves naperjen proti Bonifaciju VIII.

To rekel plamen je, utihnil, švignil
 spet kvišku; ko se je pa ta poslavljal,
 kot pevec mu je sladki bil namignil,

¹ V XXVI. v. 26 spevu je ostala tiskovna napaka: m. ko planet, ki spet razžarja; beri: ki svet razžarja (t. j. solnce).

- 4 glej, plamen drug se k nama je napravljaj!
 Ozrla sva se oba k njega jeziku,
 ker čuden je praskēt odtam se javljaj.
- 7 Kakor zatulil je v Sicilskem biku
 krik tistega, — pravično kazen žel je! —
 ki mojster bil je bronastemu liku,
- 10 in tulil bik je in tulēč brnēl je
 od vpitja žrtve, in dási iz kovine,
 v srcē zadēt se od bolesti zdel je:
- 13 takó, ker niso vrat našlē ne line,
 izprva so le v ognju prasketale
 glasov njegovih silne bolečine;
- 16 ko pa našlē izhod besede žale
 so vrh plamú, gibale so z vršičem,
 kot prej so na jeziku se gibale.
- 19 In čula sva: „Oj ti, ki jaz te kličem,
 lombardsko čul sem baš te govoriti:
 — Bali, bali, zdaj več se v tē ne vtičem! —
- 22 postoj! Le par besed! Naj ne mrzí ti,
 besedo čuti duše zapoznēle;
 saj mēni ne, ki v ognju moram biti.
- 25 Če iz Latincev ljube te dežeje,
 kjer vir je vse le-tē pregrehe moje,
 so tmine naše pravkar te sprejele,
- 28 povej: ima Romagna mir al boje?
 Jaz z brd domá sem, tam, kjer blizu Urbina
 vodē z grebena žene Tiber svoje.“
- 31 Poslušal sem, kar djala je globina,
 strmeč; tu sune mojster v stran me bočno:
 „Govōri ti, pred sabo imáš Latina.“
- 34 Odgovor jaz pripravil sem bil ročno:
 „Oj duša, ki si v plamen se mi skrila,“
 takó pričel sem brez odloga točno,
- 37 „Romagna tvoja ni, ni nikdar bila
 brez vojne v srcu dvojih zlih tiranov;
 le zadnji hip se malo je umirila.
- 40 V Raveni vse po starem: Polentanov
 nad mestom orel še kreljuti iztega,
 in grad clo krije z njimi Cervijanov.
- 43 Forli, ki vé, kaj dolga je oblega,
 kjer kri Francozov je v potocih tekla,
 lev s šapami zelenimi obsega.
- 46 Z Verruchia stari in mladi pes, ki usekla
 Montagni rano sta zlokobno toli,
 še vedno bevskata, kjer prej, kot stekla.
- 49 V gradovih pa Faenzi in Imōli
 levič je belopoljec za vojvodo,
 ki vsake kvatre drugo stranko voli.

- 52 Cesena, ki jo Savio umiva z vódo,
— pod hribom pol, v ravnini pol — živeti
med robstvom mora trdim in svobodo.
- 55 A zdaj pa ti povej, kakó imé ti;
jaz tebe sem, ti mene zdaj usliši,
če tvoje naj imé slovi na sveti.“
- 58 Plaména kratek se praskét zasliši;
potém se vrh je semintja zazibal
in čul besede té sem v rahlem piši:
- 61 „Če k meni človek zdaj uho nagibal
bi ták, ki vrnil zopet bo k ljudém se,
se plamen ta ne bi kar nič pregibal;
- 64 ker pa še ni iztrgal tem globém se
živ krst — ubéžniki so tu neznani! —
ni skrb sramote me, če izpovém se:
- 67 Vojak sem bil, potem med frančiškani
sem s pasom upal spet se spokoriti;
in bil bi up se izpolnil v samostani,
- 70 da véliki me far — htel bi ga ubiti! —
ni pahnil v grehe me nazaj že omite;
kakó, zakaj — izvóli zdaj paziti.
- 73 Dokler imel sem še kosti in kite,
dar matere, so bila moja dela
ne dela leva, ne lisice zvite.
- 76 Vse tajne spletke, poti vse umela
prikrite najti moja je zvijača,
ki daleč je po svetu zaslovela.
- 79 Ko pa prišla je ura, ki veslača
svari, naj jadra spné, vrvi popade
in s čolnom v pristan se počasi vrača, —
- 82 tedaj zamrzil prejšnje sem navade;
skesan, spovedan v stan sem šel redovni
in bi zveličan bil. — Pa čuj mi jade!
- 85 Današnjih farizejev knez vrhovni
se vojskoval je tam pri Laterani
— ne z Judi, Saraceni! — knez duhovni
- 88 se vojskoval je s samimi kristjani,
ki niso pomagali Akkon vzeti
in niso barantali med Osmani.
- 91 Ni služba višnja, ne redovi sveti,
ni pas ga zadržaval moje halje,
(ki naj prepasancem ne dá tolstéti)
- 94 no kot Silvestra Konstantin pozval je
s Sorakta, ozdraviti mu gob bolezen,
takó pa meni ta povelje dal je,
- 97 napuha ga ozdraviti; ko jezen
je vprašal me za svét, sem jaz se oglušil,
ker ni se zdel njegov mi govor trezen.
- 100 Nató mi djal je: „Kaj bi malodušil!
Odvežem te naprej, le razodéni,
kák Palestрино bi do tal porušil.
- 103 Nebó odklepam jaz, zaklepam — méni
oblast je ta, so ključi dani dvoji,
od mojega prednjáka necenjéni!“
- 106 Razlog je ta me zmogel v dušnem boji;
molčati ni se več mi zdelo pravo
in djal sem: „Ker po tvoji, oče, soji
- 109 sem greha čist, če padem v to skušnjavo,
ti dém: Obljubi vse, a nič ne izvrši —
takó na tronu boš užival slavo.“
- 112 Umrém; Francíšek pride, naj umrši
njegov bi bil; a kérub črn vanj vzrase:
„Ne jemlji ga! pravice mi ne krši!“
- 115 Moj hlapec bo, zahtevam dól ga zase:
kar svét je dal, naj se kovarstvo kuje,
držim ga neprenehoma za lase.
- 118 Odveze ni mu, kdor ne obžaluje;
a greh in kes, obá ob isti priči,
nezmisel je, ki sam si nasprotuje.“
- 121 Kák sem vzdrtél, ko kremplje v mé zapiči!
Pa porogljivo se mi je nasmihal:
„Si mislil, da ni logike v hudiči?“
- 124 Pred Minosa me nese, ki zavihal
je rep na trdi hrbet csemkrati
in grizel se in jezno je zapihal:
- 127 „Sleparjev ogenj mora tega žgati!“
Ták vidiš, pogubljen sem v dnu te špilje
in v tej obleki moram žalovati.“
- 130 Ko ták povest dovršil svojo bil je,
se plamen je oddaljeval tarnaje
in semertja hudó z vršičem vil je.
- 133 Z vodnikom pa sva dalje šla, stopaje
do loka novega po trdi skali,
kjer v grapi spod se njim plačilo daje,
- 136 ki prej na svetu so razdor sejali.

Opombe: V. 1: Ko je nehal govoriti, je plamen (Uliks) gorel spet ravno kot sveča. — V. 7: v Siciliskem biku ... Pripoveduje se, da je grški umetnik Perillos vžil tiranu Farlarisu v mestu Agrigentu na Siciliji bronastega bika z zgoraj omenjeno lastnostjo; tiran je sprejel dar, a v zahvalo je dal kot prvo žrtev vreči v bikov razbeljeni trebuh umetnika samega. — Ako bi Dante danes živel, bi morda namesto te primere o biku rabil kako drugo, vzel bi jo morda od gramofona, kjer se tudi sliši najprej neko čudno prasketanje, potem šele pesem ali godba. — V. 19: Oj ti ... Guido nagovarja Vergilija, ki je bil Mantovanec, torej Lombardec; slišal je bil, kako je po lombardsko velel Uliksu: Issa ten va, piú non t'adizzo —, zato brž vprašuje po razmerah Italije in posebe Romagne. Beseda issa je lombardizem in pomeni: zdaj (ital. adesso); da bi dal nekoliko dialektičnega kolorita tudi prevodu, sem prevel besedici: ten va z dolenskim: bali, bali ... (Cf. Pleteršnik s. v.). — V. 23: duše zapoznéle ... Guido se boji, da je že prepozno dospel za pogovor. — V. 39: Dne 4. maja 1299, torej nekaj mesecev pred Dantejevo pesniško potjo v pekel, so bila mesta v Romagni sklenila nekakšno premirje. — V. 41: Guido da Polenta, sorodnik nesrečne Francíške Riminske (Pekel V. spev), je vladal ne samo v Raveni, ampak celo nad mestecem Cervia, 12 milj južno od Ravene. — V. 43: Forli, ki vé ... Ko tukaj Dante našteva razna mesta, ne smemo misliti, da hoče nasititi golo radovednost Guidovo; v teh verzih tiči mnogo več! Guido da Montefeltro je bil namreč glava gibelinov v Romagni, v neštevilnih bitkah je poveleval; v vsakem teh mest je imel prijatelj in sovražnik; kaj čuda torej, če ga je zanimala vsaka besedica! Mesto Forli se je bilo l. 1274. postavilo na čelu gibelinom v Romagni. Napadeno l. 1281. od združene armade Francozov in gvelfov, poslano od papeža Martina IV. (Purg. XXIV, 23), se je branilo do pomladi l. 1283.; vedelo je torej mesto, kaj dolga je oblega. V tem verzu tiči pohvala za Guida, kajti on je bil duša oblegancev. Kako dobro mu je morala torej déti ta beseda! Navsezgodaj zjutraj dne 1. maja l. 1282., so Forlivezi odprli mestna vrata ter planili pod vodstvom Guidovim na papeško armado, ki ji je načeloval Francoz Jean d'Appia. Vnel se je silen boj. Francoska konjenica je porazila konjenico forlijsko ter udrila v mesto,

kričeč: „Nostra è la terra!“ in moreč starčke, ženske in otroke. Medtem pa je bil Guido s forlijsko pehoto premagal pehoto francosko: zvedevši, kaj se godi v mestu, se je vrnil, se zagnal med sovražnike, ki so mislili samo na plenitev, ter vse posekal: kri Francozov je v potocih tekla. — Forli . . . obsega lev z zelenimi šapami, t. j. v Forliju vlada (v l. 1300.) Scarpetta degli Ordelaffi z omenjenim grbom. Dante je obiskal l. 1303. tudi Forli in videl gomilo, pod katero so bili pokopani ubiti Francozi. — V. 46: Verucchio je bil grad blizu mesta Rimini, last graščaka Malatesta, ki je imel tri sinove: Ivana s priimkom il Ciotto, t. j. Kruljevec (bil je neljubljeni soprog Frančiške Riminske, prim. Pekel V. spev), Pavla, ki je bil umorjen iz ljubosumnosti s svakinjo Frančiško vred od brata Ivana, in Malatestina; Dante imenuje starega graščaka mesarskega psa in sina Malatestino kužka, najbrž z ozirom na njiju zlobo. Montagna je bil v mestu Rimini glava gibelinov, torej nasprotnik Malateste, ki je bil strasten gvelfovec. Decembra l. 1296. je stari Malatesta zbral vojsko ter pregnal gibeline iz mesta. Montagna je bil vjet; stari Malatesta ga je izročil svojemu tretjemu sinu Malatestinu, naj ga vrže v ječo in ga stori neškodljivega. Ko je starec večkrat izrazil bojazen, da bi Montagna utegnil uiti, ga je Malatestino dal umoriti v ječi. Še bevskata, kjer prej . . . t. j. torej v Rimini. — V. 63: t. j. ne bi jaz nič govoril. — V. 70: t. j. papež Bonifacij VIII. — V verzih 70–110 dolži Guido papeža Bonifacija VIII., češ, da je on kriv njegove (Guidove) večne smrti. Hud očitek: papež povzročitelj pogubljenja ene duše! Koliko je resnice na tem? Zgodovinsko dejstvo je, da se je Bonifacij VIII. res vojskoval s pristaši rodbine Colonna (kardinal Giacomo Colonna je bil glavar stranke, držal je z gibelinci proti papežu!) in da je, oblegajoč gorsko trdnjavo Palestrino (staro Praeneste), najvažnejše zavetje stranke Colonna, in hoteč to gnezdo dobiti v svojo pest, obljubil posadki milost, če se vda; ko se je pa posadka vdala, je papež ukazal trdnjavo do tal porušiti. Ne more pa se dokazati, da je papež hotel posadko le prevariti, in tudi ne, da mu je Guido dal tisti sleparski nasvet. Feretto iz Vincence, glavni sodobni vir — sumljiv že zaradi svoje protipapeške strastnosti — se sklicuje, ko piše o tej stvari, na Danteja, dočim Villani († 1348), pišoč o razdejanju trdnjave Palestrine, grofa Guidona ne omenja niti z besedico. Po pravici torej prištevajo novejši razlagalci Dantejeve pesnitve (Betti 1893, Cornoldi 1887) ta Guidov sleparski nasvet in papeževo anticipirano odvezo k protipapeškim bajkam, ki so prav v tisti dobi rastle iz politično razoranih tal ko gobe po dežju. Dante, ki je bil Bonifaciju VIII.

ves čas od l. 1300. dalje tako gorak (prim. Uvod!), je verjel bajko. — V. 85: se vojskoval je tam pri Laterani . . . t. j. prejšnji papeži so pridigali križarske vojske zoper Saracene in Jude na Jutrovem, Bonifacij VIII. pa je zbral križarsko vojsko v bližini Rima zoper kristjane, dà, zoper kardinale sv. Cerkve (kardinala Colonna); in kaj so zakrivili ti kristjani? So li bili pomagali vzeti Akkon, zadnjo krščansko trdnjavo v Mali Aziji? Vzeli so jo Saraceni l. 1291.; bilo je tam pobitih baje 70.000 kristjanov. Morda so pa tržili tisti italijanski kristjani s Turki? Cerkveni zbori so namreč prepovedali krščanskim trgovcem, prodajati Saracenom orožje in les za ladje. Ne enega, ne drugega niso bili krivi nasprotniki papeževi, hoče reči pesnik, in vendar je šel z vojsko nanjel — V. 93: ki naj prepasancem ne da tolsteti . . . Guido da Montefeltro je, vstopivši v samostan, često prošil, na javnih prostorih v Jakinu kruha vbogajme in živel trdo, spokorno. — V. 93 je najbrž trpka opazka, da red ni več tako strog, kakor je bil v začetku. — V. 94: No kot Silvestra Konstantin pozval je . . . Pripovedovalo se je, da je bil papež Silvester moral bežati pred cesarjem Konstantinom v gore, na goro Sorakte, ki se vidi iz Rima; ko pa je cesarja napadla gobova bolezen, je poslal po sv. očeta, ki je res prišel s Sorakta, cesarja krstil in s tem tudi čudežno očistil gob. — V. 98: sem se oglušil . . . t. j. sem se naredil gluhega. — V. 105: od mojega prednjaka nescenjéni . . . t. j. od Celestina V., ki se je l. 1294. prostovoljno odpovedal prestolu; tu Bonifacij VIII. očita svojemu predniku (prednjaku, cf. Pleteršnik s. v.), da ni cenil ključev nebeškega kraljestva; Kršnjavi (n. m. 188) pa piše, da je Bonifacij še kot kardinal skrivnostno klical v celico Celestinovo, oponašajoč božji glas, naj se odpove papeštvu, samo da bi naredil prostor njemu. — V. 123: Si mislil, da ni logike v hudiči? . . . Ta hudič ali črni kerub, kakor ga imenuje Dante (mislili so namreč v tisti dobi, da načelujejo deveterim krogom pekla zavrženi angeli po tistem redu, kakor so ga imeli, preden so bili zavrženi: dočim načelujejo osmemu nebu svetli kerubi in devetemu svetli serafi, so načelniki osmega kroga v peklu črni kerubi in devetega kroga črni serafi), je genialen plod fantazije pesnikove: izvrsten jurist je, saj pravi: Pravice mi ne krši! — izvrsten moralist: odkar je dal hudobni nasvet, ga držim za lase! — izvrsten teolog: odveze ni mu, kdor ne obžaluje! — (boljši nego papež!) in predvsem izvrsten mislec, logik! Voltaire, ki ni umel celotne ideje Bož. Komedije, se je naslajal ob tem hudiču in je to mesto prosto in duhovito prevel v francoščino. (Kršnjavi n. m. str. 187.) (Dalje.)

Mimogrede.

Zložil Silvin Sardenko.

„Adamov skrbni očka vi,
kaj ste tako potrti?“

„Ne tožite! Par kratkih let
za sinom sin se vrne.“

— Tri sine sem na tuje dal;
in danes gre četrti.

— Naj pride in pomoli naj
tam vrh gomile črne! . . .

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XXVIII. spev.

Kroga osmega deveta Zlâ grapa: hudiči v njej mrcvarijo in razsekavajo na kose razne razkolnike, ki so v življenju razkosavali edinost Cerkve ali slogu mest in posameznih rodbin. Dante govori z Mohamedom, Petrom da Medicina, Moskom dei Lamberti in trubadurjem Bertrandom de Born.

V deveti Zli kotanji ali grapi VIII. kroga vidimo same ranjence, same krnjavce: tu so vsi tisti, ki so v življenju razdor in razkol delali bodisi v Cerkvi, bodisi v raznih mestih med someščani, bodisi tudi med člani posameznih rodbin; tukaj se jim tisto njih početje strašno povrača, kajti neprenehoma jim vrage z ostrimi meči odsekavajo ude, bodisi roke ali noge ali nosove ali uhlje, ali jim kar nadvoje parajo prsi in trebuhe, da se vidi drob, koljejo jim glave, dà, eden (trubadur Bertrand de Born) nosi celo glavo odsekano v svojih rokah kot nočni čuvaj svetilko; in komaj se jim te rane zacelijo, pa morajo, v večnem kolobarju idoč okrog, zopet pod meč in tako se jim iste rane večno obnavljajo. Strašen je pogled na te nesrečneže! Pesnik sam pravi, da njegovo pero ne more popisati teh prizorov, tudi v prozi ne, ker človeški jezik nima izrazov za vse tiste grozote (v. 1—6). — Na kakšni slovenski božji poti si morda videl, dragi čitatelj, ob poti dolgo vrsto beračev, ki so kazali mimooidim svoje krnjave ude, tumpke ali štule rok in nog ali strašne rane; a taki prizori niso senca proti grozotam devete grape. Dante se trudi, da bi dobil kakšno primerko za ranjence te grape, a ne najde druge, kakor to, da kliče: naj bi se v eno vrsto postavili vsi ranjenci, ki so bili ubiti v raznih bitkah starih in novejših časov, in naj bi kazali svoje rane in okrnjene ude — pa bi bila še vedno le slaba podoba nebogljenosti 9. grape (v. 7—21). — Najprej zagleda Dante enega, ki je razklan od glave do nog; Mohamed je, početnik izlama. (V srednjem veku so ga smatrali kot verskega razkolnika.) Pred njim stopa njegov zet Ali z razkldano glavo. Mohamed razlaga vzroke strašnih svojih ran in pokvečenj, potem pa vpraša Dantega, kdo je, nakar mu odgovarja Vergilij (v. 22 do 51). — Ko duhovi slišijo, da je Dante živ, ostrmé vsi in ga zvedavo gledajo (v. 52—54). Mohamed pa mu brž (stoječ na eni nogi, pripravljeni, da jo postavi na tla za daljnjo hojo) naroči, naj zgoraj na svetu opozori verskega novotarja fra Dolcina, da se preskrbi z živežem, če noče priti dol k drugim razkolnikom (v. 55—63). — Zdaj izpregovori nekdo drugi, ki ima vse grlo prebodeno in nos odrezan in

en uhelj odsekan: Pietro da Medicina, doma iz mesteca Medicina blizu Bologne; netil je baje razdor med Guidom da Polenta (iz Ravene) in Malatestino iz Rimini, ju ščuval drugega zoper drugega in se delal obema prijatelja. In kakor je pravkar slišal Mohameda nekaj naročiti za fra Dolcina, tako misli, da mora tudi on dati kakšno naročilo za žive, in res prorokuje dvema prvakoma iz mesteca Fano (ob Jadranskem morju, južno od Rimini), da ju bo dal graščak Malatestino iz Rimini v morju utopiti (v. 64—90). — Dante bi zdaj rad vedel, kdo je tisti sosed Pietrov, ki mu je žal, da je kdaj videl Rimini? Kurijon je (Curio), rimski ljudski tribun; ko je prve dni po novem letu (l. 49. pred Kr. r.) Julij Cezar stal s svojo vojsko pred mestom Rimini in še okleval, bi-li prekoračil rečico Rubikon in marširal proti Rimu (s sovražnim namenom), ali ne, tedaj je pribežal tribun Curio iz Rima in svetoval Cezarju, naj le kar odločno udari zoper Rim. In vnela se je strašna državljanska vojna! Zdaj Kurijon obžaluje svoje podpihovanje; prepozno! Odrezan mu je jezik, da niti govoriti ne more več (v. 91—102). — Zdajci zagleda Dante enega, ki je imel obé roki obsekani in je stuli dvigal v mrak: bil je Florentinec Mosca dei Lamberti, ki je razkldal meščanstvo Florence v dve stranki, gibelinov in gvelfov; zato mu je okrnjena desna in leva roka (v. 103—111). — A zdaj se nudi Dantemu tako grozen, tako neverjeten prizor, da si ga ne bi upal pripovedovati brez priče, a to pričo, hvalo Bogu, ima, in ta je njegova čista vest. Prizor je pa ta: neki trup brez glave nosi pred seboj v roki svojo glavo, ki govori! To je sloveči trubadur Bertrand de Born. Oče je glava rodbine; ker je sina hujskal proti očetu, ima zdaj odsekano glavo (v. 112—142).

V. 142. Tako razkol se tukaj mi povrača! — Da, tako realistično si je predstavljaval srednji vek povračilo na onem svetu.

Čudno bi se utegnilo komu zdeti, zakaj med verskimi razkolniki ni Arija, zlasti pa Focija? Lahko si mislimo, zakaj ne: Arijeva kriva vera je bila že davno pozabljena, tudi pravoslavna cerkev ni vznemirjala takrat človeštva, pač pa izlam, saj je l. 1291. padel Turkom v roke Akon, zadnja krščanska postojanka v Palestini! Izlam je tedaj silno globoko segal v življenje vseh narodov. In stranki gvelfov ter gibelnov? Bili sta v vsakem mestu Italije.

H koncu bodi omenjeno, da je zaradi tega speva možlimum prepovedano, čitati Div. Komedijo.

Kar videl jaz krvi sem, ran v tej vozi,
komu se vse povedati posreči,
pa stokrat naj prične, četudi v prozi?

- 4 Tegà ne more jezik naš izreči,
ker manjka mu besede izrazite
in um ne mogel groz bi vseh obseči.

- 133 Da pa zvedó o meni kaj na svetu,
zdaj čuj: jaz tisti Bertrand sem iz Borna,
ki sina sem vzpodbadal prot očetu,
- 136 da drug nad drugega sta šla uporna;
ni bolj k uporu Absaloma z bôla
beseda Ahitoflova zlotvorna.
- 139 Ker kriv sorodnikov sem bil razkola,
razklan zdaj sam sem; hrbtenjača
odtrgana je od možganov gola.
- 142 Takó razkol se tukaj mí povrača.“

Opombe. V. 1: v vozi, t. j. v ječi (gl. Pleteršnik). — V. 7. V vrstó, Apuljci ... t. j. Samnitje, padli v bojih z Rimljani pri Maleventu v Apuliji. — V. 9, 10: vi, Rimci ... pri Kanah — v bitki pri Kanah (l. 216. pred Kr. r.) je padlo, kakor piše zgodovinar Livij, toliko tisoč rimskih vitezov, da so nabrali sovražniki (Kartažani) tri mernike samih prstanov, ki so jih snemali mrličem s prstov (Liv. X. 15, 2, in XXII. 12, 3). — V. 13: vi, Saraceni ... Robert, s priimkom Guiskard („zvita glava“), vojvoda Normanov, si je od l. 1046. dalje osvojil polagoma vso Južno Italijo ter premagal na Siciliji Saracene; umrl je l. 1085., star 70 let. — V. 15: roj Manfredov ... Manfred, nezakonski sin cesarja Friderika II., ljubljenec toskanskih gibelinov, je bil nasprotnik papeža Klementa IV. in njegovega francoskega zaveznika, Karla Anžuvinskega; v bitvi pri Beneventu (26. februarja 1266) je obležal mrtev, potem ko so ga nekateri baroni apuljski („Pugliesi“ — Puljci) izdajski ostavili; nekaj letopiscev je pomotoma trdilo, da je Manfred padel pri mestecu Ceprano, kjer se je pričenovalo, ako si šel iz Rima proti jugu, nekdanje neapolitansko kraljestvo. To zmoto je sprejel tudi Dante. — V. 17 nsl.: Konradin, poslednji Staufovec, nada italjskih gibelinov, je izgubil pri bitvi v mestecu Tagliacozzo (v Abruzzih, vzhodno od Rima) dne 23. avgusta 1268 vso svojo vojsko; Francozi so bili zmagovalci (zlasti stari, a premeteni Alard!). Ujetega Konradina je dal dva meseca pozneje Karel Anžuvinec usmrtiti na velikem trgu v Napolju (29. oktobra 1268). V. 24: v izvirniku: infin dove si trulla; dobesedno bi se reklo: noter do prde. — Goza (prim. Pleteršnik) v otroškem jeziku znano: udariti koga po guzici. — V. 26: tiste v reče, t. j. želodec in čreva. — V. 27: se poblati ... izvirniki: che merda fa di quel che si tranugia. — V. 30: pokvêce, cf. Pleteršnik. — V. 31: Kakó Mohámed ... takó naglašajo Arabci! — V. 32: Kalif Ali (656—661) je povzročil razkol mohamedancev v dva tabora: alidov in šiitov. — V. 56: fra Dolcinu rêci ... Fra Dolcino (brat Dolcino) se je imenoval, čeprav ni bil redovnik, neki verski razkolnik koncem 13. stoletja; njegovi pristaši so se imenovali fratres apostolici — apostolski bratje. Dolcino je oznanjal ljubezen do bližnjega in skupnost vseh reči (tudi žensk);¹ v Trientu se mu je pridružila neka Margareta, mlada, lepa in bogata ženska, ter mu postala priležnica; fra Dolcino jo je imenoval sorella in Christo — sestro v Kristusu. L. 1306. se je umaknil preganjan od cerkvene gosposke (papež Klemen V. je poslal zoper njega križarsko vojsko), s kakimi 5000 pristaši na goro Zebello (med Milanom in Torinom) ter se utaboril tako, da ga ne bi bili oblegovalci izlepa dobili, ako ne bi bil zapadel debel sneg in pritisnila lakota nepremagljiva, ki je odprla grada trdna vrata veliki četrtek 13. marca 1307. Vodili so oblego meščanje iz mesta Novare (zapadno od Milana). Dne 2. junija 1307 je bil v Novari živ sežgan na grmadi z Margareto vred in mnogimi privrženci.

¹ Prim. tudi dr. Krek, *Socijalizem*, str. 208.

— Če Mohamed tako skrbi zanj, ne prihaja to iz usmiljenja (ki ga v pekló ni), ampak iz zloradosti nad razkolom, ki naj bi trajal čim delj časa. — V. 72: Dante se je bajé večkrat mudil v graščini gospodov Medicina; zato ga Pietro že kar pozna. — V. 74: Kedâr ... ti ljuba pride pred oči ravnina ... Petru se milo stori ob spominu na lepo ravnino lombardsko (ki se razteza od mesta Vercelli, t. j. od okolice Turina, noter do Jadranskega morja, v katero se izliva reka Po pod benečansko trdnjavo Marcabo) in zato pravi: ljuba ravnina, lo dolce piano. — V. 80: bliz Katólike (Cattólica), mestece ob morju blizu Rimini. — V. 82: do Majolike ali Malorke, otok blizu španske obale. — V. 85: Izdá brljavec ju, t. j. Malatestino, graščak Riminski, slep na eno oko; brljavec gl. Pleteršnik. — V. 89 nsl.: pa poskrbel, da v vetru iz Fokare ... Kakor se naši mornarji bojé n. pr. senjske burje in vidiš v cerkvah ob Hrvatskem Primorju vse polno zaobljubljenih slik v zahvalo za rešitev v burji in viharju, tako je na italijanski strani mornarjem nevarna obal med mestoma Rimini in Pesaro z nizkim gričevjem, zvanim Focara, izza katerega piha često silna burja, ki uči mornarje moliti in delati obljube. Pomen: Malatestino ju bo dal utopiti in potem — se jima ne bo treba več bati fokarske burje. — V. 107: Glavo, rep imá le djanje! S temi besedami je Mosca povzročil razdor meščanstva florentinskega v gvelfe in gibeline. Kako to? V začetku 13. stoletja sta se odlikovali v Florenci zlasti dve rodbini: Buondelmonti in Amidei. L. 1215. bi se bil imel poročiti mlad Buondelmontovec z eno Amidejevko. A kaj se zgodi? Neka tretja rodbina je čudno posegla vmes, rodbina Donati. V tej rodbini so namreč imeli tudi lepo hčerko, ki bi jo bili radi dali lepemu Buondelmontiju. Nekega dne je sedela gospa Donati s hčerko na balkonu svoje palače. Kar prihaja mladi Buondelmonti mimo. Gospodična Donati si brž zakrije obraz s tenčico, gospa Donati pa zakliče jahaču: „Ej Buondelmonti, s kakšno deklico si se pa zaročil? Zate ni niti dovolj lepa, niti dovolj bogata. Glej, jaz sem tole svojo hčerko tebi namenila.“ Odgrnila je tenčico; deklica je bila zares krasna; nje lepota je omamila Buondelmontija; izneveril se je Amidejevki in se zaročil z Donatijevko. Rodbina Amidei-Uberti je bila vsled te nevere smrtno razžaljena; premišljevali so le, ali naj Buondelmontija ubijejo, ali samo ranijo. Tedaj pa jim je Mosca dei Lambertini zaklical: Cosa fatta, capo ha! Te besede celó sami Italijani različno tolmačijo; a najbrž pomenijo to, kar latinski: finis coronat opus, t. j. le tisto delo, ki ga dokončaš, ima rep in glavo, je kakšni reči podobno; polovicarstvo pa ni zanič. In res! Beseda je imela uspeh: velikonočno jutro istega leta so Amidejevci ubili sredi mesta Buondelmontija, in zdaj se je meščanstvo razprlo — Amidejevci so stopili na čelo gibelinov, Buondelmontijevci pa na čelo gvelfov. — V. 109: in zlahti tvoji pokončanje ... Ko izve Mosca iz Dantejevih ust, da je medtem, kar je on mrtev, izumrl njegov rod, zadobi nov udarec, da postane kakor blazen. — V. 135: Ki sina sem vzpodbadal proti očetu ... Trubadur Bertrand de Born, ki je živel v drugi polovici 12. stoletja, je naščuval mladega Henrika, prvorojenca Henrika II., kralja angleškega, proti očetu. — V. 137: ni bolj k uporu ... beseda Ahitoflova ... Ahitofel, izmed najveljavnejših svetovalcev Davidovih, čigar svet je tehtal toliko, kakor da je kdo povprašal Jehovo (2. Sam. 15, 12), je hujskal mladega Absaloma, „najlepšega moža v Izraelu“, k uporu proti Davidu. A ko ga pozneje Absalom ni hotel več poslušati in si je izbral za svetovalca Huzaja, je šel Ahitofel v svoj domači kraj Gilo ter se obesil. (2. Sam. 17.)

Zgrudila sta se na kolena ...

„Gospod, ako hočeš, me moreš očistiti!“

In z obrazom, polnim veličanskega odseva, je obrnil Jezus solnčnožarne oči na Ahiluda in je dejal z milim in dobrotopolnim glasom:

„Pojdi v miru, moj sin, tvoji grehi so ti odpuščeni!“

Odvalilo se je breme in pomladila se je duša. Nič več ni bilo trudnosti v nogah in nič več bolesti v srcu, kajti mir, kakršnega ne more dati svet, je zakraljeval v njem. Šla sta za Kristusom na Sion ...

Tebi pa, solz in vstajenja dolina, dolina Jozafat, pozdrav spokorjenega in očiščenega v jutru in na večer! ...

Dante Alighieri:

La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XXIX. spev.

Kroga osmega deseta Zla grapa: potvarjalci in ponarejevalci kovin, bankovcev, listin i. dr., čezinčez posuti s hrastami, prave pravcate potvore, razširjajo kužen smrad.

Tako smo dospeli v deseto in zadnjo Zlo grapo osmega kroga, ki oklepa, kakor smo videli, v svojih Zlih grapah najrazličnejše vrste sleparjev in goljufov; no, in v zadnji trpe razni potvarjalci (i falsatori). Dante je te vrste sleparjem posvetil spev XXIX. in XXX. Mi, moderni ljudje, bi pričakovali, da najdemo v tej grapi zlasti mnogo potvarjalcev živil, vina zlasti, toda ne, pesnik jih ne omenja; v tistih časih jih najbrže se ni bilo. Srečni časi! Pač pa so se v tistih časih razni možje trudili, kako bi iz navadnih kovin napravili srebro ali zlato (alkimisti); mnogi so uganjali z alkimijo velike sleparije. Pesnik nam v tem spevu predstavlja dva taka alkimista: Griffolina iz mesta Arezza in Capocchia iz Florence. — Vsebina speva je ta-le: Dante je še ves zamaknjen v deveto grapo; Vergilij ga zato očetovski pokara, veleč mu, da je že skrajni čas za nadaljno pot (v. 1–12). — Dante se opravičuje zaradi svojega obotavljanja, čes da je zato gledal tako pazljivo v globino, ker misli, da je doli neki njegov sorodnik. Vergilij mu odgovori, da je dotičnik že šel naprej pod kamenitim mostom (na katerem stojita) in da je čul njegovo ime: Geri del Bello (v. 13–39). — Tako prideta po dolgi hoji, ko imata za seboj že devet mostov, ki vodijo čez Zle grape, slednjič na deseti skalnati most, ki se vzpenja nad deseto, zadnjo grapo. Strahotni kriki udarijo Danteju na uho iz globine, kakor da so spodaj zbrani bolniki iz treh dežel ob času, ko najbolj razsaja mrzlica, in neznozen smrad puhti iz brezna. V raznih skupinah trpe svoje muke potvarjalci reči, oseb, novcev, besed, in sicer vsaka skupina v sorazmerju z grehi, ki so jih storili v življenju (v. 40–51). — Najprej popisuje pesnik skupino tistih potvarjalcev, ki so potvarjali reči, namreč kovine, to so alkimisti. Posuti so z gobami (kakor svetopisemski gobavci) ali s

hrastami ali z garjami, in od vednega srbeža se neprenehoma morajo praskati z nohtovi in obnavljati odrtine. Nekateri so pa mrtvoudni. V možganih jim kar gori od mrzlice — ker so v življenju zlorabljali možgane, da so tuhtali prevaro. Smrad pa dobro označuje umazanost njih pregrehe (v. 52–72). — Kar zagleda Dante dva zavrženca, tiščeča se drug drugega s hrbtom, vsa v hrastah, od glave do nog, in praskajoča se z nohtovi. Vergilij ju vpraša, če je med njimi kak Latinec (Italijan)? Odgovorita mu, da sta oba Italijana. Prvi izmed njiju, ki se da spoznati, je Griffolino iz mesta Arezzo (blizu Florence); najprej ta pripoveduje svojo krivdo (v. 73–120). — Ko Dante sliši o napuhu in bahavosti Alberta iz Siene, očita sploh vsem meščanom Siene bahavost, ki je večja nego Francozov (v. 121–123). — Kar se oglasi drugi izmed obeh hrastavcev ter Danteju krepko pritrjuje (v. 124–132). — Slednjič neznanec imenuje svoje ime: Capocchio iz Florence, Dantejev sošolec izza mladih dni.

Ko gledal množ sem, gledal nje bolesti,
oči tedaj so mi postale kalne;
najrajši jokali bil bi tam na mesti.

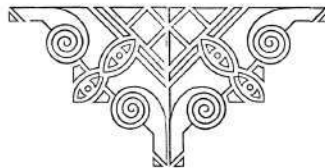
- 4 Vergil pa mi je djal: „V globine daljne
čemu strmiš? Kaj se oko ti vbada
še zdaj med sence krnjave in žalne?“
- 7 Ni bila v grapah prej ti ta navada;
sešteti hočeš sence? Toda vedi:
milj dvaindvajset meri ta ograda.
- 10 In mesec že pod nama sije b'edi:
le kratek čas se nama je odmeril,
in kaj še videti je zaporedi!“
- 13 A jaz: „Da si o vzroku se preveril,
ki zbok njega sem gledajoč se ustavil,
morda pomude ne bi bil zameril.“
- 16 Ker v tem vodnik se dalje je odpravil,
za njim sem hitel tudi jaz spoštljivo
in to-le v pojasnilo mu pristavil:

- 19 „Zato sem gledal v glob tako pazljivo,
ker v njej sorodnik, menim, moj s solzami
za greh trpi tu kazen občutljivo.“
- 22 „Ne ubijaj si“ — odgovor mojster dá mi —
„več ž njimi glave! Kaj to bi te skrbelo?
Ti glej drugam! on naj ostane v jami!
- 25 Saj videl sem, kako pred mostom smelo
je vzdignil proti tebi prst preteči,
in čul sem mu ime: Geri del Bello.
- 28 Ker pa je tisti čas tvoj duh strmeči
v Altforčana zamaknjen bil docela,
se nisi ozrl, in on odšel je v gneči.“
- 31 „O mojster, vse to smrt nasilna dela,
ki ni mu je še nihče njih osvetil,
ki jih sramota ž njim vred je zadel;
- 34 zato mi jezen — menim — je zapretil
in šel in ni privoščil mi besede
in v meni bolj sočutje še zanetil.“
- 37 V pomenku naju tem tak pot privede
do skale, s katere, da se bolj svetlika,
razgled bi bil prav v dno globi-sosede.
- 40 Ko stala sva na vrhu zadnjega hodnika
teh Hudih grap, v tem strašnem samostani,
za redovnikom zrla redovnika,
- 43 začuli so se kriki, prej neznani!
Mašil sem si ušesa: bili kriki
so konci pšic, s sočutjem okovani.
- 46 Biló je vpitje, ko da vsi bolniki
z Marem, Sardinje, Valdichiane v dobi
bi pasjih dni in v bóli preveliki
- 49 bilí tu zbrani v ene jame glóbi;
iz jame vun pa takšen smrad puhtel je,
kot trupla ga razširjajo v gnilobi.
- 52 Tak naju pot na zadnji breg pripelje
nizdól, kjer konec dolgega mostu je;
na levo pógled se mi razodel je,
- 55 kjer ponarejevalce v dnu kaznuje
Pravice zakon, Vsevladarjev sluga,
ki tu nezmotno si jih zapisuje.
- 58 Res, silna je bila v Egini tuga,
ko v trumah so bolní ljudje ležali,
ker tak je bila zrak otrula kuga,
- 61 da mrtve so pocepale živali,
do črva vse (in novi rod Egini
potem namesto starega so dali,
- 64 če pravo pesniki trdé, mravljiní!);
a večja tuga tu je: duh pri duhu
medlí, kar v celih trumah, v grape tmíni.
- 67 Ta drugemu leži, glej, na trebuhu,
na ramah oni; tam spet kobacati
zreš druge po vseh štirih v tem preduhu.
- 70 V bolnike zroč in slušajoč jih hkrati
korake sva molče zadrževala,
ker onih tam noben ni mogel vstati.
- 73 Dva s hrbtoma sta se — sedeč — tiščala,
kot ponev k ponvi v ognju se prislanja,
vsa v hrastah od vrh glave do stopala.
- 76 Bolj urno hlapec ne vrši štrigljanja,
pa stoj mu za hrbtom gospod al zóvi
ga trudnega k počitku ura spanja,
- 79 kot ta hitela z ostrimi nohtovi
sta praskati se, blazna od srbéža;
a leka več bolesti ni njihovi.
- 82 Kot strže nož luskinde z rib, z ostréža
al drugih, ki so večje jim luskinde,
tak strgla sta si hraste zbok trpéža.
- 85 „Ti, ki si s prsti dereš odrtine
kot s kleščami,“ — dé enemu Vergilij —
„imate tudi med seboj Latine
- 88 tu notri, v teh potvárjavcev števili?
Povej! A tebi naj se ne obrusi
tvoj nohet v vek pri tem-le opravili!“
- 91 „Midvá, ki naju srab, kot vidiš, gnusi,
Latina sva,“ — plačoč je eden rekel —
„a ti, ki vprašaš, kterege rodu si?“
- 94 Vodnik nató: „Telesa ta ni slekel,
no živ se s kroga v nižji krog pomíka;
ž njim jaz sem, da razkažem ves mu pékel.“
- 97 Tedaj se je hrbtov razdrla stika:
to čuvši z drúgi sta prišla duhova
pred mé, tresoč se kakor trepetlika.
- 100 V uhó mi blagi mojster šepne slova:
„Kar si želiš, zdaj ž njima brž govóri!“
Pa dém, kot bila volja je njegova:
- 103 „Spomin se vajin v svetu ne zamóri,
iz misli se ljudem, iz src ne izbriši,
no živi mnogo let pod solncem gori,
- 106 a dejta: Kje sta vaju rodni hiši?
Zbok gnusnih hrast nikar se bati mene!
Kdo sta — to moje naj uho zasliši!“
- 109 „Arêčan jaz sem; Albert iz Siene“ —
dé eden — „me je na grmadi spalil;
a tu zbok druge krivde sem storjene:
- 112 res vpríčo njega sem se bil pošalil,
češ: Z zrakoplovom jaz bi znal leteti —
a radovednež on je koj budalil,
- 115 da moram to skrivnost mu razodeti;
ker Dédal ni postal, samo zato je
po svojem dal me spaliti očeti.
- 118 Poslal me Minos v zadnje grape dno je
kot alkimista, ki kovine pači;
in Minos krive ne pozna obsoje.“
- 121 „Al še na svetu taki so bahači
kot so v Sieni?“ — vprašal sem vodnika —
„To ljudstvo v tem še Franciji prednjači.“
- 124 Dé drugi hrastavec: „Izvezmi Stricca,“ —
— razumel ost je moje govórice —
„ki vžival glas je zmernega trošnika;
- 127 in Nikolo, ki nageljnové žbice,
to drago jed, najprvi vseh gojil je
na vrtu, ki poganja take klice;
- 130 in bratcev krog izvezmi, ki zapil je
vse, les in trtje, Asciana pajdaša,
kjer Abbagliatov se dovtip iskril je;
- 133 a da spoznaš, kdo tak s teboj soglaša
prot Sienezom, ostro me pogledi
in moj obraz okó naj tvoje vpraša,
- 136 pa videl boš: Capocchia duh sem bleđi;
kovine v svetu sem varil nepravé,
saj veš — če mi oko je v pravi sledi! —
- 139 da opiče sem vedno bil narave.“

Opombe: V. 8–12: Sešteti hočeš sence? ... Vergilij v štirih vrsticah pove kar tri vzroke, zakaj naj Dante nikar ne gleda nazaj v deveto grapo, ampak hiti dalje: 1. ker vseh duhov itak ne bo pregledal, kajti obseg te grape meri 22 milj (prejšnje 33, naslednje 11 milj!); 2. ker je ura že

polnoč (v. 10 mesec je pod nama, t. j. v nadirju), in 3. ker si morata v kratkem času še toliko ogledati, ne samo še deseto grapo in IX. krog, ampak tudi še vice in raj. — V. 27: In čul sem mu ime: Geri del Bello... Bil je Danteju sorodnik, nasilno umorjen; ker pa do l. 1300. (ko Dante potuje po peklu) še nihče izmed sorodnikov ni osvetil Gerijeve nasilne smrti, zato je njegov duh jezen na sorodnike in preti s prstom. V tistih časih je bila krvna osveta še v polnem cvetu. Dante je v tem oziru popolnoma otrok svoje dobe, kajti tudi on, kakor vidimo, je zavzet za tako osveto. — V. 28 nsl.: Ker pa... v Altforčana... Altaforte (Hautefort) se je zval utrjeni grad trubadurja Bertranda de Born; saj smo videli v prejšnjem spevu, kako verno je poslušal Dante Bertranda z odsekano glavo; prim. sp. XXVIII. 112—142. — V. 40 nsl.: Tu Dante ironično imenuje deseto grapo samostan, ker je slična dolgemu samostanskemu hodniku, in prebivalce seveda imenuje — redovnike. — V. 47: z Marem, Sardinije, Valdichiane... Ti trije kraji — Maremme, obal med ustjem reke Arno in cerkveno državo, potem del obrežja na otoku Sardiniji in dolina Valdichiana blizu mesta Arezzo — so bili v 13. stoletju zloglasni zaradi mrzlice (malaria), ki je razsajala ondi poleti o pasjih dneh. — V. 53: kjer konec dolgega mostu je... t. j. konec vseh desetero mostov, ki vodijo v isti smeri od prve do zadnje grape osmega kroga. — V. 53: Na levo... na levo gresta z mostu, kakor vselej. — V. 57: ki tu... t. j. na tem svetu, na zemlji. — V. 58: Res, silna je bila v Eginu tuga... Egina je majhen otok blizu Aten na Grškem; v starih časih so se nje prebivalci zvali Mirmidoni, t. j. Mravljinčarji; bajka je namreč pripovedovala, da je prvotne Egince vse pomorila kuga in potem je najvišji bog Zeus ustvaril nov rod iz mravljinjih jajec. Ovid. Metamorf. VII. 518. nsl. — V. 65—69: nam slika pesnik razne skupine alkimistov. — V. 70 nsl.: meni pesnik, da sta morala počasi korakati po levem bregu grape, da sta mogla poslušati trpine, ki se od bolečin niso mogli držati pokonci. — V. 74: kot ponev k ponvi v ognju se prislanja... Nepričakovana primera, vzeta iz življenja siromašnih hiš, kjer kuhajo ob pičlem ognju in pristavljajo ponve (in lonce) tako k ognju, da druga drugo podpirata, v sredi med njima pa gori ogenj. Kaj je pesnik vse videl, vse opazil v življenju! Kako je znal vse porabiti! — V. 76: Bolj urno hlapec ne vrši štrigljanja... Zopet drastična primera, vzeta iz konjskega hleva — in kako prikladna: v hlevu štriglja hlapec konja, tu pa ta dva pogubljenca sama sebe z nohtmi, in s kakšno naglico! — V. 81: A leka več ni... t. j. večno bo trpela nju bolečina. — V. 82: Kot strže nož luskin e z

rib... Nova primera! Kakor padajo izpod noža kuharice ribje luskin e, tako padajo tema trpinoma odrtine na tla. Ostrež, éza, der Barsch (perca fluviatilis) prim. Pletersnik. — V. 89: Povej! A tebi naj se ne obrusi... t. j. kakor gotovo ti privoščim, da ti nikdar ne zmanjka nohtov za praskanje, tako gotovo želim, da mi poveš, če je med vami kaj Italijanov. — V. 93: Griffolino vpraša Vergilija: Kdo si? A Vergilij odgovori: Jaz kažem le pot; poglobitna oseba je ta-le (Dante), ki je živ! — Čudovit uspeh ima beseda: živ! — V. 109 nsl.: Griffolino iz Arezza, alkimist, je bil Albertu iz Siene, nezakonskemu sinu ondotnega škofa, natvezel, da umeje umetnost zrakoplovstva. (Torej so se že takrat vsaj v mislih bavili s tem problemom!) Ker pa ni mogel v dejanju pokazati svoje umetnosti, ga je dal škof vsled prigovarjanja svojega sina Alberta sežgati na grmadi kot čarovnika, četudi revež ni mogel pokazati svoje čaravnije. (V. 116: Dedal je, po grški bajki, prvi izmed vseh ljudi letal po zraku.) — V. 124: Izvzemi Stricca... Drugi hrastavec imenuje (izvzemi! — je ironija) zlasti tri bahače v Sieni: nekega Stricca, potem Nikolaja Bonsignore, ki je baje prvi uvedel običaj, da so kopune in fazane pekli na gorečih nageljnovih žbicah, kar je bila takrat velika redkost — in slednjič neki klub mladih zapravljivcev, ki so zapravili pajdašu svojemu, Caccia d'Asciano, vse imetje, gozdove in vinograde! V onem klubu je delal dovtype Abbagliato (= zaslepljenec), čigar pravo ime je bilo, kakor menijo eni, Sano Macconi, a drugi slutijo, da je bil to pesnik Folgore de San Geminiano, ki je v sonetnem vencu učil one klubšaše, kako naj vsak dan skrbe za novo zabavo, zlasti denarja ne štedijo in skopuhe zaničujejo. O klubu pripoveduje Benvenuto iz Imole to-le: „Dvanajst mladih mož iz Siene je zložilo 216.000 forintov, vsak po 18.000, in iz te skupne vsote so si kupili palačo, v kateri je imel vsak svojo lepo opremljeno sobo in kjer so dvakrat na mesec skupno obedovali, in sicer tako-le: pokrite in pripravljene so bile tri mize; prvo so z noži in vilicami vred vrgli skoz okno, za drugo so jedli, in pri tretji so si potem umili roke. V desetih mesecih so zapravili ves denar, tako da so eni morali biti sprejeti v občinsko ubožnico.“ — V. 129: na vrtu, ki poganja take klice... to meni na Sieno, ki je rodila take otroke. — V. 138: saj veš... t. j. saj sva bila sošolca — če prav vidim! — in torej veš, da sem se odnekaj znal dobro spakovati in posnemati. Kot dokaz njegove posnemovalne spretnosti se pripoveduje, da si je ob neki priliki, v nekem samostanskem hodniku stoječ, celo trpljenje Kristusovo naslikal na nohet. Bil je alkimist in zato spaljen v Sieni; zaraditega je tako hud na to mesto. (Dalje.)

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XXX. spev.

Kroga osmega deseta Zla grapa: potvarjalci in ponarejevalci kovin, bankovcev, listin i. dr., čezinčez posuti s hrastami, prave pravcate potvore, razširjajo kužen smrad.

(Nadaljevanje speva XXIX.)

V prejšnjem spevu smo gledali potvarjalce kovin (alkimiste), v pričujočem spevu pa nam kaže pesnik muke še drugačnih potvarjalcev, in sicer najprej potvarjalcev oseb, potem denarjev in slednjič besed. Najprej potvarjalcev oseb! Ti besno begajo po grapi, popadajo z zobmi, kogar le dobe in se koljejo med seboj. Pesnik bi rad prav vidno predočil njih besnost; zato navaja za zgled dve besni osebi iz starodavnosti: tebanskega kralja Atamanta, ki mu je boginja Junona pomračila duha, da je v besnosti ubil sina in povzročil, da je žena mu z drugim sinčkom skočila v morje in utonila, ter Hekubo, kraljico trojansko, ki je, zagledavši hčer svojo mrtvo in truplo najmlajšega sina na morski obali, zblaznela in zatulila kot pes (v. 1—21). A še bolj besni in bolj blazni so potvarjalci oseb: za kazen jim je vzet um in so vsled tega tako izpremenjeni, da jih ni mogoče spoznati. Dante bi rad vedel, kdo sta dva izmed njih, ki posebno divjata in grizeta okrog sebe. Griffolino iz Arezza, znan nam iz prejšnjega speva (XXIX, 109 nsl.), mu pove, da je eden Gianni Schichi, ki je potvoril neki testament, drugi duh pa je grešnica Mira, krvoskrunska hči kralja z otoka Cipra (v. 22—45). — Idoč dalje po grapi zagleda Dante potvarjalce denarjev, zlatnikov, zlasti enega znamenitega: mojstra Adama iz Bretanje; ker so med čisto zlato mešali baker, imajo nečistobo v sebi, vodenico, in muči jih, ker so bili na svetu žejni zlata, večna, neutешljiva žeja; Adam je ves napihnjen od vodenice, podoben trbušasti plunki, ako si mislimo njega noge odsekane. Slišimo ga, kako preklinja grofe z gradu Romena, svoje zapeljivce (v. 46—90). — Slednjič zapazi Dante med druhaljo potvarjalcev take, ki jim silen ogenj kuha možgane in jih muči strašna vročica in smrad puhti z njih kot sopar pozimi z mokre roke, in vrh tega se obkladajo s psovkami in zlorablajo dar jezika; kdo so ti? Potvarjalci besed, lažniki, ki so z lažjo delali škodo in krivico; napejali so možgane in tuhtali laž, zato taka kazen. Pesnik bi rad izvedel za njih imena; mojster Adam mu imenuje dva: Putifarko in pa Grka Sinona izpred Troje (v. 91—99). Ko Sinon začuje svoje ime, je naenkrat ogenj v strehi: besen plane pokonci ter sune Adama v trebuh; prične se prepir in psovanje. Dante kar požira besede, ki si jih pogubljenca mečeta drug drugemu v obraz; zdajci

pa ga posvari Vergilij, češ da je znak podleža, poslušati grde besede. Pesnik zardi in se sramuje; vsled kesanja zadobi odpuščanje (v. 100—148).

Spev je izmed lepših v komediji, zlasti so genljive besede Adamove (v. 64 nsl.), v katerih izraža hrepenenje po eni sami kapljici mrzle vode. (Prim. bogatin in Lazar v svetem pismu.)

- Takrat, ko je Junóni jeza plala
 zbok Semele na vse tebansko plemo
 (kar več ko edenkrat je pokazala!),
 4 so Atamantov um objele teme,
 da je, uzrši ženo, otročiča
 nosečo, z vsako roko eno breme,
 7 zakričal: „Mrežo sem, da v njo mladiča
 z levinjo vjamem, ko se bo vrnila.“
 In šapa neusmiljena fantiča
 10 je enega, Learha, zagrabila;
 zavintel ga, je treščil ga ob skalo,
 a z drugim ona v morje je skočila.
 13 In ko kolo se sreče zasukalo
 je Troji drzni, na visokem stali,
 in s kraljem vred kraljestvo je propalo,
 16 je vjeta Hekuba v globoki žali,
 ko mrtvo videla je Polikseno
 in Polidorja truplo, ah! k obali
 19 uzrla od valov je prineseno,
 iz uma, sebe vsa kot pes zarjula;
 takó bolest je zmedla pamet njeno.
 22 A tebski grad in Troja nista čula,
 da zoper zver, kaj še človeka! taka
 kedaj bilá bi ljuta besnost hrula,
 25 kot tu dve bleđi senci, dva divjaka
 grizoč krog sebe naga sta divjala,
 kot práse, če uide iz svinjaka.
 28 En skok, in že Capocchia sta popala!
 Zob v til vsadi mu eden in ga vlačí,
 da trda tla so trebuh mu praskala.
 31 In Aretinec to mi raztolmači,
 tresoč se ves: „Ta bes je Schichi Gianni,
 mrcvari nas, ker večén srd ga kači.“
 34 „Naj drugi tam pa tebe“ — dem — „ne rani
 z zobmi! A preden gre, nuj, brez zamere,
 kdo ta je duh, prijazno mi naznani.“
 37 In on mi de: „To grešnice je Mire
 duh davnih dni; očeta je ljubila
 z ljubeznijo — nedopuščeno — hčere,

- 40 in drugo se hlineč je z njim grešila;
takisto duh, ki zdaj beži, je storil:
da lepa v last bi mi prišla kobila,
- 43 kobil kraljica, drzno je potvoril
osebo Buos Donatija mož zviti
in testament pred pričami govoril.“
- 46 In ko izpred oči mi par srditi,
ki gledal sem ga bil, je dalje stekel,
jel druge sem nesrečnike motriti.
- 49 Bil eden sličen plunki je — bi rekel —
trbušasti, če namreč v domišljavi
od trupa nog bi vile mu odsekel.
- 52 Ostudne vodenice sok nezdravi,
ki tak maliči ude na telesi,
da več ni sorazmeren trebuh glavi,
- 55 ga silil je, da usta in zobé si
razklepa kakor jetičnik od žeje,
ki eno ustno gori in drugo dolí vési.
- 58 „Oj vidva, ki v tem žalnem kraju speje
— ne vem, kakó? — brez kazni noga vama,
premislita in glejta,“ — nama deje —
- 61 „je-li boleost kot mojstra je Adama?
Imel vsegà sem kdaj; da zdaj bi žejo
mi ugasla kaplja vode, ena sama!
- 64 Potočki, ki z zelenih gôr tečejo
dol v Arnon prek doline Casentina
in s hladom mehki strugam mah perejo,
- 67 ne zginejo nikdar mi iz spomina;
in ne zastonj! Spomin suši me huje
kot vsa obraz sušeča bolečina.
- 70 Pravica stroga, ki me tak kaznuje,
spomin na greha kraj obuja v meni,
da v prsih bolj mi kljuje, bolj vzdihuje.
- 73 Ker ondi ponarejal sem, v Romeni,
zlatnike kova svetega Baptiste,
zato telo ostavil sem v plameni.
- 76 O da zagledam podle duše tiste,
al Gvida, Aleksandra al nju brata,
pa ne pogledam Brande, vode čiste.
- 79 Saj eden je že tu, če senc me jata
ne vara besnobežnih kakorkoli;
a kaj, ko ves sem zvezan, od podplata
- 82 do temena! Če gibal bi le toli,
da v sto bi letih ped napravil v daljo,
že davno bi bil šel ga tod okoli
- 85 iskat, če ni ga med le-tó druhaljo,
čeprav enajst se milj v obhod potrati
in milje pol med to je, ono obaljo.
- 88 Po njih sem krivdi jaz mej temi svati,
ker tak koval florin sem v zvezi ž njimi,
da v njem nečisti so trije karati.“
- 91 Dem njemu jaz: „Kdo ubožca sta, reci mi,
ki tik ležita desnega ti boka?
Kadi se z nju kot z mokre roke v zimi.“
- 94 „Ko me“ — je djal — „vzprejela je razpoka,
sem našel ju in nista se genila
in pač ne bosta se do rokov roka.
- 97 Nju ena Jožefa je obdolžila;
Grk Sinon, trojski, drug lažnik je kleti;
vsled mrzlice se bosta v vek smradila.“
- 100 Zdaj eden, ker ni mogel več strpeti
mordà, da se je Adám obregnul óbenj,
s pestjo ga v trebuh sunil je napeti.
- 103 In ta je zagrmel kot bil bi boben;
Adám pa Grku udar je vrnil v lica
z rokó, in udár ni bil nič bolj mehkoben,
- 106 veleč mu: „Res mi vzela je Pravica
vso gibčnost, da težák sem kakor klada,
a prosta še za brambo je desnica.“
- 109 In Grk: „Ko čakala te je grmada,
se roki tak mudilo ni premični,
pač pa denar je slab kovala rada.“
- 112 „Res je, kar deš,“ je rekel vodenični,
„a v Troji, vprašan, nisi odgovoril
takó, kot položaj je bil resnični.“
- 115 „Besedo jaz, ti si denar potvoril,
za en jaz greh sem tu,“ je Sinon rekel,
„a ti si več kot kateri bes jih storil.“
- 118 Spet on, ki trebuh mu je bil otekel:
„V spominu vsem je konj, prisega kriva;
ta občeznani greh te v vek bo pekel.“
- 121 „A tebe pěci žeja neutošljiva,“
je rekel Grk, „in trebuh — kakor mejo
očém — napenjaj voda ti smrdljiva.“
- 124 Kovač pa novcev: „Usta ne odprejo
nikdar se ti brez grdega psovanja;
če jaz kot meh sem, s hudo mučen žejo,
- 127 pa tebe huje žge, boli lobanja;
in lizal ti Narcisa bi zrcalo
brez dolgega, jaz mislim, priganjanja.“
- 130 Uhó mi pazno ju je poslušalo;
v tem mojster de: „Kaj tvoj pogled okleva?
Da sprem s teboj se, manjka čisto malo.“
- 133 Ko čul vodnika glas sem, pólen gneva,
se lice mi sramú je pordilo
in zdaj še, če se spomnim, mi zardeva.
- 136 In kakor tist, ki sanja stvar nemilo,
še v snu želi, da to, kar se sanjalo,
bi sèn ostalo ter bi res ne bilo,
- 139 tak jaz: glasu ni meni grlo dalo
za opravičbo, že pa me kesanje
— verjel sam nisem! — je bilò opralo.
- 142 „Že večjo krivdo je kesanje manje
opralo,“ — djal je mojster spoštovani,
„zato opusti vsako žalovanje!“
- 145 A če ljudjé takó neotesani
še pridejo ti pred oči v bodoče,
ne zabi: jaz sem zmer ob tvoji strani!
- 148 Le podležu besed se takih hoče.“

Opombe: V. 2: z bok Sémela... Sémela je bila hči prvega tebanskega kralja Kadma; ker je ž njo Jupiter (po grški bajki) rodil sina Bakha, se je Junona, Jupitrova žena, srdila na vse Tebance, zlasti pa na kraljevo rodbino; zlasti je to jezo moral občutiti kralj Atamant z ženo svojo Ino vred. V hipni blaznosti je imel svojo ženo, ki mu je nasproti prihajala, v vsaki roki noseč enega sinčka, za levinjo in otroka za nje mladiča. Pesnik v kratkih potezah naslika strašni prizor: v vsaki roki eno sladko breme in takoj nato umor in smrt obeh sinčkov in še matere. — V. 13. In ko kolo se sreče zasukalo... V Troji, starodavni trdnjavi v mali Aziji, sta imela kralj Priam in žena mu Hekuba 50 sinov in 50 hčera, ki sta jih v desetletni vojni vse izgubila; in ko je mati Hekuba zagledala najmlajšo hčer in najmlajšega sina, oba mrtva, se ni mogla več brzdati — zarjula je, zalajala, zatulila kot psica. — V. 28: En skok, in že

Capocchia sta popala! Capocchio nam je znan iz prejšnjega speva kot alkimist (XXIX, v. 136 nsl.). — V. 29: v til... t. j. v tilnik, prim. Pleteršnik. — V. 31: In Aretinec to mi raztolmači... t. j. alkimist Griffolino iz Arezza. — V. 37: To grešnice je Mire... Mirra, hči kralja Cinira s Cipra, se je strastno zaljubila v svojega očeta. S pomočjo svoje stare pestunje in pod okriljem noči se ji je posrečilo zadostiti svoji nečisti, krvoskrunski sli s tem, da se je izdala za neko drugo deklico. Ko je pa oče spoznal prevaro, je hči zbežala v Arabijo, kjer se je izpremenila v rastlino, namreč v miro; prim. Ovid, Metam. X, 298—502 — V. 41: takisto duh, ki zdaj beži, je storil... Ko je bogati Florentinec Buoso Donati umrl, je njegov sin prikrival očetovo smrt toliko časa, da je s pomočjo zvitega Gianni Schichija prikrojil testament po svoji volji. Gianni Schichi se je namreč vlegel v posteljo rajnikovo, poklicali so priče in pred temi je, izvrstno oponašajoč Buosa, narekoval oporoko po dogovoru z rajnikovim sinom; ker pa mu je ugajala posebno ena kobilica Buosova, si je to — kajpada proti dogovoru! — sebi izgovoril. — V. 50: v domišljavi... t. j. v do-

mišljiji, prim. Pleteršnik. — V. 73: v Romeni... grad v dolini Casentino blizu Florence. — V. 78: pa ne pogledam Brande, vode čiste... t. j. neizmerno hlepim po eni sami kapljici vode; toda, da mi je na izbiro dano, piti iz čistega studenca „Branda“, izvirajočega pod gradom Romena, ali pa napasti si oči s pogledom na muke svojih zapeljivcev, pa se odrečem — vodi! — V. 90: trije karati... t. j. zlatnik je imel 21 delov čistega zlata, tri dele pa nečiste primesi. — V. 98: Grk Sinon... občeznana pripovedka o lesenem konju, ki so ga Grki nalašč pustili pred Trojo in je potem Sinon s svojo lažjo Trojance pripravil do tega, da so podrli nekaj zidovja in konja spravili v mesto — v svojo pogubo. — V. 110: se roki tak mudilo ni premični... t. j. ko so te zvezanega peljali na grmado, tvoja roka ni bila tako gibčna, kot zdaj ali pri kovanju slabega denarja. — V. 128: in lizal ti Narcisa bi zrcalo... t. j. vodo; Narcis, sin Kefisov in Liriopin, se je zaljubil sam vase, v svoj obraz, ki ga je zagledal v nekem čistem studencu. Prim. Ovid, Metam. III 407 nsl.

(Dalje.)

Obiski.

Iz življenja in delovanja naših umetnikov. — Spisal Izidor Cankar.

(Dalje.)

VIII.

Silvin Sardenko.

Sardenko je sedel v svoji sobi v šenklavškem župnišču in bral. Doma je tak kakor na cesti: redovit, brez pege in madeža od svetlih črevljev preko salonske suknje do belega, trdega ovratnika. Tudi obedve sobi sta taki: vse je v stanovitnem in trdem redu kot sta trdi in napeti črti preproge, ki teče po tleh. Po stenah vise zgolj verske podobe, od lepih reprodukcij do sv. Alojzija, ki je videti, da bi bil kupljen na kmetiškem sejmu; med njimi dva krasna ulivka Žalostne Matere božje in Jezusa v trpljenju — delo Rudolfa Ažmana — vsa preprosta, a vendar polna bolečine in težkih gubah ulite kovine. V drugi sobi leži na mizi nekoliko snopičev zbirke „Ars Sacra“, poleg njih Burnandove „Die Parabeln der Evangelien“, na policah stoje razen Medvedovih pesmi in dveh zvezkov Leposlovne knjižnice le asketske in teološke knjige. Nisem se mogel ubraniti vtiska, da vlada v teh dveh sobah skoro preobilno religiozno čustvovanje: na klečalniku je pogrnen svilen prtč z uvezenim kelihom in v drugi sobi leži pod steklom na belih blazinah novorojeni otrok Jezus.

Troje oken gleda na prostrani Vodnikov trg. Ko bi ne bilo na nasprotni hiši toliko reklamnega kričaštva, toliko bedasto-velikih črk, ki se v dobičkaželjni tekmi prehitevajo in mrgole proti slemenu, bi

to bil najlepši razgled Ljubljane. Kajti spodaj se steka zjutraj vsa ljubljanska okolica; tudi Posavje — Sardenkovo Posavje — prihaja semkaj in se razgrinja v jezero belih rut, pošumevaje prastaro pesem našega jezika.

Nikar o Posavju. Ko sem obiskal Sardenka, je bil že pozen popoldan. Stala sva ob oknu; pripravljalo se je na nevihto, po cestah se je dvigal prah, tramvaj je neznosno drdraje hitel mimo, kostanji na trgu pa so bili kakor veliki, pedantično narejeni šopki. Sardenko se je naslonil ob pisalnik, naslonil desno pest na levo, del palec pod brado in kazavec na usta ter govoril tiho. Videlo se je, da ni rad odprl knjige svojega življenja in delovanja.

„Duhovnik sem. Svet mi torej ne sme šteti v zlo, da nosijo celo moje pesmi nekako neizbrisno znamenje svečeništva na sebi, kakor jaz sam. Mislim pa, da ne bi pel drugače, čeprav ne bi bil postal duhovnik, samo da bi zvest ostal svojemu ljudstvu. Naše ljudstvo je v svojem jedru globokoverno. Verski momenti so vplivali z veliko silo tudi na mojo dušo. Ko sem bil še dijak, petošolec, je imel F. Weberjev religiozni epos „Dreizehnlinden“ name velik vpliv. Konec tega speva mi še vedno zveni v duši:

Wild die Herzen, feil die Treue,
Geld und Macht die höchsten Götter;
Und den Altar unterwühlen
Hier die Heuchler, dort die Spötter.

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XXXI. spev.

Sèstop v deveti krog. — Giganti, do pol
 života moleči vun ob robu brezdna. —
 Nimrod, Efialt in Antej.

Naša popotnika pritavata srečno iz desete (poslednje) Zlè grape osmega kroga in gresta — v polumraku — po rahlo viseči kameniti planoti proti središču, v katero se stekajo prečni mostovi vseh desetero Zlih grap (kakor se stekajo n. pr. špice kolesa v pésto). Kar začuje Dante grmenje silnega rogú; tudi se mu zdi, da vidi v daljavi visoke stolpe trdnjave (v. 1–45). V istini so to le giganti (velikani), ki — v krogu in velikih razdaljah razvrščeni — doprsno molé vun iz devetega kroga, ki je podoben silno globokemu in širokemu zidanemu vodnjaku. Prvi izmed gigantov, ki ga zagledata, je Nimrod, ki je bil v življenju — po mnenju srednjega veka — dal povelje, zidati babilonski stolp; okrog vratú mu visi silen rog, čigar trobenje je bil Dante ravnokar slišal; Nimrod ju srdito nagovori z neko nerazumljivo govorico (v. 46–81). Nato vidita starogrškega velikana Efialta, ki je sicer ukovan v verige, a se včasih besno strese, tako da vse zmajè (v. 82–111). Slednjič prideta pred velikana Antej, ki si oba popotnika dene na razprostrto dlan ter ju rahlo položi na dno brezdna. Tako sta prišla pesnika v deveti in poslednji krog pekla (v. 112–145).

Prvi dve tercini sta še v tesni zvezi s prejšnjim spevom; ker je Dante (konec speva XXX.) nekoliko dolgo poslušal prepir dveh zavržencev, ga je Vergil pokaral, a takoj nato ljubeznivo izpodbudil, torej je isti jezik usekal rano in jo zacelil, kakor je — po stari grški bajki — bil slavni junak Ahil podedoval od svojega očeta Peleja čudno sulico, ki je sicer zadajala globoke rane, ki so se pa takoj zacelile, če je ranjenec potresel nanjo rjò, nastrgano s tiste sulice.

Prav tisti jezik, ki me bil je ranil
 in sram pognal mi v lice bil rdeče,
 mi koj nato je leka kapljo kanil.
 4 Tako je kopje — pravijo — sloveče
 Ahilovo in očevo zadalo
 in zacelilo rane koj skeleče. —
 7 Ostavila midva sva grapo žalo
 in šla po bregu, nje širokem robu;
 počez sva šla in ustno je molčalo.
 10 Ker dan ni bil, ne noč ni bila v globi,
 sem malo videl predse v tem večeri.
 Kar neki rog nekje glasno zatrobi!
 13 Preglušil bil ta glas bi grom vsakteri;
 oko je moje njega smer sledilo
 in šlo prot' njemu je v nasprotni smeri.

16 Takrat, ko Karel sveto je število
 junakov zgubil v boju, od bolesti
 ni Roland s táko v rog zatrobil silo.
 19 Okrenem glavo: iz mraka mi zablésti
 stostolpa — se mi zdelo je — trdnjava!
 Pa dem: „Vkaterem, mojster, zdaj sva mesti?“
 22 A on: „Ker prevelika je daljava,
 ki k njej skoz mrak oko ti hče prodreti,
 zato se moti tvoja domisljava.
 25 Ko boš pa tam, takrat se ti posveti,
 kako zelo iz dalje čut nas moti;
 zato pa zdajle treba je hiteti.“
 28 Za roko prime v svoji me dobroti:
 „Preden približava se tisti strani,
 da groza se preveč te ne poloti,
 31 ne stolpi — vedi! — to so velikani;
 ob robu v jami cel jih broj vrsti se,
 od popkov dol so v rovu, prikovani.“
 34 Oko spozna, kdar mègla razkadi se,
 stvari, zavite v par, ki vzduh ga tlačí,
 in razločuje bolj in bolj obrise:
 37 godilo meni zdaj se ni drugače:
 ko vrtal mrak sem gosti, idoč k obali,
 je zmota šla, a strah prihajal jači;
 40 ker, kot stojé okrog na obli skali
 gradu Montereccion stolpov zidovi,
 takó ob robu so v dnu brezdna stali,
 43 podobni stolpom, vidni nad pasovi,
 orjaki strašni, ki jim Jov visoki
 še zdaj pretí, kadar grmi, z gromovi.
 46 Obraz zagledal, rami sem široki
 zdaj enega, in grod, del trebušine
 in dól ob bokih mu viseči roki.
 49 Da nehala te stvarjati zverine
 priroda je, jo treba res hvaliti;
 odvzela s tem je Martu divje sine.
 52 Ako pa slóni se živé in kiti,
 bo vsak, ki globlje misli, še bolj čudil
 se Stvarnici, pravični, razboriti:
 55 zakaj, če tam bi um se silen vzbudil,
 kjer volja je že zla z močjo surovo,
 zaman bi človek se braniti trudil. —
 58 Debelo, dolgo glavo bi njegovo
 primerjal tisti pinji v Petra hrami;
 z njo v skladu je bilò telo obróvo;
 61 rob, ki zakriva spodnji trup mu v jami,
 še toli pušča vidnega mu tēla,
 da troje Frizov, če bi stal na rami
 64 drug drugemu, mu ne doseže čela;
 pedi je trideset visok on stal mi
 do vrata, kjer zaponja je odela.

- 67 Rafel — mai — amèk — zabi — almi
ta krik iz divjih ust uho mi sluša,
ker slajši ne pristujejo mu psalmi.
- 70 A moj vodnik mu de: „Oj glupa duša,
dajaj si duška z rogom, ta naj duje,
kdar divji srd al druga strast te skuša.
- 73 Potiplji, saj ti jermen krog vratu je
in rog na njem, oj duša blebetava,
poglej, kak silno grod ti opasuje!“
- 76 In k meni: „Lastne krivde to je izjava;
Nimrod je, ki njegà je oholost kriva,
da v svetu zdaj jezikov je zmešnjava.
- 79 Pustiva ga, besed z njim ne gubiva,
ker kakor njemu govorica vsaka,
tāk drugim je njegova nepojmljiva.“
- 82 In dalje šla sta najina koraka
na levo stran; in za streljaj, glej, dalje
našlà sva še groznejšega orjaka.
- 85 Kateri mojster tega v spone djal je?
Ne vem; v vezèh mu roka je tičala
od spredaj leva, desno zad držal je;
- 88 in trdo ga veriga je vezala
od vrata dol in trup ves, kar je bilo
ga videti, mu petkrat ovijala.
- 91 „Oholež, da bi svojo skusil silo,
je zoper Jova šel moči neznane,
je mojster djal — „to zdaj mu je plačilo.
- 94 Fialt je: vodil on je velikane
takrat, ko strahovali so bogove;
zdaj rók, ki bil jih dvignil je, — ne gane.“
- 97 In jaz: „Če sme, zdaj prošnja moja slove:
da videlo oko bi Brijareja
in óbrowske rokè, nogè njegovè.“
- 100 Odvrnil je: „Ti videl boš Anteja,
prav blizu, brez verig je, vešč besedi;
ponese naju v dno vsegà zlodèja.
- 103 A on, ki iščeš ga, je dalje v redi
in zvezan je in takega telesa
kot ta, le divji bolj so mu pogledi.“
- 106 Ni bilo še tāk silnega potresa,
ki zid tāk stresel kterega gradu bi,
kot stresel se Fialt je — v mig očesa.
- 109 Kot nikdar, sem se smrti zbal; strahu bi
umrl bil tudi res tedaj jaz; toda
verig pogled otel me je pogubi.
- 112 Šla dalje sva, bila ob koncu hóda
sva pred Antejem, ki — ne vštevši glave —
moli pet sežnjev iz globi oboda.
- 115 „Antej, ki sredi blažene planjave
(kjer bežal Hanibal iz bitke vroče
in Scipion postal je dedič slave)
- 118 polovil levov bil si na tisóče
in bratom bi gigantom — se dozdeva —
do zmage pripomogel bil mogoče,
- 121 da bojnega zamudil nisi dneva:
postavi naju — naj ti to težkó nil —
tja doli, kjer Kocitus zledeneva.
- 124 Do drugih naju po pomoč ne goni!
Glej, ta lahko izpolni vse željè ti;
zato nosu ne vihaj, brž se skloni!
- 127 Lahko na svetu proslavi imé ti,
ker še živi in upa, če ne ukrene
drugače milost, dolgo še živeti.“

- 130 Tāk mojster dé, orjak pa pest razklene,
da prime mojstra; (Herkula privila
bilà je v klešče pest le-tà koščene).
- 133 Ko dél si je na dlan orjak Vergila,
mi reče ta: „Naj te privijem k sebi!“
V objetu sva oba kot en snop bila.
- 136 Kot stolp Garsenda, zdi se, pada k tebi,
stoječemu pod sklonom njega sklada,
kdar v protismer oblak leti na nebi:
- 139 tāk zdelo se mi je, da name pada
Antej, ko sklonil óbrowske je ude.
Ah, noga bi drugod bilà šla rada!
- 142 Al rahlo v dno, kjer Lucifra in Jude
odpira žrelo se, kakor bi mignil,
postavil naju je, pa brez pomude
- 145 kot jambora na ladji se je dvignil.

Opombe: V. 16: Takrat, ko Karel sveto je
števílo ... Dne 15. avgusta l. 778. se je Karel Veliki vračal
iz Španije preko Pirenejev na Francosko; ko je bil z jedrom
vojske že precej daleč naprej v gorah, je bila zahrbtno na-
padena od Baskov njegova zadnja straža, kateri je načeloval
sloveci junak srednjeveški, Roland. Ta junak se je hrabro
boril s svojimi spremljevalci; šele, ko je videl, da sam ne
zmaga, je zatrobil v svoj slavni rog s tákó silo, da je šel odmev
daleč po gorah in dolinah in ga je čula vsa Karlova vojska.
V srednjem veku je bila v Franciji in Italiji najbolj priljub-
ljena junaška pesem *La canzone di Rolando*; zato je bila
tudi Dantejeva primera vrstnikom prav lahko umevna. — V
tisti bitki, v dolini Roncisvalle, je padlo tudi dvanajstero
Karlovih paládinov (baronov) — sveto števílo. — V. 41:
gradu *Montereggion* ... bil je to star grad blizu Siene
— sedaj v razvalinah. — V. 59: tisti pinji v Petra
hrami ... Velikanski bronov češarek pinije, visok dva
metra, se je nahajal v Dantejevem času v cerkvi sv. Petra;
danes ga vidiš na velikem dvorišču vatikanske palače, kamor
ga je dal postaviti Bramante. Glava normalnega človeka
je osminka cele telesne dolžine; potemtakem bi bil Nimrod
visok 16 metrov. Kaj čuda torej, če bi niti trije veliki Frizi
(v srednjem veku sloveči radi velikosti!), stoječ drug dru-
gemu na rami in visoki kvečjemu vsi skupaj 6 metrov, ne
dosegli čela Gigantovega! — V. 60: ober, obra = velikan,
cf. Pleteršnik. — V. 67: Rafel = mai ... Besede zvene
napol hebrejski, a doslej jih ni še nihče povoljno raztol-
mačil. Čemu tudi tolmačiti? Saj pesnik sam pravi, da so
ljudem nerazumljive. Nimrod je povzročil zmešnjavo človeške
govorice, zato tudi sam tákó govori. — V. 91: Fialt
je ... Gigant Efiates je — po grški bajki — privabil goro
Osso na goro Olimp in na Osso goro Pelion, da bi dosegel
nebo in napadel boga Zevsa (ali Jova). — V. 98: Brijar-
éja ... storočni gigant, sin Urana in Zemlje; cf. Prešeren,
Poezije, Janezu N. Hradeckemu:

Brijareja storočnega si vkrotil,
močirje vekoletno je pregnano ...

Prešeren primerja torej ljubljansko meglo, počasi se
dvigajočo iz močvirja — storočnemu Brijareju. — V. 100:
Ti videl boš Anteja ... Ko je Herkul preko Severne
Afrike potoval v Hispanijo, se je moral metati tudi z gi-
gantom Antejem, sinom Zemlje; kadar ga je dvignil od tal,
je bil velikan brez moči, kadar se je pa zopet doteknil zemlje,
je dobil od nje novih moči; Herkulu ni kazalo drugega,
kakor Antej dvigniti od tal in ga — zadaviti. V peklju ni
zvezan, ker se ni udeležil vojne zoper Jupitra. Bival je blizu
mesta Zame, kjer je bil (l. 202. pred Kr.) premagan Hanibal

od Rimca Scipiona. — V. 101: vešč besedi... ne pa zmešan, kakor Nimrod. — V. 102: v dno vsegà zlodéja... t. j. vseh grehov. (Dej = dejanje; torej zlodéj = zlo dejanje.) — V. 111: t. j. ko sem videl, da je zvezan, mi je strah odlegel. — V. 123: Kocítus... reka, tekoča preko vseh krogov dol v dno pekla in tu izpreminjajoča se v led. — V. 136: Kot stolp Garsenda. Garisenda, eden izmed dveh posevnih stolpov v Bologni. Ako stojiš pod sklonom ob času, ko leté oblaki proti stolpu, se ti dozdeva — po znani optični prevari —, da se stolp nagiblje k tebi. Obitelj Garisendi je sezidala stolp l. 1110, in sicer namenoma posevno, dočim se je oni stolp v Pizi šele pozneje nagnil pošev.

XXXII. spev.

Deveti krog. V večnem ledu trpé kazen za prevaro sorodnikov, domovine, prijateljev in dobrotnikov — izdajalci. — Prvi kolobar: Kajnovina (Caina) — izdajalci sorodnikov (v. 1—69). — Drugi kolobar: Antenorovina (Antenòra) — izdajalci domovine (v. 70—139).

Dante priznava, da nima tako rezkih in osornih besed, ki bi primerno opevale ta del pekla; zato kliče modrice na pomoč (v. 1—12). Pred seboj ima najpodlejše grešnike vsega pekla; zato jim veli: bolje bi bilo za vas, da niste imeli uma in proste volje, ampak da ste bili nespametne živali! (v. 13. 14. 15).

Zdaj smo torej s pesnikom v najožjem krogu. Tla so sam led, debel, neprodiren led. Vsled neprestanega plahutanja Lucifrovega namreč se izpreminja reka Kocit, ki šumi z zgornjih krogov dol, v tem krogu v večni led, ki na pregrozen način muči izdajalce, tičeče do vratu pod ledom: eni do vratu, drugi še globlje; povišnjele so jim ustnice, šklepetajo z zobmi, solzé se jim v očeh izpreminjajo v ledena zrna.

Pesnik zapazi, da stopa po glavah pogublencev, zamrzlih spodaj v ledu, šele tedaj, ko se eden izmed njih, ker ga je trdo sunil v glavo, nevoljen zadere nad njim. Deveti krog se deli v štiri koncentrične kolobarje; zdaj sta z Vergilom v prvem. Ta se zove Kajnovina (Caina), kjer so zakleti v led izdajalski morilci sorodnikov (Pekèl, V. 107). Bliže pogledavši zagleda dve skup zamrzli senci: Camiccìo de' Pazzi in pa Sàssol Mascheroni (v. 16—69).

Prekoračivši Kajnovino stopita v drugi kolobar, kjer tiči do vratu v ledu Antenor, ki je izdal Trojo Grkom; po njem se kolobar zove Antenòra — tu trpé vsi izdajalci svoje domovine (v. 70—139).

V življenju niso imeli gorke ljubezni do rodne krvi, do domovine, bili so mrzlih src; zato so zdaj v večnem ledu.

Da rim imam, ki rezko bi hreščale,
prilegajoč se jami neprijazni,
ki krogov vseh na njej slonijo skale,

- 4 potem bi pač sokú bili manj prazni
izrazi pričujočih spevov mojih:
tako pa... bom začel... ne brez bojazni;
7 ker šala ni, v močéh kdor nima svojih,
da pel o dnu vesoljnega sveta bi,
zlasti ne jezik, ki je še v povojih.
10 A verz pomoč dobil naj od žená bi,
ki Amfjónu so pomogle Tebe zdeti;
naj v skladu vsaj z besedo stvar bilá bi!

- 13 Oj ljud, nad vse nesrečni, v kraj prokleti,
ki gnus budi o njem beseda vsaka,
mar ovni, kozli bi bili na sveti!! —
16 Ko spodaj sva bilá, v temi lijaka,
in jaz še zmer sem kvišku gledal v zmedi,
a stal sem niže dol od nog orjaka,
19 začul naenkrat glas sem: „Prédse gledi!
Nikar z nogami svojimi ne hodi
po glavah bratov v njih veliki bedi.“
22 Pogledal sem, in glej, pod mano, spodi
bilò je jezero, vse zledenelo,
podobno steklu bolj negoli vodi.
25 Ne skrrije pod tak močno se odelo
avstrijske Donave pozimi tok,
ni mrzli Don pod skorjo tak debelo,
28 kot tu je; če bi v tega leda krog
pal Tabernik al gora Pietrapanja,
pa ne bi niti rob dobil razpok.
31 In kot molé iz mlake, v čas regljanja,
le žrela žab, kedar v poletni noči,
da žanje, rado se kmetici sanja:
34 tak jadrniki, zvišnjeli, v leda ploči
tiče do lic, kjer sram se javlja, v mrazi
kot štokrlje sè zobmi šklepetajoči;
37 obrnjeni so doli vsem obrazi;
se z ust jim bere mraz, v očeh, na čeli
se žalosti poznajo jim izrazi.
40 Ko glob so mi pogledi malo obréli,
tik nog sem uzrl duhov sprijetih dvoje,
tesnò, da so se nju lasjé zaplèli.
43 „He, vidva, tak sprijeta,“ dem, „kakó je
vama imé?“ In glavi sta krenili
navzgor in vprli v mé oči sta svoje,
46 ki iz njih dve svetli solzi sta kanili,
zaprti prej, a koj sta zledeneli
in spet oči zbok tega zaklopili.
49 Dveh klad ne stisne klamfa brez vrzeli
takó, kot stisnjeni sta nju telesi;
zato kot kozla v jezi sta vzkipeli
52 se trčila! A nekdo, ki mu ušesi
odmrzli sta bili in gledal k tlom je,
je djal: „Kaj tak na piko vzel nas vse si?
55 Mar vedeti želiš, kje téma dom je?
V Bizencija šumečega dolini
bil dom Albértu in njegà sinóm je.
58 Rodila ena mati ju; v Kajini,
preišči vso, a v celi ni duhá ti,
ki bolj zasluži biti v tej zmrzlini, —
61 še on ne, ki mu grod in senco hkrati
namah predrl kralj Artus bil z rokó je,
Foccaccia ne, ne ta-le, ki košati
64 pred mano se z glavó, oči s tem moje
zastirajoč, zvan Sàssol Mascheronec;
Toskanec si, zatorej veš, kedó je;
67 in jaz — da bo vprašanj že enkrat konec! —
sem Camiccìo de' Pazz; Karlina čakam,
ker on bo potlej tukaj nosil zvonec.“
70 Zdaj završé, ko spet naprej korakam,
kot brki psom, obrazi, mraza bleđi;
zató sovražen zmer bom zmrzlim mlakam.
73 In ko napotiva se proti sredi,
kjer vsaki je težišče težki stvari,
in drgetal sem tam na večnem leđi,

- 76 — namenoma, slučajno, usodno mari?
ne vem — al ko sem stopal med glavami,
trdó ob eno njih mi noga udari.
- 79 Zastoče glas: „Kedó glavó teptá mi?
Al mar zató ti noga tukaj hódí,
da večjo bol za Montapert zadá mi?“
- 82 In jaz: „O mojster, malo tukaj bodi,
da dvom se moj gledé tegá izčisti;
potem pa brž, kot drago ti, odtodi!“
- 85 Ko čakal je, jaz djal sem senci tisti,
ki zmer je še rohnela iz ponore:
„Kdo si, ki znaš z besedo ták ugristi?“
- 88 „Kdo si pa ti, ki tod prek Antenóre
hodeč“ — je djal — „nas huje biješ v lice,
kot kateri človek živ nas biti more?“
- 91 „Živim; če sljav si ljudske govornice“ —
sem odgovoril, „bo ti všeč mogoče,
če moje se te spomnijo vrstice?“
- 94 A on: „Vse drugega se meni hoče:
pobéri se, a mene pusti záse;
sladkač si slab za te ledene ploče.“
- 97 Jaz zgrabim ga pri tilniku za láse,
rekoč: „Al svoje koj povej imé mi,
al pa noben naj las ti več ne rase!“
- 100 In on nató: „Poruvaj vse lasé mi,
imena ne boš čúl, v obraz ne bulil;
ničesar ne dosežeš z udarci vsemi.“
- 103 Že segel mu v lasé sem s prsti, izpulil
kar s celimi sem že mu bil jih šopi,
a on, gledaje v tla, kot pes je tulil.
- 106 V tem: „Bocca, kaj je?“ glas zavpije v tropi,
„ni dosti, da šklepečejo čeljusti,
še lajati se hče ti? Bès te lopí!“
- 109 „Ha,“ vzkliknem, „več besede ne izusti,
ti podli izdajalec! V luči pravi
pokažem te, pa pusti al ne pusti.“
- 112 „Le pojdi —,“ djal je, „in kar hčeš, objavi,
a zunaj javi i njéga hudobijo,
ki stezal baš je jezik klepetavi.“
- 115 Francoski zlati mu oči rdijo!
Tam videl sem — boš lahko djal — Dverjan je
med grešniki, ki v ledu se hladijo.
- 118 In če po drugih še dobiš vprašanje,
glej, Beccheria je ob tvoji strani;
prerezala Florenca mu goltán je.
- 121 In malo niže Soldanier je Gianni
tik Ganellona in pa Tibaldella:
Faenzi odprl je vrata v noči — izdani.“
- 124 Šla dalje sva; kar uzrém dva zledenéla,
pa v enem rovu obá, kot ena kepa,
da glava glavo kot klobuk je iméla.
- 127 Kot lačen mož hrustaje kruh otepa,
tako z zobmi je zgornjik v druga sekal
tja, kjer se hrbtnjača z mozgom sklepa.
- 130 Ni Tidej se drugače — jeze vztekel —
bil vglodal nekda v Menalipa škránje,
kot tá se je v lobanjo. — Jaz sem rekel:
- 133 „Oj zver, ki ták svoj srd dajěš na znanje
nad tistim, ki tvoj zob mu glavo gloje,
povej: zakaj — sem rekel — to glodanje?“
- 136 Nadjaj se — če res vreden je obsoje
tvoj drug, in zvem, zakaj tu pokorí se,
in pa, kdo sta? — tam gor zahvale moje;
- 139 al pa naj koj mi jezik posuši se!“

Opombe: V. 9: jezik, ki je še v povojih... Pred Dantejem je vse pisalo v latinskem jeziku; on je prvi, ki je začel rabiti v književnosti italijanski jezik. — V. 11: Ki Amfjonu so pomogle... Modrice so bile podarile — po grški bajki — kralju Amfijónu, svojemu ljubljencu, take strune, da so se ob njih glasovih skale kar same skladale, da je nastal grad (in mesto) Tebe. — V. 11: ... z deti, t. j. zložiti, sestaviti. — V. 12: naj v skladu... t. j. če že ne bom mogel lepó, pesniško govoriti o zadnjem krogu, pa vsaj resnično in stvarno naj bi bilo vse! — V. 22—30: V treh tercinah govori Dante o ledenem jezeru, ki tičé v njem izdajalci, in pravi, da je njega ledena skorja mnogo debelejša nego ju dobi Donava v Avstriji (la Danoia in Osterlic) ali Don tam na severu; dà takó debela je, da ne bi dobila razpoke, ako bi padla nanjo tudi gora Pietrapana (ali Pania della Croce, v gorovju Alpi Apuane v Apeninu, vzhodno od mesta Carrara, visoka 1859 m, „sama skala“) ali pa gora Tabernic (ali Tamberlic, kakor pišejo drugi). Kje naj iščemo Tabernic? Sedaj najboljši komentator, Italijan Fr. Torraca, je mnenja, da naj bi se bralo Tamberlic in da ga treba iskati prav takó kot Pietrapanjo v Apeninu in da je to ista gora, katera se zdaj imenuje Tambura (1890 m). Nemeč Alfred Bassermann (Dantes Spuren in Italien, München, 1896) pa misli, da je to naš **Javornik** ob Cerknškem jezeru (1270 m). Zoper Javornik govori 1. Dantejeva pisava: Tabernic, 2. je težko umeti, da bi v isti sapi imenoval znano goro v Apeninu in neko čisto neznanó goro v Julijskih Alpah, 3. imenuje prej Tabernic, potem šele Pietrapana, torej najbrže višjo goro prej nego nižjo, in 4. je-li sploh verjetno, da bi bil Dante čúl ime Javornik? — Za Javornik pa bi se dalo navesti tudi marsikaj: 1. cela situacija: pozimi, če je jezero pokrito z debelim ledom — je associatio idearum čisto blizu, in ob taki priliki je morda Dante videl Javornik; 2. če malo prej omenja Donave in Dona, zakaj ne bi še enkrat segel preko mej Italije? Težko se je odločiti pro ali contra; na vsak način tudi prepisovalcem rokopisov ime ni bilo znano. — Biskup Uccellini (kakor tudi Kršnjavi) meni, da je misliti na Tovarnik v Fruški Gori (v Slavoniji). — V. 57: bil dom Albérta... Pesnik tu govori o dveh sovražnih bratih, Alessandro in Napoleone degli Alberti, ki sta bila sinova grofa Albérta degli Alberti iz Mongone; njih gradič je stal v dolini rečice Bisenzio. Brata sta se po očetovi smrti sprla in drug drugega umorila. — V. 61: še on ne, ki... Mordec, sin kralja Artusa angleškega, se je spuntal zoper očeta, a je bil od tega preboden s sulico takó, da je solnčni žarek pogledal skozi rano. — V. 63: Focaccia ne... Focaccia Cancellieri iz Pistoje, belaš, je umoril — v družbi drugih — v neki delavnici sorodnika Detta Cancellieri, črnaša, ko je vstopil, nič hudega sluteč. — V. 65: Sassol Mascheroni... je bil umoril svojega nečaka, bratovega edince, radi dedščine. Zató so ga z žebli pribili na sod in valili po cestah Florence, nazadnje pa ga obglavili. Vsa Toskana je o tem dogodku govorila; odtod vzklik: Toskanec si... (v. 65). — V. 68: Camiccione de' Pazzi... iz Florence je bil izdajalsko umoril sorodnika svojega, Ubertina. — V. 69: Karlina čakam... Grešnik, ki baš govori, Alberto Camiccione de' Pazzi, sklene svoj govor z ironično opazko, češ: dozdej sem bil jaz tukaj največji grešnik, a kmalu pride za menoj moj brat Carlino, ki je še mnogo večji lopov in bo mene razbremenil, t. j. imel prvenstvo med nami grešniki. Carlino de' Pazzi je izdal črnašem iz Florence gradič Piantravigne, in tedaj je bilo več plemičev umorjenih. — V. 81: da večjo bol za Montapert... Ta, ki zdaj govori, je izdajalec Bocca degli Abbati; v bitki pri Montapertu je odsekal zastavonošo svoje

stranke desno roko, da mu je zastava padla iz rok in so zmagali nasprotniki, gibelini. — Vkljub lasanju Bocca noče izdati Danteju svojega imena; ker so pa vsi sami izdajalci, ga izda nekdo drugi (v. 106). Izdan od drugih pa Bocca naširoko odpre usta in iz maščevalnosti izdá vso svojo okolicu v ledu, naštevajoč tale imena 1. Buoso da Duera (Dverjån), gibelinec, je za denar omogočil francoski vojski prehod čez reko Oglio (v. 115—117); 2. Tesauro Beccheria, opat, legat papeža Aleksandra IV. v Florenci, je bil obdolžen, da skriva spletkari z gibelinci; obglavili so ga gvelfi florentinski l. 1258 (v. 118—120); 3. Gianni Soldanieri, iz gibelinske rodovine, se je postavil na čelo gvelfovskim cehom ter ugonobil lastno stranko (v. 121); 4. Ganellon je glasovit izdajalec iz dobe Karla Velikega; podkupljen od Saracenov, je pregovoril Karla, da je šel z jedrom vojske naprej čez Pireneje, medtem so pa Rolanda (prim. sp. XXXI. op. v. 16!) napadli in ubili; 5. Tibaldello Sambrasi je izdal svoje rojstno

mesto Faenzo Bolonjcem: naredil je namreč v vosek odtis ključev mestnih vrat ter odtisek poslal Bolonjcem, ki so ponoči odprli vrata in udrli v mesto (v. 122, 123). — A kdo je tista zver, ki nekemu drugemu pod seboj gloje lobanjo, da poka, kakor bi kdo hrustal trdo skorjo kruha? (v. 127—129). Imeni teh dveh imenuje Dante šele v prihodnjem spevu. — V. 130: Ni Tidej ... Tidej je bil eden izmed sedmero kraljev, ki so se bojevali proti Tebam; smrtno ga je ranil Menalip, a Tidej ga ubije prej, preden sam umrje, umirajoč pa — od besnosti, da mora umreti — prične gristi glavo in sencè (= skránje, cf. Pleteršnik!) svojega morilca. — Dante je hotel za zverinsko oglodavanje lobanje dobiti kakšne primere, a je moral poseči v grško starodavnost, bliže je ni bilo. — V. 136: nsl. Na koncu obeta Dante glodaču, da se mu izkaže na svetu hvaležnega, če mu izdá svoje ime, s tem, da bo osramotil njegovega sovražnika.

(Dalje.)

Ob knjigi.

Zložil Josip Lovrenčič.

Pred mano mrtve črke. Vanje vprte
oči sledijo jim in misel misel kuje
in vsaka drzno v nov mi svet potuje,
kjer spet so nove ji poti odrpte.

Ko sam boš duh in misel, razodene
se vse, kar bilo, je in bo, ti v Enem
in misli svoje ugledaš — divje pene

In ni ga konca — vedno druge črte!
Do kam? V odgovor iz možgan mi ruje
besedo nekaj, kot da mi kljubuje:
— Skrivnosti večnosti so ti zastrte!

na morju, od viharja raztepenem:
do zvezd bi — ne dosežejo nobene! —
Poslušam, zaprem knjigo, roki sklenem ...

Boheme.

Zložil Josip Lovrenčič.

Praznična naša ura: noč viharna
nas ustavila je spet sred trotoarja
in lamentacije, ker ni denarja,
poslušaj in zre fakta suhoparna.

Vemo: tam v kotu k marmornati mizi
posedemo na živordeč baržun,
nasmejemo se finančni krizi

A ironija nam je radodarna:
bakreno snov nam kar v zlato pretvarja,
iz nikla zapeljivo srebro ustvarja —
vse to, ker kliče, vabi nas kavarna!

Ljubitelji Apolonovih strun,
in domovina mati nam bo blizi,
pijočim — na umetniški račun! ...

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Konec prvega dela, t. j. Pekla.)

XXXIII. spev.

Devetega kroga kolobar drugi: med izdajalci domovine (nadaljevanje in konec v. 1—90). — Grof Ugolino pripoveduje smrtne muke svojih četvero sinov. — Kolobar tretji (Ptolomeja): med izdajalci prijateljev (v. 91—157).

Na koncu XXXII. speva pripoveduje Dante, da je našel tam, kjer meji drugi kolobar (izdajalci domovine) ob tretji (izdajalci prijateljev), dva, ki sta tičala oba v isti ledeni luknji, samo glave vun moleč, in da je zgornji neusmiljeno glodal lobanjo spodnjemu; ko je glodalcu obljubil, da ga bo v pesmi osvetil, ako mu pove, kdo sta in zakaj s tako slastjo seka v nasprotnikovo glavo (spev XXXII. v. 124—139), tedaj glodalec za hip popusti svojo nesrečno žrtev, odmakne svoja krvava usta od lobanje, obriše si jih ob njene lase, potem pa prične svojo prežalostno povest. Iz te izvemo, da je lobanjo glodajoči grešnik grof Ugolino, njegova žrtev pa nadškof Ruggieri, ki je bil s svojo zatožbo kriv, da so Ugolina s štirimi sinovi vred vrgli v „stolp glada“ v Pizi, kjer so vsi umrli od lakote. — Koncem 13. stoletja so divjali med posameznimi mesti Srednje in Gornje Italije strastni politični boji, zlasti med mesti ob Tirenskem morju: Florenco, Pizo, Lucco in Genova. Najmogočnejša izmed teh je bila od nekdanje Piza, stara trdnjava gibelinstva in v smrtnem sovraštvu s Florenco, ki je stala na čelu vseh gvelfovcev. V l. 1284. si je prisvojil v Pizi najvišje dostojanstvo kot podestà — sodnik in vojskovodja obenem — grof (conte) Ugolino della Gherardesca, a se je opiral predvsem na stranko gvelfovcev, kar so mu gibelinci seveda silno zamerili, zlasti plemenite rodbine Lanfranchi, Gualandi in Sismondi, posebno pa njih politični vodja, nadškof Ruggieri (Rogerij, Roger). L. 1288. se je Piza vojskovala z Genovo in nje zavezniki: Florenco in Lucco. Pizance je vodil seveda Ugolino. Toda ker je bil že nekaj let prej (l. 1282. po bitki pri otoku Meloria, za Pizo nesrečni) igral dvomljivo vlogo in bil izročil Lucchezom brez privoljenja Pizanov — sicer pa z dobrim namenom, da bi jih odtrgal od zveze z Genovo in Florenco — nekaj trdnjav, kar mu tudi Dante šteje kot izdajalstvo (XXXIII. 86), in ker je tudi kot mestni glavar vladal časih silovito in sebično, kar se ne da tajiti, zato ni čudno, če se je njegovim nasprotnikom počasi posrečilo, ljudstvo naščuvati proti njemu. A gibelinci so delali previdno. Nadškof Ruggieri mu je ponujal navidez gostoljubje in prijateljstvo, kar je bilo Ugolinu, kot diplomatu, seveda kakor nalašč. Verjel je nadškofu in mu zaupal. Slednjič pa se je približal dan, ko so nasprotniki udarili po svojem nevarnem tekmeču. Ugolino je bil takrat

ravno izven mesta. Tedaj pa je Ruggieri ukazal zvoniti z vsemi zvonovi, gibelini pa so planili na ulice ter napadli stranko gvelfov. Ti so bili premagani. Ko je Ugolino to izvedel, je hotel pobegniti v sosednjo Lucco, toda gibelini so ga vjeli na begu, ko sta ga spremljala dva sinova, Gaddo in Uguccione (Hugon), ter dva vnuka, Brigata in Anselmuccio; očeta, kakor tudi nedolžna sinova ter vnuka, so zaprli v stolp rodbine Gualandi, pozneje t. zv. stolp glada, in ko so bili zaprti že sedem mesecev, je nadškof dal ukaz, da naj jih izstradajo. Zabili so vrata, ključ pa vrgli v reko Arno. To se je zgodilo prve dni meseca februarja l. 1289. Nihče ni ugovarjal proti temu grozodejstvu, vkljub temu, da je vsakdo lahko nekaj dni čul iz ječe — stolp je stal sredi mesta — tiho ječanje ubogih otrok. Nihče ni ugovarjal zoper to nečloveško verolomnost, pravim. Pač! Samo nekaj let po tem strašnem dogodku je povzdignil v ime zgodovinske pravičnosti svoj glas pesnik Dante ter postavil nadškofa Ruggiera († l. 1295.) v tretji kolobar devetega kroga, med izdajalce prijateljev; res je sicer tudi grof Ugolino v devetem krogu kot političen zločinec, kot izdajalec domovine, a tudi nadškof je doli, ki trpi še hujšo kazen, to namreč, da mu Ugolino v veke gloje in razbija z zobmi lobanjo, sedež izdajalskih naklepov, zlasti da je zakrivil tako strašno smrt nedolžnih otrok. Pesnik je pravičen na obe strani; a ker je bil Ugolino manj kriv, zato mu pesnik podeli besedo, da pripoveduje žalostno smrt otrok in svojo.

S 16. verzom tega speva vstopi čitatelj v svetišče poezije. O tej pesniški pripovedi (v. 16—75), ki je grandiozni realizem pripovedovanja v njej mojstrsko ublažen s tem, da vidimo na eni strani junaštvo, na drugi pa rahločutnost istih umirajočih oseb, sodi Goethe, ki sicer ni bil čestilec Dantejev, da je izmed najvzvišenejših proizvodov poezije vseh časov.

Ker je Piza v svoji sredi tako nečloveško ravnala z očetom in sinovi, zato daje Dante v verzih 79—90 duška sveti jezi zoper njo, želeč ji popolnega pokončanja.

Nato dospeta pesnika v tretji kolobar devetega kroga, zvan Ptolomeja (po Ptolomeju, Hebrejcu iz Jerihe, ki je bil med obedom umoril svojega gosta, Simona Makabejca in dva sinova njegova, prim. I. Makab. 16, 11—16), kjer trpe tako, da je vse telo sicer v ledu, obraz pa gleda vznak, izdajalci gostov, prijateljev. Posebnost Ptolomeje je to, da duše teh izdajalcev takoj po zločinu pridejo v peklo, telesa pa morda še navidez žive, a obsedena so od zlih duhov in se tako skitajo še nekaj časa po svetu. Tu najde pesnik fratra Alberiga, gvelfovca iz Faence (v Romanji), in Branka d'Oria (Doria) iz Genove, kar mu da povod, da zaključí spev z ostro grajo Genovežanov (v. 91—157):

- In usta dvignil proč od grozne hrane
je grešnik, ob lasé brišoč jih glave,
z njegovimi zobmi zad oglodane.
- 4 „Spet rane“ — jel je — „naj odprem krvave
srca, ki krvavi ob misli sami,
še preden jej besede najdem prave?
- 7 Vendar, če zaplodi beseda ta mi
sramoto izdajalcu, ki ga glojem,
naj govorim, a govorim — s solzami!
- 10 Kdo si? prišel k nam po načinu kojem?
Ne vem; a da v Florenci domovino
imaš, spoznal sem po jeziku tvojem.
- 13 Jaz sem — poznaš me! — Conte Ugolino;
a ta-le spodaj — nadškof je Ruggieri.
Zdaj čuj, zakaj mu tak grenim bližino.
- 16 Da zgrabljen bil sem, njéga pasji veri
zaupajoč, o tem ne bom govoril,
ne, da sem bil umorjen; to ve vsakteri.
- 19 Česar pa nisi čul, kakó me umoril
je namreč, kakšne grozovite smrti,
to čuj, pa sodi, mi-li žal je storil!
- 22 Skoz špranjó — v steni stolpovi predrti —
(stolp glada ga je ljudstvo potlej zvalo —
in mnogi bodo pač še tam zaprti!)
- 25 okó je moje že opazovalo
nekteri ščip; nekoč pa hude sanje
prihodnosti odstró mi zagrinjalo.
- 28 Tegà sem videl: od gospóde obdan je
volká podil z volčiči prek gorice
(ki Lucchi z njo zakriti so Pizanje);
- 31 imel je suhe, lačne, hitre psice:
Gualand, Sismond, Lanfranch — postave znane
drvili spred na čelu so konjice.
- 34 Po kratkem teku, videl sem, ugnane
mladiče, starca psi so obkolili
in v boke zasadili jim čekane.
- 37 Zbujén sem bil pred dnem; glasovi bíli
so mi v uho: v snu deca so ihteli,
z menoj zaprti, kruha me prosili.
- 40 Pač trd si, če te žalost ne razcveli,
ki to srce takrat jo je čutilo.
Ne jočeš? Kdaj bi še jokati smeli?
- 43 Bili so budni že, in v čas je bilo,
ko jed smo ponavadi dobivali;
zbok sanj pa vsak gojil je skrb nemilo...
- 46 V tem kladvo čujem... Vrata zabijali
so stolpa strašnega! Srepó v oči sem
pogledal sinom svojim; nalik skali
- 49 sem otrdél, onémel — plakal nisem...
A deca so!... Anzelmček moj je bajal:
„Kaj, oče, tvoj pogled tak k nam strmi sém?“
- 52 Brez solz — odgovor sem dolžan ostajal
ves tisti dan, vso noč, vso dolgo dobo,
dokler spet novi zor ni svetu vzhajal.
- 55 Ko žarek v ječo z medlo je svetlobo
pogledal k nam in sem ob njega blésti
v obrazih štirih svojo zrl podobo,
- 58 sem vgrizel v roki se obé, v bolesti;
oní pa brž pokonci, v grozni vnemi,
meneč, da hočem si roké objesti,
- 61 in: „Oče, laže nam bo res“ — velé mi,
„če nas pojés! Od tebe ta premrla
telesa so — zato jih záse vzemi!“
- 64 Vmirim se — že preveč jih bol je trla!
Dva dni smo ždéli, nemo prédse zroči.
Kaj, trda zemlja, nisi se odprla?!
- 67 In ko takó četrti dan napóči,
se Gaddo zlekne, mi nogé objame
in dé: „Moj oče, odnikjer pomoči?“
- 70 Umrl je; gledal sem, kot ti zdaj vame,
kák drugi še trije so popadali
med petim, šestim dnem; mrličé same
- 73 tipaje prsti slepca so iskali!
Dva dni sem klical nje, ki so mi umrli;
naposled glad je jačji bil od žali.“
- 76 Bolj srepo so pogledi se mu uprli,
pa glavo ubogo spet z zobmi zagradi,
da so trdó, kot pes kosti, jo trli.
- 79 O Piza, naj ime se tvoje gabi,
naj zemlja vsa, kjer sí zveni, mrzi te!
A ker mejáš te kaznovati zabi,
- 82 zató Caprara, Gorgo, zajezite
pa védve Arno tam, kjer v morje sili,
a Arne vé vodé, vse tam vtopite!
- 85 Če grofa Ugolina ste dolžili,
da vaših je gradov bil izdajica,
kák deca te so muke zaslužili?
- 88 Nedolžna so bilá njih mlada lica,
grad novih Teb, nedolžen Uguccione,
Brigata in prej opevana dvojica! —
- 91 Šla dalje sva, tja, kjer ledene spone
drug ljud drže trdó: vsi, vznak ležeči,
zro kvišku, glava k tlom že več ne klone.
- 94 Tu jok jokanje vsako sam prepreči:
ker žalost skoz oči ne more same,
udari v dušo, da bolest je večí;
- 97 vir prvih solz se v skorjo zmrzlo stáme,
ki, kakor da vizir je iz kristala,
dolbino koj zadela očne jame.
- 100 In akoprav občútljivost nehála
v obrazu mi bilá zavolj mrazú je
in koža tam bilá podplat postala,
- 103 začutil sem vendar, da veter duje.
Pa dem: „Kaj tukaj še kaj izhlapéva?
Kdo, mojster dragi, veter povzročuje?“
- 106 In on mi reče: „Kmalu tjá dospeva,
kjer zveš, ko novo se odpre obzorje,
odkod je veter, ki ta led preveva.“
- 109 V tem neki jadnik izpod mrzle skorje
zavpije nama: „Čujta, duši kruti,
ki vrženi na mesto sta najgorje,
- 112 vzemita spred oči mi zastor ljuti,
da, preden solza spet se mi zažlédi,
dam duška bóli, ki srcé jo čuti.“
- 115 In jaz: „Pomagam naj? Kdo si, povedi,
pa bo, da ti pomorem, moja briga;
če ne, naj noga udere se mi v ledi!“
- 118 Dejal je: „Glej me, fratra Alberiga,
ki sad zlokobni imel sem v svojem vrtil;
zdaj z dateljnom se mi vračuje figa.“
- 121 „Kaj?“ — rekel sem — „si že v kraljestvu smrti?
In on: „Kaj se s telesom gori deje,
ne vem, ker so pogledi mi zastrti;
- 124 to namreč prednost té je Ptolomeje,
da duša časih, preden migljaj dá ji
še Sojenica, v žrelo to prispeje.

- 127 A da obrisal bodeš mi tem raji
izpred oči te solze trdolede,
poslušaj: precej po storjeni izdaji,
130 (enaki moji) vrag telo obsede
in v njem potem tãk dolgo gospoduje,
dokler življenja nit se ne doprede;
133 a duša tista koj v globeli tu je;
tãko mordà telo se gori kreta
i sence te, ki tamle prezimuje.
136 Ti veš, saj z onega prihajaš svéta:
ser Branca d'Oria je, ki v te vezi je
vkovan že mnoga, mnoga leta."
139 „Tvoj jezik najbrž“ — djal sem — „poln laži je;
nikakor ni še mrtev d'Oria Branka,
oblači se in spi in jé in pije.“
142 „V Zli grapi“ — djal je — „kterã brez prestanka
kipi in vre in plava smolne bloje,
ni še bilò takrat Mihela Zanka,
145 ko že prepustil vragu bil telò je
le-tã in eden, ki bil ž njim je v rodi,
ko skup bilà sta izdala goste svoje.
148 A sézi sém, oči mi osvobodí!“
Jaz nisem hotel; čin neotesani
se zdel mi je uljudnost za tam spodi.
151 Oj verolomni vi Genovežani,
ki polni hudobije ste brezdanje,
zakaj s svetã še niste vi izgnani?
154 Tam z duhom je najhujšim iz Romanje
i vaših eden! — Duša mu v Kocita
vodãh za svoje koplje se dejanje,
157 telo, na vid živò, se v svetu skita!

Opombe: V. 29: prek gorice ... t. j. hrib San Giuliano, ki stoji med mestoma Pizo in Lucco. — V. 75: naposled glad je jačji bil ... t. j. glad je tudi meni zadal smrt. — V. 80: kjer si zveni, t. j. vsa Italija [si ... trdilna besedica = da] — V. 82: zato Caprara, Gorgo ... sta dva otoka v Tirenskem morju, pred izlivom reke Arne, tekoče skoz Pizo. Dante daje podobno naročilo reki Arni, kakor naš pesnik Simon Gregorčič naši reki Soči:

Narasti, vskipi, v tok strašan!
Ne stiskaj v meje se bregov,
srdita čez branove stopi ...

V. 89: grad novih Teb! ... V Tebah, mestu Bojotije na Grškem, je bil zblaznel kralj Atamas in v blaznosti ubil svojega otroka; tako je tudi Piza umorila svoje nedolžne sinove. — V. 97: vir prvih solz se ... stame, t. j. se strdi (lat. coagulari) cf. Pleteršnik s. v. — V. 113: zažlediti se = zledeneti, cf. Pleteršnik. — V. 118. nsl.: Alberigo de Manfredi, iz reda „veselih bratov“ (frati Gaudenti, prim. Pekel XXIII., 103), je sovražil nekega svojega sorodnika, Manfredi de Manfredi, ker mu je bil ta nekoč pripeljal hudo zaušnico. Kuhal je jezo natihem in koval črne naklepe, da se osveti. Navidez se je sprijaznil ter povabil sorodnika z njegovim sinčkom Albergetom vred k obedu pod lopo svojega vrta. Ko bi po obedu imelo priti na vrsto sadje, je zaklical strežnikom: „Prinesite ovočje!“ To je bilo pa samo dogovorjeno znamenje, kajti tisti hip sta skočila dva pajdaša Alberigova iz skrivališča, nakar so vsi trije umorili oba gosta, očeta in dečka, — tega celo pod haljo fratrovo, kamor se je bil skrtil. Vengano le frutta! je bilo prešlo v pregovor. — V. 120: zdaj z dateljnom ... t. j. zdaj se mi vračuje nemilo za nedrago. — V. 137: Ser Branca d'Oria je ... v družbi s svojim netjakom je baje umoril

tasta, Mihaela Zanche (cf. Pekel, XXII 83 nsl.), ki ga je bil povabil k obedu. — V. 154: t. j. frater Alberigo! — V. 157: se skita, t. j. blodi, se potepa, prim. Pleteršnik.

XXXIV. spev.

Devetega kroga kolobar četrti: Giudecca (Judežev kolobar, Judeževina). — Izdajalci dobrotnikov in Boga. — Lucifer.

Devetega kroga kolobar četrti se imenuje po Judežu Iškarjotu „Giudecca“ in tu tiče pod prosojnim ledom, kakor smeti v čistem steklu, izdajalci dobrotnikov (v. 1–15). Precej ko vstopita v ta kolobar, zašepeta Vergilij svojemu varovancu na uho besede iz cerkvene pesmi velikega petka: *Vexilla regis prodeunt* („kraljevi prapor gre naprej“) ter mu veli, naj pazno gleda v daljo, kjer bo videl kralja pekla, Luciferja, ki plahuta s svojimi šestero perutami kakor mlin na veter s svojimi lopatami. Izdajalci tega kroga so že docela pod ledom in v štirih različnih legah (v. 13–15). A že sta čisto blizu samega satana! V neki gotovi oddaljenosti se Vergilij ustavi, stopi malo v stran pred Danteja ter mu začne opisovati Luciferja. „Glej, Dit (= Satan, Lucifer) je pred teboj!“ Od pasu gor strči vun iz brezkončnega ledu, postave pa je obrovske, velikanske, noben ober se ne more meriti ž njim v dolgosti rok ali širokosti prsi ali obsežnosti glave. Strah ga je pogledati! Tri obraze ima: srednji je krvavordeč, desni bledorumen, levi črn. Izpod vsakega teh obrazov se dviga po en par perut, ogromnih kakor jadra največjih ladij, a golih kakor pri netopirju. S temi neprenehoma počasi plahuta ter tako, delajoč leden veter, izpreminja reko Kocit (t. j. reko solz) v ledeno jezero. Joka se pa iz šestero oči, in solze se mešajo s krvavo peno, ki jo bljuje iz trojih ust (v. 16–54). V vsakih ustih trè — kakor terica s trlico! — po enega grešnika: v srednjih žveči Judeža Iškarjota, ki je izdal Kristusa, veličanstvo božje, v drugih dveh pa Bruta in Kasija, ki sta izdala Julija Cezarja, ali veličanstvo vladarjevo. Judeža še vrhutega dere s kremplji (v. 55–67). Tako! Zdaj sta videla vse; zdaj pa lahko vzameta slovo od tega strašnega kraja. Ko Vergilij ob razmahu Luciferjevih plahut spazi ugodno priliko, skoči brž (Dante se je medtem oklenil Vergilijevega vratu!) k zmaju, se ga prime na hrbtu za dolgo dlako ter se spušča po obrovskem telesu dol, dokler ne pridrči do kolkov njegovih; ondi je središče zemlje in svetovja, h kateremu teže vsa telesa; tam se obrne z glavo nizdol ter pleza ob Črtovih kosmatih nogah naprej, kvišku se poganjajoč kakor hribolazec. Na neki skali posadi Danteja na tla, pa tudi sam prisede. Tu mu razlaga padec Luciferjev iz nebes ter postanek pekla (v. 68–126). Nad njima drži ozek rov, ki teče ponižen potoček skozenj v Kocit, vun iz sredine zemlje, na vrh, pod — južno nebesno poluto. Po tistem rovu plezata kvišku, prideta do konca in zagledata zopet zvezde, seveda južnega neba (v. 127–139).

„*Vexilla regis prodeunt*“ — polglasno
dè mojster, „že pozdravlja kralj pekla te;
le glej predsé! Ga li razločiš jasno?“

- 4 Kot mlin, ki goni veter mu lopate,
če v mēglo gosto, polumrak odet je,
likí pošast iz dalje gleda vate:
7 prav take zgradbe tam imel sem zdetje.
A skrtil sem se, ker veter led preveva,
za mojstra brž, edino mi zavetje.

- 10 Bilà sva tam — le z grozo spev to peva —
kjer sence čisto v ledu so tičale,
prosojne, kakor v steklu smet proseva.
- 13 Poplòsk ležale so, spet druge stale
navpik, z glavó navzgor al pa s podplati,
al krivo se z glavó k nogam zvijale.
- 16 Ko sva do tja prišlá, kjer pokazati
odločil se je mojster tisto bitje,
ki kras mu je zgubljeni objokovati,
- 19 me ustavi, stopi prédme, dé: „Glej, *DIT* je
pred tabo zdaj in v tistem zdaj si domi,
kjer ti pogum potreben drzovit je.“
- 22 Kák stresel me je mráz in glas kakó mi
onémel je tist hip, kdo naj popiše?
Preslab izraz, preslabo je pero mi.
- 25 Znal nisem: mrtvo mi telo je? diše?
Naslikaj sam si, bralec, z domišljavo,
kaj čuti, kdor med žitjem — smrtjo niše.
- 28 Vladár, ki vlada bolečin državo,
od pasa vun strčí v ledeni jami;
prej jaz bi meril z obrov se postavo,
31 kot obri se z njegovimi rokami!
Premisli, v kakšne cel on seza dalje,
ki sami sta ták dolgi mu že rami.
- 34 Če grd je zdaj, kot bil nekđaj prezál je
(ki Stvarniku bil čelo uprl je smelo!),
kaj čúda, če on vse povzročá žalje!
- 37 Kakó že to se čúдно mi je zdelo:
obličij troje — a pri glavi eni!
Obličje prednje je kot kri rdelo,
40 a drugi dve sta bili nad rameni
in zraščena vsa tri so se družila
na vrhu glave v čopastem grebeni.
- 43 Rumena desnega je barva bila,
obličje levo pa je bilo boje,
kot so ljudje tam ob slapovih Nila.
- 46 Peruti dviga se pod vsakim dvoje
ogromnih, kot tak ptič — sevè — jih terja;
ni jader večjih zrlo okó še moje.
- 49 Brezpernate, kot krila netopirja,
bilè so vse, in z njimi ták plahuta,
da trojen veter brezdna vzduh vznemirja;
- 52 s tem ves Kocit spreminja v led peruta.
Iz šest oči solzé na troja lica
s krvavo peno izvablja žal mu ljuta;
- 55 in žrelo vsako trè — kot lan terica —
po enega zločinca ter ga žveči,
tako da hkrati vsa trpi trojica.
- 58 Zločincu v sredi bol to ni največi:
da dère ga na meh, ta hudobija
mu višek v bolečini je skeleči.
- 61 „Ta duh, ki ga najhujša muka ubija,
je Judež Iškarjot!“ — mi mojster pravi,
„z glavó je v žrelu, nòge zunaj zvija.“
- 64 Drugovoma pa dol visita glavi:
le-tá, ki črna tró ga usta leva,
je Brut; vijè se — glas bolí ne javi;
- 67 a drugi, ki, da hrust je, se dozdeva,
je Kasij! — Toda že večer prišél je;
pekèl si videl — čas je zdaj, da greva.“
- 70 Objel sem vrat mu vsled njegove želje;
a on na priliko je ugodno pazil,
in ko razmahnil krila Dit dovelj je,
- 73 je zgrabil bok kosmati ter gomazil
med goščo dlak in zidom zledenelim
ter — čop grabeč za čopom — dol se plazil.
- 76 Ko tja prilezla sva, kjer pod debelim
vrtita se mu kólkom stègmi tógi,
vodnik je — upehan, z licem prebledelim —
- 79 obrnil glavo, kjer imél je nogi,
in vzpenjal se, kot hriboláz, ob dlaki.
„Spet“ — djal sem — „vidimo s peklà se krogi.“
- 82 „Privij se dobro, ker po lestvi taki“ —
hropèč, kot truden mož, se mojster véri,
„iz tolikega zlá vedó koraki.“
- 85 Prišél je vun skoz luknjo v neki čéri
in tam posadil me na rob je skale;
še sam korak oprezni tja nameri. —
- 88 Zastonj so moje zdaj oči iskale
spet Lucifra, ki mem njegà bil šel sem;
le še nogé so kvišku mu strčale!
- 91 Zakaj takrat ták silno ostrmel sem,
neuki ljud se čúdi, ker ne umeva,
katero točko za seboj imel sem.
- 94 „Na noge brž!“ — spet mojster mi veleva,
„pot dolga, slaba bo; že je ura rana,
že solnce terce pol na zemljo seva.“
- 97 Ni gladka grajska tam bilà dvorana,
ampak v podzemski sva bilà tokavi,
ki slabo je bilà razsvetljevana.
- 100 „Preden to glòbel moj korak ostavi,“
sem djal, ko sem na noge se postavil,
„govóri, mojster, zmote me izbavi:
- 103 Kje zdaj je led? Kakó se strmoglavil
je ta? Prešlá je noč? Že solnce sije?
Kedaj to pot je solnčni voz napravil?“
- 106 In on: „Tvoj duh še zmer onkraj osí je,
kjer plazil jaz nizzòl sem se ob dlaki
pozoja, ki kot krt skoz zemljo rije.“
- 109 Tam bil si, dokler dòl so šli koraki;
Ko strmoglav sem šel, glej, to minuto
si v sredi bil, ki k njej težé vsi flaki.
- 112 Zdaj že pod drugo si nebá poluto!
Pod vašo je bilà veleoséka
in križali pod nje so vrhom kruto
- 115 brezgrešnega — od rojstva že — Človeka:
na spodnji strani nogi zdaj stojita
ti kroga majhnega, ki je — Giudecca.
- 118 Kdar vam se večerí, se tu že svita;
temù, ki sva ob dlaki se plazila
njegà, pa nògi zdavna ták strčita.
- 121 Z nebes ga Moč je s te strani pehnila;
a zemlja, pod tem nebom razprostrta,
v bojazni se pred njim je v morje skrila
- 124 in k vam prodrla; ubegnila od Črta
je tudi ta nad nama; vsled odskoka
pa raza je nastala ta predrta.“
- 127 Od Belcebuba doli je globoka
ta raza toliko, kot se steguje
nad glavo rakev mu peklà visoka.
- 130 Iz tmè uhó le šum rečice čuje,
ki strugo si je v skali izvotlila,
da lahne v njej vijó nizzòl se struje.
- 133 V ta tajni rov z vodnikom sva stopila,
da vrneva se v svet svetlobe jasne,
in lezla gor sva, ne da bi počila,

- 136 on spred, jaz v sled, gnan želje neugasne,
dokler mi ne zablestijo z néba tam
— skoz poko okroglasto — reči prekrasne;
139 prišla sva vun in zrla spet k zvezdám.

Opombe: V. 7: imel sem zdetje . . . t. j. dozdevo; prim. Pletersnik s. v. — V. 19: Glej, Dit je . . . Rimljani so imenovali boga podzemlja — Dit (Dis), Grki pa Plut. Dis je podobno besedi Deus (Bog), kakor v resnici satan skuša v vsem posnemati Boga. Tri črke ima Dit, in tri obraze tudi — v nasprotju trem božjim osebam presv. Trojice (peklenško trojstvo: sovraštvo, onemoglost, neumnost — proti božjemu: ljubezni, vsemoči in modrosti); tudi so ti trije obrazi gotovo v neki zvezi s tistimi tremi strastmi, katerih simbole predstavljajo lev, ris in volkulja v I. spevu. S svojimi barvami merijo ti obrazi na tri dele sveta, ki so bili takrat znani: srednji na Evropo, desni na Azijo, levi na Afriko. Satan se zove (v. 28) vladar vseh teh treh svetov, seveda v ironičnem zmislu. — Trojen veter, mrzel kot led, prihaja od njegovih perut, da vse zledeneva; kako drugače pri Bogu: koder veje Duh božji, tam je življenje! — V. 42: v čopastem grebeni . . . greben mu je bil zrastel, ko se je bil uprl Bogu. — V. 67: da hrust je . . . Dante tu očitno zamenjava dva Kasija, eden je bil Lucij K. (debel), a drugi Gaj K. (suh); in ta je bil izdajalec Cezarjev. — A kako to, da je Dante postavil ta dva plemenita Rimljana na dno pekla, v eno vrsto z Judežem? To je v tesni zvezi z njegovimi političnimi nazori; v tistih nesrečnih homatijah 13. in 14. stoletja namreč je Dante pričakoval rešitev in blaženi mir edino odtod, ako bi bile le dve oblasti na zemlji:

namestnik Kristusov v Rimu, vsevladar v verskih stvareh, cesar vsevladar v svetnih zadevah. (Prim. njegov spis de monarchia; cf. tudi uvod, Dom in Svet, 1910, str. 37). — V. 68: Toda že večer . . . t. j. večer 26. marca l. 1300., veliko soboto; potovanje skoz pekel je trajalo ravno 24 ur. — V. 96 že solnce terce pol . . . t. j. na južni poluti je že $\frac{1}{2}$ 8 h zjutraj, pol terce, ker ob 9 h zjutraj so menihi molili terco (tretjo uro); dan so pričenjali šteti ob 6 h zjutraj. — V. 112: veleoseka (la gran secca . . .) prim. I. Mojz. 1. pogl. v. 10. — „In Bog je rekel: zberoj vode v en kraj in naj se prikaže suha zemlja.“ Dante si je mislil, da je bila pod južnim nebom prej suha zemlja, nego pod severnim — našim. In izpod južnega neba je priletel Lucifer dol, in zemlja se mu je umaknila v notranjost in takrat se je vzbočila naša zemeljska poluta iz morja in nastala je velika oseka. — V. 114: pod nje vrhom . . . prav pod zenitom severnega neba si je Dante mislil Jeruzalem, in v isti črti doli, v sredini zemlje — Luciferja. — V. 117: kroga majhnega . . . izmed vseh krogov je zadnji seveda — najožji; na spodnji strani, obrnjeni proti južni poluti neba, stoji zdaj Dante in gleda nazaj in se čudi nekaj časa, ko vidi, da Luciferju noge kvišku štrle. Razume, ko mu Vergilij razloži, da je bil Lucifer treščen izpod južnega neba in je ostal tako v sredi zemlje. — V. 125: tudi ta nad nama . . . tu razlaga, kako je nastal ta ozki rov, ta poka, po kateri pojmeta na južno poluto. — V. 130: le šum rečice . . . potok solza, ki teče z gore očiščevanja (vic), torej z južne plati noter v zemljo. — V. 139: vsakateri izmed treh delov Div. komedije se končava z besedo: le stelle — zvezde.

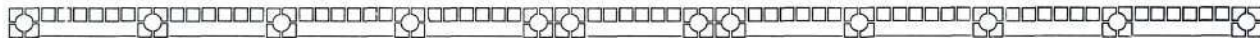
Preden se ločimo od I. dela božanstvene komedije, Pekla, naj kratko ponovimo poglobitno vsebino. Kakor velikansko, z obokom pokrito dolino, idočo do srede zemlje, presekanano od devetero ravníc (polic), si moramo misliti Dantejev pekel. Na prvi ravnici (t. j. v prvem krogu) so pravičniki starega veka, Homer in drugi, ter nekrščeni otroci. Ti še ne trpe nič. Trpljenje se pričinja šele v prihodnjem krogu. In zdaj deli Dante grešnike po sedmih poglobitnih grehih; pripomniti pa moram, da teh grehov niso vedno naštevati tako, kakor jih mi. V 3. stoletju po Kr. n. pr. našteva te-le

Tertulijan (Adv. Marc. IV. 9):

Dante pa ima tole vrsto:

1. idololatria,	1. nasladnost (nečistost),	} grehi iz slabosti
(zastopnica: volkulja)
2. blasphemia,	2. požrešnost,	
3. homicidium,	3. lakomnost in zapravljalivost,	
4. adulterium,	4. lenoba za dobro (v dveh krogih!),	} grehi
zlobe.
5. stuprum,	5. jeza in iz nje izvirajoča silovitost,	
6. falsum testimonium,	6. nevoščljivost in iz te izvirajoča prevara (a še ne zloraba zaupanja) — (ris),	
7. fraus.	7. prevara, z zlorabo zaupanja, iz napuha (lev): izdajalstvo.	

Ako se volkulja druži z risom in levom, nastanejo največji grehi. Tako nam Dante v Peklu kaže tiste, ki so se od 7 poglobitnih grehov dali premagati; v vcih njegovih se duše očiščujejo od istih 7 grehov, v nebesih (v raju) pa slave zmago nad temi 7 grehi.

V tujini.

Zložil dr. Leopold Lenard.

Jaz ljubim, tuja te ravan,	korak moj meri in zaman
brezmejna in molčeča!	oziram se, kdaj sreča
Že mnogo let te dannadan	me v dalji tiha sreča.

